

**ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
“УНІВЕРСУМ”**
КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

IV Всеукраїнської студентської
науково-практичної конференції

**«Перші кроки у науці:
науковий пошук студентів
фахових коледжів»**

19 травня 2026 року

Київ

Рекомендовано до друку Педагогічною радою Фахового коледжу «Універсум» Київського столичного університету імені Бориса Грінченка (протокол від 12.06.2026 року № 7)

Редакційна колегія

Зоя ГЕЙХМАН, директор Фахового коледжу «Універсум» Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

Оксана КАЛАШНИК, заступник директора з навчальної роботи

Юлія ШЕМЕНЬОВА, доктор філософії, заступник директора з виховної роботи

Олександр КАЗАКОВ, кандидат історичних наук, доцент, викладач циклової комісії суспільних дисциплін і правознавства

Вікторія КАЗАКОВА, кандидат економічних наук, викладач циклової комісії економіко-математичних дисциплін і менеджменту

Наталія КАШУБА, кандидат філологічних наук, викладач циклової комісії з видавничої справи, культури та української філології

Дана СОПОВА, доктор філософії, викладач циклової комісії з педагогічної освіти

Олена ПОЛІНОК, кандидат педагогічних наук, викладач циклової комісії з видавничої справи, культури та української філології

Ольга ПЕРЕВЕРТУН, викладач циклової комісії з видавничої справи, культури та української філології

Наталія КОРОЛЬ, викладач циклової комісії з видавничої справи, культури та української філології

Анастасія ГОРНІЦЬКА, викладач циклової комісії з видавничої справи, культури та української філології

Збірник матеріалів IV Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Перші кроки у науці: науковий пошук студентів фахових коледжів» (м. Київ, Фаховий коледж «Універсум» Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, 19 травня 2026 року) / О. Перевертун. 2026. 304 с.

У збірнику вміщено тези доповідей учасників IV Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Перші кроки у науці: науковий пошук студентів фахових коледжів» (м. Київ, Фаховий коледж «Універсум» Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, 19 травня 2026 року). Доповіді авторів висвітлюють актуальні питання практичного застосування новітніх трендів у сучасній освіті, збереження та розвитку української культури, утвердження демократичних цінностей та прав людини в контексті цивілізаційних викликів, розвитку напрямків соціальної роботи з різними категоріями населення, адаптації бізнесу та адміністрування в нестабільних умовах.

Відповідальність за зміст і достовірність поданої інформації несуть автори.

Рецензенти

Наталія ДІДЕНКО, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов Національної академії статистики, обліку та аудиту

Ольга СОСІК, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри мистецтвознавства і мистецької освіти Київської державної академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука

© Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, 2026

РОЗДІЛ 1

НОВІТНІ ТРЕНДИ В СУЧАСНІЙ ОСВІТІ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ 10

Ксенія БАЯН

РОЗВИТОК ВІЗУАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ УЧНІВ ЗАСОБАМИ СТВОРЕННЯ АФІШІ В CANVA.....10

Надія БІЛИК

ПІСНЯ ЯК ІНТЕРАКТИВНИЙ ЗАСІБ ЗАСВОЄННЯ ГРАМАТИЧНИХ СТРУКТУР АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ..... 12

Каміла ГАВРЮШЕНКО

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ ЗАСОБАМИ СУЧАСНИХ ХУДОЖНІХ ТЕХНІК.....14

Дарина ГАРАЩЕНКО

ДИТЯЧА ІНКЛЮЗИВНА ЛІТЕРАТУРА В УКРАЇНІ: ОЦІОКУЛЬТУРНІ ВИКЛИКИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ. 16

Дар'я ГЕРАСИМЕНКО

НЕЙРОПЕДАГОГІКА В НАВЧАННІ МАТЕМАТИКИ: ВИКОРИСТАННЯ ПРИНЦИПІВ РОБОТИ МОЗКУ ДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ ЗАСВОЄННЯ МАТЕРІАЛУ 19

Анастасія ГОНЧАРЕНКО

СУЧАСНІ ХУДОЖНІ ТЕХНІКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОСТІ ШКОЛЯРІВ..... 22

Владислав ГУЛІЙ

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ КРИПТОГРАФІЇ ТА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ДАНИХ У СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЯХ..... 24

Поліна ДОВГІНКА

БОКС ЯК НОВІТНІЙ ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ СТІЙКОСТІ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ..... 27

Вікторія ДОЛГОВА

МЕТОДИКА РОБОТИ З ЛЕКСИКОЮ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ 30

Марія ЗАПОРОЖЕЦЬ

ВИКОРИСТАННЯ ДОСЛІДІВ В ІНТЕГРОВАНОМУ КУРСІ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» 33

Софія ІВАХНЕНКО

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ: ПОМІЧНИК ЧИ ЗАГРОЗА АКАДЕМІЧНІЙ ДОБРОЧЕСНОСТІ 35

Анастасія КИРИЄНKOBA

ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ З МАТЕМАТИКИ: МЕТОДИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ..... 37

Анастасія КИЯН

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ 40

Марія КЛИМЕНКО

РОЗВИТОК ІНТОНУВАННЯ В ХОРОВОМУ КОЛЕКТИВІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ 41

Дар'я КОРЖОВСЬКА

МЕТОДИ ТА ПРИЙОМИ НАВЧАННЯ СПІВУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ 45

Діана КОРШЕВА

КОНЦЕПЦІЯ ЕЛЕМЕНТАРНОГО МУЗИКУВАННЯ КАРЛА ОРФА У СУЧАСНОМУ МУЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ 48

Аделіна КУХАРЄВА

ФОРМУВАННЯ ПРАВИЛЬНОЇ ПОСТАВИ У ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ..... 50

Єлізавета КУЦЕКОНЬ

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ПЕРСОНАЛІЗОВАНОГО НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В НУШ 52

Каміла КУЧЕРА	
ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МІКРОКВАЛІФІКАЦІЙ В СИСТЕМІ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ	54
Тетяна ЛАЗАРЕНКО, Катерина ШТОНДЕНКО	
ПЕРСПЕКТИВИ ТА РИЗИКИ ВПРОВАДЖЕННЯ НЕЙРОМЕРЕЖ ЯК ПЕРСОНАЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ АСИСТЕНТІВ	57
Дарія ЛУК'ЯНЕНКО	
КАЗКА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	59
Вікторія МОЛЧАНОВА	
ЕКОТУРИЗМ ТА ЕКСКУРСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ	62
Софія МЯГКА	
ПАРТНЕРСЬКА ВЗАЄМОДІЯ СІМ'Ї ТА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	64
Анастасія НАЙЧУК	
ВИКОРИСТАННЯ МАТЕМАТИЧНИХ ІГОР І ЦІКАВИХ ЗАВДАНЬ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	67
Каріна ОБЛОВАЦЬКА	
ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	70
Ірина ОВДІЄНКО	
ВПЛИВ МУЗИЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ФОРМУВАННЯ ЛІНГВІСТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	73
Анастасія ОСТАПКО	
АВАНГАРД ЯК ПРОСТІР ДЛЯ САМОВИРАЖЕННЯ ТА ПОДОЛАННЯ ТВОРЧИХ БАР'ЄРІВ У СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ	75
Ольга ПАНЧУК	
ОСВІТА МАЙБУТНЬОГО ВЖЕ СЬОГОДНІ: ТРЕНДИ, ЩО ЗМІНЮЮТЬ НАВЧАННЯ.....	78
Ольга ПАСІЧНИЧЕНКО	
РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ ДОШКІЛЬНОГО ВИХОВАННЯ В ОСВІТНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ.....	80
Єлизавета ПІНІЦИДІ	
ВПЛИВ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	82
Богдан РАЩУПКІН	
РОЛЬ МАЙСТРА ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ В ПІДГОТОВЦІ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ ТРАНСПОРТНОЇ ГАЛУЗІ.....	84
Ярослава РИМА	
ІЛЮСТРАЦІЯ ЯК НАРАТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ У ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНЬОМУ ВИДАННІ.....	86
Ксенія РИСЬ	
ОСВІТА В УМОВАХ ЗМІН: ДОСВІД СТУДЕНТКИ ПЕРЕМІЩЕНОГО КОЛЕДЖУ.....	89
Софія САФРОНОВА	
МЕТОД «BODY PERCUSSION» У МУЗИЧНО-РИТМІЧНОМУ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	91
Ксенія ТРИЦЬКА	
РОЛЬ І МІСЦЕ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	93
Альона ФРОЛОВА	
РІЗДВЯНІ МОТИВИ В УКРАЇНСЬКІЙ ДИТЯЧІЙ ЛІТЕРАТУРІ: ВІД ФОЛЬКЛОРУ ДО НОВОЇ ДОБИ	96
Марія ХЛОПОВА	
ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ПЛАТФОРМ У ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ МОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	99

Єлизавета ХУДОЛЄЄВА	
ЕКОЛОГІЧНИЙ HAND MADE ЯК ФОРМА ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.....	101
Рената ШИНКАРЬОВА	
МЕТОД ХІБУКІ-ТЕРАПІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ НУШ	104
Дар'я ШТОЛІНА	
ІННОВАЦІЇ У МЕТОДАХ ОСВІТИ: СУЧАСНІ ТРЕНДИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	106
Марія ЮРАН	
МИСТЕЦЬКА ОСВІТА В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ.....	108
 РОЗДІЛ 2	
КУЛЬТУРНИЙ КОД НАЦІЇ: ВІД ЕСТЕТИЧНОГО СПРИЙНЯТТЯ ДО ЖИТТЄВИХ ПРИНЦИПІВ.....	111
Аліса БАЛАН	
РОЛЬ РОМАНТИЧНИХ БАЛАД МИКОЛИ КОСТОМАРОВА В СУЧАСНІЙ КУЛЬТУРІ	111
Аліса БАЛАН	
ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕННЯ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ ПРО УКРАЇНСЬКУ МУЗИКУ 1990-Х РОКІВ.....	113
Ангеліна БІЛАН, Вероніка КОРНІЄНКО	
ФОРМУВАННЯ ВІЗУАЛЬНОГО ОБРАЗУ АФІШІ З ВИКОРИСТАННЯМ КОРПОРАТИВНОГО СТИЛЮ КИЇВСЬКОГО СТОЛИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА.....	116
Анна БІЛОУС	
ВУЛИЧНЕ МИСТЕЦТВО ПІД ЧАС ВІЙНИ: ПАМ'ЯТЬ, СПРОТИВ, НАДІЯ	119
Владислав ГАВЛИЦЬКИЙ	
ВИКОРИСТАННЯ СОЛЯРНИХ МОТИВІВ У БРЕНДИНГУ	121
Анастасія ДАНИЛЮК	
МЕТАМОДЕРНІЗМ У СУЧАСНІЙ ЛІТЕРАТУРІ: МІЖ ІРОНІЄЮ ТА ЩИРІСТЮ	124
Анна ДВОРОВА	
ДИТЯЧИЙ ХОР У ХОРОЗНАВЧОМУ ВИМІРІ.....	126
Єлизавета ДМИТРЕНКО	
АНАЛІЗ ФЕНТЕЗІ-ЛІТЕРАТУРИ ВИДАВНИЧОГО РИНКУ УКРАЇНИ	129
Єлизавета ДМИТРЕНКО	
ВЕБКОМІКСИ ЯК НОВА ФОРМА ГРАФІЧНОГО СТОРИТЕЛІНГУ	131
Каріна ДОЛИНСЬКА	
МИСТЕЦТВО ЯК ФОРМА СОЦІАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ: ДОСВІД СТУДЕНТСЬКИХ ІНІЦІАТИВ.....	135
Анастасія ЗАБОРОВЕЦЬ	
РАДІАЦІЙНА КУЛЬТУРА – ФЕНОМЕН ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ ТРАГЕДІЇ У МАСОВІЙ КУЛЬТУРІ	137
Анастасія ЗАБОРОВЕЦЬ	
ВПЛИВ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО СТАНОВИЩА НА ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦЬКИХ ТЕЧІЙ (НА ПРИКЛАДІ АВАНГАРДИЗМУ).....	140
Анастасія ЗАБОРОВЕЦЬ	
ТЕНДЕНЦІЇ ВІЗУАЛЬНОГО ОФОРМЛЕННЯ СУЧАСНИХ ПОЕТИЧНИХ ВИДАНЬ.....	143
Гліб КРАВЧЕНКО	
НАЦІОНАЛЬНІ ВИДИ СПОРТУ ЯК ЗАСІБ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ: ВІДРОДЖЕННЯ НАРОДНИХ ІГОР У ШКІЛЬНІЙ ПРОГРАМІ	146
Єлизавета КУЗЬМЕНКО	
КОД НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ В УКРАЇНСЬКІЙ ПІСНІ	148

Марія ЛЮБИМОВА	
МОЗАЇКИ АВТОБУСНИХ ЗУПИНОК УКРАЇНИ ЯК ФЕНОМЕН ЛОКАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ	151
Федір МАНОЛОВ	
ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ТВОРЧОСТІ УКРАЇНСЬКИХ КОМПОЗИТОРІВ	153
Анастасія МІХНО	
КОЛИ МИСТЕЦТВО ДОКУМЕНТУЄ ВІЙНУ: ІСТОРІЇ НА ПОШТОВИХ МАРКАХ.....	156
Марія МОРОЗ	
ІДЕЯ ДЕРЖАВНОСТІ В ПОЕМАХ Т. Г. ШЕВЧЕНКА	161
Владислава ОРЕЛ	
ПІДГОТОВКА СЕРІЇ ІНТЕРВ'Ю ЗІ СТУДЕНТАМИ ТА ВИКЛАДАЧАМИ ФАХОВОГО КОЛЕДЖУ «УНІВЕРСУМ»	164
Валерія ПАНКРАТОВА	
ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЖАРГОНІЗМІВ ТА ПРОФЕСІОНАЛІЗМІВ У СУЧАСНОМУ МЕДІАПРОСТОРІ.....	166
Кирило ПІВЕНЬ	
ФАКТЧЕКІНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПЕРЕВІРКИ ДОСТОВІРНОСТІ ІНФОРМАЦІЇ В СУЧАСНИХ МЕДІА.....	169
Ілона ПРИЙМАК	
ФОРМУВАННЯ ВОЛЬОВИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ НЕЗЛАМНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО ДУХУ.....	172
Злата РОЗІНКЕВИЧ	
СВОБОДА І СПРАВЕДЛИВІСТЬ ЯК ПРАВОВІ КАТЕГОРІЇ В «КОБЗАРІ» Т. Г. ШЕВЧЕНКА	174
Дарія РУБАН	
СИМВОЛИ ТА ОБРАЗИ В ПЛАКАТАХ, ПРИСВЯЧЕНИХ АВАРІЇ НА ЧАЕС	176
Катерина ХОДАКІВСЬКА	
ДОЦІЛЬНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ СУРЖИКУ ЯК ЗАСОБУ ТВОРЕННЯ ХАРАКТЕРІВ ПЕРСОНАЖІВ У СУЧАСНОМУ КІНЕМАТОГРАФІ	179
Юлія ЦИГАНЧУК	
ФЕНОМЕН ПОСТАТІ ДИРИГЕНТА ХОРОВОГО КОЛЕКТИВУ	182
Валерія ЧЕРНИШ	
ЕСТЕТИКА ТІЛА ТА АТЛЕТИЗМ У КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРНОЇ ТРАДИЦІЇ: ВІД АНТИЧНИХ ІДЕАЛІВ ДО СУЧАСНОСТІ.....	186
Владислава ЧІКА	
ВИКОРИСТАННЯ СТИЛІСТИКИ ПОП-АРТУ У ФОРМУВАННІ ВІЗУАЛЬНИХ ОБРАЗІВ СЕРІЇ ПЛАКАТІВ «ІСТОРІЯ КИЇВСЬКИХ СОЛОДОЩІВ»	188
 РОЗДІЛ 3	
ДЕМОКРАТИЧНІ ЦІННОСТІ ТА ПРАВА ЛЮДИНИ В УМОВАХ ЦИВІЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ.....	
	192
Марія ВИГНАНЕЦЬ	
ВОЛЯ СЛОВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	192
Дарина ГАНЯЙЛО	
БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ В СУЧАСНІЙ ШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ УКРАЇНИ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ.....	194

Крістіна КОРОБЕНКО	
БАЛАНС МІЖ ДЕРЖАВНОЮ БЕЗПЕКОЮ ТА ПРАВАМИ ЛЮДИНИ У ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ ЩОДО ПОДОЛАННЯ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ ПІД ЧАС ВІЙНИ.....	197
Єлизавета КРИГІНА, Владислава НЕВДАЩЕНКО, Марія ПРИЛІПКО	
«БІЛІ ПЛЯМИ», МІФИ ТА СТЕРЕОТИПИ В СУСПІЛЬНОМУ РОЗУМІННІ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ВОЄННОГО ЧАСУ	200
Олексій ЛЕВЧУК	
РЕФОРМУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО НАГЛЯДУ ЗА ЗАКОННІСТЮ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	203
Вікторія ЛИТВИН	
ТРАНСФОРМАЦІЯ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ СУСПІЛЬНИХ ВИКЛИКІВ.....	206
Вікторія ЛІПІНСЬКА	
ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН.....	207
Діана МИХАЙЛОВСЬКА	
ПРАВОВА ДЕРЖАВА ТА ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО: ШЛЯХ ДЕМОКРАТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ В УКРАЇНІ	209
Вікторія МОРОЗ	
ДЕМОКРАТИЧНІ ЦІННОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ.....	212
Олеся ПРИСТУПА	
ЕКОЦИД ЯК ЗЛОЧИН ПРОТИ ЛЮДСТВА: ШЛЯХ ВІД АКТИВІЗМУ ДО ЮРИДИЧНОЇ НОРМИ.....	214
Злата РОЗІНКЕВИЧ	
ПРАВОВІ СТАНДАРТИ ПОВОДЖЕННЯ З ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИМИ ТА ЇХ ПОРУШЕННЯ.....	216
Альона СТАДНИК	
РОЛЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ (ЄСПЛ) У ФОРМУВАННІ ПРАВОВИХ ПОЗИЦІЙ ЩОДО АБОРТУ	220
Софія ФЕЩЕНКО	
ВІЙНА ТА ДЕМОКРАТІЯ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ СУЧАСНОСТІ	222
Вікторія ФІЩУК	
ТОЛЕРАНТНІСТЬ І НЕДИСКРИМІНАЦІЯ ЯК КЛЮЧОВІ ДЕМОКРАТИЧНІ ЦІННОСТІ.....	225
Максим ШИШКОВ	
КОНФЛІКТ МІЖ БЕЗПЕКОЮ ТА ПРАВАМИ ЛЮДИНИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ЦИВІЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ	227
 РОЗДІЛ 4	
СОЦІАЛЬНА РОБОТА СЬОГОДНІ ТА ЗАВТРА: ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ	229
Анастасія ДАВИДЮК	
ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ДІТЕЙ, ЯКІ ЖИВУТЬ З ВІЛ, ТА ЇХНІХ СІМЕЙ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА ВИКЛИКИ.....	229
Марія КУРИНДАШ	
ЕТИЧНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ СУСПІЛЬНИХ ЗМІН.....	232
Катерина МЕЛЬНИЧЕНКО	
СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА СУЇЦИДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ	234
Софія РУССУ	
СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ ТА ЧЛЕНАМИ ЇХ СІМЕЙ	237
Діана РЯБЧУН	
МІЖНАРОДНА ЖЕСТОВА МОВА ЯК ЗАСІБ МІЖКУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ	239

Аліна САВЧУК

ВОЛОНТЕРСТВО ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ
В УМОВАХ ВІЙНИ 242

Стефанія СМОТРОВА

ПРОФОРІЄНТАЦІЯ ЯК НАПРЯМ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА В НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ 245

Ірина ЯРИЗА

СОЦІАЛЬНА РОБОТА СЬОГОДНІ ТА ЗАВТРА: ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ 247

РОЗДІЛ 5**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ БІЗНЕСУ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ
ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ..... 249****Олександра БОЛДИЖАР**

РОЛЬ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ У ВІДНОВЛЕННІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ 249

Дар'я ГАВЛІНСЬКА

ЕКОЛОГІЧНИЙ ТУРИЗМ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ..... 251

Дар'я ГРИЦЕНКО

ОСОБЛИВОСТІ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ФІНАНСОВИХ ПІРАМІД В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ..... 253

Діана ГРИЩУК

СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ФОРМА РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНОГО БІЗНЕСУ . 256

Андрій ГРОСУ

УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ МАЛОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ 258

Дарія ГУШУЛЕЙ

СТРАТЕГІЇ АДАПТАЦІЇ БІЗНЕСУ ДО НЕСТАБІЛЬНОСТІ РИНКІВ ТА ВОЄННИХ РИЗИКІВ 261

Вікторія ЖЕРЕБЦОВА

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ БІЗНЕСУ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ
НЕСТАБІЛЬНОСТІ 264

Анастасія КАБАРОВСЬКА

SMM-ПРОСУВАННЯ: ЕФЕКТИВНІ МЕТОДИ РОЗКРУТКИ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ..... 265

Станіслав КОНДРАШОВ

ВПЛИВ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ КРИЗИ НА ФУНКЦІОНУВАННЯ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ
ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ УКРАЇНИ..... 268

Тетяна КОСТЮК

РОЛЬ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМНИЦТВА ПІД ЧАС ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ..... 270

Вікторія КРАВЧУК

РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ..... 272

Ірина МАНЧЕНКО

ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВИКЛИКІВ..... 275

Каміла МАТУСЕВИЧ

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ОБЛІКУ ЯК СТРАТЕГІЯ ВИЖИВАННЯ БІЗНЕСУ В УМОВАХ
ТУРБУЛЕНТНОСТІ 277

Максим ОСОВСЬКИЙ

АДАПТАЦІЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ ДО НОВИХ РЕАЛІЙ: ЯК КЕРУВАТИ КОМПАНІЄЮ В ЧАСИ
НЕСТАБІЛЬНОСТІ 279

Ангеліна ПІВЕНЬ

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ФІНАНСОВІ РІШЕННЯ СПОЖИВАЧА В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ
ЕКОНОМІКИ 281

Єва ПОЛЕЩУК

ДІЛОВИЙ ЕТИКЕТ І КОРПОРАТИВНА КУЛЬТУРА: ЯК ГРАМОТНЕ СПІЛКУВАННЯ БУДУЄ ПРОФЕСІЙНИЙ
УСПІХ 285

Анастасія ПОЛІЩУК

КУЛЬТУРА ДІЛОВОГО МОВЛЕННЯ В ЕЛЕКТРОННІЙ КОМУНІКАЦІЇ: ЛИСТИ, МЕСЕНДЖЕРИ,
КОРПОРАТИВНІ ЧАТИ..... 287

Володимир ПРИХОДЬКО

МІНІМІЗАЦІЯ ТЕПЛОВТРАТ ТА ОПТИМІЗАЦІЯ СПОЖИВАННЯ ЕНЕРГОРЕСУРСІВ У КОНТЕКСТІ
ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ 290

Вікторія СЕРДУНІЧ

ФІНАНСОВИЙ ПОРІГ ВХОДУ В МАЛИЙ БІЗНЕС: ПОДАТКОВІ ТА ОПЕРАЦІЙНІ ВИКЛИКИ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ 293

Ульяна ТЕСЛЕНКО

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БІЗНЕС-АДМІНІСТРУВАННЯ В УКРАЇНІ 295

Діана ШЕНДЕРУК, Домініка ТУДАН

УПРАВЛІННЯ БІЗНЕСОМ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ: АДАПТАЦІЯ ТА СТІЙКІСТЬ 297

Аліса ЯНІНА

ОРГАНІЗАЦІЯ ПЕРВИННОГО ДОКУМЕНТУВАННЯ РОЗРАХУНКІВ ЗА ПОСЛУГИ В КОНТЕКСТІ
ЗАКОНОДАВЧИХ НОВОВВЕДЕНЬ..... 300

РОЗДІЛ 1

НОВІТНІ ТРЕНДИ В СУЧАСНІЙ ОСВІТІ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Ксенія БАЯН,
*студентка спеціальності «Середня освіта
(Образотворче мистецтво)»*
Науковий керівник – Людмила СОЧЕНКО,
*викладач циклової комісії
образотворчого мистецтва і дизайну
Фахового коледжу «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

РОЗВИТОК ВІЗУАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ УЧНІВ ЗАСОБАМИ СТВОРЕННЯ АФІШІ В CANVA

У сучасному інформаційному суспільстві візуальна комунікація є одним із провідних способів передачі інформації. Значна частина повідомлень сприймається через зображення, символи, кольори та графічні елементи. Саме тому важливим завданням сучасної освіти є формування в учнів умінь аналізувати та створювати візуальний контент. Особливу роль у цьому процесі відіграє мистецька освіта, яка сприяє розвитку творчого мислення, естетичного сприйняття та здатності до самовираження.

Одним із ефективних засобів розвитку візуальної комунікації є створення афіш. Афіша поєднує текст, зображення, композицію та колір, що дозволяє учням навчатися передавати інформацію візуальними засобами. Сучасні цифрові платформи, зокрема Canva, значно розширюють можливості такої діяльності та роблять її доступною для школярів.

Проблеми використання цифрових технологій у мистецькій освіті досліджували Н. Волкова, О. Пометун, Л. Масол та інші науковці. Дослідники зазначають, що цифрові ресурси сприяють підвищенню мотивації учнів, розвитку творчості та формуванню інформаційної компетентності. Значна увага приділяється використанню інтерактивних платформ для створення дидактичних матеріалів і творчих проєктів.

Водночас питання розвитку візуальної комунікації шляхом створення афіш у Canva потребує подальшого вивчення, особливо в контексті уроків образотворчого мистецтва.

Метою статті є визначення особливостей розвитку візуальної комунікації учнів засобами створення афіші в Canva та обґрунтування ефективності використання цифрових технологій у мистецькій освіті.

Візуальна комунікація – це процес передачі інформації за допомогою зображень, кольорів, символів, шрифтів і композиційних рішень. У мистецькій освіті вона є важливим засобом формування художнього мислення та творчих здібностей учнів. Створення афіші дозволяє учням не лише засвоювати основи композиції та дизайну, а й навчатися передавати зміст і настрій через візуальні образи.

Одним із найбільш доступних цифрових інструментів для створення афіш є Canva. Платформа має простий інтерфейс, велику кількість шаблонів, шрифтів, графічних елементів і зображень. Це дозволяє використовувати її як учителям, так і учням без спеціальної дизайнерської підготовки.

Під час створення театральної афіші учні працюють із такими елементами візуальної комунікації, як:

- композиція;
- колірна гама;
- типографіка;
- візуальні акценти;
- поєднання тексту та зображення.

Наприклад, для драматичної вистави учні можуть використовувати темні або контрастні кольори, а для комедії – яскраві та теплі відтінки. Така робота сприяє розвитку емоційного сприйняття та вміння передавати художній образ. Практична діяльність у Canva також формує цифрову компетентність учнів. Вони навчаються працювати з онлайн-ресурсами, редагувати зображення, добирати шрифти, використовувати шаблони та створювати власний дизайн. Крім того, створення афіші розвиває креативність, самостійність і здатність до творчого самовираження.

Ефективним є використання Canva на інтегрованих уроках образотворчого мистецтва, де поєднуються елементи дизайну, театрального мистецтва та цифрових технологій. Наприклад, учні можуть створювати афішу до уявної вистави, добираючи відповідні зображення, кольори та текстові елементи. Такий підхід робить навчальний процес більш цікавим і практично спрямованим.

Разом із перевагами існують і певні труднощі використання цифрових платформ. Серед них – недостатній рівень цифрової грамотності окремих учнів, технічні проблеми або надмірне використання готових шаблонів без творчого підходу. Тому важливо поєднувати цифрові технології з традиційними методами навчання та стимулювати оригінальність учнівських робіт.

Отже, створення афіш у Canva є ефективним засобом розвитку візуальної комунікації учнів. Використання цифрової платформи сприяє формуванню творчих здібностей, естетичного смаку, навичок композиції та цифрової грамотності. Практична діяльність із розробки афіш допомагає учням навчитися передавати інформацію через візуальні образи, розвиває креативність і підвищує мотивацію до навчання. Поєднання традиційних і

цифрових методів навчання забезпечує комплексний розвиток особистості учня та відповідає сучасним вимогам мистецької освіти.

Список використаних джерел

1. Волкова Н. П. Педагогіка : навч. посіб. Київ : Академія, 2012. 616 с.
2. Масол Л. М. Методика навчання мистецтва у початковій школі. Харків : Ранок, 2016. 256 с.
3. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Київ : А.С.К., 2018. 192 с.
4. Биков В. Ю. Цифрова трансформація освіти і науки. Київ : ІТЗН НАПН України, 2019. 304 с.
5. Canva for Education. Використання Canva в освітньому процесі. URL : [Canva for Education](#)
6. Програма Google Arts & Culture. URL : [Google Arts & Culture](#)
7. Морзе Н. В. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті. Київ : Видавнича група BHV, 2017. 352 с.

Надія БЛИК,
студентка спеціальності «Початкова освіта»
Науковий керівник – Катерина КІРЮШИНА,
викладач циклової комісії іноземних мов
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

ПІСНЯ ЯК ІНТЕРАКТИВНИЙ ЗАСІБ ЗАСВОЄННЯ ГРАМАТИЧНИХ СТРУКТУР АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Сучасна методика викладання іноземних мов у початковій школі потребує постійного пошуку інтерактивних засобів, які сприяють ефективному засвоєнню складного мовного матеріалу. Одним із найскладніших аспектів для молодших школярів є граматики, оскільки вона вимагає абстрактного мислення, яке у дітей 6–10 років ще перебуває на стадії формування. У цьому контексті використання пісенного матеріалу стає потужним дидактичним інструментом, що поєднує навчання з емоційним, культурним та когнітивним досвідом учнів.

Теоретичною базою застосування пісень є мультимодальний підхід, який забезпечує одночасну активацію слухових, зорових та кінестетичних каналів сприйняття інформації [1, с. 119]. Окрім того, соціальне навчання через спільне виконання пісень сприяє розвитку комунікативних навичок та формуванню «мовного чуття» [3, с. 94].

Переваги пісні як дидактичного інструменту. Пісня у початковій ланці освіти виконує низку критично важливих функцій:

- **Психологічна:** створює позитивну атмосферу, знімає мовний бар'єр та страх помилки. Діти сприймають пісню як гру, що нівелює стрес від вивчення граматичних правил.
- **Мнемонічна:** ритм та мелодія сприяють формуванню асоціативної пам'яті, що полегшує запам'ятовування граматичних конструкцій як цілісних мовленнєвих блоків.
- **Дрилінгова:** забезпечує багаторазове повторення структур (наприклад, *Present Continuous* або *can/can't*) у природному контексті без втрати інтересу з боку учнів.
- **Культурологічна:** знайомить з особливостями англomовних країн, розвиваючи глобальну компетентність та толерантність.

Методичні прийоми інтерактивної роботи з піснею. Для ефективного засвоєння граматики робота з пісенним матеріалом має бути системною. Ми виділяємо наступні форми інтеракції:

Караоке-уроки та ритмічні вправи. Використання технології *Jazz Chants* (джазових ритмів), де граматичні структури відтворюються під чіткий біт, допомагає дітям засвоїти правильну інтонацію та наголос у реченнях.

Ігрові завдання (Gap-filling & Transformation). Після прослуховування учням пропонуються завдання на вставлення пропущених допоміжних дієслів або трансформацію граматичних форм (наприклад, зміна особи в пісні з *I like* на *He likes*). Прикладом такої інтеракції є також робота з піснею «Do You Like Broccoli Ice Cream?», де учні не лише відпрацьовують структуру питання у *Present Simple*, а й створюють власні кумедні комбінації продуктів, автоматизуючи вживання допоміжного дієслова *do/does*.

Метод повної фізичної відповіді (TPR). Поєднання співу з рухами. Наприклад, вивчаючи структуру «*I am jumping/clapping*», діти супроводжують слова відповідними діями, що закріплює граматику на рівні м'язової пам'яті. Власний досвід апробації цієї методики показав, що при вивченні теми «Можливості» (дієслово *can*), використання пісні «*I can run*» викликає жвавий відгук у першокласників: діти не лише швидше запам'ятовують структуру, а й демонструють вищий рівень емоційного залучення, імітуючи рухи тварин.

Проектна діяльність. Створення власних коротких куплетів за аналогією до вивченої пісні. Це стимулює творче використання нових граматичних конструкцій у власному мовленні.

Цифрова трансформація навчання. Важливим аспектом сучасної освіти є інтеграція пісень у цифрове середовище. Використання мультимедійних платформ, таких як *YouTube Kids* (канали *Super Simple Songs*, *Pinkfong*), *Lingokids* або ресурси *British Council LearnEnglish Kids*, дозволяє поєднувати традиційний спів з інтерактивною анімацією [2, с. 187]. Візуалізація граматичних процесів у відеоряді допомагає дітям зрозуміти значення часових форм або прийменників місця на наочному рівні.

Таким чином, пісня є не просто розважальним елементом, а повноцінним інтерактивним засобом засвоєння граматики. Вона забезпечує природне занурення в мовне середовище, сприяє автоматизації мовленнєвих

навичок та формує стійку мотивацію до навчання. Поєднання музичного супроводу з ігровими технологіями та цифровими ресурсами є оптимальним шляхом реалізації стандартів початкової освіти в умовах сучасної школи.

Список використаних джерел

1. Безкоровайна О. В. Мультиmodalний підхід до вивчення іноземних мов: сучасні технології та методи. *Інноваційна педагогіка*. 2021. № 32. С. 118–124.
2. Морська Л. І. Цифрова трансформація іншомовної освіти: теоретичні засади та практичні перспективи. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2022. № 3. С. 184–195.
3. Клименко М. В. Цифрові спільноти в навчанні іноземних мов: практичний аспект. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського*. 2023. № 1(68). С. 92–97.
4. Ніколаєва С. Ю. Методика навчання іноземних мов у початковій школі: навч. посіб. Київ : Ленвіт, 2011. 240 с.

Каміла ГАВРЮШЕНКО,
*студентка спеціальності «Середня освіта
(Образотворче мистецтво)»
Науковий керівник – Людмила СОЧЕНКО,*
*викладач циклової комісії
образотворчого мистецтва і дизайну
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ ЗАСОБАМИ СУЧАСНИХ ХУДОЖНІХ ТЕХНІК

Сучасна освіта орієнтується не лише на передачу знань, а й на розвиток особистості учня, його здатності мислити нестандартно, самостійно приймати рішення та творчо підходити до розв'язання проблем. У зв'язку з цим особливого значення набуває формування творчого мислення школярів. Одним із найефективніших засобів розвитку креативності є використання сучасних художніх технік у навчальному процесі.

Мистецтво має великий вплив на емоційний, інтелектуальний та духовний розвиток дитини. Воно допомагає учням вільно виражати власні думки й почуття, розвиває фантазію, уяву, асоціативне мислення та естетичний смак. Сучасні художні техніки відкривають широкі можливості для творчого самовираження та активізують пізнавальну діяльність учнів.

Творче мислення – це здатність людини створювати нові ідеї, знаходити оригінальні способи вирішення завдань, проявляти гнучкість і нестандартність

у діяльності. Воно характеризується такими рисами, як уява, креативність, самостійність, допитливість і здатність до експериментування.

У шкільному віці творчість є важливою складовою гармонійного розвитку особистості. Саме в цей період закладаються основи самовираження та формується інтерес до пізнання навколишнього світу. Розвинене творче мислення допомагає учням краще адаптуватися до сучасних умов життя, бути ініціативними та впевненими у власних можливостях.

Важливу роль у розвитку творчого мислення відіграє мистецька діяльність. Під час творчої роботи учні навчаються аналізувати, фантазувати, комбінувати різні образи й матеріали, а також вільно висловлювати свої емоції та переживання.

Сучасні художні техніки значно відрізняються від традиційних методів малювання. Вони дають дітям більше свободи, дозволяють експериментувати з матеріалами, формами та кольорами. Такі техніки сприяють розвитку індивідуальності учнів і створюють позитивну атмосферу на заняттях.

Однією з популярних технік є нетрадиційне малювання. До нього належать малювання пальцями, долонями, губкою, нитками, ватними паличками, мильними бульбашками тощо. Такі способи роботи викликають у дітей зацікавлення та допомагають подолати страх помилки, адже головним стає не результат, а сам процес творчості.

Ефективною є також техніка колажу. Створюючи композиції з різних матеріалів – паперу, тканини, фотографій, природних елементів – учні вчаться поєднувати різні образи, мислити асоціативно та створювати нові художні рішення. Колаж розвиває уяву, композиційне мислення та здатність бачити незвичайне у звичайних речах.

Серед сучасних художніх методів особливу популярність мають арттерапевтичні техніки. Малювання під музику, створення мандал, інтуїтивний живопис допомагають дитині виражати емоції, знімати психологічне напруження та розвивати внутрішню свободу. Такі заняття позитивно впливають на емоційний стан учнів і стимулюють їхню творчу активність.

Важливе місце займають цифрові художні технології. Використання графічних планшетів, комп'ютерних програм для малювання, анімації чи створення дизайну робить мистецьку діяльність ближчою до сучасних дітей. Цифрове мистецтво сприяє розвитку не лише творчого, а й критичного мислення, навичок роботи з інформаційними технологіями.

Успішний розвиток творчих здібностей учнів значною мірою залежить від учителя. Педагог повинен створити сприятливу атмосферу, у якій дитина не боїтиметься висловлювати власні ідеї та експериментувати. Важливо підтримувати ініціативу учнів, заохочувати їх до пошуку нестандартних рішень і позитивно оцінювати навіть незвичайні творчі спроби. Учителю має використовувати різноманітні форми та методи роботи: творчі проєкти, майстер-класи, групові заняття, інтегровані уроки мистецтва. Велике значення

має індивідуальний підхід до кожного учня, адже всі діти мають різний рівень здібностей та інтересів.

Крім того, педагог повинен сам бути творчою особистістю, постійно вдосконалювати свої професійні навички, знайомитися з новими художніми техніками та впроваджувати їх у навчальний процес.

Отже, сучасні художні техніки є ефективним засобом формування творчого мислення учнів. Вони сприяють розвитку уяви, креативності, емоційної чутливості та здатності до самовираження. Завдяки використанню нетрадиційних методів мистецької діяльності навчальний процес стає цікавішим, емоційно насиченим і більш результативним.

Формування творчого мислення є важливим завданням сучасної школи, адже саме творчі, ініціативні та креативні люди здатні успішно реалізувати себе в майбутньому суспільстві. Тому впровадження сучасних художніх технік у навчальний процес є необхідною умовою розвитку гармонійної та творчої особистості учня.

Список використаних джерел

1. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості: підручник. Київ : Міленіум, 2006. 344 с.
2. Концепція «Нова українська школа». URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainskashkola-compressed.pdf>

*Дарина ГАРАЩЕНКО,
студентка спеціальності «Початкова освіта»
Науковий керівник – Анастасія ГОРНИЦЬКА,
викладач циклової комісії видавничої справи,
культури та української філології
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

ДИТЯЧА ІНКЛЮЗИВНА ЛІТЕРАТУРА В УКРАЇНІ: СОЦІОКУЛЬТУРНІ ВИКЛИКИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Новий Державний стандарт початкової освіти продовжує логіку НУШ, розвиваючи її в напрямі, який відповідає реаліям сьогодення. Компетентнісний підхід, діяльнісне навчання, інклюзивність, увага до унікальності кожної дитини та академічна автономія школи – ці принципи продовжують визначати, якою має бути сучасна початкова освіта. Оновлений стандарт допомагає школам орієнтуватися в нових умовах і підтримувати дітей з різним досвідом, навчальними потребами та темпом розвитку [1]. В

своєму дослідженні увагу зосереджуємо на ролі дитячої інклюзивної літератури для безбар'єрного спілкування учнів початкової школи.

Українська інклюзивна література для дітей є новим напрямом, який швидко розвивається. Вона виникла через потребу суспільства підтримувати рівність і толерантність. Такі книги розповідають про дітей з особливими освітніми потребами, допомагають краще розуміти одне одного та розвивають емпатію. Хоча кількість таких видань зростає, інклюзивну літературу потрібно й надалі розвивати та створювати більше доступних книг. Це сприятиме формуванню відкритого й толерантного суспільства.

Аспекти цієї теми розглядали такі вчені як Алла Колупаєва, Євгенія Смірнова, Олена Осмолівська, Василь Кремінь, Тетяна Качак.

Метою дослідження є комплексне та всебічне дослідження сучасного стану дитячої інклюзивної літератури в Україні, визначення її жанрово-тематичних, змістових і дидактичних особливостей, а також окреслення перспективних напрямів подальшого розвитку цього напрямку книговидавання.

Термін «інклюзивна література» є інноваційним для українського книжкового середовища. Він з'явився, щоб об'єднати та впорядкувати книги, які раніше розділяли на «книжки про дітей з особливими потребами», «про інвалідність», «про толерантність» чи «соціально важливі теми». Він показує цілісний і системний підхід до таких творів.

Інклюзивна література – це література, орієнтована на формування позитивного сприйняття інвалідності та особистої різноманітності [2].

Основна мета інклюзивної літератури – залучити людей з інвалідністю до загального культурного середовища шляхом цікавих книжкових пропозицій. Література про людей з вадами формує у читачів співчуття та розуміння їхнього стану. Часто читачі зосереджуються на стражданнях героїв, особливо якщо це діти з різними діагнозами, які не можуть повноцінно ходити, бачити чи чути. Сучасні письменники показують людей з обмеженими можливостями без осуду, допомагаючи їм знайти своє місце у світі через художні образи [3]. Така література прагне залучити людей з особливими потребами до культурного життя, але іноді її важко сприймати через акцент на болі та стражданнях героїв [4, с. 33].

Інклюзивна література об'єднує кілька взаємопов'язаних напрямів:

- література, яка розповідає про осіб з інвалідністю, формуючи у читачів позитивне сприйняття стану таких людей (книжки, які фокусують інтерес читача на загальнолюдських якостях та можливостях літературних героїв з інвалідністю; які покликані зробити спілкування з такими людьми взаємозацікавленим та комфортним);
- література, яка спрямована на сприйняття особистої різноманітності (гендерні, національні, культурні тощо);
- література для дітей з особливими освітніми потребами (книжки шрифтом Брайля, з використанням піктограм, тактильні, книжки-картинки тощо) [3].

В Україні останніми роками з'являється все більше видань, присвячених темі інклюзії. Український книжковий ринок демонструє позитивну динаміку у наповненні інклюзивної тематики, проте масштаби поки що залишаються недостатніми. Серед видавництв, що активно працюють у цьому напрямі, варто відзначити: «Ранок», «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА», «Крила», «Антологія», «ДивоГра».

Рекомендовані твори на інклюзивну тематику. Твори відповідають рівню початкової школи.

1. Катерина Бабкіна «Гарбузовий рік» (2014) – це збірка історій про життя людей у місті. У ній показано різні щоденні ситуації, емоції та спілкування між дорослими і дітьми. Є також сюжет про дитину, яка пересувається у візочку, та її взаємодію з навколишнім світом.

2. Катерина Бабкіна «Шапочка і кит» (2015) – історія про хлопчика, який проходить лікування і через це втрачає волосся, тому носить шапочку. Він має друга Кита, який допомагає йому не почуватися самотнім. Книга показує, що навіть під час хвороби діти можуть дружити, мріяти і жити повноцінним життям.

3. Олена Осмолівська «Сонце в озері твоєму» (2020) – книга про двох дітей: дівчинку з синдромом Дауна та хлопчика з аутизмом. Вони діляться своїми думками, мріями та переживаннями. Через їхні історії показано, що кожна дитина має свій внутрішній світ і заслуговує на розуміння та прийняття.

4. Оксана Драчківська «Зайчик-нестрибайчик та його смілива мама» (2019) – казкова історія про сім'ю зайчиків. Один із малюків пересувається у візочку. Мама робить усе, щоб йому було зручно жити, гратися і ходити до школи, а також щоб інші його не ображали. Це історія про турботу і підтримку [33].

5. Лариса Ніцой «Дві бабусі у незвичайній школі...» (2016) – пригодницька і водночас весела історія про пошук скарбу. У творі легко і з гумором показані різні герої, зокрема люди з особливостями, і важливість дружби та взаємодопомоги.

6. Книга «Різдвозавр та список Нечемньюхів» (2021) – сюжет розкриває ідею віри у другий шанс та важливість морального вибору. Завдяки образу Різдвозавра діти вчаться усвідомлювати свої вчинки, виправляти помилки й прагнути стати кращими. Історія підкреслює, що дух Різдва полягає не лише в подарунках, а насамперед у доброті, щирості та бажанні змінюватися на краще.

7. Книга «Сміховисько» Світлани Ройз (2024). У цьому фрагменті життєвих труднощів авторка розкриває тему внутрішніх змін дитини під впливом. Втрата дому та звичного середовища призводить до емоційного відчуження героїні, однак нове знайомство стає поштовхом до її особистісного відродження.

8. «Справжня дружба» Ірини Сонечко та Наталі Стешенко (2023) – це історія про двох справжніх друзів – зайчика та борсучка, які залишаються разом у радості й біді. Так сталося, що борсучок втратив лапку. Однак зайчик

щиро підтримав друга і допоміг повернутися до звичного життя. Їхня дружба витримала випробування і перетворилась на найцінніший скарб.

9. «Листи до Алінки» Юліти Ран (2025) – це історія про двох подружок, Катрусю та Алінку, та про їхню справжню дружбу. З дитинства дівчатка робили все разом – гралися, ходили до школи, у Пласт і на танці. Але трапилося лихо... Алінка випадково наступила на міну і втратила ногу, й відтоді її життя змінилося назавжди.

Отже, інклюзивна література виступає не просто специфічним сегментом книжкового ринку, а фундаментальним інструментом трансформації суспільних цінностей. У сучасних реаліях, де впровадження інклюзивної освіти часто відбувається на недостатньо підготовленому соціокультурному ґрунті, саме література бере на себе роль медіатора, що заповнює інформаційні та емоційні лакуни між різними соціальними групами.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти. URL : <https://mon.gov.ua/news/uriad-zatverdvyv-onovlenyi-derzhavnyi-standart-pochatkovoi-osvity-shcho-same-zminiuietsia>
2. Щодо розвитку інклюзивної літератури в Україні. URL : <https://3222.ua/newsview/shchodo-rozvitku-nklyuzivnoji-l-teraturi-v-ukrajini.html> (дата звернення: 20.02.2026).
3. Колупаєва А. А. Інтегрування дітей з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітній простір як напрям гуманізації системи освіти. Інклюзивна освіта: стан і перспективи розвитку в Україні. Київ : Крок за кроком. 2007. С. 14–20.
4. Засенко В. В., Колупаєва А. А. Реформування спеціальної освіти у країнах пострадянського простору. Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: наук.-метод. зб. Випуск 6. Київ : Науковий світ, 2005 С. 33–39.

*Дар'я ГЕРАСИМЕНКО,
студентка спеціальності «Початкова освіта»
Науковий керівник – Олександра ЛОКАЗЮК,
доктор філософії з математики,
викладач циклової комісії
економіко-математичних дисциплін і менеджменту
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

НЕЙРОПЕДАГОГІКА В НАВЧАННІ МАТЕМАТИКИ: ВИКОРИСТАННЯ ПРИНЦИПІВ РОБОТИ МОЗКУ ДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ ЗАСВОЄННЯ МАТЕРІАЛУ

Сучасна освіта спрямована на розвиток особистостей, здатних ефективно мислити, швидко адаптуватися до змін і застосовувати знання на практиці. У цьому контексті особливе значення має впровадження

інноваційних підходів до навчання, зокрема нейропедагогіки, що ґрунтується на розумінні функцій мозку.

Нейропедагогіка – це міждисциплінарна галузь, яка поєднує знання педагогіки, психології та нейронауки та спрямована на покращення навчального процесу, враховуючи специфічні характеристики функцій мозку. Вона дозволяє ефективніше організувати навчання, зокрема механізми пам'яті, уваги, мислення та емоцій.

Нейропедагогічний підхід у навчанні математики ґрунтується на розумінні того, як працює мозок молодшого школяра, як він сприймає, обробляє й зберігає інформацію. На відміну від традиційних методик, що зосереджуються переважно на змісті та послідовності подачі матеріалу, нейропедагогіка акцентує увагу на нейрофізіологічних механізмах навчання: розвитку уваги, пам'яті, емоційної залученості, міжпівкульної взаємодії та сенсомоторної активності.

Ключовими принципами нейропедагогіки визначають:

- використання різних методів навчання так, щоб мозок не перевантажувався, але водночас працював на повну силу;
- створення комфортних умов – від харчування до гігієни, щоб ніщо не відволікало від пізнання нового;
- позитивний емоційний фон: доброзичлива атмосфера стимулює мислення й творчість;
- подання матеріалу через поєднання частини й цілого, аналізу й синтезу, різних способів розв'язання завдань;
- активне використання візуально-просторової пам'яті, що допомагає краще закріплювати знання;
- розвиток мозку через творчу свободу;
- індивідуальний підхід до кожної дитини, адже кожен учень унікальний так само, як і його мозок [1, с. 270].

Можна зазначити ряд практичних прийомів для реалізації поданих принципів:

- сенсомоторні вправи перед завданнями («вісімки» руками, перехресні кроки, пальчикові ігри) налаштовують мозок на роботу;
- маніпулятиви (лічильні палички, кубики, геометричні фігури) допомагають «відчути» математику руками й зробити абстрактне конкретним;
- математичні історії та візуалізація – задачі у вигляді сюжетів, малювання схем чи створення «карти задачі» роблять матеріал зрозумілим і цікавим.

Наведемо декілька прикладів нижче (рис. 1, рис. 2) [2].

Задача №1

Зелених - 9 кульок
Жовтих - ?, на 3 кульки менше

Розв'язання:

9	-	3	=	

Варіанти відповіді: 5, 4, 6, 8

Рис. 1. Задачі на зменшення числа

Сучасні дослідження підкреслюють, що емоції є ключовим чинником успішного навчання. Нейропедагогіка підтверджує, що позитивний емоційний фон:

- підвищує мотивацію;
- знижує рівень тривожності перед математичними завданнями;
- сприяє формуванню довготривалої пам'яті.

Розробка уроків з використанням нейропедагогіки передбачає ритмічність, багатоканальність подачі матеріалу, сенсомоторну активацію, емоційну підтримку та диференціацію. Такий підхід забезпечує глибше розуміння математичних понять, формує стійку навчальну мотивацію та сприяє гармонійному розвитку молодших школярів.

Задача №2

Зелених цукерок - 2 цук
Синіх - ? цук, у 3 рази більше
Червоних - ? цук, у 5 разів більше

Розв'язання:

1) $2 \cdot 3 = 6$ 2) $2 \cdot 5 = 10$

Оціни себе:

Рис. 2. Задачі на дворазове збільшення числа в кілька разів.

Висновок. Отже, нейропедагогічна методика не лише підвищує ефективність навчання, а й створює умови для гармонійного розвитку дитини, враховуючи природні механізми роботи її мозку.

Список використаних джерел

1. Боалер Дж. Математичне мислення: розкриття потенціалу учнів через творчу математику. Сан-Франциско: Jossey-Bass, 2016. 320 с.
2. Ярошева Н. А. Збірник вправ і завдань з математики для дітей з ООП (навчальне видання). Житомир, 2021. 54 с.

Анастасія ГОНЧАРЕНКО,
*студентка спеціальності «Середня освіта
(Образотворче мистецтво)»*
Науковий керівник – Людмила СОЧЕНКО,
*викладач циклової комісії
образотворчого мистецтва і дизайну
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

СУЧАСНІ ХУДОЖНІ ТЕХНІКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОСТІ ШКОЛЯРІВ

Новий етап розвитку мистецької освіти в школі пов'язаний із впровадженням сучасних педагогічних підходів, спрямованих на розвиток творчого потенціалу учнів, формування креативного мислення та здатності до самовираження. Особливого значення в цьому процесі набуває художня фотографія, яка дозволяє зробити освітній процес більш інтерактивним, емоційно насиченим і наближеним до сучасної культури та візуального середовища.

Художня фотографія – це сучасний вид мистецтва, який поєднує творчість і технічні можливості. Вона відкриває широкі можливості для творчого експерименту, поєднання світла, композиції, ракурсу та емоційного змісту зображення. Її головна особливість полягає у свободі самовираження, індивідуальному підході та здатності передавати не лише зовнішню форму об'єкта, а й настрій, атмосферу та авторське бачення.

Використання художньої фотографії у шкільному навчанні сприяє розвитку креативності учнів. Під час творчого процесу школярі вчаться шукати нестандартні рішення, експериментувати зі світлом, ракурсом, планом і композицією, розвивати уяву та образне мислення. На відміну від звичайного копіювання зразків, фотографія орієнтована на індивідуальне бачення та

творчу ініціативу учня, що формує впевненість у власних ідеях та бажання самовиражатися через мистецтво.

Креативність є однією з ключових компетентностей сучасної освіти. Вона допомагає людині адаптуватися до змін, мислити гнучко, генерувати нові ідеї та знаходити оригінальні способи вирішення проблем. Саме художня фотографія створює сприятливе середовище для розвитку цих якостей, оскільки творча діяльність безпосередньо пов'язана зі емоціями, фантазією та вільним самовираженням. Такі творчі практики дозволяють учням відчувати свободу творчості та відійти від страху помилки, що є важливим чинником формування креативного мислення.

Разом із перевагами використання художньої фотографії існують і певні труднощі. Для ефективної організації таких занять педагог повинен володіти сучасними візуальними практиками, постійно оновлювати власні знання та вміти адаптувати творчі завдання до вікових особливостей учнів. Проте, незважаючи на ці труднощі, художня фотографія значно урізноманітнює освітній процес та робить його більш актуальним для сучасних школярів.

Філософське значення творчості полягає у здатності людини не лише відтворювати реальність, а й створювати нові художні образи та смисли. Через фотографічну діяльність учні пізнають себе, власні емоції та навколишній світ. Саме тому художня фотографія має не лише естетичне, а й психологічне та культурне значення. Вона сприяє розвитку емоційного інтелекту, самостійності мислення та здатності до рефлексії.

Художня фотографія може активно використовуватися в поєднанні з різними видами мистецтва та навчальними дисциплінами. Наприклад, створення фотографії дозволяє учням передавати власне бачення певної теми, події чи образу сучасності. Робота з фото може інтегруватися з літературою через візуальне осмислення художніх творів, а репортажна фотографія – із вивченням соціальних тем та культурного простору міста.

Наприклад, використання художньої фотографії на уроках мистецтва допомагає школярам навчитися працювати з композицією, світлом. Учні можуть створювати серії світлин, передаючи власний настрій або певну тему. Такий вид діяльності розвиває спостережливість, фантазію та вміння поєднувати різні образи в єдину художню систему.

Важливу роль у фотографії відіграє композиція – гармонійне розташування об'єктів у кадрі. Основний об'єкт, елементи переднього плану та тла повинні розташовуватись відповідно до вимог візуальної гармонії. Під час створення фотографій учні вчаться правильно працювати з освітленням, вибирати вдалий момент для зйомки та передавати емоційний стан через зображення. Це допомагає розвивати художній смак і візуальне мислення.

Також ефективною є робота з цифровими редакторами. Використання різних засобів обробки фото допомагає учням експериментувати з образом і змістом. Така діяльність активізує візуальне мислення, розвиває творчу уяву та стимулює креативну ініціативу школярів.

Таким чином, художня фотографія є важливим інструментом формування креативності школярів. Вона сприяє розвитку творчого мислення, уяви, емоційної чутливості та здатності до самовираження. Використання фотографії у шкільній освіті допомагає створити сучасний освітній простір, у якому учень стає активним творцем, здатним мислити нестандартно, експериментувати та бачити світ у його багатогранності.

Список використаних джерел

1. Алтухова А., Пятак А. Розвиток креативності учнів на уроках образотворчого мистецтва засобами колажу. *Scientific Collection «InterConf+»*. 2024. № 41(185). С. 142–148. DOI: <https://doi.org/10.51582/interconf.19-20.01.2024.014>.
2. Єфіменко Ю. В. Художня фотографія : урок. 2023. URL: <https://vseosvita.ua/library/khudozhnia-fotografia> (дата звернення: 12.05.2026).
3. Масол Л. М. *Методика навчання інтегрованого курсу «Мистецтво» у 3–4 класах ЗЗСО на засадах компетентнісного підходу* : навч.-метод. посіб. Київ : Генеза, 2020. 161 с.
4. Методичні рекомендації для вчителів щодо використання інтерактивних методів на уроках: «Нестандартні форми організації уроку». URL: <https://naurok.com.ua/metodichni-rekomendaci-dlya-uchiteliv-schodo-vikoristannya-interaktivnih-metodiv-na-urokah-nestandardni-formi-organizaci-urokiv-273895.html> (дата звернення: 12.05.2026).
5. Рудницька О. П. *Педагогіка: загальна та мистецька* : навч. посіб. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2005. 360 с.

Владислав ГУЛІЙ,
студент спеціальності «Кібербезпека»
Науковий керівник – Надія ДАЛЯК,
викладач циклової комісії з комп'ютерної інженерії
та інформаційної безпеки,
кандидат економічних наук, доцент
ВСП «Калуський фаховий коледж економіки,
права та інформаційних технологій
Івано-Франківського національного
технічного університету нафти і газу»
(м. Івано-Франківськ, Україна)

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ КРИПТОГРАФІЇ ТА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ДАНИХ У СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЯХ

У сучасних умовах цифрової трансформації суспільства освіта виступає одним із ключових секторів, що активно інтегрує інформаційно-комунікаційні технології. Використання систем дистанційного навчання, електронних освітніх платформ, мобільних додатків та хмарних сервісів сприяє формуванню значних обсягів даних, які потребують ефективної обробки та захисту. За оцінками міжнародних досліджень, щорічне зростання обсягів

освітніх даних становить понад 25%, що зумовлює необхідність упровадження сучасних аналітичних і безпекових технологій [5, с. 3].

Особливу актуальність набуває проблема захисту персональних даних студентів, адже освітні системи обробляють чутливу інформацію, зокрема результати навчання, поведінкові характеристики та індивідуальні освітні траєкторії. Одночасно з цим зростає потреба у використанні інтелектуального аналізу даних для підвищення ефективності навчального процесу, персоналізації освіти та ухвалення управлінських рішень. Таким чином, поєднання криптографії та data mining є необхідною умовою функціонування сучасної цифрової освіти.

Питання використання криптографії у сфері інформаційної безпеки широко висвітлені у працях J. Katz та Y. Lindell, які розглядають сучасні підходи до захисту інформації на основі математичних моделей шифрування [1, с. 56]. Дослідження у сфері інтелектуального аналізу даних, зокрема роботи R. Kamath, акцентують увагу на можливостях використання data mining для аналізу освітніх процесів та прогнозування результатів навчання [2, с. 31].

У сучасних дослідженнях значна увага приділяється інтеграції learning analytics та освітнього data mining. Зокрема, C. Romero та S. Ventura підкреслюють, що використання аналітичних інструментів дає змогу підвищити ефективність навчання та адаптувати освітній процес до індивідуальних потреб студентів [5, с. 3]. У роботах Baker та Inventado зазначається, що використання аналітики у навчанні сприяє зниженню рівня академічної неуспішності та підвищенню якості освіти [6, с. 5].

Разом із тим, питання забезпечення конфіденційності даних при їх аналізі залишаються недостатньо дослідженими, що визначає необхідність комплексного підходу до поєднання криптографії та інтелектуального аналізу даних.

Наукова новизна дослідження полягає у комплексному підході до розгляду взаємодії методів криптографії та інтелектуального аналізу даних у сфері освіти. Запропоновано інтегровану модель використання зазначених технологій, яка забезпечує одночасно ефективний аналіз освітніх даних та їх захист. Також обґрунтовано доцільність застосування показників активності студентів як інструменту для раннього виявлення ризиків неуспішності.

Криптографія є одним із ключових інструментів забезпечення інформаційної безпеки у цифровому освітньому середовищі. Вона базується на використанні математичних методів шифрування, що забезпечують конфіденційність, цілісність і автентичність інформації. Основна модель шифрування може бути представлена у вигляді:

$$C=E(K,M)$$

де M – повідомлення, K – ключ шифрування, C – зашифровані дані.

У практиці освітніх платформ криптографічні методи застосовуються для захисту персональних даних студентів, результатів тестування, електронних журналів та інформації, що передається між користувачами.

Використання протоколів SSL/TLS дозволяє забезпечити захищений обмін даними та мінімізувати ризики несанкціонованого доступу.

Інтелектуальний аналіз даних (Data Mining) дозволяє виявляти закономірності у великих масивах освітньої інформації. Одним із ключових методів є регресійний аналіз:

$$y = \beta_0 + \beta_1 x_1 + \beta_2 x_2 + \dots + \beta_n x_n,$$

де y – прогнозований результат навчання, x_i – фактори впливу.

Практичні дослідження показують, що використання таких моделей дозволяє підвищити точність прогнозування успішності студентів до 80–85% (табл. 1). Наприклад, аналіз активності студентів у системах дистанційного навчання дає змогу виявити ризик зниження успішності на ранніх етапах навчання.

Показник активності може бути визначений за формулою:

$$A = \frac{n_a}{n_t},$$

де n_a – кількість виконаних завдань, n_t – загальна кількість завдань.

Таблиця 1 – Використання цифрових технологій у сучасній освіті

Технологія	Призначення	Приклад застосування
Криптографія	Захист даних	Шифрування персональної інформації
Data Mining	Аналіз даних	Прогнозування успішності
Learning Analytics	Моніторинг навчання	Аналіз активності студентів
Штучний інтелект	Персоналізація	Рекомендаційні системи
Хмарні технології	Зберігання	Освітні онлайн-платформи

Інтеграція криптографії та інтелектуального аналізу даних передбачає використання методів анонімізації:

$$D' = f(D),$$

що дозволяє забезпечити конфіденційність при збереженні аналітичної цінності даних.

У результаті проведеного дослідження встановлено, що сучасні освітні технології потребують комплексного підходу до обробки та захисту даних. Криптографія забезпечує надійний захист інформації, тоді як інтелектуальний аналіз даних дозволяє підвищити ефективність навчального процесу.

Встановлено, що використання аналітичних моделей дозволяє прогнозувати результати навчання з високою точністю, а застосування криптографічних методів мінімізує ризики витоку даних. Інтеграція цих підходів створює основу для формування безпечного та ефективного цифрового освітнього середовища.

Перспективами подальших досліджень є розробка нових методів захисту даних у системах дистанційного навчання, а також удосконалення

алгоритмів аналізу освітніх даних з використанням технологій штучного інтелекту.

Список використаних джерел

1. Katz J., Lindell Y. *Introduction to Modern Cryptography*. 3rd ed. Boca Raton: CRC Press, 2020. 600 p.
2. Kamath R. S. *Educational Data Mining with R and Rattle*. Boca Raton: CRC Press, 2022. 310 p.
3. Singh P., Singh Y. (eds.). *Cryptology and Network Security with Machine Learning*. Singapore: Springer, 2022. 450 p.
4. Aljohani N. R., Davis H. C. Learning analytics in higher education // *Computers & Education*. 2022.
5. Romero C., Ventura S. Educational data mining and learning analytics // *WIREs Data Mining and Knowledge Discovery*. 2023.
6. Baker R. S., Inventado P. S. Learning analytics // 2022.

Поліна ДОВГІНКА,
студентка спеціальності «Хімічні технології та інженерія»
Науковий керівник – Володимир ОЛЕКСІЄНКО,
керівник фізичного виховання,
викладач, спеціаліст вищої категорії
ВСП «Миргородський фаховий коледж
імені Миколи Гоголя
Національного університету
Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Миргород, Україна)

БОКС ЯК НОВІТНІЙ ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ СТІЙКОСТІ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Сьогодні сучасна освіта змінюється дуже швидко. Від студентів вимагають не лише хороших знань із професії, а й умінь бути витривалими, дисциплінованими, стресостійкими та готовими до постійних викликів. Багато молоді проводить значну частину часу за комп'ютерами, телефонами, навчальними завданнями, що призводить до втоми, малорухливого способу життя та емоційного виснаження.

Саме тому одним із важливих напрямів сучасної освіти стає пошук таких видів діяльності, які допомагають студенту не лише фізично розвиватися, а й ставати сильнішою особистістю. «Фізична культура є основним засобом, який гарантує порятунок людства від фізичної деградації і виродження. Бо ж збіднення рухового арсеналу людини спричиняється до погіршення її здоров'я, занепаду творчої активності» [1, с. 8].

Одним із таких сучасних інструментів є бокс. Попри поширену думку, бокс – це не просто спорт або фізична сила. Це насамперед дисципліна, контроль емоцій, швидкість мислення, уміння працювати над собою та не здаватися після труднощів. Саме ці якості сьогодні є надзвичайно важливими для молодшої людини, яка навчається та готується до майбутньої професії.

Практичним прикладом цього є власний досвід студентки Миргородського фахового коледжу імені Миколи Гоголя Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» Поліни Довгінки, яка поєднує навчання за спеціальністю 161 «Хімічні технології та інженерія» із професійними заняттями боксом. Поєднання технічної освіти та професійного спорту вимагає великої відповідальності, правильної організації часу та постійної роботи над собою. Регулярні тренування, навчання, підготовка до змагань, участь у турнірах навчають бути дисциплінованими, не відкладати справи та впевнено рухатися до поставленої мети.

Особливу роль у цьому відіграє тренер – Олексієнко Володимир Альбертович, керівник фізичного виховання коледжу, кандидат у майстри спорту України, суддя національної категорії, суддя з професійного боксу та досвідчений наставник із багаторічним тренерським стажем. Саме завдяки професіоналізму, підтримці та великому досвіду Володимира Альбертовича студенти мають можливість не лише займатися спортом, а й розвиватися як особистості. Його тренування – це не лише фізична підготовка, а й справжня школа характеру, де молодь вчиться витримці, дисципліні, відповідальності та повазі до інших. «Діяльність тренера вимагає знань, умінь та навичок психолого-педагогічного, медико-біологічного, організаційно-управлінського та власне спортивного спрямування» [2, с. 111].

Володимир Альбертович багато років працює зі студентською молоддю та виховав чимало спортсменів, які представляли Полтавщину й Україну на різних рівнях змагань. Його вихованці входять до складу національної збірної України, навчаються у Школі вищого олімпійського резерву у м. Полтава та здобувають перемоги на всеукраїнських і міжнародних аренах. Саме такий досвідчений тренер є для студентів не лише викладачем, а й людиною, яка допомагає повірити у власні сили та не опускати руки після невдач.

Бокс допомагає студентській молоді не лише фізично зміцнювати організм, а й розвивати важливі життєві навички. Під час тренувань покращується витривалість, координація рухів, швидкість реакції, формується правильна постава та зміцнюється здоров'я. Регулярні фізичні навантаження допомагають легше переносити навчальне навантаження, швидше відновлюватися після втоми та краще концентруватися під час занять.

Не менш важливим є психологічний аспект. Бокс вчить контролювати емоції, не боятися труднощів та діяти впевнено навіть у складних ситуаціях. Кожен вихід на ринг – це подолання хвилювання, страху та невпевненості. Саме тому спорт допомагає формувати стресостійкість, яка є дуже важливою для сучасного студента. Вміння «тримати удар» у спорті поступово

переноситься й у повсякденне життя: складні предмети, іспити чи життєві труднощі вже не здаються нездоланими.

Важливе місце у формуванні особистості займає й Боксерський клуб «Арей», який очолює Володимир Олексієнко. Клуб став для багатьох студентів справжньою школою життя. Тут молодь навчається працювати в команді, підтримувати одне одного, поважати суперника та гідно представляти свій навчальний заклад. Особливо важливими є турніри пам'яті загиблих Героїв України, які виховують у студентській молоді патріотизм, повагу до захисників держави та почуття відповідальності за майбутнє своєї країни.

Практичним підтвердженням ефективності поєднання спорту й освіти є спортивні досягнення Поліни Довгінки: участь і перемоги на чемпіонатах України, професійних турнірах, зарахування до складу національної збірної України та здобуття срібної нагороди на Всесвітній гімназії в Бахреїні. Ці результати стали можливими завдяки багаторічній праці, підтримці тренера та постійній роботі над собою.

До Дня науки буде презентовано науково-дослідну роботу студентки Поліни Довгінки (науковий керівник – Олексієнко Володимир Альбертович) на тему: «Бокс як метод фізичного та особистісного розвитку у системі фахової передвищої освіти». Над дослідженням автори працювали протягом тривалого часу, поєднуючи теоретичне вивчення проблеми з реальним практичним досвідом спортивної діяльності та освітнього процесу. Представлена робота є підтвердженням того, що бокс у сучасній системі освіти виступає не лише видом спорту, а й ефективним засобом формування дисципліни, стресостійкості, професійної мотивації та всебічного розвитку студентської молоді. Саме тому тема дослідження є актуальною в умовах сучасних освітніх викликів і повністю відповідає напрямам сучасного наукового пошуку студентів фахових коледжів.

Отже, бокс у системі фахової передвищої освіти є не просто спортивною секцією, а сучасним засобом формування сильної, дисциплінованої та впевненої особистості. Досвід студентки Миргородського фахового коледжу імені Миколи Гоголя Поліни Довгінки та її співпраця з досвідченим тренером Володимиром Олексієнком доводять, що спорт може стати важливою частиною освітнього процесу та потужною мотивацією для професійного й особистісного розвитку молоді.

Список використаних джерел

1. Дикий Б. В. Вступ до спеціальності «Фізичне виховання і спорт»: навч. посіб. Львів : Новий Світ – 2000, 2020.
2. Онішук Л. М., Остапов А. В. Фізична культура і спорт: конспект лекцій для студентів денної форми навчання спеціальності 017 «Фізична культура і спорт». Полтава : Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2020.

Вікторія ДОЛГОВА,
студентка спеціальності «Початкова освіта»
Науковий керівник – Наталія КАШУБА,
викладач циклової комісії з видавничої справи,
культури та української філології,
кандидат філологічних наук
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

МЕТОДИКА РОБОТИ З ЛЕКСИКОЮ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Лексика є основою для всіх видів мовленнєвої діяльності: слухання, говоріння, письма та читання. Від засвоєння лексичної компетентності залежить не тільки наявність багатого словникового запасу, а й уміння використовувати його в процесі мовлення. Тому робота з лексикою протягом перших чотирьох класів є надзвичайно важливою.

Лексична компетентність згрупована переважно в межах мовно-літературної освітньої галузі та ключової компетентності: вільне володіння державною мовою, що передбачає вміння усно і письмово висловлювати свої думки, почуття, чітко та аргументовано пояснювати факти, а також любов до читання, відчуття краси слова, усвідомлення ролі мови для ефективного спілкування та культурного самовираження, готовність вживати українську мову як рідну в різних життєвих ситуаціях.

Формування лексичної компетентності молодших школярів є пріоритетним завданням мовно-літературної галузі, що передбачає досягнення конкретних результатів: на рівні 1 – 2 класів учні мають правильно вимовляти загальновживані слова, розпізнавати й пояснювати образні вислови, спостерігати за значенням слів та їх роллю в реченні, а також експериментувати зі словами в мовних іграх. У 3 – 4 класі вивчення лексики значно поглиблюється. У другому циклі навчання головними цілями стають свідоме використання та дослідження слова. Також розвиваються навички користування словниками та художніми засобами.

За Типовою освітньою програмою О. Я. Савченко вивчення лексики в початковій школі відбувається поетапно, відповідно до циклів навчання: 1 – 2 клас та 3 – 4 клас. Вивчення лексики зосереджено переважно у змістовій лінії «Досліджуємо мовні явища» та «Взаємодіємо усно».

Змістова лінія «Досліджуємо мовні явища» спрямована на дослідження учнями мовних одиниць і явищ з метою опанування початкових лінгвістичних знань, норм літературної вимови та правил українського правопису, формування в молодших школярів умінь послуговуватися українською мовою в усіх сферах життя.

У межах змістової лінії «Взаємодіємо усно» здобувач освіти формує ключові комунікативно-мовленнєві вміння, спрямовані на ефективну взаємодію у соціумі (збагачення активного словника, робота з багатозначними словами та синонімами, культура мовлення та етикетна лексика, розуміння прямого та переносного значення).

Лінгвістичною основою методики вивчення лексики в початковій школі й різноманітної роботи в галузі словника дитячого мовлення є сучасні концепції лексикології української літературної мови, які дають можливість розкрити учням суть лексичних явищ. Це передусім лексичне й граматичне значення слова, слово як носій різних лексичних значень, уживання слова в різних сферах мовленнєвої діяльності, сполучуваність слів.

У підручниках з української мови різних авторів для 2–4 класів проблему збагачення словникового запасу школярів розв’язували двома підходами: шляхом ознайомлення їх із найважливішими лексикологічними поняттями та розробленням системи комплексних вправ лексичного і лексико-граматичного характеру у процесі вивчення розділів «Слово. Значення слова», «Спостерігаю за значення слова», «Частини мови» та інших.

Методика формування лексикологічних умінь учнів початкової школи має здійснюватися поетапно: підготовчий етап, спеціальний і аспектний, або етап удосконалення лексикологічних умінь. На етапі підготовки здобувачі освіти мають практично ознайомлюватися зі словами, набувати досвіду роботи з лексичними одиницями, порівнювати, добирати слова, спостерігати за окремими лексичними явищами. На спеціальному етапі в учнів початкової школи необхідно формувати основні лексикологічні поняття (пряме і переносне значення слів, однозначні і багатозначні слова, синоніми, антоніми, омоніми (без уживання терміна), виробляти вміння і навички правильно визначати їх у реченнях і текстах, самостійно добирати і вживати в мовленні під час побудови власних висловлювань. Завершальний етап вивчення лексикології в початковій школі має на меті узагальнити й систематизувати знання учнів із цього розділу, удосконалити набуті лексикологічні вміння і навички.

На етапі осмислення учнями лексикологічних знань і формування необхідних умінь не можна обійтися без спеціальних вправ. Загальноприйнятою є така їх класифікація:

1. Відшукування виучуваного лексичного явища в поданій групі слів, словосполученнях, реченнях, зв’язних текстах. Такі вправи є аналітичними за своєю сутністю і застосовуються з метою закріплення знань учнів про істотні ознаки кожного лексикологічного поняття.

2. Добір (самостійний або з використанням друкованих джерел) прикладів, які ілюструють виучуване лексичне явище.

3. Спостереження за роллю виучуваного лексичного явища у зразкових текстах різних стилів (без уживання термінів).

4. Групування виучуваних лексичних явищ за певною ознакою.

5. Відшукування і виправлення лексичних помилок і недоліків (у групах слів, словосполученнях, реченнях і текстах).

6. Лексичний розбір (характеристика слова на основі знань про лексичні явища).

М. С. Вашуленко класифікує вправи за:

- дидактичною метою (пояснення та вживання слів);
- характером операцій (аналітичні, синтетичні та порівняльні);
- ступенем самостійності (репродуктивні, конструктивні, творчі);
- формою виконання (усні й письмові).

Отже, методика роботи з лексикою в початковій школі реалізується через змістові лінії «Досліджуємо мовні явища» та «Взаємодіємо усно» і базується на поетапному формуванні компетентностей: від ігрового експериментування в 1 – 2 класах до свідомого аналізу й використання словників у 3 – 4 класах. Завдяки системі вправ, учні не лише накопичують словниковий запас, а й вчаться влучно використовувати його для самовираження. Такий підхід забезпечує комплексний розвиток мовлення та успішну реалізацію вимог НУШ.

Список використаних джерел

1. Вашуленко М. С. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Українська мова» у 1 – 2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу. Навчально-методичний посібник. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2019. С. 156.

2. Державний стандарт початкової освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>

3. Дубовик С. Г. Формування лексикологічних умінь учнів на уроках української мови в початковій школі / С. Г. Дубовик, К. О. Шкапенко. *Молодий вчений*. 2021. № 3 (2). С. 203-207.

4. Методика навчання української мови в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / за наук. ред. М. С. Вашуленка. Київ : Літера ЛТД, 2013. С. 140–186.

Марія ЗАПОРОЖЕЦЬ,
студентка спеціальності «Початкова освіта»
Науковий керівник – Людмила ГЛУХЕНЬКА,
голова циклової комісії природничих дисциплін
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

ВИКОРИСТАННЯ ДОСЛІДІВ В ІНТЕГРОВАНОМУ КУРСІ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Актуальність теми використання дослідів під час вивчення курсу «Я досліджую світ» зумовлена сучасними вимогами до початкової освіти. Досліди як метод навчання забезпечують безпосереднє залучення молодших школярів до пізнавальної діяльності, сприяють розвитку критичного мислення, спостережливості, уміння висувати гіпотези та робити висновки.

Серед методів пізнання особливе значення має дослід. Завдяки використанню дослідів здобувачі початкової освіти поступово переходять від пасивного спостереження до безпосередньої практичної діяльності, що сприяє активізації допитливості та радості пізнання.

НУШ орієнтується на формування ключових компетентностей, важливу роль при цьому відіграють практичні методи навчання. На думку Тимофєєвої І. Б., це передбачає не лише достатній обсяг інформації про об'єкт пізнання, його якість, але й забезпечення дослідницької активності учнів у вияві причиново-наслідкових зв'язків; надання переваги знанням, які можна здобути самостійно, застосовувати набутий досвід у нових ситуаціях[2, с.26].

Формування дослідницьких навичок у здобувачів початкової освіти є фундаментом для розуміння цілісності природи та взаємозв'язків між її об'єктами. Інтегрований курс «Я досліджую світ» створює сприятливі умови для впровадження дослідницької діяльності. Реалізація компетентнісного підходу вимагає від учнів не просто отримання готових знань, а й вміння діяти, що дозволяє самостійно визначати рішення у різних побутових ситуаціях.

Дослід у навчальному процесі виконує дві основні функції: демонстраційно-ілюстративну (закріплення раніше засвоєних знань) та дослідницьку (засіб здобуття нових знань).

Дослід є досить складною формою вивчення природи, тому на перших етапах навчання першокласникам доцільно пропонувати спостереження за дослідом. На уроках «Я досліджую світ» використовуються як демонстраційні, так і лабораторні досліді. Під час демонстраційних дослідів учитель показує, як треба працювати з об'єктами природи під час виконання дослідів, вказує, як і для чого слід проводити спостереження, на що варто звернути особливу увагу, як фіксувати результати, послідовність етапів проведення дослідів, як робити висновки. Під час демонстрації дослідів варто

використовувати запитання практичного характеру. Для повторення і закріплення набутих знань – ставити дітям запитання, відповіді на які потрібно довести дослідом.

Ефективність досліду залежить від дотримання інструкції: осмислення цілей, планування (визначення послідовності дій та вибір обладнання), безпосереднього виконання з цілеспрямованим спостереженням та осмислення результатів через узагальнення фактів і фіксацію наслідків.

Як вважає Гільберг Т., для розвитку творчих здібностей і дослідницьких вмінь учнів потрібен творчо працюючий вчитель, який прагне до створення творчої робочої обстановки і володіє певними знаннями і підготовкою для ведення занять щодо дослідницької діяльності [1, с. 52].

Важливою вимогою є створення безпечних умов та підготовка обладнання таким чином, щоб кожен учень міг спостерігати за його діями. Практичні дії є необхідною умовою отримання знань: без володіння ними учень не може повноцінно виконати дослід і пізнати об'єкт. Дослід має вирішальне значення для розвитку пізнавальних здібностей молодших школярів. Він дає можливість побачити приховані властивості природних об'єктів, сприяє формуванню матеріалістичного світогляду, розвитку критичного мислення та мовлення. Учень, який пізнає світ через дію та рух у середовищі, розвивається значно ефективніше. Перспективи полягають у подальшому впровадженні системи завдань, що формують внутрішнє відповідальне ставлення до навколишнього світу через самостійні дослідження. Дослідницькі вміння не тільки сприяють розвитку пізнавальних здібностей учнів, а й зацікавлюють до вивчення навколишнього світу та допомагають вирішувати реальні проблеми в майбутньому житті.

Список літературних джерел

1. Гільберг Т., Тарнавська С., Павич Н. Методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1–2 класах ЗЗСО на засадах компетентнісного підходу. Навчально-методичний посібник. Київ : Генеза, 2020. 256 с.

2. Тимофєєва І. Методика викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» (природнича освітня галузь). Навчально-методичний посібник для здобувачів вищої освіти за освітнім ступенем «Бакалавр» спеціальності 013 Початкова освіта. Маріполь : МДУ, 2022. 124 с.

Софія ІВАХНЕНКО,
студентка спеціальності «Початкова освіта»
Науковий керівник – Вячеслав ІВАХНЕНКО,
викладач циклової комісії природничих дисциплін,
фізичного виховання та предмета «Захист України»
Берестинський педагогічний фаховий коледж
КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
(м. Берестин, Україна)

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ: ПОМІЧНИК ЧИ ЗАГРОЗА АКАДЕМІЧНІЙ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Актуальність теми. Сьогодні ми є свідками того, як цифрова революція стрімко вривається в освітній простір, змінюючи звичні уявлення про роль педагога та процес навчання. Поява інструментів штучного інтелекту (ШІ) стала викликом, який неможливо ігнорувати, особливо в початковій школі, де закладається фундамент майбутньої особистості. Питання використання нейромереж у роботі вчителя початкових класів сьогодні є надзвичайно актуальним, адже воно перебуває на перетині технологічного прогресу та етичних норм [2]. Перед сучасною освітою постає дилема: чи стане ШІ надійним асистентом, що звільнить вчителя від рутини, чи він перетвориться на інструмент, який нівелює поняття академічної доброчесності та самостійного пошуку знань. Особливої ваги це набуває в умовах реалізації концепції Нової української школи, де вчитель має бути не просто транслятором знань, а інноватором.

Основний зміст цієї проблеми полягає в багатогранності впливу технологій на педагогічний процес. З одного боку, штучний інтелект відкриває перед вчителем початкових класів небачені раніше можливості для персоналізації навчання. За лічені хвилини ШІ здатний розробити індивідуальні картки для учнів із різним рівнем підготовки, створити ілюстрації до казок, згенерувати інтерактивні вікторини або навіть допомогти з плануванням уроків [4]. Це дозволяє вчителю зосередитися на головному – емоційній взаємодії з дітьми, їхньому вихованні та розвитку м'яких навичок. У цьому контексті ШІ виступає як потужний когнітивний помічник, що підсилює професійні спроможності педагога [2]. Використання великих мовних моделей дозволяє вчителю швидко структурувати великі обсяги інформації, адаптувати складні наукові поняття під рівень сприйняття молодшого школяра та створювати захопливий контент, який стимулює пізнавальний інтерес. Можливість миттєвої генерації ідей для проєктної діяльності чи позакласних заходів робить роботу педагога динамічною та сучасною.

Однак зворотний бік медалі викликає серйозне занепокоєння в академічній спільноті. Головна загроза полягає в розмиванні принципів академічної доброчесності. Якщо вчитель використовує ШІ для написання

планів-конспектів чи методичних розробок без належної рефлексії та авторського опрацювання, це ставить під сумнів його професійну відповідальність [1]. Більше того, діти в початковій школі, які лише вчать критично мислити, можуть сприймати згенерований контент як абсолютну істину, не усвідомлюючи можливості помилок або упередженості алгоритмів. Легкість отримання готового результату за допомогою нейромереж може демотивувати учнів до самостійної творчості, а вчителів – до пошуку власних оригінальних методик. Важливо розуміти, що академічна доброчесність – це не лише відсутність плагіату, а й чесність перед собою та суспільством у процесі здобуття й передачі знань [5]. Використання ШІ має бути прозорим: педагог повинен чітко усвідомлювати межу між допомогою технологій і власною інтелектуальною працею. Ризик полягає також у механічному копіюванні чужих або згенерованих ідей, що призводить до стандартизації освіти та втрати педагогічної індивідуальності.

Проблема академічної доброчесності в початковій школі має свою специфіку, адже саме тут формуються перші уявлення дитини про «своє» та «чуже», про чесність у виконанні завдань. Якщо вчитель подає згенерований ШІ матеріал як власний, він демонструє дітям хибну модель поведінки. Натомість відкрите використання ШІ як інструмента – з поясненням учням, як працює програма і як перевірити її відповіді – може стати потужним уроком медіаграмотності [2]. Вчитель має пояснювати, що нейромережа – це лише алгоритм, який може помилятися, і що справжня цінність полягає в людській здатності до аналізу, співпереживання та творчого переосмислення. Впровадження елементів критичного аналізу згенерованих текстів уже в початкових класах допоможе виховати покоління, яке буде володарем технологій, а не їхніми заручниками. Ми повинні навчити дітей, що інтелект – це не здатність натиснути кнопку, а вміння ставити правильні запитання та оцінювати отримані відповіді.

Важливим аспектом є також етичний вимір зберігання та обробки даних. Вчитель початкових класів, інтегруючи ШІ у свою роботу, стає відповідальним за безпеку цифрового середовища [5]. Необхідно враховувати, що алгоритми ШІ не мають морального компаса і їхні поради можуть містити приховані стереотипи. Тому роль педагога як етичного фільтра стає критично важливою. Вчитель повинен бути готовим аргументувати вибір того чи іншого технологічного рішення, спираючись на педагогічну доцільність та інтереси дитини. Це вимагає від сучасного педагога постійного самовдосконалення та опанування нових компетенцій, що виходять за межі класичної педагогіки [3]. Цифрова грамотність вчителя стає фундаментом, на якому будується безпечна та ефективна взаємодія з ШІ.

Підбиваючи підсумки, можна стверджувати, що штучний інтелект не є загрозою сам по собі – загрозу становить неконтрольоване та безвідповідальне його використання. Для вчителя початкових класів ШІ може стати незамінним партнером, якщо він слугує інструментом для креативності, а не заміною мислення [1]. Шлях до гармонійного співіснування з технологіями лежить

через розвиток цифрової грамотності та культури академічної доброчесності. Вчитель має залишатися ментором, який вчить дітей використовувати ІІІ як компас у морі інформації, а не як механізм для виконання завдань замість учня. Тільки за умови етичного підходу та збереження людського центру в освіті штучний інтелект стане справжнім рушієм прогресу в сучасній школі. Майбутнє освіти – у синергії людського досвіду та технологічних можливостей, де доброчесність залишається головним орієнтиром.

Список використаних джерел

1. Академічна доброчесність в умовах використання штучного інтелекту: методичні рекомендації МОН України. Київ, 2024.
2. Морзе Н. В. Штучний інтелект в освіті: переваги та ризики для початкової школи. Інформаційні технології і засоби навчання. 2023. Том 95. № 3.
3. Пасічник О. В. Загальна середня освіта України в контексті цифровізації: виклики та перспективи. Львів, 2023.
4. Словак К. І. Цифрові інструменти вчителя НУШ: від теорії до практики. Житомир, 2024.
5. Чайковська О. В. Етика використання нейромереж у педагогічній діяльності фахівців початкової ланки освіти. Одеса, 2025.

Анастасія КИРИЄНKOBA,
студентка спеціальності «Початкова освіта»
Науковий керівник – Олександра ЛОКАЗЮК,
викладач циклової комісії
економіко-математичних дисциплін і менеджменту,
доктор філософії з математики
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ З МАТЕМАТИКИ: МЕТОДИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ

В умовах сучасного реформування освіти згідно з концепцією Нової української школи оцінювання набуває особистісно орієнтованого та компетентнісного характеру, акцентуючи увагу на підтримці індивідуального розвитку кожного учня. Під час дослідження розглянуто основні види оцінювання, які застосовуються в освітньому процесі: поточне, підсумкове, діагностичне, формувальне, самооцінювання, взаємооцінювання та критеріальне. Встановлено, що формувальне оцінювання найбільш відповідає сучасним вимогам освіти завдяки спрямуванню на розвиток дитини, забезпеченню постійного зворотного зв'язку та створенню умов для свідомого

навчання. Особливу увагу приділено специфіці оцінювання навчальних досягнень учнів 1–4 класів з математики. Визначено необхідність урахування вікових психологічних особливостей дітей, забезпечення доброзичливого підходу, зрозумілості та мотивуючого характеру оцінювання.

Ефективність формувального оцінювання безпосередньо залежить від його ролі в покращенні навчальних результатів учнів, підвищенні їхньої мотивації, стимулюванні самостійності та розвитку ключових компетентностей. У контексті впровадження концепції Нової української школи формувальне оцінювання стає важливим інструментом для оптимізації освітнього процесу.

Для оцінки дієвості формувального оцінювання виділяють такі показники [1]:

1. Зростання навчальних досягнень. Аналіз різниці між результатами діагностичних і підсумкових робіт дає змогу відстежити прогрес у знаннях і навичках учнів.

2. Рівень математичної компетентності.

3. Здатність учнів:

- виконувати розрахунки;
- вирішувати задачі;
- пояснювати методи розв’язання;
- використовувати знання у нових умовах.

4. Навички самооцінювання та рефлексії.

5. Мотивація до навчання. Визначається через активну участь на уроках, інтерес до завдань і позитивне ставлення до предмету.

6. Зменшення тривожності під час навчання. Використання формувального оцінювання сприяє створенню психологічно комфортного середовища для навчання.

Оцінка ефективності формувального оцінювання проводиться наступними способами [2]:

1. Порівняння результатів контрольних робіт.

2. Спостереження за освітньою діяльністю учнів.

3. Проведення анкетувань та опитувань.

4. Аналіз індивідуальних портфоліо учнів.

5. Узагальнення інформації щодо якості навчальних досягнень.

Приклади критеріїв оцінювання до різних типів математичних завдань

1. Обчислювальні завдання. Критерії оцінювання:

- правильність виконання обчислень;
- дотримання послідовності алгоритму;
- самостійність під час виконання;
- акуратність у записах.

Рівні сформованості:

1. Високий рівень – завдання виконано правильно і самостійно, учень впевнено пояснює спосіб розв’язання.

2. Достатній рівень – допускає незначні помилки, які виправляє

самостійно.

3. Середній рівень – виконує завдання частково або за допомогою вчителя.

4. Початковий рівень – зазнає суттєвих труднощів у процесі виконання завдання [3].

2. Текстові задачі. Критерії оцінювання:

- розуміння умови задачі;
- правильний вибір арифметичної дії або дій;
- послідовність і логічність міркувань;
- точність відповіді;
- здатність аргументувати чи пояснити рішення.

3. Логічні завдання. Критерії:

- обґрунтованість міркувань;
- використання математичних понять;
- правильність висновку.

4. Робота з геометричним матеріалом. Критерії:

- знання назв фігур;
- вміння пояснити властивості;
- точність виконання.

Для забезпечення прозорості доцільно застосовувати рубрики – таблиці з описом рівнів виконання завдання.

Критерій	Високий	Достатній	Середній	Початковий
Розуміння умови	Повністю розуміє	Допускає неточності	Частково розуміє	Не розуміє
Логіка розв'язання	Послідовна і правильна	Є незначні помилки	Потребує допомоги	Немає логіки
Відповідь	Правильна і повна	Неповна	Частково правильна	Неправильна

Таблиця. 1. Використання рубрики оцінювання.

Формувальне оцінювання є ефективним засобом підвищення якості навчання математики в початковій школі. Його впровадження забезпечує індивідуалізацію освітнього процесу, підтримку навчального поступу кожного учня та формування стійкої позитивної мотивації до вивчення математики.

Список використаних джерел

1. William D. Embedded Formative Assessment. Bloomington : Solution Tree Press, 2011. 208 p.
2. Сидоренко В. К. Методи навчання математики: навчальний посібник. Київ: Вища школа, 2010. 320 с.
3. Heritage M. Formative Assessment: Making It Happen in the Classroom. Thousand Oaks : Corwin Press, 2010. 160 p.

*Анастасія КИЯН,
студентка спеціальності «Економіка»
Науковий керівник – Катерина ЛУКАШ,
викладач циклової комісії
загальноосвітньої та загальної підготовки,
спеціаліст вищої категорії
ВСП «Миргородський фаховий коледж
імені Миколи Гоголя
Національного університету
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Миргород, Україна)*

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

У науковій роботі розглянуто, як звичайні соцмережі перетворюються на реальний інструмент впливу для студентів Миргородського фахового коледжу. Описано, як за допомогою смартфона молодь долучається до життя міста, вчиться розрізняти правду від фейків та об'єднується задля волонтерства. Висвітлено досвід коледжу у створенні цікавого та щирого контенту, який не просто інформує, а мотивує студентів бути активними громадянами своєї країни [1].

Сьогодні для кожного студента смартфон – це не просто гаджет для ігор чи перегляду розважальних відео. Це потужний інструмент, через який ми «входимо» у суспільне життя. В умовах повномасштабної війни наша громадянська позиція починається з того, що ми читаємо та чим ділимося. Сьогодні бути патріотом – це також означає бути «інформаційним фільтром»: вміти вчасно розпізнати ворожу брехню (ІПСО), не розповсюджувати паніку та захищати свій цифровий простір.

У нашому коледжі ми не просто користуємося інтернетом, ми створюємо середовище, де кожен відчуває себе частиною великої справи:

Офіційний сайт та соцмережі коледжу – це не нудні звіти, а джерело живої інформації. Наприклад, через телеграм-канал ми миттєво дізнаємося про важливі події, беремо участь в опитуваннях і знаємо, що наша думка впливає на життя коледжу [1].

Студентське самоврядування в TikTok та Інстаграмі. Ми зрозуміли: щоб молодь почула, треба говорити її мовою. Короткі reels про наші будні, воркшопи чи зустрічі працюють краще за довгі лекції. Це формує довіру та бажання долучатися до спільних проєктів [4].

Електронна демократія на практиці. Завдяки смартфону ми вчимося впливати на місто. Підписати петицію, проголосувати за проєкт «Громадського бюджету» чи пройти опитування в «Дії» – це і є сучасна участь у житті держави. Ми на власні очі бачимо, як голос студента може змінити щось у громаді: від встановлення лавки до створення нового молодіжного простору.

Особливе місце займає волонтерство [2]. Соцмережі допомагають нам швидко збиратися на допомогу ЗСУ, поширювати інформацію про екологічні акції чи підтримувати один одного через ініціативи ментального здоров'я («Ти як?») [3]. Це об'єднує нас, робить нас сильнішими та відповідальними.

Отже, соціальні мережі – це не лише про лайки. Це про реальні дії. Якщо використовувати їх з розумом, вони стають школою справжнього громадянина, де ми вчимося бути корисними, критично мислити та разом будувати майбутнє, починаючи зі свого коледжу та рідного Миргорода.

Список використаних джерел

1. Звіти про діяльність. *Миргородський фаховий коледж імені Миколи Гоголя* : офіційний сайт. URL : <https://mfk.pl.ua/zvity-pro-diyalnist> (дата звернення: 07.04.2026).
2. Волонтерська діяльність як засіб виховання студентської молоді. *Електронна бібліотека Житомирського державного університету імені Івана Франка*. URL: <https://eprints.zu.edu.ua/4475/1/1%D0%92%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%BD%D1%82%D0%B5%D1%80.pdf> (дата звернення: 07.04.2026).
3. Про Всеукраїнську програму ментального здоров'я «Ти як?». *Ти як?* : сайт програми. URL : <https://howareu.com> (дата звернення: 07.04.2026).
4. Студентське самоврядування як чинник формування громадянської активності молоді. *Науковий блог НАУ «Острозька академія»*. URL : <https://naub.oa.edu.ua/> (дата звернення: 07.04.2026).

Марія КЛИМЕНКО,
студентка спеціальності «Музичне мистецтво»
Науковий керівник – Анна КИФЕНКО,
старший викладач циклової комісії музики і хореографії,
кандидат педагогічних наук
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м.Київ, Україна)

РОЗВИТОК ІНТОНУВАННЯ В ХОРОВОМУ КОЛЕКТИВІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Проблема розвитку музичного інтонування у молодших школярів є наріжним каменем сучасної мистецької освіти, оскільки саме в цей віковий період закладаються фундаментальні психофізіологічні механізми сприйняття та відтворення звукової реальності. Музичне інтонування не є суто технічною навичкою точного потрапляння в ноти; це складний синтетичний процес, у якому поєднуються вокально-технічні вміння, слуховий самоконтроль, емоційний інтелект та здатність до художнього осмислення музичної мови.

Проблема інтонування є ключовою. Теоретичними засадами музичного інтонування в системі початкової освіти досліджували Н. Голубовська,

М. Ігумнов, Г. Нейгауз, В. Пухальський, С. Фейнберг та ін. Поле зору науковців Б. Асаф'єва, Ю. Іванова, О. Батовської, Л. Ластовецької, О. Сіненко, Т. Смирнові, О.Сбітневої, С. Світайло, К. Кушнір В. Чучмана, Н. Кречко є наукове обґрунтування проблеми інтонування в хорі.

За Б. Асаф'євим, теоретичний фундамент інтонування базується на розумінні музики як «мистецтва інтонованого смислу» [1]. Згідно з цією теорією, кожна музична інтонація має свою життєву прототипічну основу, що робить музику зрозумілою для дитини на інтуїтивному рівні. Процес інтонування розглядається як єдність трьох компонентів: сприйняття, усвідомлення та відтворення. У молодшому шкільному віці дитина переходить до аналітичного сприйняття, що дає змогу вчителю музичного мистецтва цілеспрямовано працювати над чистотою звуковисотного інтонування.

Психологічні аспекти інтонування тісно пов'язані з розвитком музично-слухових уявлень. Б. Теплов стверджував, що основою музичальності є здатність оперувати слуховими образами. Для молодшого школяра це означає вміння «чути внутрішнім слухом» висоту звука ще до того, як він буде відтворений голосом. Розвиток цієї навички вимагає синхронізації роботи слухового та голосового апаратів, що є надзвичайно складним завданням для дитини 6 – 10 років через її анатомо-фізіологічну незрілість [2].

Важливим аспектом розвитку чистоти інтонування дітей молодшого шкільного віку є анатомо-фізіологічний механізм голосоутворення. Ефективна методика розвитку інтонування неможлива без глибокого розуміння фізичних обмежень, психологічних особливостей дітей молодшого шкільного віку. Голосовий апарат молодшого школяра перебуває в стані активного росту, що зумовлює специфіку вокальної роботи. Дитячий голос слабший за силою, оскільки амплітуда коливань голосових складок мінімальна. Короткі складки диктують природний високий діапазон, тому спроби вчителя змусити дітей співати у низькій теситурі часто призводять до фальшивого інтонування та перенапруження м'язів. Ближче до 10 років починається поступове збільшення маси складок, що може викликати тимчасову нестійкість інтонації навіть у музично обдарованих дітей [1].

Однією з найбільш ефективних світових практик розвитку інтонування є система угорського композитора та педагога Золтана Кодая. Її центральна ідея полягає в тому, що музика повинна бути частиною загального виховання кожної людини, а основним інструментом цього виховання є голос. Головним, основним, найдієвішим засобом виховання «духовної культури» композитор вважав музику. У цьому зв'язку ним було виокремлено три основні базові категорії, на яких має відбуватися навчання: слово, рух і музика. Задля реалізації цієї ідеї педагогом пропонувалося широке застосування різних музичних ігор, системи ритмічних вправ, а також розігрування сценок із зразків народної творчості [6]. Основні принципи, яких дотримувався автор є: спів, який є природним способом музикування, і не потребує посередників (інструментів) і дозволяє найбільш точно розвивати музичний слух; принцип народності, композитор наполягав на тому, що навчання має починатися з

народних пісень рідною мовою (веснянки, заклички, колискові тощо); використання складів (до, ре, мі...) у поєднанні з жестами рук для кожного ступеня гами, що допомагає візуалізувати інтервали, перетворюючи абстрактну висоту звуку на конкретне просторове відчуття; ритмічні вправи (ходьба, біг та плескання для «інтерналізації ритму» під час співу); поступове ускладнення матеріалу – від найпростіших пісень до складних багатоголосних структур, що робить музику доступною для всіх дітей, незалежно від їхніх природних здібностей [4].

Методика розвитку інтонування в умовах Нової української школи подана в сучасній програмі «Мистецтво» для 1–4 класів, що базується на принципах зв'язку музики з життям та емоційного розвитку особистості. Виконавська діяльність є ключовим компонентом уроку, а вимоги до інтонування реалізуються через різноманітні форми активності. Тематичний розділ програми «Мистецтво», присвячений пластичному інтонуванню та вокальній імпровізації. Пластичне інтонування – це відтворення емоційного змісту музики через рухи тіла. Ця методика дозволяє дитині відчувати напрямок руху мелодії, її пульсацію та кульмінаційні точки. Вправи на відтворення ритмічного малюнка плесканням або кроками допомагають свідомо засвоїти структуру мелодії. Вокальна імпровізація спрямована на розвиток чистоти інтонування. Стимулюється через створення власних мелодій на тексти лічилок, скоромовок або забавлянок. Виконання пісень «у ролях» змушує дитину шукати правильну інтонацію для передачі характеру персонажа (хитрої лисиці, вайлуватого ведмеда тощо), що сприяє єдності художнього і технічного в співі [1].

Робота над вокально-хоровими навичками

Систематична робота включає:

1. **Співацьку установку:** правильна постава забезпечує вільну роботу легень і гортані.
2. **Дихання:** вправи «Насос», «Аромат квітки» формують навичку спокійного вдиху та економного видиху.
3. **Розспівування:** використання поспівок (наприклад, «бабині боби», «Іди, іди, дощику»), що починаються з високих звуків і рухаються вниз, що є більш природним для дитячого голосу.
4. **Внутрішнє інтонування:** метод «уявного співу» дозволяє дитині зосередитися на ідеальній висоті звука перед його реальним відтворенням [2], [3].
5. **Звукоутворення та робота над примарною зоною:** знаходження «примарного тону» – зони найбільш природного і легкого звучання голосу дитини, що є основою для подальшого розвитку діапазону. Це включає формування м'якої атаки звуку та використання природних резонансів.
6. **Мелодичний стрій та правила інтонування:** використання спеціальних правил для досягнення чистоти співу:

- Великі інтервали слід інтонувати з тенденцією до розширення, а малі – до звуження.
 - При повторенні одного і того ж звуку кожний наступний слід співати, ніби «підтягуючи вгору», щоб уникнути детонації (пониження строю).
7. **Гармонічний стрій:** робота над акордовою злагодженістю, де співаки вчаться чути не тільки свою партію, а й вертикаль, домагаючись повної відсутності «биття» (дисонансів) у консонансних співзвуччях.
 8. **Ансамблева злитість:** метод вирівнювання тембрів усередині партії та балансування гучності між різними партіями залежно від фактури твору. Це включає роботу над ритмічною синхронністю вступів і зняття звуку.
 9. **Вокально-хорова дикція та артикуляція:**
 - Формування голосних у єдиній позиції для досягнення тембрової однорідності хору.
 - Чітка вимова приголосних, особливо наприкінці слів, та активна робота артикуляційного апарату без зайвого напруження гортані.
 - Аналіз логічних наголосів у тексті для правильного фразування.
 10. **Сольмізація (сольфеджування):** спів твору за назвами нот для точного засвоєння мелодичної лінії та ритмічного малюнка перед поєднанням із текстом.
 11. **Використання підголосків (метод «з виводом»):** для народної манери співу – розвиток навичок імпровізаційного відгалуження від основної мелодії, що характерно для українського багатоголосся.
 12. **Вокально-хоровий аналіз:** попередня робота диригента та хористів над партитурою, що включає визначення складних інтервалів, теситурних труднощів і планування шляхів їх подолання.

Важливою проблемою у формуванні точності інтонування є розвиток вокально-слухових координуючих умінь дітей молодшого шкільного віку [3]. Так, відсутність сформованості елементарних навичок саморегулювання процесу фонації призводить до формування негативних вокальних стереотипів, які надалі важко коригувати. Процес навчання інтонуванню часто супроводжується труднощами, пов'язаними з психологічними затисками або слабким зв'язком між слухом і голосом. Вчитель має застосовувати різноманітні педагогічні методи, а саме: транспонування (якщо мелодія пісні виходить за межі комфортного діапазону дитини, необхідно змінити тональність); спів *a cappella* (систематичне виконання знайомих пісень без супроводу інструмента розвиває самоконтроль та вміння тримати стійку висоту звука); використання фонограми (спів під якісний «мінус» (бек-трек) допомагає дитині відчувати гармонічну опору, що сприяє точності інтонування; застосування методу «Луна» (учень повторює короткі фрази за вчителем, що дозволяє миттєво коригувати висоту звука); диктофонний запис (прослуховування власного співу допомагає дитині усвідомити помилки, які вона не помічає в момент виконання) тощо.

Отже, розвиток інтонування на уроках музичного мистецтва молодших школярів є динамічним процесом, що потребує інтеграції класичних та

інтерактивних методів, а також застосування психолого-фізіологічного та індивідуального підходів, враховуючи ніжність дитячого голосу та потребу дитини в емоційному самовираженні.

Список використаних джерел

1. Антонюк В. Вокальна педагогіка (сольний спів): Підручник. Київ : ЗАТ «Віпол», 2007. 174 с.
2. Голос людини та вокальна робота з ним : монографія / [Г. Є. Стасько, О. Д. Шуляр, М.Ю.Сливоцький та ін.]. Івано-Франківськ : Видавництво Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2010. 336 с.
3. Кифенко А. М., Романова Т. В. До проблеми інтонування у студентському хоровому колективі. *Наука і техніка сьогодні*. 2023. № 3(27) 2023. С. 532.
4. Ростовський О. Я. Теорія і методика музичної освіти: навч.-метод, посібник. Тернопіль : Навчальна книга Богдан, 2011. 640 с.
5. Теряєва Л. А. Застосування сучасних технологій навчання на практичних заняттях сольфеджіо. Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти: [зб. наук. праць].
6. Eőszé L. Kodály Zoltán, a zeneszerzés tanára. *Parlando*. 2007. № 6. P. 31–357.

*Дар'я КОРЖОВСЬКА,
студентка спеціальності «Дошкільна освіта»
Науковий керівник – Тетяна РОМАНОВА,
голова циклової комісії музики і хореографії
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

МЕТОДИ ТА ПРИЙОМИ НАВЧАННЯ СПІВУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Навчання співу дітей дошкільного віку є складним педагогічним процесом, який вимагає використання різноманітних методів і прийомів, що враховують вікові, психологічні та індивідуальні особливості дитини. У дошкільному віці музичне сприймання ще перебуває на етапі формування, тому ефективність навчання значною мірою залежить від правильного добору педагогічних підходів, які забезпечують не лише засвоєння вокальних навичок, а й розвиток емоційної сфери, мислення, мовлення та творчих здібностей. Саме комплексність методів навчання співу дає змогу досягти гармонійного музичного розвитку дитини.

Одним із базових методів навчання співу є репродуктивний метод, який передбачає відтворення дітьми музичного матеріалу за зразком педагога. Його сутність полягає у багаторазовому повторенні пісні з метою поступового засвоєння мелодії, ритму, тексту та інтонаційних особливостей. У дошкільному віці цей метод є особливо ефективним, оскільки діти ще не

володіють достатнім рівнем музичної самостійності й потребують чіткої опори на зразок. Саме завдяки репродуктивному методу формується первинний музичний слух, розвивається здатність до інтонаційної точності, а також закладаються основи ритмічного відчуття [3, с. 122].

Важливо підкреслити, що репродуктивний метод не зводиться лише до механічного повторення. У процесі його застосування дитина поступово починає усвідомлювати структуру музичного твору, розрізняти його частини, відчувати емоційний зміст. Користуючись цим методом, не варто забувати про свідоме сприйняття й аналіз мелодії. Якщо діти не запам'ятали або неправильно проспівали мелодію, слід повторити її кілька разів, жестом показати напрям мелодії (вище-нижче) або регістр виконання (високо, низько, кілька звуків на одній висоті). Якщо робота проводиться музичним керівником систематично, діти звикають до такого унаочнення руху мелодії, що сприяє свідомому засвоєнню пісні [5, с. 119].

Повторення пісень сприяє розвитку музичної пам'яті, необхідної для подальшого навчання. Крім того, багаторазове виконання допомагає дитині відчувати впевненість у власних вокальних можливостях, що позитивно впливає на її самооцінку.

Іншим важливим підходом є інтерактивний метод навчання співу, який ґрунтується на активній взаємодії між педагогом і дітьми, а також між самими дітьми в процесі музичної діяльності. Цей метод передбачає не лише виконання пісень, а й обговорення їхнього змісту, емоційного характеру, характеру образів, а також спільне створення музичного процесу. У дошкільному віці інтерактивність є особливо важливою, оскільки діти краще засвоюють матеріал через живе спілкування та взаємодію.

Інтерактивний підхід сприяє розвитку комунікативних навичок, умінню слухати інших, висловлювати власну думку та працювати в колективі. Під час колективного співу діти вчаться узгоджувати свої дії, дотримуватися спільного темпу, ритму та динаміки. Це формує почуття колективізму, відповідальності за загальний результат і сприяє розвитку соціальної компетентності. Крім того, інтерактивний метод підсилює емоційний компонент навчання, оскільки діти отримують можливість емоційно взаємодіяти один з одним через музику.

Особливе місце у навчанні співу займають ігрові методи та прийоми, які є найбільш природними для дітей дошкільного віку. Гра є провідним видом діяльності у цьому віці, тому використання ігрових елементів у вокальному навчанні значно підвищує його ефективність. Музичні ігри, рухливі вправи, вокальні розминки та імпровізаційні завдання сприяють активному залученню дітей до навчального процесу [3, с. 52].

Ігрові методи дозволяють поєднувати навчання з емоційним задоволенням, що робить процес засвоєння знань природним і ненав'язливим. Через гру діти швидше запам'ятовують тексти пісень, краще засвоюють ритмічні структури, розвивають координацію рухів і артикуляційні навички. Важливо, що ігрова форма навчання знімає психологічне напруження,

створює позитивну атмосферу на занятті та стимулює активність дітей. Ігрові прийоми роблять музичні заняття продуктивнішими, підвищують активність дітей, розвивають кмітливість, а також закріплюють знання, здобуті на попередніх заняттях [5, с. 120].

Ще одним ефективним методом є метод творчої імпровізації, який передбачає розвиток у дітей здатності до самостійного музичного творення. У межах цього методу діти можуть створювати власні ритмічні фрази, змінювати мелодійні елементи, імпровізувати під час співу або доповнювати вже відомі пісні новими інтонаціями. Такий підхід сприяє розвитку музичної уяви, творчого мислення та здатності до самовираження.

Метод творчої імпровізації є особливо важливим, оскільки він дає змогу дитині відчувати себе не лише виконавцем, а й творцем музичного матеріалу. Це формує внутрішню мотивацію до музичної діяльності та розвиває впевненість у власних творчих здібностях. Крім того, імпровізація сприяє розвитку гнучкості мислення, оскільки дитина вчиться швидко реагувати на музичні зміни та адаптуватися до них.

Важливим елементом навчання співу є також систематичне повторення та закріплення вокальних навичок. У дошкільному віці формування умінь відбувається поступово, тому регулярне повторення пісень і вправ є необхідною умовою успішного навчання. Повторення сприяє закріпленню інтонаційної точності, розвитку дихальних навичок, удосконаленню дикції та ритмічного відчуття [1, с. 88].

Систематична робота дозволяє поступово ускладнювати музичний матеріал, переходячи від простих пісень до складніших композицій. Це формує в дітей відчуття прогресу, що позитивно впливає на їхню мотивацію та інтерес до музичної діяльності. Крім того, регулярні заняття сприяють формуванню стійких вокальних навичок, які зберігаються та розвиваються в подальшому навчанні.

Важливо також зазначити, що всі методи навчання співу не існують ізольовано, а застосовуються у комплексі. Саме поєднання репродуктивних, інтерактивних, ігрових методів, творчої імпровізації та систематичного повторення забезпечує найбільш ефективний результат. Такий підхід дозволяє враховувати індивідуальні особливості кожної дитини, підтримувати її інтерес до музичної діяльності та забезпечувати гармонійний розвиток.

Окрім цього, комплексне використання методів сприяє формуванню у дітей позитивного ставлення до музики як виду мистецтва. Вони починають сприймати спів не як обов'язок, а як цікаву, емоційно насичену діяльність, що приносить задоволення. Це є надзвичайно важливим для подальшого розвитку музичної культури особистості [6, с. 131].

Таким чином, навчання співу дітей дошкільного віку є багатограним процесом, що потребує цілеспрямованого використання різних педагогічних методів і прийомів. Репродуктивний, інтерактивний, ігровий методи, метод творчої імпровізації та систематичне повторення взаємодіють між собою і забезпечують всебічний розвиток дитини. Їх комплексне застосування сприяє

формуванню музичних здібностей, розвитку творчого потенціалу, мовлення, емоційної сфери та соціальних навичок, що є основою гармонійного розвитку особистості дошкільника.

Список використаних джерел

1. Гончаренко М. Музичне виховання дошкільників: вплив на емоції та почуття. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 248 с.
2. Дяченко Л. Ігрові технології у вокальному навчанні дітей дошкільного віку. Харків : Ранок, 2021. 200 с.
3. Дорошенко Л. Музичний розвиток дитини: теорія і практика. Харків : Ранок, 2019, 256 с.
4. Кравченко Т. Вокальне виховання у дошкільний період. Київ : Слово, 2021. 192 с.
5. Матвієнко С. І. Теорія та методика музичного виховання дітей дошкільного віку : навч. посіб. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 297с.
6. Стріхар О. І., Ярошевська Л. В. Методика музичного виховання дітей дошкільного віку: навчально-методичний посібник для студентів закладів вищої освіти спеціальності музичне мистецтво. Миколаїв : «РАЛ-поліграфія», 2022. 260 с.

Діана КОРШЕВА,
*студентка спеціальності «Середня освіта
(Музичне мистецтво)»*
Науковий керівник – Тетяна РОМАНОВА,
*голова циклової комісії музики і хореографії,
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

КОНЦЕПЦІЯ ЕЛЕМЕНТАРНОГО МУЗИКУВАННЯ КАРЛА ОРФА У СУЧАСНОМУ МУЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ

Карл Орф – видатний німецький композитор, педагог та музичний реформатор ХХ століття, чия система музичного виховання стала важливим етапом розвитку сучасної педагогіки мистецтва. Його педагогічна концепція ґрунтувалася на гармонійному поєднанні музики, руху, слова та театральної діяльності, що сприяло всебічному розвитку особистості дитини [3, с. 98]. Методика Орфа набула широкого поширення у світі завдяки своїй доступності, творчій спрямованості та ефективності у формуванні музичних здібностей дітей.

Основою педагогічної діяльності Карла Орфа стала ідея елементарного музикування. Педагог вважав, що музика повинна бути природною потребою дитини, а процес навчання – невимушеним і творчим. На думку К. Орфа, кожна дитина має природні музичні здібності, які необхідно розвивати через активну практичну діяльність [2, с. 118–119]. На думку Карла Орфа, музичне

виховання не повинно обмежуватися розвитком слуху, ритму, слуханням музики, навчанням співу та гри на музичних інструментах. Завдання музичного виховання – стимулювати й спрямовувати творчу фантазію, уміння імпровізувати, творити в процесі індивідуального й колективного музикування [3, с. 100]. Саме тому центральне місце у його системі займають ритм, рух, імпровізація та колективне музикування.

Однією з найважливіших характеристик педагогічної системи Орфа є синтез різних видів мистецтва. У своїй діяльності він поєднував музику, танець, мовлення та гру, що дозволяло дітям вільно виражати власні емоції та творчі здібності. Такий підхід сприяв розвитку не лише музичного слуху й ритму, а й уяви, комунікативних навичок та емоційної сфери особистості. Важливим принципом методики стало навчання через гру, адже саме ігрова діяльність є найбільш природною формою пізнання світу для дітей [2, с. 119–120].

Особливе значення у педагогічній діяльності Карла Орфа мав ритм. Педагог вважав ритм первинною основою музики та людського життя загалом. Для розвитку ритмічного відчуття використовувалися плескання, тупання, мовленнєві вправи, рухові імпровізації та гра на простих ударних інструментах. Значну роль у методиці Орфа відіграють спеціально створені музичні інструменти – ксилофони, металофони, барабани, маракаси, трикутники та інші. Вони отримали назву «інструменти Орфа» і стали важливим засобом музичного розвитку дітей. [2, с. 120-121].

Важливою рисою педагогічної концепції Орфа є орієнтація на творчість та імпровізацію. Педагог не обмежував дітей чіткими правилами чи складними теоретичними знаннями, а заохочував до самостійного створення ритмів, мелодій і рухів. Такий підхід формував у дітей упевненість у власних можливостях, ініціативність і здатність до творчого мислення. Імпровізація допомагала дітям відчувати свободу самовираження та брати активну участь у музичному процесі.

Карл Орф вважав, що особистість не можна виховати на випадковому і довільному матеріалі. Найкращим матеріалом, на його думку, є дитячі лічилки, дражнилки, приказки, скороговки, колискові пісні тощо. Народна словесна творчість завжди діє на дітей безпосередньо і безвідмовно. Такі тексти викликають посилену роботу уяви, активізують музичне мислення учнів [3, с. 103].

Карл Орф приділяв значну увагу віковим особливостям дітей. Його система передбачала поступове ускладнення завдань відповідно до рівня розвитку дитини. Навчання здійснювалося від простого до складного: від елементарних ритмічних вправ до створення музичних композицій. Такий принцип забезпечував доступність музичного виховання та позитивно впливав на мотивацію учнів.

Педагогічна система Орфа мала великий вплив на розвиток музичної освіти в багатьох країнах світу. Його методика активно використовується у закладах дошкільної та загальної середньої освіти, школах мистецтв. Особливо цінним є те, що система Орфа спрямована не лише на професійну

музичну підготовку, а й на загальний гармонійний розвиток особистості. Вона допомагає дітям розвивати пам'ять, увагу, координацію рухів, емоційну чутливість і соціальні навички [2, с. 122].

Отже, педагогічна діяльність Карла Орфа стала важливим внеском у розвиток світової музичної педагогіки. Його система музичного виховання ґрунтується на принципах творчості, доступності, активної діяльності та інтеграції мистецтв. Методика Орфа сприяє всебічному розвитку дитини, формує інтерес до музики та створює умови для творчої самореалізації особистості. Актуальність його педагогічних ідей зберігається й сьогодні, оскільки вони відповідають сучасним вимогам гуманістичної освіти та розвитку творчого потенціалу дітей.

Список використаних джерел

1. Завалко К. В. Інноваційне музичне навчання та розвиток музичних здібностей учня: навч.- метод. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2025. 200 с.
2. Медвідь Т. Творчий розвиток учнів у музично-педагогічній концепції К. Орфа. *Естетика і етика педагогічної дії*. 2021.
3. Ростовський О. Я. Теорія і методика музичної освіти. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. 640 с.
4. Художньо-педагогічні технології в музичній освіті: навчально-методичний посібник / авт.-укл. Л. М. Онофрійчук, Н. Є. Кравцова, Вінниця. 2021. 186 с.

Аделіна КУХАРЄВА,
студентка спеціальності «Дошкільна освіта»
Науковий керівник - Дана СОПОВА,
викладач циклової комісії з педагогічної освіти,
доктор філософії
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

ФОРМУВАННЯ ПРАВИЛЬНОЇ ПОСТАВИ У ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Проблема збереження та зміцнення здоров'я підростаючого покоління в Україні набуває особливої гостроти в умовах сучасних соціально-економічних викликів і гіподинамії. Дошкільний вік є періодом найінтенсивнішого росту та формування основних систем організму, зокрема опорно-рухового апарату. Правильна постава є не лише естетичним показником, а й запорукою нормального функціонування внутрішніх органів – серця, легенів, шлунково-кишкового тракту. За даними медичних оглядів, значний відсоток дітей уже на

момент вступу до школи має функціональні порушення постави, що згодом може призвести до серйозних патологічних змін у хребті [2, с. 45].

Аналіз останніх досліджень. Питання фізичного виховання дошкільників та профілактики дефектів постави розглядалися в працях Е. Вільчковського, М. Єфименка, О. Дубогай та інших фахівців. Науковці одностайні в тому, що саме в закладах дошкільної освіти (ЗДО) необхідно закладати фундамент здоров'язбережувальної компетентності дитини. Проте складність полягає у необхідності постійної адаптації засобів фізичного виховання до індивідуальних особливостей розвитку дитини та пошуку нових, привабливих для дошкільників форм активності [4, с. 112].

Методологія та засоби. Формування постави у дітей дошкільного віку – це тривалий процес, що потребує системного підходу. Основними засобами фізичного виховання в цьому контексті є фізичні вправи, оздоровчі сили природи та гігієнічні чинники. Проте провідна роль належить спеціально підібраним комплексам фізичних вправ. До них належать вправи на зміцнення м'язового корсету (м'язів спини, живота, плечового поясу), вправи на координацію рухів і рівновагу, а також вправи на розтягнення [3, с. 18].

У старшому дошкільному віці особливого значення набуває використання ігрового методу. Рухливі ігри з елементами коригувальної гімнастики дозволяють підтримувати високий рівень емоційного підйому та зацікавленості, що сприяє мимовільному закріпленню правильного положення тіла. Наприклад, ігри типу «Струнка чапля» або «Літак» вимагають від дитини утримання статичної пози, що зміцнює глибокі м'язи спини.

Процес формування постави в умовах ЗДО має бути інтегрованим у щоденний режим. Ранкова гімнастика повинна обов'язково містити вправи з предметами (гімнастичними палицями, м'ячами, обручами), які допомагають дитині відчувати симетрію власного тіла. Гімнастика після денного сну (гімнастика пробудження) є чудовим засобом м'якого тонізування м'язів спини через потягування та вправи в положенні лежачи на животі, що виключає осьове навантаження на хребет [1, с. 22].

Не менш важливим є використання фітболів (великих гімнастичних м'ячів). Заняття на фітболах створюють умови для тренування вестибулярного апарату та зміцнення м'язів-стабілізаторів. Завдяки сферичній формі м'яча дитина змушена постійно коригувати центр ваги, що автоматично випрямляє хребет та формує навичку правильної посадки.

Окрему увагу слід приділяти профілактиці плоскостопості, оскільки стан стопи безпосередньо впливає на положення таза та на вигини хребта. Ходьба по «доріжках здоров'я», використання масажних килимків та вправи для стоп є невід'ємною частиною кожного заняття з фізичної культури.

Роль педагога та батьків. Ефективність оздоровчої роботи залежить від єдності вимог педагогів і батьків. Формування постави – це не лише 20-хвилинне заняття, а й контроль за положенням дитини під час малювання, прийому їжі, ігор. Важливо розвивати у дитини відчуття правильної постави (кінестетичне сприйняття). Для цього доцільно використовувати вправи біля

стіни («притислися п'ятками, литками, сідницями, лопатками та потилицею») та вправи з утриманням мішечка з піском на голові.

Таким чином, фізичне виховання в закладі дошкільної освіти є потужним інструментом формування правильної постави. Системне використання різноманітних засобів – від класичної коригувальної гімнастики до сучасних фітнес-технологій – дозволяє не лише запобігти викривленням хребта, а й виховати у дітей свідоме ставлення до власного здоров'я.

Перспективним напрямом є розробка індивідуальних маршрутів фізичного розвитку для дітей із початковими ознаками порушень постави, що потребує тісної співпраці медичних працівників та інструкторів з фізичної культури.

Список використаних джерел

1. Вільчковський Е. С., Курок О. І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку : підручник. Суми : Університетська книга, 2018. 428 с.
2. Дубогай О. Д. Фізкультура як складник здоров'язберезувальних технологій у ДНЗ. Київ : Шкільний світ, 2015. 128 с.
3. Єфименко М. П. Театр фізичного виховання та оздоровлення дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Тернопіль : Мандрівець, 2017. 204 с.
4. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : підручник. 3-тє вид., випр. Київ : Академвидав, 2015. 448 с.
5. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) / наук. кер. Н. В. Гавриш. Київ : МЦФЕР-Україна, 2021. 36 с.

Єлізавета КУЦЕКОНЬ,
студентка спеціальності «Початкова освіта»
Науковий керівник – Наталія Кашуба,
викладач циклової комісії з видавничої справи,
культури та української філології,
кандидат філологічних наук
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ПЕРСОНАЛІЗОВАНОГО НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В НУШ

Сучасний етап розвитку початкової освіти в Україні, що базується на засадах Нової української школи (НУШ), вимагає відходу від стандартних методів навчання на користь персоналізації освітнього процесу. Дитиноцентризм передбачає врахування індивідуального темпу, здібностей та інтересів кожного учня, що в умовах великої наповнюваності класів стає серйозним викликом для педагога. Саме тому інтеграція інструментів

штучного інтелекту (ШІ) розглядається як ефективний механізм автоматизації та індивідуалізації навчання української мови.

Важливість впровадження ШІ зумовлена необхідністю подолання освітніх втрат та забезпечення рівного доступу до якісних знань. Штучний інтелект виступає не просто як технічний засіб, а як інтелектуальне середовище, що сприяє розвитку критичного мислення та цифрової грамотності молодших школярів. Це дозволяє трансформувати роль вчителя від транслятора інформації до ментора, який спрямовує дитину в її освітньому пошуку.

Персоналізація за допомогою ШІ дозволяє створювати адаптивні освітні траєкторії. На відміну від традиційних методів, інтелектуальні системи здатні аналізувати помилки учня в режимі реального часу, виявляти конкретні прогалини у засвоєнні граматичних чи орфографічних норм і миттєво пропонувати коригувальні вправи. Це забезпечує безперервний зворотний зв'язок, який є критично важливим для молодших школярів, оскільки дозволяє виправляти помилки на етапі їх виникнення, не чекаючи перевірки вчителем. Такий підхід формує у дітей навичку саморефлексії та знижує страх перед помилкою, створюючи психологічно комфортну атмосферу для навчання. Важливо зауважити, що поки ШІ не може замінити вчителя, а у свою чергу ШІ виступає асистентом.

У ході дослідження було проаналізовано практичне застосування таких інструментів, як генеративні мовні моделі (ChatGPT, Google Gemini) та спеціалізовані освітні платформи. Практичний аспект використання ШІ на уроках української мови в початковій школі включає генерацію персоналізованих текстів, що базуються на індивідуальних інтересах дитини, створення інтерактивних вікторин та адаптивних тестів. Наприклад, використання ШІ-помічників на платформі «На Урок» дозволяє вчителю розробляти різноманітні завдання для диференціації класної роботи.

Практичний аспект використання ШІ на уроках української мови включає генерацію персоналізованих текстів та адаптацію вправ підручника (на прикладі підручників М. С. Вашуленка). Зокрема, ШІ дозволяє впроваджувати «Живі діалоги», де учень листується з казковим персонажем, або «Текстовий рентген» для автоматичного підсвічування граматичних невідповідностей. Для учнів, що мають труднощі з абстрактними поняттями, ШІ-генератори візуалізують фразеологізми та переносне значення слів, створюючи наочний контраст між прямим та метафоричним змістом. Це значно полегшує засвоєння складної лексики.

Практичне випробування окремих елементів ШІ-технологій показало, що ігрові форми взаємодії, як-от «Синтаксичний конструктор», де дитина за допомогою підказок чат-бота удосконалює прості речення, будує тексти різних типів, уникаючи в них тавтології. ШІ стає незамінним в інклюзивній освіті, забезпечуючи адаптацію текстів для дітей з особливими освітніми потребами через спрощення синтаксису або перетворення тексту в аудіо. Це

дозволяє реалізувати ключовий принцип НУШ – соціальну справедливість та залученість кожного.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що впровадження штучного інтелекту в початкову школу створює умови для дійсно індивідуального підходу. Це не лише полегшує роботу вчителя, звільняючи час для творчої взаємодії з дітьми, а й забезпечує формування якісно нових цифрових та мовних компетентностей у випускників НУШ. Майбутнє початкової освіти нерозривно пов'язане з синергією педагогічної майстерності та можливостей сучасних технологій.

Список використаних джерел

1. Баканова І. В. Черкасова М. М. Штучний інтелект як ефективний інструмент вчителя початкових класів. *Вісник науки і освіти*. 2024. С. 15–18.
2. Гриценко І. В. Персоналізоване навчання молодших школярів у кризових умовах / І. В. Гриценко, А. А. Одіноченко. The role of innovations in the transformation of the image of modern science : Proceedings of the VI International Scientific and Practical Conference, Oslo, Norway, October 08–11, 2024. International Science Group, 2024. С. 177–179.
3. Денисова Н. Штучний інтелект у початковій школі: цікаво й корисно. Особливості освітньої діяльності в умовах воєнного стану. Виклики. Київ, 2024. С. 131–135.
4. Chatgpt та нова українська школа. Наукові інновації та передові технології. 2024. № 5(33) (Серія «Управління та адміністрування», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Психологія», Серія «Педагогіка»). С. 1262–1269.

Каміла КУЧЕРА,
студентка спеціальності «Правоохоронна діяльність»
Науковий керівник – Володимир ЯСЛИК,
викладач циклової комісії із загальноосвітніх предметів
та дисциплін загальної підготовки,
кандидат філологічних наук
Фаховий коледж ЗВО «Університет Короля Данила»
(м. Івано-Франківськ, Україна)

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МІКРОКВАЛІФІКАЦІЙ В СИСТЕМІ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Новітньою формою освітніх практик, що відповідає викликам сучасного суспільства та глобалізованого ринку праці, постають мікрокваліфікації (micro-credentials). Їхня сутність полягає у засвоєнні невеликого, чітко структурованого обсягу знань і навичок, що підтверджується відповідним сертифікатом. Цей формат має як самостійну цінність для швидкого підтвердження компетенцій, так і потенціал до інтеграції у більш масштабні освітні програми.

Наша мета – описати мікрокваліфікації як інноваційну форму здобуття освіти, визначити ризики. Важливо наголосити, що мікрокваліфікації не мають на меті витіснення або заміну традиційних академічних дипломів: їхня функція полягає у доповненні класичної освіти та створенні гнучкої системи визнання результатів навчання. Саме ця адаптивність перетворює мікрокваліфікації на ключовий інструмент синхронізації освітньої сфери зі стрімкими технологічними та соціально-економічними трансформаціями. На нашу думку, саме гнучкість робить мікрокваліфікації основою адаптації освіти до швидкоплинних змін у світі технологій та економіки.

В умовах, коли традиційні університетські програми демонструють певну інертність у зв'язку з тривалими циклами розробки та затвердження стандартів, мікрокваліфікації забезпечують оперативне подолання дефіциту навичок. Вони виступають ефективним механізмом безперервного професійного розвитку, уможливлючи процеси цілеспрямованого підвищення кваліфікації та перекваліфікації фахівців без необхідності тривалих перерв у кар'єрній діяльності [1]. Це особливо актуально для наукомістких та високотехнологічних галузей, де оновлення виробничого інструментарію відбувається надзвичайно швидко.

З погляду сучасної дидактики, імплементація мікрокваліфікацій базується на принципі накопичувальності (stackability) [2]. Цей підхід дозволяє формувати індивідуальні освітні траєкторії, перетворюючи процес навчання на модульну систему. Здобувач освіти отримує можливість акумулювати мікросертифікати від різних інституцій, які в перспективі можуть бути валідовані закладами вищої освіти та конвертовані у повноцінну макрокваліфікацію. Така архітектура освітнього процесу сприяє децентралізації ринку освітніх послуг, активно залучаючи до нього корпоративний сектор. Провідні технологічні компанії дедалі частіше виступають самостійними провайдерами мікрокваліфікацій, які слугують для роботодавців надійним індикатором володіння прикладними компетенціями.

Окрім прагматичного виміру, мікрокваліфікації виконують вагомую соціальну функцію, сприяючи інклюзивності та демократизації освіти. Зниження фінансових і часових бар'єрів доступу до якісних навчальних програм забезпечує практичну реалізацію парадигми навчання протягом усього життя для ширших верств населення. Водночас широке масштабування цієї моделі актуалізує проблему верифікації та довіри до отриманих документів. Вирішення цього завдання лежить у площині технологічних інновацій, зокрема застосування цифрових бейджів і криптографічних алгоритмів, що гарантують прозорість, незмінність та легкість перевірки походження кожної здобутої кваліфікації [2]. Як бачимо, мікрокваліфікації підтримують соціальну інновацію, розширюючи доступ до освіти для різних груп населення, формуючи індивідуальні траєкторії навчання та сприяючи концепції навчання протягом усього життя. Гнучкість у виборі часу, формату та вартості робить їх інструментом соціальної рівності, адже навіть ті, хто не має можливості здобути повну вищу освіту, можуть отримати сертифіковані

навички. Це особливо важливо для країн із соціальною нерівністю, де мікрокваліфікації можуть стати засобом інтеграції маргіналізованих груп у сучасний ринок праці. Уважаємо, що мікрокваліфікації формують нову культуру освіти – освіту як постійний процес, доступний кожному.

Не можемо оминати той факт, що мікрокваліфікації стимулюють інновації у вищій освіті, адже університети отримують нову роль – роль видавців і розробників таких програм. Це відкриває можливості для інтеграції неформального та інформального навчання, розширення системи визнання попередніх результатів навчання. Важливо, що університети перестають бути лише «храмами знань» і стають гнучкими освітніми хабами, які можуть швидко реагувати на виклики часу. На нашу думку, це змінює саму парадигму вищої освіти: від монолітної структури до мережевої екосистеми, де знання визнаються незалежно від форми їх здобуття.

Безумовно, з кожною новою формою здобуття освіти виникають нові ризики, зокрема комерціалізація освіти, розмиття цінності традиційних дипломів, потреба у стандартизації та забезпеченні якості. Критики застерігають, що надмірна орієнтація на ринок може призвести до «моральної небезпеки» у вищій освіті, де університети почнуть більше зважати на прибуток, ніж на суспільну місію. На нашу думку, саме баланс між ринковими потребами та академічними цінностями визначатиме успіх мікрокваліфікацій. Якщо вони стануть лише інструментом комерції, то втратять довіру суспільства; якщо ж будуть інтегровані в систему якості та академічної доброчесності, то стануть рушієм розвитку.

Отже, інтеграція мікрокваліфікацій у глобальний освітній простір формує нову, синергетичну модель розвитку людського капіталу. У межах цієї системи традиційний диплом залишається фундаментальним маркером академічної підготовки та здатності до системного мислення, а мікрокваліфікації функціонують як динамічне портфоліо прикладних навичок, забезпечуючи високий рівень адаптивності сучасного фахівця до мінливих вимог економіки.

Список використаних джерел

1. European Commission. Recommendation on a European approach to micro-credentials for lifelong learning and employability. URL : <https://education.ec.europa.eu/education-levels/highereducation/micro-credentials> (дата звернення: 27.04.2026).

2. Tamoliune G., Greenspon R., Tereseviciene M., Volungeviciene A., Trepule E. Exploring the potential of micro-credentials: A systematic literature review. *Frontiers in Education*, 2023. URL: https://www.frontiersin.org/journals/education/articles/10.3389/feeduc.2022.1006811/full?trk=organization_guest_main-feed-card_reschare_feed-article-content (дата звернення: 26.04.2026).

Тетяна ЛАЗАРЕНКО, Катерина ШТОНДЕНКО,
студентки спеціальності «Початкова освіта»
Науковий керівник – Юлія ЯКУШ,
голова циклової комісії іноземних мов
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м.Київ, Україна)

ПЕРСПЕКТИВИ ТА РИЗИКИ ВПРОВАДЖЕННЯ НЕЙРОМЕРЕЖ ЯК ПЕРСОНАЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ АСИСТЕНТІВ

Останнім часом як студенти, так і викладачі все частіше використовують нейромережі у навчанні. Ще зовсім нещодавно важко було уявити, що штучний інтелект стане щоденним інструментом, але інтеграція нейромереж у навчання призвела до появи феномену «цифрового репетиторства», де ШІ виступає постійним посередником між складним навчальним контентом і студентом. Сучасні LLM-моделі допомагають швидше розібратися з темами та готуватися до занять. Проте водночас виникає проблема. Через постійне використання ШІ студенти стають менш самостійними у засвоєнні знань. Тому зараз важливо знайти баланс у користуванні сучасними технологіями, не втрачаючи при цьому якості традиційної освіти.

У цій роботі ми досліджуємо, як студенти вчаться самостійно зараз, коли штучний інтелект став невід'ємною частиною освіти. Наша головна увага зосереджена на тому, які реальні можливості дають нейромережі як персональні помічники, та на тому, з якими ризиками можна зіткнутися під час їхнього використання.

Головна перевага нейронних мереж – це можливість адаптуватися під кожного користувача. Якщо звичайна система навчання зазвичай орієнтована на «середнього» студента, то ШІ-асистенти дозволяють впроваджувати справді індивідуальний підхід. Навчання стає гнучким: воно адаптується до рівня знань студента, його цілей та комфортного темпу роботи. Нейромережі дають змогу спрощувати складні теми, роблячи їх зрозумілішими для користувача. Завдяки цьому студенти мають змогу швидше засвоювати новий матеріал, отримуючи прості пояснення навіть найскладніших понять і теорій. За допомогою ШІ-інструментів студенти можуть автоматизувати підготовку конспектів, створення структурованих планів робіт чи переклад наукових текстів, приділяючи більше часу поглибленому аналізу. Нейромережі здатні виконувати функції «віртуального екзаменатора», складаючи тести й оцінюючи результати відповідей студентів, що допомагає значно поліпшити їхню підготовку. Людина сама визначає, що їй потрібно повторити, які питання поставити та як перевірити себе. Якщо правильно користуватися

таким інструментом, він не замінює навчання, а навпаки робить його більш усвідомленим.

Попри позитивні сторони, імплементація інтелектуальних агентів у навчальний процес може спричинити проблеми з якістю засвоєння знань. Критичним викликом сучасності є поступова когнітивна деградація суб'єктів навчання, що виникає як наслідок звикання до швидких алгоритмічних рішень і відсутності потреби в глибокій ментальній активності. Використання нейромереж часто трансформується у механічну компіляцію згенерованих відповідей, що нівелює необхідність критичного осмислення та повноцінного занурення в контекст досліджуваної теми. Не менш важливою є проблема підміни штучним інтелектом творчої діяльності та нівелювання професійної суб'єктності фахівця, що є необхідним підґрунтям для гармонійного поєднання особистісного розвитку та набуття кваліфікаційних навичок молодшого фахівця. Існує також проблема систематичного недоброчесного використання онлайн-помічників, що призводить до високого рівня плагіату в студентських роботах. Слід також враховувати проблему так званих «цифрових галюцинацій», коли нейромережа може генерувати тексти з великою кількістю недостовірних фактів і хибних висновків, отже, результати генерації нейромереж потребують обов'язкової ретельної верифікації та критичного аналізу, оскільки автоматична довіра до неперевічених даних може призвести до поширення фактичних помилок. Штучний інтелект не має власного мислення та аналізу, він підбирає факти саме з інших віртуальних джерел, які також можуть не співпадати з достовірною інформацією.

В українському освітньому та технологічному просторі нейромережі розглядаються не лише як актуальний тренд, а й як фундаментальний інструментарій, що виконує роль інтелектуальних асистентів, адаптованих до специфічних викликів сьогодення. Міністр освіти та науки Оксен Лісовий засвідчує, що уважне та відповідальне використання інструментів ШІ стане запорукою продуктивної роботи та професійного розвитку всіх учасників освітнього процесу. Роксолана Швадчак підкреслила, що завдання МОН – це впровадити в закладах освіти культуру безпечного, професійного використання ШІ, яка підвищує продуктивність діяльності викладачів та надає студенту дієву опору в освітньому процесі.

На міжнародному рівні 22 березня 2024 року Генеральна Асамблея ООН одноголосно ухвалила першу масштабну резолюцію «Використання можливостей безпечних, захищених і надійних систем штучного інтелекту для сталого розвитку». Це актуалізує необхідність системного контролю за роботою інтелектуальних систем, де ШІ виступає інструментом розвитку когнітивних здібностей, а не засобом повної автоматизації інтелектуальної праці, що призводить до втрати навичок самостійного аналізу.

Для майбутніх вчителів молодшої школи штучний інтелект може стати корисним для оптимізації занять. За лічені секунди нейромережі можуть створювати захопливий контент для дітей, придумати сюжетну історію або казку, де кожен з учнів може бути головним героєм, також інтернет-асистенти

можуть згенерувати допоміжні матеріали, такі як персоналізовані картки для учнів або сигнальні картки, щоб відтворити корисну рефлексію на уроках.

Однак варто зазначити, що поруч із перевагами швидко проявляються й недоліки, адже надмірна експлуатація нейромереж створює ризик формування технологічної залежності та виникнення синдрому інтелектуальної невпевненості. Постійна орієнтація на алгоритмічні «підказки» нівелює віру у власну спроможність самостійно розв'язувати навіть базові когнітивні завдання.

Вчитель початкових класів – людина, яка у сучасних реаліях передбачає високий рівень динамічної адаптивності та здатність до оперативної корекції навчального процесу в умовах критичної невизначеності (зокрема, за відсутності енергозабезпечення чи зв'язку). Тому нейромережі для вчителя – це чудовий асистент, але в центрі освітнього процесу завжди має залишатися живий вчитель, його професіоналізм та майстерність.

Список використаних джерел

1. Штучний інтелект у вищій освіті: ризики та перспективи інтеграції: матеріали всеукр. наук.-пед. підвищення кваліфікації, 1 липня – 11 серпня 2024 р. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2024. 328 с.

2. Наливайко О. О. Перспективи використання нейромереж у вищій освіті України. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2023. Том 97. № 5. С. 1–17.

Дарія ЛУК'ЯНЕНКО,
студентка спеціальності «Дошкільна освіта»
Науковий керівник – Дана СОПОВА,
викладач циклової комісії з педагогічної освіти,
доктор філософії
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

КАЗКА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Сучасний стан розвитку дошкільної освіти в Україні, що орієнтований на гуманістичні цінності та дитиноцентризм, висуває високі вимоги до комунікативної компетентності майбутнього випускника закладу дошкільної освіти. Здатність дитини до побудови зв'язного, логічного та граматично правильного монологу є однією із найскладніших новоутворень дошкільного дитинства. Монологічне мовлення є вищим етапом мовленнєвого розвитку, оскільки воно потребує не лише володіння лексичним запасом, а й здатності до внутрішнього планування, утримання логічної нитки оповіді та розуміння

структури тексту. У цьому контексті казка постає як унікальний, генетично близький дитині дидактичний матеріал, що поєднує в собі доступність змісту, чіткість форми та надзвичайну емоційну насиченість.

Питання розвитку зв'язного мовлення засобами художньої літератури досліджували такі відомі педагоги та психологи, як А. Богущ, Н. Гавриш, Т. Піроженко, О. Кононко. На їхню думку, казка для дитини є першою моделлю монологу, яку вона здатна осягнути й відтворити. Монолог за своєю природою є контекстним мовленням, що, на відміну від ситуативного діалогу, має бути зрозумілим слухачеві без додаткових уточнень. Казковий текст із його традиційною структурою (експозиція, зав'язка, розвиток дії, кульмінація та розв'язка) створює ідеальний каркас для формування внутрішньої схеми висловлювання у дитини [2, с. 45].

Психологічна особливість сприймання казки дошкільниками полягає в ефекті «співпереживання», що активізує не лише когнітивні, а й афективні процеси. Коли дитина переказує казку або створює власну історію на її основі, вона використовує не просто набір слів, а «прожиті» образи, що робить її монолог природним, виразним і лексично багатим.

Роль казки у формуванні монологічних навичок реалізується через кілька ключових функцій. По-перше, це моделююча функція. Казка пропонує дитині готові мовленнєві кліше, епітети та порівняння, що збагачують структуру речення. По-друге, це емоційно-регулятивна функція, яка допомагає долати мовленнєвий бар'єр і страх перед публічним виступом. По-третє, казка виконує когнітивну функцію, стимулюючи дитину до встановлення причинно-наслідкових зв'язків, що є основою логічності монологу.

Для досягнення максимального ефекту в розвитку монологічного мовлення робота з казкою в закладі дошкільної освіти має виходити за межі простого прослуховування та репродуктивного переказу. Педагогічна технологія має включати три стратегічні етапи:

1. Аналітико-сприймальний етап. На цьому етапі вихователь акцентує увагу не лише на сюжеті, а й на мовних засобах. Використовуються прийоми «словесного малювання» персонажів, пошуку синонімів до казкових описів та аналізу зачинів і кінцівок як обов'язкових елементів монологу. Це закладає фундамент для розуміння дитиною того, що розповідь має мати початок і завершення [3, с. 56].

2. Інтерактивно-моделюючий етап. Тут активізуються навички діалогічної взаємодії, які поступово трансформуються в монолог. Ефективним є метод театралізації, де дитина, виконуючи роль оповідача, вчиться утримувати увагу аудиторії. Також доцільно використовувати мнемотехнічні таблиці – візуальні схеми, що допомагають дитині не збитися з сюжетної лінії під час самостійної розповіді.

3. Креативно-мовленнєвий етап. Найвищий рівень розвитку монологу досягається через творчі завдання: «переінакшування» казки, введення нового персонажа у відомий сюжет, складання «листа герою» або створення абсолютно нової казки за опорними словами (методика Дж. Родарі). Такі

вправи змушують дитину самостійно програмувати складне висловлювання, добирати відповідні інтонації та лексичні відтінки [6, с. 18].

Вплив казки на культуру монологу. Розвиток монологічного мовлення не обмежується лише змістом. Важливою складовою є просодична сторона: темп, тембр, наголоси та паузація. Казка, завдяки своїй ритмічності та пісенним вставкам, є природним тренажером для розвитку виразності. Під час розповідання казки дитина вчиться відчувати слухача, робити логічні паузи та змінювати силу голосу залежно від контексту, що є ознакою високої комунікативної культури [4, с. 102].

Отже, казка виступає як фундаментальний засіб розвитку монологічного мовлення дітей дошкільного віку. Вона забезпечує перехід від простого копіювання дорослого мовлення до свідомої творчої оповіді. Системне використання казки дозволяє вирішити комплекс завдань: збагатити словниковий запас, навчити дитину логічно структурувати власні думки та розвинути емоційну виразність мовлення. Майбутній вихователь повинен володіти широким арсеналом методів роботи з казкою, розуміючи, що кожна розказана дитиною історія – це крок до формування цілісної та впевненої в собі мовленнєвої особистості.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) / наук. кер. Н. В. Гавриш ; авт. кол.: А. М. Богуш, Г. В. Беленька, О. Л. Кононко та ін. Київ : МЦФЕР-Україна, 2021. 36 с.
2. Богуш А. М. Мовленнєвий розвиток дітей дошкільного віку : навч. посіб. Київ : Слово, 2014. 232 с.
3. Гавриш Н. В. Розвиток зв'язного мовлення дошкільнят : метод. посіб. Київ : Шкільний світ, 2012. 128 с.
4. Піроженко Т. О. Мовленнєва особистість: соціодинаміка мовленнєвого розвитку дитини. Київ : Фенікс, 2016. 248 с.
5. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : підручник. 3-тє вид., випр. Київ : Академвидав, 2015. 448 с.
6. Родарі Дж. Граматика фантазії: Вступ до мистецтва придумування історій / пер. з італ. О. Тернової. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2014. 192 с.
7. Сучасні підходи до мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку : зб. метод. рек. / за заг. ред. О. В. Кузнецової. Одеса : Видавець, 2020. 110 с.
8. Кононко О. Л. Психологічні основи розвитку мовлення дошкільників. Київ : Рада, 2018. 156 с.

Вікторія МОЛЧАНОВА,
студентка спеціальності «Дошкільна освіта»
Науковий керівник – Людмила МАЛЬЦЕВА,
викладач циклової комісії природничих дисциплін
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

ЕКОТУРИЗМ ТА ЕКСКУРСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Екологічна освіта в сучасних умовах набуває особливої значущості у зв'язку з необхідністю формування екологічної свідомості та відповідального ставлення до довкілля. Одним із ефективних засобів реалізації цих завдань є екологічний туризм, який поєднує освітню, виховну та практичну складові навчального процесу [2; 4]. Використання екскурсійної діяльності та навчальних екологічних стежок забезпечує реалізацію принципу навчання через досвід, що підвищує ефективність засвоєння знань і формування ціннісних орієнтацій особистості [1].

Освітній потенціал екологічного туризму полягає у можливості поєднати теоретичні знання з практичним досвідом. Екологічний туризм ґрунтується на концепції навчання через досвід (experiential learning), обґрунтованій Девідом Колбом. Згідно з нею, знання формуються в процесі безпосередньої діяльності, рефлексії та застосування здобутого досвіду [1]. Екотуризм – це тип туризму, що передбачає подорожі до природних, недоторканих людиною та природоохоронних територій, де туристи намагаються не здійснювати значного впливу на довкілля [2].

Процес створення стежки передбачає системний підхід:

1. Аналітичний етап: визначення цільової аудиторії, освітньої мети та результатів відповідно до принципів UNESCO та UNEP щодо формування екологічної свідомості та компетентностей сталого розвитку [4; 6].

2. Територіальне планування: вибір локації з урахуванням природної цінності (унікальні екосистеми, біорізноманіття), безпеки та допустимого рівня навантаження [7]. В Україні такі підходи реалізуються відповідно до Закону України «Про природно-заповідний фонд України».

3. Проектування змісту: створення зупинок (інтерпретаційних пунктів), як-от: «Лісова екосистема», «Водні біоценози», «Антропогенний вплив» тощо. Кожна зупинка включає інформаційний блок, практичне завдання та рефлексію, що відповідає принципам Фрімена Тілдена [3].

4. Організаційно-методичне забезпечення: розробка методичних рекомендацій, дидактичних матеріалів (польові щоденники, карти, QR-коди) і критеріїв оцінювання результатів.

Особливості екотуризму в дошкільній освіті. Екологічна стежка для дошкільників – це безпечний маршрут (300–800 м) із 5–8 зупинками. Оскільки у дітей 4–6 років домінує наочно-образне мислення, інформація подається через гру, казки та рухову активність [1].

Принципи розробки: безпечність, коротка тривалість (20–35 хв), інтерактивність (дія дитини на кожній зупинці), емоційність (персонаж-провідник) та інтегрованість.

Освітній ефект: розвиток сенсорики, мовлення, емоційного інтелекту, формування екологічної поведінки та первинних дослідницьких навичок.

Екскурсійні маршрути для дітей 4–6 років. Це цілеспрямовано спроектовані освітні прогулянки, що виконують пізнавальну, виховну та розвивальну функції [4]. Прикладом є маршрут «До парку», що включає зупинки: «Вхід до парку» (правила безпеки), «Алея дерев» (порівняння за висотою та формою), «Пташина галявина» (спостереження за співом і поведінкою птахів), «Ставок або фонтан» (спостереження за водою), «Дитячий майданчик» (відпочинок і гра).

Екологічний туризм у форматі екостежок та екскурсій є ефективним інструментом, що поєднує пізнання, виховання та практику. Це сприяє підвищенню якості природничої освіти та формуванню екологічної культури. Подальший розвиток напрямку пов'язаний із використанням цифрових ресурсів та впровадженням інклюзивних форматів екскурсій [4; 5].

Список використаних джерел

1. Kolb D. A. *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*. New Jersey: Prentice Hall, 1984. 256 p.
2. The International Ecotourism Society. What is Ecotourism? URL : <https://ecotourism.org> (дата звернення: 04.05.2026).
3. Tilden F. *Interpreting Our Heritage*. Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1957. 119 p.
4. UNESCO. *Education for Sustainable Development: Goals and Learning Objectives*. Paris: UNESCO, 2017. URL : <https://unesdoc.unesco.org> (дата звернення: 04.05.2026).
5. United Nations. *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*. New York: United Nations, 2015. URL : <https://sdgs.un.org/2030agenda> (дата звернення: 04.05.2026).
6. United Nations Environment Programme. *Environmental Education and Awareness Programme Documents*. Nairobi: UNEP, 2018. URL : <https://www.unep.org> (дата звернення: 04.05.2026).
7. Закон України «Про природно-заповідний фонд України» від 16.06.1992 № 2456-XII (зі змінами і доповненнями). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12> (дата звернення: 04.05.2026).

Софія МЯГКА,
студентка спеціальності «Дошкільна освіта»
Науковий керівник – Людмила ПЛУГАТАР,
завідувач педагогічного відділення
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

ПАРТНЕРСЬКА ВЗАЄМОДІЯ СІМ'Ї ТА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У сучасній педагогічній науці сім'я розглядається як фундаментальний інститут соціалізації, у якому закладаються основи інтелектуального розвитку особистості, зокрема й логіко-математичного, що відбувається через природну життєдіяльність та емоційне спілкування з дорослими. Соціально-педагогічний потенціал сім'ї у контексті логіко-математичного розвитку визначається такими чинниками: побутова інтеграція (Н. Баглаєва, Г. Беленька), ігрове середовище, індивідуальна освітня траєкторія, формування позитивної установки, розвиток логіки через спілкування, методичний супровід батьків (О. Кононко) [1, с. 3; 2, с.124; 4, с.185].

Основними формами спільної роботи закладу дошкільної освіти та сім'ї з питань формування логіко-математичної компетентності дітей дошкільного віку є доповіді й повідомлення на батьківських зборах та конференціях; організація виставок наочних посібників з описанням використання їх; відкриті заняття з логіко-математичного розвитку для батьків; групові та індивідуальні консультації, бесіди, «пересувні» папки тощо. Традиційними формами партнерської взаємодії з сім'ями вихованців є: бесіди, які можна проводити в ранкові та вечірні години, а також під час відвідання вихователем сім'ї дитини вдома, відвідування батьками занять і різних режимних процесів у закладі дошкільної освіти, батьківські збори (традиційні та у формі круглих столів, ділових ігор, конференцій тощо), наприклад, на теми: «Чому логіка важливіша за просте вміння рахувати до 100?», «Як підготувати дитину до школи без нудних зошитів: ігрова математика», «Розвиток критичного мислення: вчимо дитину аналізувати та порівнювати»; анкетування, які допомагають з'ясувати потреби батьків щодо здійснення логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку та труднощі, які у них виникають в його процесі вдома; групові та індивідуальні консультації тощо [1, с. 4; 2, с. 125; 3, с. 19.].

Наразі у ЗДО активно використовуються інноваційні (активні) методи педагогічної взаємодії з батьками вихованців, зокрема й щодо їх логіко-математичного розвитку: математична ігротека (інтерактивний простір, де батьки разом із дітьми опановують математичні поняття (кількість, форма,

простір) за допомогою ігор), майстер-клас з активною участю батьків, головною метою якого є не передача сухих теоретичних знань, а трансформація ставлення батьків до математики; проєктна діяльність, яка створює умови для природного включення дітей у процес пізнання математичних понять через практичну діяльність, а залучення до неї батьків підвищує результативність освітнього процесу, сприяє формуванню єдиного освітнього простору та забезпечує всебічний розвиток дитини. Засобами широкої педагогічної пропаганди є лекції для широких кіл громадськості у засобах масової інформації: радіо, телебачення, мережі Інтернет, месенджерах (Telegramm, Viber, WhatsApp), платформі YouTube тощо [1, с. 5; 2, с. 126; 3, с. 20].

Ефективність взаємодії закладу дошкільної освіти та родини визначається сукупністю педагогічних умов, які забезпечують перехід від формального інформування до реального партнерства (комплекс взаємопов'язаних чинників та методів, що створюють сприятливе середовище для розвитку дитини через узгодження зусиль ключових суб'єктів виховання). На думку О. Дубасенюк, О. Кононко, Т. Поніманської та інших, такими умовами є: 1) побудова взаємодії на засадах педагогіки партнерства та суб'єкт-суб'єктних відносин; 2) забезпечення інформаційної відкритості й прозорості освітнього процесу є важливим кроком до формування довіри; 3) неперервна педагогічна просвіта батьків; 4) впровадження інноваційних та інтерактивних форм взаємодії; 5) диференційований та індивідуальний підхід до кожної сім'ї [1, с. 6; 2, с. 125; 3, с. 19].

Реалізація системи партнерської взаємодії в сучасному закладі дошкільної освіти вимагає поетапного впровадження та використання різнопланового інструментарію: 1) діагностично-аналітичний етап – вивчення соціального складу сімей, їхніх потреб, освітніх запитів та рівня педагогічної культури (передбачає проведення анкетування, інтерв'ювання, застосування методів «скринька пропозицій» чи «карток спостереження за дитиною в ігровій діяльності» тощо); 2) аналіз даних – дає можливість диференціювати родини у групи «активні партнери», які мають високу мотивацію, відповідне середовище вдома; «потенційні партнери», котрі потребують чіткого алгоритму дій та методичних порад щодо використання логічних ігор; «пасивні спостерігачі», які перекладають відповідальність за логіко-математичний розвиток дітей виключно на ЗДО; 3) просвітницько-практичний етап – трансформація теоретичних знань батьків у практичні навички організації математичних ігор удома; 4) контрольно-рефлексивний етап – аналіз результативності впроваджених заходів, оцінка рівня задоволеності батьків та самоаналіз діяльності педагогів [3, с. 20].

Зважаючи на все викладене вище та з метою підвищення якості формування логіко-математичної компетентності дітей дошкільного віку в умовах ЗДО та вдома пропонуємо низку методичних рекомендацій для вихователів: 1) враховувати вікові, психологічні та інтересові особливості кожної дитини при виборі видів діяльності з метою забезпечення максимально ефективної мотивації та розвитку; 2) практикувати уважне слухання дітей та

їхніх батьків, сприяти їх самовираженню, а також надавати конструктивний зворотний зв'язок і з дітьми, і з їхніми батьками для зміцнення довіри та вдосконалення комунікативних навичок; 3) використовувати у сімейному спілкуванні вправи на розпізнавання і вираження емоцій, вчити дітей співпереживати та поважати емоційний стан інших; 4) використовувати переважно ігрові форми навчання, рольові ігри та інтерактивні вправи для залучення дітей до активної взаємодії та навчання математики; 5) забезпечити вдома безпечну, комфортну та стимулюючу навчальну атмосферу, де діти можуть вільно проявляти ініціативу та взаємодіяти; 6) координувати та обмінюватися педагогічним досвідом з колегами для підвищення методичної компетентності та впровадження кращих практик педагогічної взаємодії з батьками вихованців; 7) використовувати інтерактивні дошки, мультимедійні матеріали та освітні платформи для підвищення зацікавленості батьків вихованців щодо питань формування логіко-математичної компетентності дітей дошкільного віку; 8) регулярно проводити самооцінювання результатів власної діяльності, аналізувати успіхи і труднощі у взаємодії з батьками та вдосконалювати методи педагогічної взаємодії; 9) інформувати і залучати батьків вихованців до освітньої і виховної діяльності ЗДО в цілому і формування логіко-математичної компетентності дітей дошкільного віку зокрема; 10) організовувати для батьків вихованців тренінги, семінари та вебінари, опановувати нові методики роботи з батьками вихованців з метою підвищення якості педагогічної взаємодії та ефективності формування у дітей дошкільного віку логіко-математичної компетентності [1, с. 7; 2, с. 126; 3, с.22.].

Висновок. Сім'я є ключовим середовищем формування логіко-математичної компетентності дітей дошкільного віку, де розвиток відбувається природно через побут, гру та емоційне спілкування. Ефективність цього процесу значно зростає за умови партнерської взаємодії ЗДО та родини, яка реалізується через традиційні й інноваційні форми співпраці.

Список використаних джерел

1. Беленька Г. В. Вихователь і сім'я: стратегія взаємодії в інтересах дитини. *Дошкільне виховання*. 2021. № 2. С. 3–7.
2. Гришко О. І., Левченко Т. О. Робота батьків з формування логіко-математичного мислення дитини дошкільного віку. *Дошкільна освіта у сучасному соціокультурному просторі* : зб. наук. праць / за заг. ред. О. А. Гнізділової, відпов. ред. Н. В. Ковалевська. Полтава: ФОП Цьома С. П., 2021. Вип. 5. С. 123–127.
3. Дубасенюк О. А. Партнерська взаємодія як базова складова комунікативної компетентності майбутніх педагогів в умовах магістратури. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка педагогічні науки*. Лютий, 2022. Ч. II. С.17–24.
4. Щербакова К. Й., Брежнева О. Теорія і методика логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку : навч. посіб. мелітополь, 2015. 200 с.

Анастасія НАЙЧУК,
студентка спеціальності «Початкова освіта»
Науковий керівник – Олександра ЛОКАЗЮК,
викладач циклової комісії
економіко-математичних дисциплін і менеджменту,
доктор філософії з математики
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

ВИКОРИСТАННЯ МАТЕМАТИЧНИХ ІГОР І ЦІКАВИХ ЗАВДАНЬ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Концепція Нової української школи орієнтована на комплексний підхід. Тому актуальним питанням для сучасного вчителя стає пошук методів і засобів навчання, які залучають учнів до активної роботи на уроках, розвивають критичне мислення, комунікативні та творчі навички. Ігри та цікаві завдання відповідають цим вимогам, оскільки поєднують навчання з активною діяльністю й емоційним залученням учнів до роботи. Вони реалізують інтегрований підхід та формують ключові компетентності школяра, зазначені в Державному стандарті початкової освіти.

Гра як форма діяльності є природною для дітей молодшого шкільного віку. Вона сприяє ефективнішій взаємодії учнів із навчальним матеріалом, адже ігрова діяльність викликає зацікавленість і спонукає до активної участі. Завдяки цьому діти не лише засвоюють нові знання, а й отримують задоволення від освітнього процесу, що позитивно впливає на його результати. Дидактичні ігри мають особливе значення в початковій школі, оскільки саме в цей період формуються основи подальшого навчання. Вони сприяють розвитку пізнавальної активності учнів, удосконаленню уваги, пам'яті, мислення та уяви. Крім того, ігрові методи допомагають розвивати комунікативні навички, вміння працювати в колективі, приймати рішення та нести відповідальність за власні дії. Використання дидактичних ігор у навчальному процесі робить уроки динамічнішими, цікавішими та доступнішими для сприйняття, що підвищує мотивацію школярів та сприяє їхньому всебічному розвитку.

Цифрові ігри мають багато переваг, які здатні зробити вивчення математики більш ефективним:

1. Індивідуальний підхід. Багато платформ дозволяють адаптувати рівень складності завдань до рівня знань конкретного учня.

2. Візуалізація. Абстрактні математичні поняття стають зрозумілими завдяки графічним зображенням.

3. Мотивація. Елементи гри викликають інтерес до виконання завдань та створюють позитивний емоційний фон.

4. Зворотній зв'язок. Учень одразу отримує оцінку своїх дій, що дозволяє швидко коригувати помилки.

Наведемо декілька прикладів словесних математичних ігор:

Завдання 1: «Математичний детектив».

Учитель дає учням завдання у вигляді історії:

«У місті Математика сталася пригода! Хтось загубив числа, і тепер потрібно їх знайти. Допоможіть розв'язати загадки!».

Завдання 2: «Магічні квадрати».

Учитель дає таблицю з порожніми клітинками, які потрібно заповнити числами так, щоб сума в кожному рядку, стовпчику та діагоналі була однаковою:

[_]	[_]	[_]
[_]	[_]	[_]
[_]	[_]	[_]

(Для молодших класів можна використовувати прості числа, наприклад, від 1 до 9).

Завдання 3: Гра «Математичний лабіринт».

На дошці малюється лабіринт із чисел. Учні повинні знайти шлях через лабіринт, виконуючи математичні дії:

Наприклад, початкова точка – число «2». Щоб перейти до наступного числа, потрібно додати «3», потім помножити на «2» і так далі.

Нижче пропонуємо розглянути декілька прикладів дидактичних ігор для учнів початкових класів (створених за допомогою сучасних інформаційних технологій).

Приклад 1. Інтерактивне завдання з математики (з використанням ресурсу Learningapps) [1] для учнів молодших класів на тему «Таблиці множення та ділення» (рис. 1).

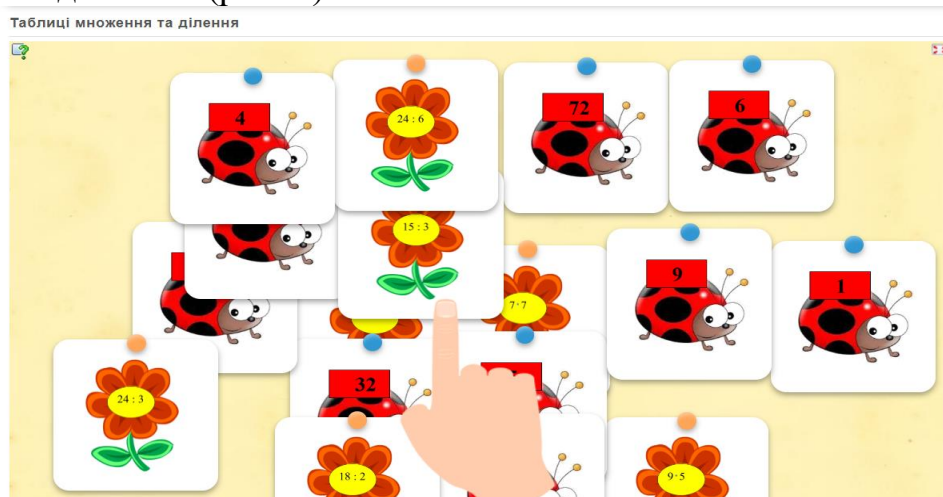

Рис. 1. Таблиця множення. Сервіс Learningapps.

Приклад 2. Вікторина з множенням (з використанням сервісу Wordwall) [2] (рис. 2).

Рис. 2. Множення. Сервіс Wordwall.

Приклад 3. Доміно (із застосуванням Mozaik Education) [3] (рис. 3).

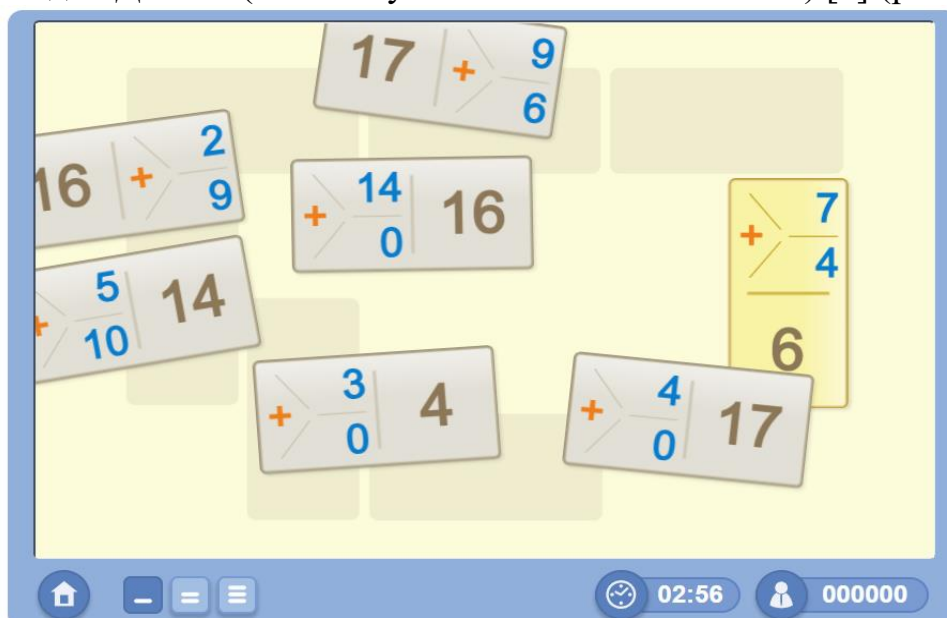

Рис. 3. Математичне доміно. Сервіс Mozaik Education.

Ігрові педагогічні технології є потужним інструментом активізації навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів та формування їхніх особистісних якостей. Вони дозволяють зробити освітній процес більш цікавим, динамічним та ефективним.

Список використаних джерел

1. Pecyp Learningapps. URL : <https://learningapps.org/>
2. Pecyp Wordwall. URL : <https://wordwall.net/community>
3. Pecyp Mozaik Education. URL : <https://www.mozaweb.com/uk/>

*Каріна ОБЛОВАЦЬКА,
студентка спеціальності «Початкова освіта»
Науковий керівник – Людмила ГЛУХЕНЬКА,
чоловіча циклової комісії природничих дисциплін
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Постановка проблеми. Завдяки Новій українській школі (НУШ) сьогодні початкова школа активно змінюється. Кожен учень повинен не просто сидіти за партами, писати, вивчати правила напам'ять, а й вчитися самостійно мислити в нестандартних ситуаціях. Саме курс «Я досліджую світ» (ЯДС) допомагає показати учням початкової школи світ, який є цікавим і цілісним. Чи правильно чинять ті вчителі, які продовжують навчати лише за підручниками, без відтворення певних процесів і без експериментів? Звісно, що ні. Одним із способів зрозуміти тему, певний процес є проєктна діяльність під час уроку. Активність дітей проявляється одразу, з'являється потреба зрозуміти, як це відбувається в житті, в самій природі, що в майбутньому кожному дає можливість швидше адаптуватися до повсякдення.

Актуальність. Ми говоримо, що головне завдання сучасної освіти – це навчити учнів бути самостійними, креативними та винахідливими. Оскільки діти не розділяють ситуації на окремі частини, саме проєктний метод допомагає їм щодня досліджувати реальні життєві явища. Василь Сухомлинський писав про те, як саме має думати дитина: «відкрити перед учнями ті непомітні на перший погляд «вузлики», в яких переплітаються причинно-наслідкові, часові, функціональні зв'язки, де народжуються запитання, а запитання – це вже стимул, який пробуджує бажання знати». А Джон Д'юї говорив про навчання через дію, а саме: «Навчання – це не пасивне приймання знань, а активний процес, в якому ми використовуємо свої знання та досвід для розв'язання проблем». І саме проєкти вчать дітей змалечку проходити шлях від ідеї щось створити до безпосереднього виготовлення продукту. Якраз це і викликає в них допитливість, занурення в природу та підштовхує до легкого спілкування.

Викладення основного матеріалу.

Через вік дітей, приміщення класу, в якому вони перебувають, та вміння працювати в команді робота над проєктами має свої характерні особливості. Відомо, що під час цього процесу вчитель стає другом, помічником і радником. Зважаючи на те, що молодшим школярам дуже важко надовго утримувати увагу, розробляти проєкти краще з першого по третій уроки, а також використовувати такі форми, як індивідуальна робота,

групова (до 6 осіб) або колективна. Тоді вони швидко бачитимуть результат своєї праці, що підштовхуватиме їх до подальших досліджень.

Акцентуючи увагу на навчальних проєктах на уроках «Я досліджую світ», розуміємо, що вони будуються за чіткими правилами «6П»:

1. Проблема – вибираємо тему й визначаємо, яке питання будемо досліджувати.

2. Проєктування (планування) – ділимо обов'язки між дітьми та домовляємося про терміни.

3. Пошук інформації – збираємо цікаві факти, проводимо досліди, експериментуємо чи ходимо на екскурсії.

4. Продукт – робимо щось своїми руками (виріб, малюнок, макет тощо).

5. Презентація – показуємо всім результат своєї роботи та розповідаємо про нього.

6. Портфоліо – збираємо всі матеріали й чернетки разом в одну папку.

Найцікавіше в будь-якому проєкті – це, звісно, робота в команді. Вчитель із самого початку пояснює дітям прості правила: у нас у групі всі рівні, немає ніяких «головних», ми не змагаємося, хто кращий, а навпаки – дружимо, допомагаємо одне одному і разом відповідаємо за те, що вийде в кінці.

Усі проєкти з предмета ЯДС можна поділити на кілька категорій. Наші українські вчителі вже придумали низку класних ідей за напрямками.

Екологічний та природничий напрям. Тут діти вчать берегти природу через прості досліди та спостереження. Наприклад, у 2 класі роблять проєкт «Ми гноми-економи». Діти досліджують, як удома можна витратити менше води й світла та як правильно сортувати сміття. Потім вони разом склеюють один великий яскравий колаж «Як зберегти планету». Або ще одна тема – «Хатній горобець» чи «Допомога птахам взимку». Діти спостерігають за пташками під час прогулянок, дізнаються, чим їх можна підгодовувати, а потім самі майструють годівнички зі звичайних пластикових пляшок чи коробок і разом оформлюють маленьку саморобну книжечку.

Соціальний напрям (про здоров'я та безпеку). Тут учні вчать безпечної поведінки, здорового способу життя і як розуміти свої емоції. Наприклад, проєкт «Здоровим бути модно». Протягом кількох уроків діти розбираються, які продукти корисні, а які ні, навіть ведуть свої «щоденники харчування», грають в квести та розгадують кросворди. Наприкінці вони самі складають правила здоров'я, малюють карту «Мій безпечний шлях до школи» і придумують круте корисне меню для свого шкільного ланчбоксу.

Краєзнавчий та культурний напрям. Він допомагає дітям більше дізнатися про свій рідний край, традиції та власну родину. Наприклад, патріотичний проєкт «Вишиванка – генетичний код нації» або родинний «Родинне дерево». Діти разом із батьками шукають інформацію про вишиванки свого регіону, збирають старі сімейні фотографії та роблять яскраві папки-лепбуки з кишеньками. Це дуже зближує школу і батьків.

Великий міжпредметний STEM-проект «Смак дитинства» (для 4 класу). Це приклад того, як в одному завданні можна поєднати читання, малювання, логіку та фантазію. Наприклад, учням дають привабливе ігрове завдання від кондитерської фабрики, яка попросила четвертокласників придумати дизайн обгортки для нових цукерок. Клас потрібно розподілити на дві групи: «Твори українських письменників» та «Твори зарубіжних письменників». Кожен учень отримує свою роль – хтось керівник, хтось художник, а хтось дизайнер. Діти згадують улюблені книжки (наприклад, пригоди з «Тореадорів з Васюківки» Всеволода Нестайка чи «Чарівника країни Оз»), обирають найцікавіші моменти й малюють ескізи. У результаті виходить ціла серія з 10 оригінальних обгортки для цукерок, які діти потім гордо показують усьому класу.

Завдяки таким живим урокам дітям стає справді цікаво вчитися. Прогрес і телефони тоді їх не відволікають, а навпаки – допомагають досліджувати цей світ.

Висновки.

Отже, проектна робота на уроках «Я досліджую світ» – це реально найкращий варіант, щоб зацікавити дитину навчанням. Завдяки такому методу школяр не просто сидить і слухає, а стає справжнім маленьким науковцем, який розбирається з цілою низкою питань за простим правилом «6 П». На практиці видно, що невеликі проекти в групах (наприклад, про природу, творчість чи родину) класно піднімають усім настрій, допомагають отримувати кращі оцінки, вчать дітей дружити й працювати на рівних, без лідерів. Насправді дуже важливо, щоб у вчителів під рукою завжди були готові ідеї та матеріали для таких цікавих STEM-проектів. Тоді й робота вчителя стає творчою, і дітям вчитися набагато легше та приємніше, а результат просто супер.

Список літературних джерел

1. Дьюї Джон. Українська електронна енциклопедія освіти. URL : https://eduglos.iitta.gov.ua/index.php/Дьюї_Джон (дата звернення: 10.05.2026).
2. Дубина Л. В. Метод проектів як технологія навчання на уроках «Я досліджую світ»: презентація досвіду роботи. Кобзівська гімназія, 2021. 29 слайдів. URL : <https://vseosvita.ua/library/metod-proiektiv-ia-k-tekhnohiiia-navchannia-na-urokakh-ya-doslidzhuii-svit-884551.html> (дата звернення: 10.05.2026).
3. Нова українська школа: поради для вчителя / за заг. ред. Н. М. Бібік. Київ : Літера ЛТД, 2018. 160 с. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/Новини/2018/12/12/11/20-11-2018rekviz.pdf> (дата звернення: 10.05.2026).
4. Педагог-гуманіст, мислитель, дитячий письменник: до Дня народження (28 вересня) та дня пам'яті (2 вересня) В. О. Сухомлинського : [метод. матеріали] / Івано-Франківський ОІППО. URL: <https://library.ippo.if.ua/media/files/Виставки/Сухомлинський22.pdf> (дата звернення: 10.05.2026).
5. Фролова І. А. Дослідницька та проектна діяльність у початковій школі. Методичний збірник. С. 99–103.

*Ірина ОВДІЄНКО,
студентка спеціальності «Початкова освіта»
Науковий керівник – Лариса РУСНАК,
викладач циклової комісії іноземних мов
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

ВПЛИВ МУЗИЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ФОРМУВАННЯ ЛІНГВІСТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Сучасна початкова освіта перебуває у процесі активних змін. Проблема подолання механічного читання та ізольованого навчання правил, особливо в навчанні іноземних мов, залишається актуальною, незважаючи на те, що нові підходи поступово витісняють старі методи. Ситуація продовжує значно ускладнюватися серйозними проблемами: наслідки пандемії COVID-19 та постійні стрес-фактори повномасштабної війни спричинили та продовжують спричиняти серйозний злам в освітньому процесі. Згідно з дослідженнями, після пандемії загальний рівень мовленнєвої побіжності (fluency) та розуміння тексту серед молодших школярів знизився на 30% [2, с. 4].

У пошуках ефективних інструментів подолання передові педагоги все частіше звертаються до мультимодального навчання, використовуючи різні способи одночасно, де особливе місце посідає інтеграція музичного інтелекту у процес засвоєння англійської мови. Оскільки англійська мова має чітку ритмічну структуру, залучення музики під час уроків дозволяє учням природно імітувати та засвоювати її специфічні звукові особливості та ритміку [1, с. 341; 2, с. 19].

Здатність музики впливати на мовленнєвий розвиток наразі вже має міцне нейробіологічне підґрунтя. Сучасні дослідження підтверджують, що музична та лінгвістична інформація обробляється з використанням спільних або тісно пов'язаних когнітивних механізмів, зокрема у лівій півкулі мозку [1, с. 345; 2, с. 26]. Коли учень сприймає іншомовний текст через ритмічний патерн, відбувається синхронна робота обох півкуль: права відповідає за емоції та мелодику, тоді як ліва аналізує лексику та синтаксис [1, с. 345; 2, с. 28]. Це стимулює короткочасну пам'ять, дозволяючи дітям швидше запам'ятовувати нові слова, та впливає на фонематичну обізнаність [2, с. 26]. Таким чином, музика слугує не лише розважальним елементом та способом відпочинку між іншими видами діяльності на уроці, а й науково обґрунтованим когнітивним інструментом, що перетворює процес читання іноземною мовою на глибоку аналітичну роботу.

У контексті новітніх трендів освіти такі традиційні методики, як фізичне реагування (TPR) чи розучування пісень, набувають принципово нового,

нейрокогнітивного значення. І наразі сучасна педагогіка вже цілеспрямовано використовує їх для подолання цих освітніх прогалин. Практична реалізація цього підходу ідеально корелює зі стандартами НУШ – зокрема, вмінням учнів виокремлювати головну думку тексту та інтуїтивно розуміти значення незнайомих слів із контексту – і при цьому абсолютно не вимагає складного обладнання. У межах роботи над тезами було проаналізовано міні-кейс «Нейроритмічне декодування», та були адаптовані нейробіологічні методи до можливостей і реалій середньостатистичної української початкової школи.

Кейс «Нейроритмічне декодування» (на основі тілесної перкусії)

Проблема: механічне читання; типова помилка перенесення української рівномірної вимови (syllable-timed) на англійську мову, яка є ритмічно-наголошеною (stress-timed).

Мета: навчити учнів інтуїтивно виокремлювати головну думку речення та наслідувати англійську просодію без складної транскрипції.

Хід виконання та приклад: вчитель пропонує цільове речення з тексту. Замість пояснення інтонації учні використовують своє тіло (Body Percussion). Вони відстукують (долонями) виключно сильні долі – ключові слова, що несуть сенс. *Приклад схеми: "I **WENT** (оплеск) to the **STORE** (оплеск) to **BUY** (оплеск) some **MILK** (оплеск)".*

Результат: мультимодальний підхід стимулює зону Брока, тож учні можуть миттєво копіювати правильну інтонацію та швидко декодувати зміст.

Емпіричні дані новітнього соціального дослідження 2026 року, проведеного американською дослідницею Фелішею Л. Коуді (Університет Антіох) на базі початкової школи у штаті Огайо, підтверджують ефективність такого мультимодального підходу [2, с. iv, 45-46]. В експерименті, що тривав 6 тижнів, вибірку з 30 учнів третіх класів поділили на дві групи: Група А (навчання з використанням вокально-ритмічних інтеграцій) та Група Б (традиційне навчання без музики).

Таблиця 1. Динаміка приросту навичок розуміння англомовного тексту за 6 тижнів [2, с. iv, 85]

Навичка за стандартами читання	Група А (з музикою)	Група Б (без музики)
Розуміння нових слів з контексту (Context Clues)	+73%	-13% (perpec)
Визначення головної думки (Main Idea)	+46%	+14%
Відтворення та переказ сюжету (Recall & Retell)	+33%	0%
Порівняння та зіставлення (Compare & Contrast)	+13%	+16%

Представлені результати демонструють досить чітке уявлення про ситуацію: хоча традиційні методи все ще залишаються ефективними для базових завдань (навичка порівняння виявилася на 3% успішнішою у контрольній групі), музика дає видимий безпрецедентний відрив у складніших

аналітичних процесах: приріст у здатності інтуїтивно розпізнавати невідомі англійські слова з контексту склав 73%, тоді як традиційне навчання показало регрес [2, с. 85].

Таким чином, інтеграція музичного інтелекту у навчання іноземної мови є інноваційною тенденцією, яку досить легко впровадити. Синхронізація півкуль головного мозку посилюється завдяки використанню ритму, мелодії та перкусії тіла. Це знижує афективний бар'єр і прискорює перенесення лінгвістичних знань у довготривалу пам'ять. За допомогою адаптованих методик, таких як запропонований кейс «Нейроритмічне декодування», у вчителів початкової школи може швидко з'явитися зручний спосіб долати проблему механічного читання без додаткових фінансових або технічних ресурсів. Це сприяє формуванню в дітей стійкої мовленнєвої компетенції.

Список використаних джерел

1. Viandi S. A., Wahyuna Y. T., Samsi Y. S. Teaching English Through Music: Multimodal Learning Activities for Primary School Children. *Jurnal Syntax Admiration*. 2025. Vol. 6, No. 1. P. 338–345. URL: <https://doi.org/10.46799/jsa.v6i1.2025> (дата звернення: 8.05.2026).

2. Coady F. L. Music and Language Arts Integration and its Impact on Reading Comprehension: A Social Action Research Study : dissertation for the degree of Doctor of Philosophy. Antioch University, 2026. 131 p. URL: http://rave.ohiolink.edu/etdc/view?acc_num=antioch1773486385436907 (дата звернення: 9.05.2026).

Анастасія ОСТАПКО,
*студентка спеціальності «Середня освіта
(Образотворче мистецтво)»*
Науковий керівник – Олена КАЗІМІРЕНКО,
*викладач циклової комісії
образотворчого мистецтва і дизайну
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

АВАНГАРД ЯК ПРОСТІР ДЛЯ САМОВИРАЖЕННЯ ТА ПОДОЛАННЯ ТВОРЧИХ БАР'ЄРІВ У СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ

Авангард – це не лише мистецький напрям, а й потужний інструмент для опосередкування творчості учнів. Багато учнів не дуже чутливі до естетичних питань і ідей мистецтва авангарду. Для деяких це дивний і заплутаний набір форм, кольорів і стилів, який має їх збивати з пантелику і уникати. Учні вибиваються з рівноваги через матеріал і спроби з ним

боротися. Їхня зона комфорту порушена. Вони готові розглядати нові ідеї та підходи, щоб не лише опанувати матеріал, а й використовувати його як засіб для переосмислення свого погляду на авангард та його місце в українському мистецтві.

Першим чинником, що суттєво відволікає юного автора від створення цілісної композиції та вільного передавання емоційного стану, є необхідність постійної складної взаємодії з фізичним матеріалом (фарби, олівці, пензлі, папір), який поводить ся відповідно до своїх фізичних властивостей і далеко не завжди відразу підпорядковується задуму автора. Учень змушений докладати додаткових зусиль, щоб подолати ці технічні перешкоди, що породжує страх помилки та блокує творче самовираження.

У контексті концепції НУШ особливої актуальності набувають пошук ефективних методів та розробка такого дидактичного матеріалу, який відповідав би віковим особливостям учнів і допомагав би долати ці бар'єри. Одним із найефективніших інструментів для цього є інтеграція спадщини авангардного мистецтва, зокрема через жанр тематичного натюрморту.

На початку XX століття українські митці активно долучилися до розвитку авангардного мистецтва. У Києві, Харкові та Одесі формувалися осередки нового художнього мислення, що сприяли переосмисленню ролі мистецтва в суспільстві. Значний внесок у розвиток українського авангарду зробили Олександра Екстер, Казимир Малевич, Олександр Богомазов, Василь Єрмілов та інші художники. Їхня творчість ґрунтувалася на пошуку нових художніх форм, експериментах із кольором, ритмом і простором. Саме ці особливості роблять авангард близьким і зрозумілим для сучасних учнів, оскільки він дозволяє не копіювати реальність, а створювати власний художній образ.

Особливе місце в українському авангарді посідає творчість Олександри Екстер. Художниця поєднувала елементи кубізму, футуризму та декоративного мистецтва, створюючи динамічні композиції з виразною кольоровою структурою. У своїх натюрмортах і сценографії вона розкладала предмети на геометричні площини, працювала з контрастами та ритмом кольору. Такий підхід демонструє учням, що мистецтво може бути не лише способом зображення предметів, а й формою передачі емоційного стану людини.

Під час вивчення авангардного мистецтва в середній школі важливу роль відіграє створення психологічно комфортного середовища. На відміну від академічного малюнка, де учень часто оцінює себе через точність передачі форми, авангард дозволяє працювати вільніше та уникати страху помилки. Учні можуть експериментувати з кольором, фактурою, колажем, аплікацією та асоціативними композиціями. Це сприяє розвитку уяви, емоційного інтелекту та впевненості у власних творчих можливостях.

Ефективним методом роботи на уроках образотворчого мистецтва є використання інтерактивних технологій та колективної творчої діяльності. Практичні завдання у стилі авангарду допомагають школярам навчитися

працювати в команді, висловлювати власні ідеї та сприймати мистецтво як відкритий простір для експерименту. Наприклад, створення тематичного натюрморту в авангардному стилі за допомогою аплікації, газетних фрагментів і геометричних форм дає змогу кожному учневі брати активну участь у створенні спільної композиції.

Важливим аспектом є також використання арттерапевтичних елементів на уроках образотворчого мистецтва. Робота з кольором, музичним супроводом та вільною композицією сприяє зменшенню емоційного напруження, розвитку асоціативного мислення та подоланню внутрішніх психологічних обмежень. Завдяки цьому мистецтво стає не лише навчальним предметом, а й засобом емоційного самовираження учнів.

Таким чином, авангардне мистецтво є важливим засобом розвитку творчої особистості школяра. Його використання у навчальному процесі сприяє формуванню художнього мислення, розвитку уяви, емоційного сприйняття та здатності до самовираження. Авангард допомагає подолати страх помилки, створює умови для творчої свободи та перетворює урок образотворчого мистецтва на простір відкритого художнього діалогу.

Список використаних джерел

1. Мудрак М. М. Нова генерація і мистецький модернізм в Україні. Київ : Родовід, 2018. 352 с.
2. Навчання в НУШ: як розповідати дітям про сучасне мистецтво / Редакція журналу «На Урок». URL: <https://naurok.com.ua/post/navchannya-v-nush-yak-dityam-rozpovidati-pro-suchasne-mistectvo>.
3. Journal of Authentic Learning. 2005. Vol. 2. No. 2. P. 49–58. URL: <https://soar.suny.edu/server/api/core/bitstreams/1a7f6c1d-73f7-4a88-9b3a-b536c72bacbd/content>.
4. Баршинова О. Вихід із тісняви. URL : <https://tyzhden.ua/vykhid-iz-tisniavy/>
5. Соловйов О. Тенденції розвитку сучасного українського мистецтва (2000–2020). URL : <https://fineartsukraine.wordpress.com>

Ольга ПАНЧУК,
студентка спеціальності «Філологія»
Науковий керівник – Наталія ТЕЛЯЧУК,
викладач циклової комісії філології, завідувач відділення
сучасної іншомовної комунікації та бізнесу
ВСП «Вінницький торговельно-економічний фаховий коледж
Державного торговельно-економічного університету»
(м. Вінниця, Україна)

ОСВІТА МАЙБУТНЬОГО ВЖЕ СЬОГОДНІ: ТРЕНДИ, ЩО ЗМІНЮЮТЬ НАВЧАННЯ

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується стрімкими технологічними змінами, трансформаціями на ринку праці, глобальними викликами та соціальними зрушеннями, які безпосередньо впливають на освітню сферу. Освітні підходи, сформовані у ХХ столітті, дедалі частіше виявляються недостатньо ефективними для підготовки здобувачів освіти до реалій сьогодення. У зв'язку з цим виникає потреба у глибокому переосмисленні змісту, форм і методів навчання, орієнтованих на розвиток гнучкості мислення, цифрової компетентності, здатності до самонавчання та адаптації. Інновації в освіті у 2025 році перестануть бути додатковою перевагою і стають необхідною умовою функціонування сучасного закладу освіти. Ключовими принципами нових освітніх підходів є інклюзивність, персоналізація, технологічна інтеграція та орієнтація на індивідуальний потенціал кожного здобувача освіти [1, с. 24].

Одним із провідних напрямів трансформації освітнього процесу є активне впровадження технологій штучного інтелекту. Інструменти ШІ відкривають широкі можливості для персоналізації навчання, створення індивідуальних освітніх траєкторій, автоматизованого оцінювання та моніторингу навчальних досягнень у режимі реального часу. Використання ШІ дозволяє враховувати темп засвоєння матеріалу, інтереси та особливості кожного учня, що значно підвищує ефективність навчання [2, с. 57]. Водночас це сприяє зменшенню рутинного навантаження на педагогів і розширює можливості для творчої та менторської діяльності.

Не менш важливим трендом є впровадження технологій віртуальної та доповненої реальності. VR та AR створюють імерсивне навчальне середовище, у якому складні наукові процеси, історичні події або технічні механізми можуть бути візуалізовані у тривимірному просторі. Така форма подачі матеріалу значно полегшує розуміння абстрактних понять і сприяє кращому запам'ятовуванню інформації [3, с. 41].

Умови воєнного стану та вимушена дистанційність для значної частини здобувачів освіти в Україні актуалізували значення змішаного та дистанційного навчання. Гібридні моделі поєднують переваги очної взаємодії та цифрових інструментів, забезпечуючи безперервність освітнього процесу

незалежно від місця перебування учнів. Це сприяє формуванню навичок самостійності, відповідальності та цифрової грамотності.

Серед новітніх освітніх підходів особливе місце займають мікронавчання та гейміфікація. Поділ навчального матеріалу на короткі тематичні блоки відповідає когнітивним особливостям сучасного покоління та сприяє кращому засвоєнню інформації. Гейміфікація, у свою чергу, підвищує мотивацію до навчання шляхом використання елементів гри, змагання та досягнень [4, с. 73].

Важливим акцентом сучасної освіти є розвиток soft skills. Критичне мислення, комунікаційні навички, емоційний інтелект, уміння працювати в команді стають не менш значущими за предметні знання. Роботодавці дедалі більше звертають увагу саме на ці компетентності, що зумовлює необхідність їх цілеспрямованого формування в освітньому процесі [5, с. 19].

Змінюється і роль педагога. Викладач поступово переходить від позиції транслятора знань до ролі наставника, фасилітатора та ментора, який спрямовує пізнавальну діяльність студентів, допомагає їм у пошуку інформації та розвитку самостійності. Поширення набуває командне викладання та міждисциплінарний підхід, що дозволяє учням бачити взаємозв'язки між різними галузями знань та формує цілісне бачення світу. Суттєвої актуальності набуває інтеграція цифрових навичок, програмування та основ кібербезпеки у зміст шкільної освіти. Розуміння принципів безпечної поведінки в цифровому середовищі, вміння розпізнавати інформаційні загрози, відповідально користуватися соціальними мережами є необхідними складовими сучасної освіченої особистості. Окремої уваги заслуговують партнерство закладів освіти з роботодавцями та впровадження дуальної форми навчання. Поєднання теоретичної підготовки з практичною діяльністю у реальному професійному середовищі забезпечує кращу підготовку конкурентоспроможних фахівців і сприяє їх швидшій адаптації до вимог ринку праці [6, с. 88].

Таким чином, новітні тренди в освіті формують якісно нову модель освітнього простору, орієнтованого на особистість, технологічну інтеграцію та практичну спрямованість навчання. Вони створюють значні можливості для підвищення ефективності освітнього процесу, проте водночас висувають нові вимоги до професійної підготовки педагогів, матеріально-технічного забезпечення та методичного супроводу. Сучасна освіта стає динамічною системою, здатною оперативно реагувати на виклики часу та готувати здобувачів освіти до життя і професійної діяльності в умовах постійних змін.

Список використаних джерел

1. Биков В. Ю. Цифрова трансформація освіти. Київ : ІТЗН НАПН України, 2020. 312 с.
2. Морзе Н. В., Кочарян А. Б. Штучний інтелект в освіті: перспективи застосування. Інформаційні технології в освіті. 2021. № 4. С. 52–60.
3. Семеріков С. О. Використання VR та AR технологій у навчальному процесі. Освітні технології. 2022. № 2. С. 38–45.

4. Кухаренко В. М. Гейміфікація та мікронавчання як інноваційні підходи. Педагогіка і психологія. 2021. № 3. С. 70–78.
5. Кремень В. Г. Освіта і розвиток особистості в умовах інформаційного суспільства. Київ : Педагогічна думка, 2019. 256 с.
6. Луговий В. І. Дуальна освіта та її роль у підготовці фахівців. Професійна освіта. 2020. № 1. С. 85–92.

Ольга ПАСТІЧНИЧЕНКО,
студентка спеціальності «Дошкільна освіта»
Науковий керівник - Дана СОПОВА,
викладач циклової комісії з педагогічної освіти,
доктор філософії
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ ДОШКІЛЬНОГО ВИХОВАННЯ В ОСВІТНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Трансформаційні процеси, що охопили національну систему освіти України в умовах євроінтеграції, актуалізують переосмислення статусу дошкільної ланки. Сьогодні дошкільна освіта розглядається не лише як механізм соціального захисту працюючих батьків, а як стратегічно важливий фундамент формування людського капіталу. Згідно з положеннями Закону України «Про дошкільну освіту» та оновленого Базового компонента, цей етап є первинною складовою системи безперервної освіти, що забезпечує цілісний розвиток особистості на етапі найвищої пластичності нервової системи [1, с. 64].

Сучасна освітня парадигма в Україні базується на принципах дитиноцентризму та особистісно-орієнтованого підходу. Роль дошкільного виховання полягає у створенні розвивального середовища, яке б стимулювало природну цікавість дитини, забезпечувало її емоційний комфорт та психологічну безпеку [2, с. 36].

Основними функціями дошкільної освіти в загальній системі є:

1. Пропедевтична: підготовка бази для засвоєння компетентностей, визначених Державним стандартом початкової освіти.
2. Діагностико-корекційна: раннє виявлення особливостей розвитку та надання своєчасної психолого-педагогічної підтримки.
3. Культурологічна: занурення дитини в українське мовно-культурне середовище, формування національної ідентичності.

4. Аналіз інноваційних трансформацій, тобто впровадження концепції Нової української школи (НУШ), вимагає від ЗДО реалізації принципу наступності [4, с. 120].

Це означає відмову від «шкільного навчання» у ЗДО на користь ігрових методів, проєктної діяльності та дослідницького навчання. Важливо розуміти, що якість дошкільної підготовки безпосередньо впливає на успішність дитини в майбутньому [5, с. 190].

Для порівняльного аналізу трансформації підходів доцільно розглянути дані, наведені у таблиці 1.

Таблиця 1. Еволюція ціннісних орієнтирів дошкільної освіти України

Параметр порівняння	Традиційний підхід (репродуктивний)	Сучасний підхід (компетентнісний)
Ключовий фокус	Знання, уміння та навички (ЗУН)	Здатність застосовувати досвід у житті
Форма навчання	Навчальні заняття фронтального типу	Інтегрована діяльність, гра, квести
Результат	Готовність дитини до «школи знань»	Готовність до життя в соціумі та НУШ
Оцінювання	Порівняння досягнень дітей між собою	Моніторинг індивідуальної траєкторії розвитку

Ефективна система дошкільного виховання є економічно виправданою інвестицією. Дослідження Джеймса Гекмана (нобелівського лауреата) підтверджують, що кожен долар, вкладений у ранній розвиток дитини, приносить значно більший прибуток для держави у довгостроковій перспективі, ніж інвестиції в будь-яку іншу ланку освіти. В українському контексті це проявляється у зниженні ризиків соціальної дезадаптації та підвищенні загального рівня освіченості населення [3, с. 88].

Окремої уваги заслуговує питання інклюзивності. Дошкільна освіта України сьогодні демонструє високий рівень адаптації до потреб дітей з особливими освітніми потребами (ООП). Створення інклюзивних груп дозволяє забезпечити право кожної дитини на якісну освіту за місцем проживання та сприяє формуванню толерантного суспільства [6, с.106].

Виклики сьогодення (пандемія, воєнний стан) прискорили цифрову трансформацію дошкільної ланки. Створення платформ для дистанційної взаємодії з батьками, онлайн-садочків та цифрових інструментів для педагогів стало необхідністю. Це розширило значення дошкільного виховання, перетворивши його на гнучку систему, здатну функціонувати навіть у кризових умовах, надаючи дітям психологічну підтримку через звичні види діяльності [8, с.150].

Роль дошкільного виховання в освітній системі України є визначальною. Воно виступає не лише фундаментом знань, а й гарантом цілісного розвитку особистості. Системне значення дошкільної освіти полягає у:

- забезпеченні наступності між усіма рівнями освіти;
- формуванні базового спектра ключових компетентностей;
- виконанні функції соціалізації та національно-патріотичного виховання.

Подальший розвиток галузі має відбуватися шляхом оновлення матеріально-технічної бази ЗДО, підвищення кваліфікації педагогів та розширення варіативності освітніх послуг для задоволення потреб сучасної сім'ї.

Список використаних джерел

1. Про дошкільну освіту : Закон України від 11 лип. 2001 р. № 2628-III : станом на 1 січ. 2024 р. Київ : Парламентське видавництво, 2024. 64 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) / наук. кер. Н. В. Гавриш ; авт. кол.: А. М. Богуш, Г. В. Беленька, О. Л. Кононко та ін. Київ : МЦФЕР-Україна, 2021. 36 с.
3. Бех І. Д. Особистісно орієнтований підхід у вихованні : наук.-метод. посіб. Київ : Логос, 2018. 204 с.
4. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : підручник. 3-тє вид., випр. Київ : Академвидав, 2015. 448 с.
5. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні / наук. ред. О. Л. Кононко. Київ : Ред. журн. «Дошкільне виховання», 2013. 272 с.
6. Сучасні підходи до організації освітнього процесу в ЗДО : метод. рек. / за заг. ред. Н. О. Левінець. Дніпро : Світ, 2022. 120 с.
7. Концепція Нової української школи / М-во освіти і науки України. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 12.05.2026).
8. Гавриш Н. В. Світ дошкілля: інтегровані підходи. Харків : Основа, 2020. 156 с.

Єлизавета ПІНІЦИДІ,
студентка спеціальності «Дошкільна освіта»
Науковий керівник – Дана СОПОВА,
викладач циклової комісії з педагогічної освіти,
доктор філософії
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

ВПЛИВ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Проблема розвитку мовлення дітей дошкільного віку є однією з ключових у сучасній дошкільній педагогіці. Мовлення – це не лише засіб спілкування, а й інструмент мислення, засіб самовираження та соціалізації особистості. В умовах реалізації Базового компонента дошкільної освіти

особлива увага приділяється пошуку ефективних засобів, які б стимулювали мовленнєву активність дитини природним та цікавим для неї способом. Одним із таких універсальних засобів є театралізована діяльність, яка інтегрує в собі художнє слово, гру, дію та емоційне переживання [1, с. 14].

Питання впливу театралізації на формування комунікативної компетенції дошкільників досліджували такі вчені, як А. Богущ, Н. Гавриш, Л. Артемова, Т. Піроженко. Вони зазначають, що театралізована діяльність є специфічним видом художньо-ігрової діяльності, у процесі якої відбувається інтенсивне засвоєння літературної мови, розвиток зв'язного мовлення, збагачення словника та формування інтонаційної виразності [2, с. 88].

Театралізована діяльність комплексно впливає на мовлення дитини. По-перше, вона сприяє розвитку зв'язного мовлення. Робота над роллю вимагає від дитини розуміння логіки подій та вміння будувати діалоги та монологи. Під час вистави дитина змушена говорити зрозуміло та чітко, щоб її зрозуміли партнер і глядач. По-друге, відбувається активне збагачення словникового запасу. Тексти казок та п'єс містять образні вислови, епітети, порівняння, які діти в ігровій формі легко запам'ятовують та починають використовувати у повсякденному житті [3, с. 42].

Особливого значення набуває розвиток звукової культури та виразності мовлення. У театралізованій грі дитина експериментує з інтонацією, темпом, тембром і силою голосу, намагаючись передати характер свого героя. Це допомагає долати мовленнєвий бар'єр, сором'язливість та розвиває впевненість у собі. Крім того, театралізація стимулює розвиток діалогічного мовлення, адже більшість театральних дій побудована на взаємодії персонажів.

У закладах дошкільної освіти театралізована діяльність має бути представлена різноманітними видами: від ігор-драматизацій та настільного театру до повноцінних вистав. Важливо, щоб педагог не просто давав дітям готові сценарії, а залучав їх до творчого процесу: обговорення характерів героїв, вибору інтонацій, створення декорацій. Ефективним прийомом є використання театралізованих імпровізацій, під час яких діти мають самостійно придумати репліки для свого героя в заданій ситуації [4, с. 56].

Вихователь у театралізованій діяльності виступає як партнер та фасилітатор. Його власне мовлення має бути зразковим – емоційним, виразним та граматично правильним. Використання методів казкотерапії та лялькотерапії в межах театралізованої діяльності дозволяє вирішувати не лише освітні, а й психокорекційні завдання, допомагаючи дитині розкритися через роль ляльки чи казкового персонажа [1, с. 25].

Таким чином, театралізована діяльність є потужним стимулом для всебічного розвитку мовлення дошкільників. Вона перетворює процес навчання на захопливу гру, де дитина є активним суб'єктом творчості. Завдяки театралізації мовлення дітей стає більш образним, логічним та емоційно забарвленим, що є міцним фундаментом для подальшого успішного навчання в школі. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на вивчення

можливостей цифрового театру (тіньового або анімаційного) як засобу мовленнєвого розвитку сучасної дитини.

Список використаних джерел

1. Артемова Л. В. Театралізована діяльність у дитячому садку : метод. посіб. Київ : Генеза, 2012. 128 с.
2. Богуш А. М. Мовленнєвий розвиток дітей дошкільного віку : навч. посіб. Київ : Слово, 2014. 232 с.
3. Гавриш Н. В. Художнє слово і дитяче мовлення : метод. посіб. Київ : Шкільний світ, 2011. 128 с.
4. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : підручник. 3-тє вид., випр. Київ : Академвидав, 2015. 448 с.
5. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) / наук. кер. Н. В. Гавриш. Київ : МЦФЕР-Україна, 2021. 36 с.

Богдан РАЩУПКІН,
студент спеціальності «Професійна освіта»
Науковий керівник – Зоя ТУРЯНИЦЯ,
викладач циклової комісії професійної освіти,
кандидат педагогічних наук, викладач-методист
ВСП «Професійно-педагогічний фаховий коледж
Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка»
(м. Глухів, Україна)

РОЛЬ МАЙСТРА ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ В ПІДГОТОВЦІ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ ТРАНСПОРТНОЇ ГАЛУЗІ

Сучасний розвиток транспортної галузі, зокрема автомобільної, зумовлює підвищення вимог до якості підготовки кваліфікованих робітників. У цих умовах особливої актуальності набуває питання вдосконалення професійної підготовки в закладах професійної (професійно-технічної) освіти, у якій ключову роль відіграє майстер виробничого навчання.

Значна роль в організації освітнього процесу та забезпеченні якості формування фахових компетентностей майбутніх кваліфікованих робітників належить майстрам виробничого навчання. Їхня професійна діяльність має специфічні особливості, зумовлені подвійним характером предмета праці, адже майстер виробничого навчання одночасно виступає як педагог, так і як фахівець виробничої сфери [1].

Отже, майстер виробничого навчання є ключовою фігурою освітнього процесу, що поєднує педагогічну та виробничу діяльність.

У контексті забезпечення високої якості професійної підготовки кваліфікованих робітників особливого значення набуває рівень професійно-

педагогічної компетентності майстра виробничого навчання. Саме тому заклади професійної (професійно-технічної) освіти приділяють значну увагу професійному розвитку майстрів виробничого навчання [4, с. 238].

Тож підвищення професійної компетентності майстра є необхідною умовою забезпечення якості підготовки майбутніх фахівців.

Разом із тим, динамічний розвиток автомобільної галузі зумовлює необхідність постійного оновлення знань і вмінь як педагогів, так і здобувачів освіти. У зв'язку з цим особливої ваги набувають питання системної роботи щодо підвищення рівня професійної компетентності та формування педагога, здатного до безперервного професійного самовдосконалення. Здобувачі освіти мають володіти сучасними технологіями обраної професії, вільно орієнтуватися в інформаційному просторі та ефективно застосовувати комунікативні вміння для розв'язання навчальних і виробничих завдань [3, с. 397].

Важливою складовою підготовки сучасного фахівця є формування його професійної мобільності. У підготовці майбутніх кваліфікованих робітників важливим аспектом є формування їхньої професійної мобільності. Особливу роль у цьому процесі відіграє вплив наставників – майстрів виробничого навчання, які забезпечують високий рівень професійної підготовки здобувачів освіти. Роль майстра виробничого навчання у формуванні професійної мобільності майбутнього фахівця є беззаперечною, оскільки він виступає взірцем для здобувачів освіти протягом усього періоду опанування професії та сприяє формуванню фахових компетентностей, необхідних для подальшого професійного розвитку [2, с. 75].

Формування професійної мобільності є важливою складовою підготовки конкурентоспроможного фахівця, у якій провідну роль відіграє майстер виробничого навчання.

У цьому процесі майстер виробничого навчання виступає не лише джерелом знань, а й організатором професійно-практичної підготовки, сприяючи розвитку пізнавальної активності та самостійності здобувачів освіти [3, с. 397]. Отже, сучасний майстер виробничого навчання виконує роль організатора та фасилітатора навчального процесу, спрямованого на активізацію самостійної діяльності здобувачів освіти.

Крім того, сучасні умови розвитку транспортної галузі потребують від майстра виробничого навчання здатності швидко адаптуватися до впровадження новітніх технологій, матеріалів та обладнання. Важливим є формування його професійної компетентності, яка охоплює технічні знання, педагогічні вміння, комунікативні навички, креативність, інноваційність та особистісні якості. Така багатокомпонентна структура компетентності забезпечує ефективну підготовку майбутніх кваліфікованих робітників до професійної діяльності в сучасних умовах [4, с. 234].

Комплексний розвиток професійної компетентності майстра є запорукою ефективної підготовки конкурентоспроможних фахівців.

Отже, майстер виробничого навчання відіграє провідну роль у підготовці кваліфікованих робітників транспортної галузі. Його професійно-педагогічна компетентність, здатність до саморозвитку та адаптації до сучасних змін є визначальними чинниками якості професійної освіти. Удосконалення підготовки майстрів виробничого навчання сприятиме підвищенню рівня професійної компетентності майбутніх фахівців та їхньої конкурентоспроможності на ринку праці.

Список використаних джерел

1. Роль майстра виробничого навчання. URL: <https://dl.kfk.sumdu.edu.ua/mod/book/view.php?id=26571> (дата звернення: 28.04.2026).
2. Царьова Є. Роль майстра виробничого навчання у формуванні професійної мобільності майбутнього фахівця. Освітні обрії. 2019. № 1 (48). С. 74-77. URL: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/obrii/article/view/419/505>
3. Шафоростов О. Професійна компетентність майстрів виробничого навчання закладів професійної (професійно-технічної) освіти автомобільної галузі. *Інноваційна професійна освіта. Випуск 1(14)*: Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання: матеріали XVIII Всеукраїнської науково-практичної конференції (звітної) Інституту професійної освіти НАПН України (26 лютого – 07 березня 2024 р.) / Інститут професійної освіти НАПН України; за ред. В.О. Радкевич. Київ: ІПО НАПН України, 2024. 429 с. С. 392–398. URL: <https://conference.ivet.edu.ua/index.php/1/en/article/view/363/337>.
4. Шафоростов О. Удосконалення самооцінювання професійної компетентності майстрів виробничого навчання в контексті євроінтеграційних процесів. *Інноваційна професійна освіта. Випуск 6 (19). Професійна освіта в умовах сталого розвитку суспільства: монографія* / за наук. ред. В.О. Радкевич, М.А. Пригодія. Київ : ІПО НАПН України, 2024. 734 с. С. 232–238. URL: <https://conference.ivet.edu.ua/index.php/1/en/article/view/387/361>

Ярослава РИМА,
студентка спеціальності «Журналістика»
Науковий керівник – Тетяна ФОКІНА,
викладач циклової комісії з видавничої справи,
культури та української філології
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

ІЛЮСТРАЦІЯ ЯК НАРАТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ У ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНЬОМУ ВИДАННІ

Актуальність теми. У сучасному світі, де середньостатистична людина щодня сприймає надлишок інформації через навколишнє середовище і соціальні мережі та має обмежену увагу, усі сфери медіа та видавничої справи,

що мають на меті бути конкурентоспроможними, мусять підлаштовуватись до нинішніх умов.

В еру цифровізації продукти видавничої діяльності, зокрема друковані літературно-художні видання, можуть конкурувати з іншими форматами видань, що швидко набувають поширення завдяки якісному поєднанню ілюстративного матеріалу з текстом. Саме тому ілюстрація має великий вплив на реалізацію видання на ринку та сприйняття читача.

Мета дослідження. Проаналізувати особливості ілюстрації як наративного інструмента в літературно-художніх виданнях та провести дослідження серед респондентів щодо їхньої думки про вплив ілюстрацій і їхніх характеристик на сприйняття тексту.

Виклад основного матеріалу. Ілюстративний матеріал у літературно-художніх виданнях виконує кілька важливих функцій. По-перше, він доповнює текстовий матеріал. Якщо правильно використовувати ілюстрації, то вони не дублюватимуть текст, а вноситимуть нову для читача інформацію, що робитиме процес ознайомлення з книгою цікавішим. По-друге, за допомогою ілюстрацій можна допомогти читачеві візуалізувати персонажів, місцевість, у якій розгортаються події тощо. Це завжди використовується в дитячих книжках, адже для дітей важливо бачити перед собою картинку [1]. По-третє, малюнки у виданнях мають сильний вплив на емоційне враження реципієнта під час ознайомлення. Це зумовлено психологією кольору, формою ілюстрацій. Володіючи інформацією про аспекти впливу різних елементів ілюстрації, можна створити продукт, який досягне поставленої мети.

Окрім доповнення, ілюстрація також може бути наративною, тобто головним інструментом передачі змісту видання. Візуальний наратив використовується під час створення таких видань як: артбуки, комікси, манга тощо. Вони вирізняються серед стандартних видань особливостями свого оформлення, адже це часто менш популярний формат книги, іноді також інакша система оформлення технічних сторінок, виразніша обкладинка [3]. Видання з ілюстрацією в ролі наративу здобувають все більшу популярність. Доказом слугує, щонайменше, наявність номінації «Візуальний сторителінг» у конкурсі «Найкращий книжковий дизайн» від Книжкового Арсеналу [4].

Книги з візуальним наративом затребувані, тому їх досить нескладно реалізувати на ринку, проте сам процес створення потребує великих зусиль від усієї команди видавництва. Наприклад, за допомогою зображень можна глибоко передати тему видання, проте навіть незначна помилка під час створення ритму розворотів книги чи композиції окремої ілюстрації може призвести до неправильного тлумачення змісту читачем і мати негативні наслідки. З цього випливає також ще одна особливість подібних видань – вужча цільова аудиторія. Видання з широким ілюстративним наповненням передбачає глибоке занурення у зміст та вміння інтерпретувати візуальні образи [2].

Щоб перевірити, наскільки це відповідає реальному читачьому досвіду, було проведено опитування «Роль ілюстрації у сприйнятті художнього

тексту». В опитуванні взяли участь 64 респонденти віком від 18 до 50+ років. Питання ставили на меті дослідити думку респондентів щодо наявності ілюстрацій у виданнях художньої літератури, впливу кольору ілюстрацій на емоційний стан під час прочитання. Більшість респондентів схильється до думки, що ілюстрації не є визначальним елементом видання: 40,6 % оцінили їх як «швидше не важливі». Водночас значна частина опитаних відзначає їхню роль у підсиленні емоційного сприйняття (78,1 %) та зазначає, що вони не заважають під час читання (57,8 %).

Найбільш близьким форматом для майже 78 % учасників є поєднання тексту з невеликою кількістю ілюстрацій. Щодо впливу кольору, думки розподілилися: 43,8 % вважають, що він частково впливає на сприйняття, тоді як 31,3 % – що вплив значний.

Чорно-білі ілюстрації оцінили майже порівну: 29,7 % респондентів вважають їх менш виразними, 28,1 % сприймають їх нейтрально, а 25 % – як більш глибокі та емоційно насичені.

За результатами опитування можна зробити висновок, що думки респондентів різняться, тому український ринок книгодрукування повинен мати змогу надати варіативність у виборі формату оформлення видання.

Висновки. Ілюстративний ряд є важливою складовою художнього видання. Він допомагає легше розкрити перед читачем глибинний зміст, закладений автором, або навпаки – змусити його більш активно залучитися до історії, аби зрозуміти істинність візуального ряду.

У сучасному виданні, що змушене підлаштовуватись під вимоги суспільства, ілюстрації можуть виконувати не лише доповнювальну роль, а й бути самостійним наративом історії. Ілюстрація як форма наративу набуває популярності завдяки своїй оригінальності на ринку, що й приваблює нових читачів.

І хоча створення подібних видань потребує великої кількості зусиль та уваги, результат роботи може перевершити поставлену мету на початку.

Список використаних джерел

1. Nikolajeva M., Scott C. How picturebooks work. New York : Routledge, 2006. 308 p. URL: <https://www.scribd.com/document/715424451/How-Picturebooks-Work#page=117> (date of access: 29.04.2026).
2. Petersen, R. S. Comics, and Manga, graphic novels: a history of graphic narratives. Santa Barbara, California. Denver, Colorado. Oxford, England: PRAEGER, 2011. 274 p.
3. Зайцева В. І., Кузьменко Г. В., Буйгашева А. Б. Особливості графічно-шрифтових композицій Анатолія Базилевича як приклад художнього оформлення обкладинок видань. *Український мистецтвознавчий дискурс. Ukrainian Art Discourse*. 2025. № 1. С. 98–103.
4. Найкращий книжковий дизайн 2025 – Книжковий Арсенал. *Книжковий Арсенал*. URL: <https://book.artarsenal.in.ua/proyekty/najkrashhyj-knyzhkovyj-dyzajn/najkrashhyj-knyzhkovyj-dyzajn-2025/> (дата звернення: 29.04.2026).

Ксенія РИСЬ,
студентка спеціальності «Маркетинг»
Науковий керівник – Юлія РИСЬ,
викладач циклової комісії економічних і
облікових дисциплін, методист коледжу.
ВСП «Оріхівський фаховий коледж
Таврійського державного агротехнологічного
університету імені Дмитра Моторного»
(м. Запоріжжя, Україна)

ОСВІТА В УМОВАХ ЗМІН: ДОСВІД СТУДЕНТКИ ПЕРЕМІЩЕНОГО КОЛЕДЖУ

Сучасна освіта дедалі частіше функціонує в умовах нестабільності, невизначеності та змін. Те, що раніше сприймалося як виняток, сьогодні стає нормою: дистанційне навчання, цифрові платформи, нові формати комунікації [1]. Особливо гостро ці трансформації відчуються в діяльності переміщених закладів освіти, які змушені не лише зберігати освітній процес, а й адаптувати його до можливостей і потреб здобувачів освіти.

Оріхівський коледж, переміщений із зони активних бойових дій до Запоріжжя чотири роки тому, є прикладом освітнього середовища, яке й надалі розвивається попри складні обставини. Для студентів, зокрема першокурсників спеціальності «Маркетинг», навчання тут означає не лише здобуття професійних знань, а й постійну адаптацію до нових умов.

Як студентка першого курсу спеціальності «Маркетинг», я розпочала своє навчання вже в умовах зміненої освітньої реальності, поза межами рідного міста Оріхів, стикаючись із новими життєвими обставинами, емоційними викликами та впливом воєнних подій. Саме такі обставини зумовили трансформацію організації навчання та форматів взаємодії. Освітній процес у коледжі переважно реалізується у дистанційному форматі. Використання цифрової платформи Google Workspace дозволяє успішно організовувати проведення лекцій, практичних, лабораторних, семінарських занять та контролю знань без прив'язки до конкретного місця. Це розширює можливості доступу до освіти, сприяє розвитку цифрової грамотності та навичок самостійної роботи [2]. Водночас дистанційне навчання потребує від здобувачів освіти високого рівня самодисципліни, відповідальності та вміння планувати власний час.

Разом із тим, одним із ключових викликів є обмеження живого спілкування. Відсутність безпосередньої взаємодії між студентами та викладачами ускладнює процес комунікації і створює певний дефіцит емоційного контакту. Для першокурсників, які лише починають свій шлях у новому колективі, це може стати додатковим фактором адаптаційних труднощів. Особливістю навчання є також різноманітна географія студентів. Значна частина групи перебуває в місті Запоріжжі, що дає можливість

періодично організовувати живі зустрічі. Зокрема, важливе значення має спілкування з куратором групи, яке відбувається не лише онлайн, а й під час особистих зустрічей. Такі контакти сприяють налагодженню довіри, кращому розумінню освітнього процесу та формуванню відчуття реальної студентської спільноти.

Водночас студенти групи фактично розкидані по всій території України, а окремі здобувачі освіти перебувають і за кордоном. Це ускладнює організацію єдиного освітнього простору, проте водночас формує унікальний досвід взаємодії в умовах війни та різних життєвих обставин.

У цих умовах особливого значення набуває цифрова комунікація. Месенджери, групові чати та онлайн-спільноти фактично виконують функцію «віртуальної аудиторії». Вони забезпечують оперативний обмін інформацією, можливість швидко отримати допомогу або консультацію, а також підтримують відчуття причетності до студентського середовища. Таким чином, цифровий простір стає не лише технічним інструментом, а й важливим соціальним ресурсом.

Вагому роль у забезпеченні ефективності освітнього процесу відіграють викладачі. В складних воєнних умовах вони демонструють гнучкість у виборі методів навчання, активно використовують інтерактивні технології та враховують індивідуальні потреби здобувачів освіти. Особливий підхід полягає не лише у викладанні навчального матеріалу, а й у підтримці студентів, створенні сприятливої атмосфери для навчання навіть у дистанційному форматі.

Варто зазначити, що сучасна освіта в таких умовах виконує значно ширшу функцію, ніж передача знань. Вона формує здатність адаптуватися до змін, розвиває критичне мислення, самостійність та відповідальність. Для здобувачів освіти спеціальності «Маркетинг» ці навички є особливо важливими, оскільки майбутня професійна діяльність безпосередньо пов'язана з динамічним середовищем і необхідністю швидко реагувати на виклики.

Отже, досвід студентів переміщеного Оріхівського коледжу свідчить про те, що освіта в умовах змін поєднує в собі як труднощі, так і нові можливості. Дистанційні технології, розвиток цифрової комунікації та трансформація ролі викладача сприяють формуванню нової моделі освітнього процесу. У цій моделі важливими є не лише зміст навчання, а й здатність учасників освітнього процесу підтримувати один одного, зберігати мотивацію та спільно рухатися вперед.

Список використаних джерел

1. Биков В. Ю. Цифрова трансформація освіти і науки: сучасні виклики та перспективи. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020.
2. Морзе Н. В., Співак С. М. Дистанційне навчання: виклики та можливості. *Освітологічний дискурс*. 2021.

Софія САФРОНОВА
*студентка спеціальності «Середня освіта
(Музичне мистецтво)»*
Науковий керівник – Анна КИФЕНКО,
*старший викладач циклової комісії музики і хореографії,
кандидат педагогічних наук
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м.Київ, Україна)*

*«Музика – уява – фантазія –
творчість – така доріжка,
йдучи якою, дитина розвиває
свої духовні сили...»*
В. Сухомлинський

МЕТОД «BODY PERCUSSION» У МУЗИЧНО-РИТМІЧНОМУ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Дошкільне дитинство є особливо важливим етапом у житті кожної людини. У цей період проходить процес формування особистості дитини, наслідки якого супроводжують її протягом усього життя. Саме в дошкільному віці відбувається залучення дитини до пізнання навколишнього світу, період її початкової соціалізації. Одним із важливих аспектів естетичного виховання дітей дошкільного віку є розвиток музично-ритмічного сприйняття. Ритмічне відчуття, яке є ключовим елементом музичної слухової діяльності, безпосередньо впливає на вміння дитини сприймати, осмислювати і інтерпретувати музичні твори, а також слугує основою для подальшого розвитку виконавських навичок. Теоретико-методичні засади формування ритмічного сприйняття у дітей дошкільного віку були закладені видатними зарубіжними педагогами Ж. Далькрозом, З. Кодаєм та К. Орфом, які обґрунтували необхідність синтезу співу, гри, руху та слухання як чинників активізації музично-ритмічної чутливості. Ці ідеї знайшли розвиток у працях й сучасних вітчизняних дослідників О. Жданової, І. Кісільчук, Р. Нізоміддінової, О. Павленко, Т. Раструби, О. Ростовського тощо [1].

Новим підходом у мистецькій педагогіці є використання Body percussion – методу, у якому в якості музичного інструмента використовується тіло, а не голос. Body Percussion – це комплексне навантаження на організм, яке стимулює розумові й фізичні здібності людини. Оскільки у відтворенні музичних фігур задіяне все тіло, відбувається активація не лише лівої, а й правої півкулі мозку. Це техніка керування своїм тілом як «музичним інструментом» з елементами танцю.

Вчена О. Павленко, зазначає, що використання методу Body percussion активізує вестибулярну систему координації, покращує керування кінцівками,

тілом; підвищує мотивацію, розвиває увагу, уяву, пам'ять; формує знання ритмічної побудови різних музичних структур [3].

У техніці Body percussion зазвичай використовують чотири основні види «звучних жестів»: оплески, притупування, клацання пальцями та ляскання по частинах тіла. Кожен з цих жестів вивчається окремо, а після цього їх об'єднують у загальні композиції.

Техніка Body percussion набуває своєї актуальності через те, що одним із центральних елементів музичного виховання є ритм, без якого музикування тілом стає неможливим. І. Кісільчук зазначає, що техніка Body percussion ознайомлює дітей з поняттями «ритм», «метр», «тривалість звуків», «динаміка», «фраза» тощо; розвиває метроритмічне чуття, творчі здібності, дрібну моторику рук, координацію тіла; розвиває комунікативні якості, здатність до самовираження, уяву, фантазію, навички творчого музикування, сприяє реалізації творчого потенціалу; формує інтерес до музики, мотивацію до музичної творчості [2].

Методику Body percussion вдало запроваджують у світовій практиці під час музичного виховання завдяки тому, що для неї не потрібне додаткове обладнання чи музичні інструменти. У вихованців завжди є свій музичний «інструмент при собі» – це власне тіло. У дошкільному віці в дітей активно розвиваються просторове мислення, реакція, координація, а саме тому вони спроможні глибоко відчувати музику через рух. Body percussion формує синестичний досвід, тобто, поєднуючи слухову, зорову та кінестетичну чутливість, діти здатні «бачити» та «відчувати» музику тілом. Ця методика є особливою в тому, що під час роботи за нею у дітей гармонійно розвиваються обидві півкулі мозку. Поки діти виконують вправи, відбувається активна взаємодія моторних і сенсорних центрів, а це, в свою чергу, стимулює когнітивні процеси, такі як увага, пам'ять та логічне мислення.

Важливим є те, що Body percussion є універсальним методом у роботі з дітьми, які мають особливі освітні потреби, та в інклюзивній освіті загалом. Бо саме виконання різних ритмічних рухів, синхронізація музики разом із діями, слуховий та моторний контроль мають позитивний ефект на психоемоційний стан учнів, добре розвивають дрібну моторику, а також ці вправи допомагають подолати тривожність та розслабитися.

Вправи з техніки Body percussion можуть виконуватись індивідуально, парами або групами. Одна група може виконувати ритмічний супровід плесканням у долоні, інша – тупанням ногами, а третя – клацанням пальцями, створюючи «живий оркестр», в якому кожен є важливою частиною музичного процесу [4].

Подібно до елементарних жестів, заняття з Body percussion слід будувати поетапно. Спочатку музичний керівник знайомить вихованців з поняттям ритму, навчає відчувати «пульс» у музиці через прості рухи: плескання, тупання тощо. Наступні етапи включають вправи на диференціацію тривалостей звуків, повторення ритмічних малюнків та простих метричних структур, а завершальним етапом є імпровізація та створення власних ритмів.

Отже, застосування техніки Body percussion у музично-ритмічному розвитку дітей дошкільного віку є потужним інструментом для їх музичного виховання. Через гру та імпровізацію діти вчаться слухати, відчувати та мислити музично. Це підсилює ефективність методу Body percussion як важливої складової системи музичної освіти в сучасному музичному розвитку дітей дошкільного віку. Головна цінність цієї методики полягає в розкритті творчого потенціалу кожної дитини та сприянні духовному розвитку, що робить музику невід’ємною частиною її життя.

Список використаних джерел:

1. Жданова О. В. Упровадження системи музично-ритмічного виховання Body Percussion під час вивчення українського фольклору. УДК Мультимедійний контент розглянуто і схвалено рішенням педагогічної ради КМЛ № 9 Житомирської області (протокол №5 від 24.11.2023р.).
2. Кісільчук І. Цікаве музикування на уроках мистецтва в НУШ/ І.Кісільчук. Тернопіль : Підручник і посібники, 2020. 48с.
3. Павленко О., Раструба Т. Використання методу барпе у фаховій підготовці викладача вокально-хорових та інструментальних дисциплін. *Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки» (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя)*, 2021, (2), 102–108.
4. Теорія та методика музичного виховання дітей дошкільного віку : навч. посіб. / С. І. Матвієнко. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 297 с.

Ксенія ТРИЦЬКА,
студентка спеціальності «Початкова освіта»
Науковий керівник – Наталія КАШУБА,
викладач циклової комісії з видавничої справи,
культури та української філології,
кандидат філологічних наук
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

РОЛЬ І МІСЦЕ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Сучасна система освіти України перебуває в умовах реформування відповідно до положень Концепції Нової української школи. Основною метою цієї реформи є формування компетентної, творчої та відповідальної особистості, здатної до ефективної комунікації та самостійного навчання. Особливе значення має початкова школа, адже саме на цьому етапі закладаються основи мовної та комунікативної компетентностей учнів. Інтерактивні методи навчання передбачають активну взаємодію всіх учасників

освітнього процесу: учнів між собою та з вчителем. У процесі такої взаємодії школярі не лише отримують готові знання, а й беруть участь у їх створенні через обговорення, аналіз та співпрацю.

Дослідники підкреслюють, що інтерактивне навчання сприяє розвитку мовлення, мислення та пізнавальної активності молодших школярів. Воно ґрунтується на принципах партнерства, діалогу та взаємоповаги. На уроках української мови в початковій школі інтерактивні методи дозволяють поєднувати навчання з комунікативною діяльністю. Учні вчаться висловлювати власні думки, аргументувати позицію, слухати інших та працювати в колективі [2].

До поширених інтерактивних методів належать робота в парах і групах, дискусії, рольові та дидактичні ігри, а також вправи «Мікрофон», «Мозковий штурм», «Асоціативний кущ», «Карусель», «Фішбоун», «ПРЕС» [1]. Використання таких методів підвищує мотивацію до навчання, активізує мислення та сприяє формуванню комунікативної компетентності учнів.

Практичне застосування інтерактивних методів чітко простежується у підручнику «Українська мова та читання» для 3 класу (К. І. Пономарьова, Л. А. Гайова) [3]. Зокрема, учням пропонуються завдання для роботи в парах, де вони мають разом із сусідом/сусідкою по партії виписати з тексту про замок спільнокореневі слова. Ефективним є використання вправи «Мікрофон», під час якої кожен учень коротко висловлює власну думку щодо тексту, який вони прочитали. Метод «Мозковий штурм» застосовується на етапі актуалізації знань, коли діти висувують ідеї або добирають асоціації до нового поняття.

У темі «Прикрашай своє мовлення прикметниками» Пономарьова К. І., Гайова Л. А. пропонують різні завдання: «Розглянути малюнки і подумати, хто з хлопчиків розбив м'ячем вікно, а хто – забив гол». Вчитель може організувати короткий «мозковий штурм», під час якого учні висловлюють ідеї, а потім вибирають найдоречніші. Такий метод не лише активізує знання учнів, а й створює атмосферу співтворчості.

У темі «Будуй текст-міркування» учням пропонується скласти текст за малюнком. Вчитель може використати метод «Коло ідей», де діти по черзі пропонують речення, які поступово утворюють зв'язний текст. Це розвиває логічне мислення і комунікативну компетентність.

Пономарьова К. І. у темі «Розрізняй тексти: розповідь, опис і міркування» учням пропонує проаналізувати тексти, визначити, які ці тексти є за змістом. Вчитель може подати тексти розрізаними частинами й застосувати метод мозаїки: кожна група працює з одним фрагментом, аналізує його зміст, а потім групи об'єднуються, щоб визначити, який текст є за змістом. Такий метод формує вміння бачити логіку висловлення, розподіляти завдання та колективно знаходити рішення.

Автори підручника [3] у темі «Повторюю знання про звуки і букви» пропонують вправи на вибір правильної букви в словах: «Розпізнай слова й запиши». Вчитель може використати інтерактивний метод «Дерево рішень». Цей метод допомагає учням усвідомлено зробити вибір. Вчитель разом з

учнями створює схему дерево рішень, де за кожним питанням йде розгалуження: чую звук? Перевір слово. Підбери споріднене слово. Застосуй правило. Метод вчить послідовно мислити, робити обґрунтовані висновки та застосовувати правила на практиці.

Крім того, у підручнику передбачені творчі завдання, що стимулюють розвиток мовлення: складання діалогів, продовження текстів, створення власних висловлювань за поданою темою або малюнком. Робота в малих групах сприяє формуванню навичок співпраці: учні разом аналізують мовні явища, виконують вправи та презентують результати своєї роботи перед класом. Наприклад, під час вивчення частин мови здобувачі освіти можуть працювати за методом «Асоціативний кущ», узагальнюючи знання про ознаки іменника чи прикметника. Також ефективним є метод «ПРЕС», який допомагає учням аргументовано висловлювати власну думку за структурою: «Я вважаю..., тому що..., наприклад..., отже...».

Інтерактивні методи не лише урізноманітнюють навчальний процес, а й забезпечують активну участь кожного учня, створюють умови для розвитку комунікативних умінь і формування ключових компетентностей, визначених Концепцією Нової української школи. Інтерактивне навчання не лише підвищує ефективність засвоєння матеріалу, але й змінює модель поведінки учнів, сприяючи їх демократичному налаштуванню та розвитку навичок співпраці.

Отже, інтерактивні методи навчання відіграють важливу роль у сучасній початковій школі, сприяючи розвитку мовлення, критичного мислення та творчих здібностей учнів.

Список використаних джерел

1. Кірик М. Нова українська школа: організація діяльності учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти : навч.-метод. посіб. / М. Кірик, Л. Данилова. Львів : Світ, 2019. 136 с.
2. Митник О. Я. Розвиток пізнавальної сфери молодшого школяра. Початкова школа. 2016. № 11. С. 13-19.
3. Пономарьова К. І., Гайова Л. І. Українська мова та читання: Підручник для 3 класу ЗЗСО: Частина 1. Київ : «Оріон», 2025. 160 с.

Альона ФРОЛОВА,
студентка спеціальності «Початкова освіта»
Науковий керівник – Анастасія ГОРНИЦЬКА,
викладач циклової комісії з видавничої справи,
культури та української філології
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

РІЗДВЯНІ МОТИВИ В УКРАЇНСЬКІЙ ДИТЯЧІЙ ЛІТЕРАТУРІ: ВІД ФОЛЬКЛОРУ ДО НОВОЇ ДОБИ

У сучасному соціокультурному просторі України спостерігається інтенсивне повернення до духовних витоків та національної ідентичності. Різдвяні мотиви в дитячій літературі є не лише художнім засобом, а й потужним інструментом трансляції морально-етичних цінностей, що формують світогляд підростаючого покоління. Традиція святкування Різдва, яка в радянський період була фактично витіснена на периферію культури або трансформована в ідеологічно нейтральні новорічні свята, сьогодні переживає період регенерації та концептуального переосмислення. Дослідження еволюції різдвяного наративу – від архаїчних фольклорних джерел до новітніх зразків сучасної прози – дозволяє простежити трансформацію ціннісних орієнтирів українського суспільства.

Проблема різдвяних мотивів в українській дитячій літературі є предметом зацікавлення як фольклористів, так і літературознавців та методистів, що зумовлює її міждисциплінарний характер. Значний внесок у вивчення українського дитячого фольклору та його художньої інтерпретації зробила О. Білокінь, яка акцентує увагу на ролі народної традиції у формуванні дитячого читання. Фольклорний аспект різдвяної обрядовості та усної народної творчості розкривають у своїх працях Ф. Гнатюк, О. Гнаткевич та О. Дудка, які досліджують колядки, щедрівки та народні звичаї як основу різдвяної символіки.

Питання використання фольклорних мотивів у сучасному освітньому процесі та дитячому читанні активно розробляють О. Григоренко, О. Левченко та Л. Кузьменко, підкреслюючи їхній виховний і морально-ціннісний потенціал. Методичні аспекти формування читацької компетентності та мотивації до читання представлені у працях Н. Ковальчук, М. Морозової, В. Красикова та І. Петренко, які обґрунтовують ефективність інтерактивних підходів у роботі з дитячою літературою.

Окрему групу досліджень становлять роботи, присвячені символіці Різдва та її літературному втіленню. Ці питання висвітлюють О. Пархоменко, Л. Федорова, О. Чижевська та С. Шевчук, які аналізують образи різдвяної зірки, вертепу та інших традиційних символів у дитячих текстах. Сучасні

тенденції розвитку різдвяної тематики в дитячій літературі простежуються у працях Н. Слюсаренко, І. Шевчук, Ю. Ран та укладачів збірки «Хто творить Різдво», що демонструють оновлення жанрових форм і художніх прийомів.

Сучасна дитяча книговидавнича справа демонструє активне відродження й оновлення різдвяної тематики. Видавництва «Книги – XXI», «Vivat», «Рідна Мова», КМ-БУКС, «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА», «Богдан» тощо дарують твори, які поєднують традиційні сюжети й сучасні художні рішення, естетику та психологічну підтримку, навчально-пізнавальний і гуманістичний потенціал. Саме тому різдвяні книги залишаються одними з найпопулярніших у дитячому сегменті та відіграють важливу культурну й виховну роль.

У ХХІ столітті простежується і тенденція до мультикультурності. У багатьох виданнях (зокрема, «КМ-БУКС», «Vivat», «Рідна Мова») поєднано українські мотиви з елементами західноєвропейських, скандинавських і північноамериканських різдвяних традицій. Це дозволяє дитині одночасно пізнавати інші культури та зберігати зв'язок із власною духовною спадщиною.

Підручники для 1–4 класів, створені відповідно до вимог Нової української школи, надають великого значення текстам, пов'язаним із календарними святами, зокрема Різдвом, яке виступає не лише культурною традицією, а й глибоко символічним явищем, що об'єднує сімейні, моральні й духовні цінності.

Передусім різдвяний матеріал у шкільних підручниках виконує культурноносну функцію, адже через різдвяні тексти учні знайомляться із значущими традиціями українського народу. Так, у підручнику «Літературне читання 1 клас» (авт. О. Карпюк, Київ, 2021) містяться тексти колядок та щедрівок, а також короткі оповідання про народження Христа та вертепні традиції, що дозволяють дитині долучитися до національної культури та відчутти цінність родинних обрядів. У підручнику «Літературне читання 2 клас» (авт. О. Савченко, Харків, 2020) наводяться вірші про ангелів та пастушків, які пояснюють символіку свята та мотиви духовності.

Значною є також морально-виховна функція різдвяних мотивів. У підручнику «Літературне читання 3 клас» (авт. Л. Пономаренко, Київ, 2021) Різдво постає як час добра, милосердя і взаємодопомоги. Оповідання різдвяної тематики демонструють турботу про близьких, допомогу бідним, радість від дарування подарунків, що формує у дітей розуміння морального вибору. У підручнику «Літературне читання 4 клас» (авт. Н. Слюсаренко, Львів, 2022) представлено казки про дітей, які проявляють щирість та взаємодопомогу, підкреслюючи цінність любові до ближнього та доброзичливості.

Емоційно-естетична функція проявляється у створенні у дітей атмосфери свята та очікування дива. Підручники містять поетичні тексти, опис зимових пейзажів, яскравих зірок та світла свічок. Так, у 1 класі (Карпюк О.) колядки супроводжуються малюнками із зимовими сценами та яскравими ілюстраціями вертепу, що сприяє розвитку емоційної чутливості та художнього смаку.

Пізнавальна функція різдвяних текстів спрямована на розширення знань учнів про традиції, календарні обряди та історичне підґрунтя свята. У підручнику 2 класу (Савченко О.) наводяться пояснення про походження колядок, їхні символи та відмінність народних і авторських текстів, що сприяє розвитку культурологічної компетентності та розумінню історичних традицій.

Комунікативна функція проявляється через активне усне мовлення: учні читають колядки, інсценізують оповідання, беруть участь у рольових іграх, що збагачує словниковий запас та формує впевненість у виступах. У підручнику 3 класу (Пономаренко Л.) запропоновано завдання обговорення прочитаних оповідань у групах, що стимулює розвиток комунікативних навичок та співпраці.

Особливо цінним є емоційно-терапевтичний аспект різдвяних мотивів. У підручниках 4 класу (Слюсаренко Н.) тексти включають елементи, що допомагають дітям пережити тривожні стани, відчувати підтримку сім'ї та спільноти, а мотиви світла, надії та віри у добро сприяють позитивному емоційному підкріпленню та внутрішній рівновазі.

Отже, різдвяна тематика становить один із найглибших і найсталіших пластів національної духовної культури, який зберігає свою актуальність упродовж століть та посідає особливе місце в процесі формування світогляду дітей молодшого шкільного віку. Розгляд різдвяних мотивів у широкому контексті – від народної традиції до сучасного дитячого книговидання – дозволив виявити їх багатофункційність, символічну насиченість та високий виховний потенціал у сучасній педагогічній практиці.

Список використаних джерел

1. Найкращі різдвяні історії. Пер. з англ. Д. Мурмуєнко. Київ: КМ-Букс, 2020. 352 с.
2. Семенюк Л. Різдвяна поезія та оповідання для дітей. Львів, 2019. 176 с.
3. Слюсаренко Н. Різдвяні мотиви у сучасній дитячій літературі. Київ, 2022. 212 с.
4. Стівенсон С. Агата Містері. Різдв'яний квест у Містері-Хаузі: повість. Пер. з італ. В. Чайковський. Київ: Рідна мова, 2021. 160 с.
5. Юліта Ран. Різдвяна подорож. Харків: Віват, 2024. 112 с.

*Марія ХЛОПОВА,
студентка спеціальності «Початкова освіта»
Науковий керівник – Наталія КАШУБА,
викладач циклової комісії з видавничої справи,
культури та української філології,
кандидат філологічних наук
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ПЛАТФОРМ У ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ МОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Наразі в системі освіти молодших школярів досить велике значення має використання інтерактивних онлайн-платформ. Адже з розвитком інформаційного суспільства виникає потреба у використанні новітніх технологій, що значно покращують рівень освіти учнів і сприяють їхньому комфортному навчанню. Сучасні здобувачі освіти, які зростають у середовищі активного використання смартфонів, планшетів і мультимедійних засобів, потребують нового підходу до навчання. Саме в період навчання в початковій школі закладаються основи мовленнєвих навичок, тому важливо створювати інтерактивне середовище, яке буде стимулювати пізнавальну активність учнів. Нині для вчителів постає завдання створити умови для виявлення здібностей учнів і розвитку їхньої навчально-пізнавальної діяльності [1].

Формування мовно-комунікативних умінь молодших школярів в умовах цифровізації сучасної школи – це складний процес, що передбачає поєднання традиційних методик з інноваційними цифровими технологіями [2].

Інтерактивна платформа – це інформаційно-технологічний засіб, який дозволяє користувачам взаємодіяти між собою або з комп'ютерною системою.

Іншими словами, платформа, на якій користувачі можуть обмінюватись інформацією, спілкуватися, виконувати різні операції та взаємодіяти з додатками або сервісами [3].

Мовна компетентність включає певні компоненти: мовознавство (словниковий запас, фонетика, синтаксичні знання та вміння та мова як інші параметри системи), соціолінгвістика (соціальні та культурні умови використання мови, соціальні звичаї, такі як: ввічливі правила, управління супутніми предметами) та прагматизм (функціональне використання мови) [1].

Застосування цифрових технологій дозволяє організовувати навчальну діяльність так, щоб учні не просто сприймали інформацію, а активно взаємодіяли з нею. За умови продуманої методичної інтеграції цифрові ресурси є не доповненням до уроку української мови, а важливим засобом

розвитку мовлення учнів початкових класів. Вони забезпечують наочність, посилюють емоційне сприйняття матеріалу, дають змогу урізноманітнити форми діяльності, організовувати індивідуальну та групову взаємодію, забезпечувати зворотний зв'язок і самоконтроль. Особливо важливим є те, що цифрові засоби дають можливість реалізувати природну потребу дітей у грі. Виконуючи завдання в ігровій формі, діти не відчують тиску від навчання, тому легше включаються в мовленнєву діяльність, у них формуються різні вміння, а саме такі як: зіставляти, порівнювати, описувати, узагальнювати, міркувати.

Надзвичайно важливим складником мовно-комунікативного розвитку здобувачів освіти на уроках української мови є формування в учнів умінь створювати цілісні, логічно завершені висловлення. У цифровому середовищі цей процес стає більш доступним завдяки використанню візуальних опор, а саме: зображень, сюжетних картин, тематичних відео, логічних схем, інтерактивних карт. Учні можуть складати оповідання за цифровими серіями картинок, створювати власні історії за ключовими словами, писати тексти з підтримкою графічних організаторів. Така робота сприяє формуванню логічного мислення та вміння будувати тексти.

Здобувачі освіти та вчителі можуть використовувати такі інтерактивні платформи для системи управління навчанням: Google Classroom. Платформи для створення інтерактивних вправ та ігор: LearningApps, Kahoot!, Quizizz, Wordwall. Спеціалізовані платформи з контентом, що відповідає українській навчальній програмі: “Мій клас”, EdEra, Prometheus.

Ці платформи можна використовувати на різних етапах уроку. Найефективнішими вони є на етапі актуалізації опорних знань, для закріплення вивченого або для домашнього завдання. Використання інтерактивних вправ, відео- й аудіоматеріалів, електронних текстів, мовних тренажерів, онлайн-платформ і цифрових інструментів сприяє активізації пізнавально-мовленнєвої діяльності, розвитку здатності працювати з різними видами інформації, вдосконаленню вмінь будувати зв'язні висловлювання. У процесі цифрової мовленнєвої діяльності учні набувають умінь і навичок із самоконтролю, рефлексії, редагування власних текстів, використання мовних засобів відповідно до комунікативної мети.

Отже, цифрові освітні ресурси не просто доповнюють традиційне навчання, а створюють нові умови для розвитку мовлення учнів і формування в них мовно-комунікативних умінь і навичок. Вони дають змогу поєднувати різні форми мовленнєвої діяльності, сприяють розвитку творчого мислення, забезпечують індивідуалізацію та високий рівень мотивації.

Список використаних джерел

1. Найпопулярніші освітні платформи для організації дистанційного навчання. URL : <https://osvita.if.ua/page/naipopuliarnishi-osvitni-platformi-dlia-organizatsiyi-distantsiinogo-navchannia> (дата звернення: 02.05.2024).

2. Огляд популярних інтерактивних платформ // Наукові інновації та передові технології. 2026. № 1 (53). С. 843–854. URL : https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/56401/1/S_Dubovyk_V_Tarasiuk_NIPT_1%2853%29_FPO.pdf (дата звернення: 02.05.2024).

3. Огляд популярних інтерактивних платформ URL : <https://training.gatestlab.com/blog/technical-articles/overview-of-popular-interactive-platforms/> (дата звернення: 02.05.2024).

*Єлизавета ХУДОЛЄВА,
студентка спеціальності «Початкова освіта»
Науковий керівник – Ганна СІТАЛО,
викладач циклової комісії природничих дисциплін
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

ЕКОЛОГІЧНИЙ HAND MADE ЯК ФОРМА ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Сьогодні людство опинилося перед серйозними екологічними викликами. Критичне накопичення сміття, забруднення довкілля, вичерпання ресурсів та низька екосвідомість суспільства потребують негайного вирішення [8, с. 41]. Екологізація навчання сьогодні виступає основою для формування нового типу мислення. Вона передбачає не просто теоретичне ознайомлення з проблемами довкілля, а активне формування у здобувачів освіти вмінь свідомо ставитися до використання природних ресурсів [14, с. 18].

Питання розвитку екологічної свідомості та виховання дбайливого ставлення до природи перебувають у центрі уваги багатьох українських і світових дослідників. Зокрема, теоретичне та практичне підґрунтя екологічної освіти закладено в працях відомих науковців, таких як О. Савченко, Н. Бібік, І. Бех, О. Пометун та їхніх колег [3; 10].

Науковці наголошують, що сучасна школа повинна формувати не лише систему знань, а й уміння застосовувати їх у практичній діяльності [5, с. 96]. Саме тому компетентнісний підхід став основою сучасної освіти та концепції Нової української школи [7].

Екологічна компетентність вважається важливою складовою всебічного розвитку людини в сучасній освіті [1, с. 37]. Вона базується на усвідомленні єдності природи та людства, передбачає відповідальне ставлення до природи та діяльну участь у її збереженні.

Фундамент для всебічного розвитку дитини формується саме в початкових класах. У цей період відбувається становлення екологічної культури, моральних орієнтирів та життєвих моделей поведінки [11, с. 74]. Через це важливо, щоб екологічне виховання було безперервним процесом,

який об'єднує отримання теоретичних знань із реальними практичними діями. Однією з ефективних форм реалізації екологічної освіти є навчальний проєкт, який сприяє активному залученню учнів до творчого процесу та розвитку їхньої самостійності [9, с. 112].

Навчальний проєкт є специфічною формою освітньої діяльності, що базується на самостійному виконанні учнями комплексних завдань для створення кінцевого продукту протягом визначеного часу. Як наголошував Джон Дьюї, справжня мотивація перетворює навчання на природний та особистісно значущий процес для дитини.

Під екологічним проєктом розуміють програму дій, спрямовану на поліпшення екології, економне використання ресурсів та мінімізацію шкоди довкіллю. Для них характерна орієнтація на конкретний очікуваний ефект. У цьому контексті визначне місце займає концепція екологічного HAND MADE [13, 14].

Екологічний HAND MADE – це творча і креативна діяльність, яка передбачає виготовлення виробів із вторинних матеріалів або природної сировини. Ключова мета – впровадження культури повторного вжитку та відповідального ставлення до матеріальних цінностей [14, с. 54].

Для створення HAND MADE виробів можуть використовуватися: пластикові пляшки; картон і папір; тканина; скляні ємності; природні матеріали; побутові відходи.

Така діяльність має значний педагогічний потенціал, оскільки поєднує екологічне виховання, творчість та практичну діяльність [5, с. 141].

Під час створення виробів/поробок учні початкової школи вчаться: раціонально використовувати ресурси; творчо мислити; працювати в команді; самостійно приймати рішення; усвідомлювати екологічну цінність повторного використання матеріалів.

Проектний метод визнано ефективним інструментом для роботи з молодшими школярами [9, с. 119]. Він забезпечує формування самостійності, дослідницького підходу, вміння мислити критично, а також творчого потенціалу дітей. Екологічні handmade-проєкти можуть реалізовуватися в кілька етапів.

1. Організаційний етап

Цей етап дозволяє визначити тему, мету та завдання проєкту. Учитель створює проблемну ситуацію та мотивує дітей до діяльності [10, с. 63]. Приклади тем: «Друге життя старим речам»; «Екоіграшки»; «Майстерня корисних речей»; «Сортуємо сміття правильно».

2. Дослідницький етап

Учні активно збирають інформацію про екологічні проблеми, вивчають правила сортування сміття (період його розкладання) та можливості повторного використання матеріалів [14, р. 21]. Цей етап формує: навички пошуку інформації; уміння аналізувати; критичне мислення; екологічне мислення.

3. Практичний етап

Практична діяльність передбачає створення виробів/поробок із різних матеріалів. Учні можуть виготовляти: органайзери; декоративні прикраси; екоіграшки; листівки; годиннички; квіткові композиції. Практична робота стимулює розвиток творчих здібностей, уяви та дрібної моторики [11, с. 212].

4. Презентаційний етап

Результати учнівських проєктів демонструються через виставкові заходи, ярмарки, еко-акції чи творчі покази [3, с. 98].

Публічне представлення еко-результатів сприяє підвищенню самооцінки учасників та мотивує їх до нових звершень у сфері захисту довкілля.

Отже, екологічний HAND MADE є ефективною інноваційною формою проєктної діяльності у початковій школі. Його використання сприяє формуванню екологічної компетентності, розвитку творчих здібностей, практичних умінь та екологічної культури учнів початкової освіти.

Практична діяльність дозволяє учням усвідомити власну відповідальність за стан довкілля та формує основи екологічно свідомого способу життя.

Створення та упровадження HAND MADE-виробів з екологічних матеріалів є трендовим інструментом навчання, який поєднує творчість із формуванням відповідального ставлення до природи.

Список використаних джерел

1. Андрусенко І. В. Екологічне виховання молодших школярів у сучасному освітньому просторі. Київ : Педагогічна думка, 2020. 156 с.
2. Бех І. Д. Особистісно орієнтоване виховання : науково-методичний посібник. Київ : Либідь, 2018. 280 с.
3. Бібік Н. М. Нова українська школа: poradnik для вчителя початкової школи. – Київ : Літера ЛТД, 2019. 208 с.
4. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 2017. 376 с.
5. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : підручник. Київ : Академвидав, 2021. 352 с.
6. Журба К. О. Формування екологічної компетентності учнів початкової школи : методичний посібник. Харків : Основа, 2020. 144 с.
7. Концепція Нової української школи / Міністерство освіти і науки України. Київ, 2016. 40 с.
8. Кремень В. Г. Освіта і наука України в умовах сталого розвитку. Київ : Грамота, 2019. 320 с.
9. Пехота О. М. Освітні технології : навчально-методичний посібник. Київ : А.С.К., 2018. 256 с.
10. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : науково-методичний посібник. Харків : Ранок, 2019. 192 с.
11. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти : підручник для студентів педагогічних факультетів. Київ : Грамота, 2020. 504 с.
12. Сисоєва С. О. Педагогічна творчість учителя: визначення, теорія, практика. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2019. 300 с.
13. UNESCO. Education for Sustainable Development: Learning Objectives. Paris : UNESCO Publishing, 2020. 63 p.
15. Ярошенко О. Г. Екологічна освіта і виховання в початковій школі. Київ : Шкільний світ, 2021. 176 с.

Рената ШИНКАРЬОВА,
студентка спеціальності «Початкова освіта»
Науковий керівник – Анастасія ГОРНИЦЬКА,
викладач циклової комісії з видавничої справи,
культури та української філології
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

МЕТОД ХІБУКІ-ТЕРАПІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ НУШ

Актуальність дослідження зумовлена значним впливом воєнних дій на психоемоційний стан дітей, що проявляється у підвищенні рівня тривожності, емоційній нестабільності та порушеннях соціальної адаптації. В умовах повномасштабного вторгнення в Україні проблема психологічної підтримки дитячого населення набуває особливої значущості та потребує наукового осмислення і практичного вирішення.

Відповідно до рекомендацій Міністерства освіти і науки України, психологічна підтримка дітей у період воєнного стану є одним із пріоритетних завдань освітнього процесу, що має бути спрямована на стабілізацію емоційного стану, розвиток адаптаційних можливостей та формування психологічної стійкості [1].

Проблема психологічних наслідків війни для дітей активно досліджується як зарубіжними, так і українськими науковцями. У працях зарубіжних дослідників обґрунтовується вплив воєнних подій на психічне здоров'я дітей і підлітків, що проявляється у зростанні тривожності, депресивних станів та посттравматичних реакцій [3; 4]. Водночас українські науковці, зокрема В. Зливков, С. Лукомська та Н. Євдокимова, розкривають особливості надання психологічної допомоги дітям у кризових ситуаціях, а у дослідженнях О. Кокуна та Т. Титаренко обґрунтовується значення адаптаційних механізмів особистості та подолання наслідків травматичного досвіду в умовах стресу [5; 6].

У цьому контексті особливого значення набувають сучасні психолого-педагогічні підходи та технології, спрямовані на подолання наслідків психотравмуючих подій. Серед них особливу увагу привертають методи, що ґрунтуються на механізмі проєкції. Вони спрямовані на безпечне вираження емоцій та переживань дитини.

Особливої уваги заслуговує метод Хібукі-терапії, автором якого є Дафна Шарон-Максимов. Цей підхід використовується для створення безпечного емоційного простору дитини та забезпечує можливість опрацювання травматичного досвіду через взаємодію з терапевтичним об'єктом, що сприяє зниженню рівня тривожності, формуванню відчуття контролю та стабілізації емоційного стану [7].

Історія виникнення Хібукі-терапії безпосередньо пов'язана з подіями Другої ліванської війни 2006 року, коли значна кількість дітей в Ізраїлі опинилася в умовах тривалого стресу, небезпеки та вимушеного переміщення.

Перебування в укриттях, розлука з домом і відчуття постійної загрози призвели до масового зростання проявів тривожності, страху та інших симптомів психотравматичного досвіду. У таких умовах традиційні форми психологічної допомоги виявилися недостатньо ефективними через обмежені ресурси та неможливість індивідуальної роботи з кожною дитиною. Саме це стало передумовою пошуку нових підходів, здатних забезпечити швидку та масову підтримку дітей [8, с. 12].

Ідея використання іграшки як засобу психологічної допомоги виникла як відповідь на необхідність знайти інструмент, який був би природним для дитячого сприйняття. Гра є провідною діяльністю дітей молодшого віку, тому саме через ігрову взаємодію дитина найкраще виражає свої емоції та переживання.

У подальшому метод був інтегрований у систему державної підтримки дітей в Ізраїлі, де використовувався в закладах освіти як інструмент короткотривалої психологічної допомоги. Проте в процесі поширення методу в інших країнах, зокрема в Україні, відбулася його адаптація до умов тривалого впливу травматичних факторів. Український контекст, пов'язаний із воєнними подіями, вимагав переходу від короткотривалої інтервенції до системної та довготривалої роботи з дитиною, що передбачає глибше опрацювання емоційного стану та інтеграцію методу в освітній процес [8, с.13].

Сутність Хібукі-терапії полягає у використанні спеціальної м'якої іграшки як посередника у взаємодії між дитиною та дорослим. Іграшка виступає не як звичайний об'єкт гри, а як терапевтичний інструмент, який дозволяє дитині переносити на нього власні переживання. У процесі взаємодії дитина починає говорити про емоційний стан іграшки, фактично описуючи власні почуття. Така опосередкована форма самовираження значно знижує рівень психологічного опору та створює умови для безпечного проговорювання складних переживань [8, с. 5].

У практичному вимірі Хібукі-терапія інтегрується у різні предмети та види навчальної діяльності, що пов'язано із спрямованістю НУШ на розвиток емоційної компетентності й навичок співжиття в колективі. Зокрема, посібник акцентує, що метод застосовується під час занять інтегрованого курсу «Я досліджую світ», уроків читання та інтегрованих уроків. Саме ці предмети орієнтовані на усвідомлення власних емоцій, розвиток взаємодії та формування моральних цінностей [8, с. 18–19]. Інтеграція методу в такі уроки пояснюється також тим, що Хібукі допомагає учням переходити від усвідомлення емоцій до конструктивної дії – принцип, закладений у програму СЕЕН. Під час роботи над темами «Мої емоції», «Що відчуває герой», «Новий учень у класі», «Безпечна поведінка» чи «Я і мої друзі» діти мають можливість використовувати Хібукі як «перехідний об'єкт», через який вони проєктують

свій внутрішній стан, навчаються виявляти емпатію та осмислюють соціальні ситуації.

Отже, результати дослідження свідчать про доцільність використання методу Хібукі-терапії в освітньому процесі Нової української школи як ефективного інструменту підтримки емоційного благополуччя дітей та розвитку їхніх соціально-емоційних компетентностей. Його впровадження сприяє створенню безпечного освітнього середовища, що є необхідною умовою гармонійного розвитку особистості молодшого школяра.

Список використаних джерел

1. Міністерство освіти і науки України. Методичні рекомендації щодо організації психологічної підтримки дітей в умовах воєнного стану. Київ, 2022.
2. UNICEF. The impact of war on children in Ukraine: survey of parents. 2022.
3. Silwal S., Singh S., Parajuli S. Mental health of children and adolescents affected by war in Ukraine. BMJ Global Health, 2022.
4. Goto R., Pinchuk I., Kolodezhnyi O. Mental health outcomes in children exposed to war in Ukraine. JAMA Pediatrics, 2023.
5. Зливков В., Лукомська С., Євдокимова Н. Психологічна допомога дітям у кризових ситуаціях. Київ, 2022.
6. Кокун О., Титаренко Т. Психологічні особливості адаптації особистості в умовах стресу та кризи. Київ, 2022.
7. Sharon-Maksimov D. Hibuki therapy methodology for children affected by trauma. 2020.
8. Хібукі-терапія: використання в освітньому процесі та в інтеграції з СЕЕН: практичний poradnik / Д. Шарон-Максимов, Г. Єфімцева, Г. Сищук; за заг. ред. О. Єлькіна, О. Марущенка. Харків: Вид-во «Ранок», 2023. 64 с.

Дар'я ШТОЛІНА,
*студентка спеціальності «Транспортні технології»
(на автомобільному транспорті)*
Науковий керівник – Оксана КЛЮС,
*викладач циклової комісії обслуговування
та ремонту автомобілів і двигунів,
організації та регулювання дорожнього руху
Лозівська філія
Харківського автомобільно-дорожнього фахового коледжу
(м. Лозова, Україна)*

ІННОВАЦІЇ У МЕТОДАХ ОСВІТИ: СУЧАСНІ ТРЕНДИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Впровадження цифрових технологій в освіту – один із найпомітніших трендів. Освітні платформи та онлайн-курси надають здобувачам освіти доступ до навчання у будь-який час та в будь-якому місці. Електронні

підручники, інтерактивні завдання та віртуальні лабораторії збагачують освітній процес, роблячи його більш цікавим та доступним.

Гібридні моделі навчання поєднують традиційні методи та цифрові технології, створюючи більш гнучкий та індивідуалізований підхід. Здобувачі освіти можуть навчатися як в аудиторії, так і віддалено, обираючи оптимальний спосіб залежно від своїх потреб та уподобань. Це також сприяє розвитку навичок самостійної роботи та відповідальності.

Адаптивні освітні платформи використовують штучний інтелект для персоналізації навчання відповідно до індивідуальних потреб кожного здобувача освіти. Системи можуть аналізувати рівень знань, темп засвоєння матеріалу та переваги кожного здобувача освіти, що дозволяє створювати унікальні освітні шляхи та максимізувати ефективність навчання.

Колективне навчання стає дедалі важливішим елементом сучасних методів освіти. Проектні завдання, групові дискусії та спільні дослідження сприяють розвитку комунікативних навичок та формуванню творчого мислення. Обмін знаннями через освітні платформи та соціальні мережі також відіграє важливу роль у поширенні інформації та досвіду.

Сучасні методи навчання активно використовують візуальні та інтерактивні елементи, щоб зробити навчання більш захопливим та незабутнім. Відеолекції, графіки, анімації та віртуальні екскурсії допомагають здобувачам освіти краще розуміти матеріал та розвивають їхні креативні здібності.

Сучасні методи навчання орієнтовані як на передачу знань, а й на розвиток навичок критичного мислення, аналізу та розв'язання проблем. Проектні завдання, дискусії та кейс-методи навчання стимулюють студентів до самостійного мислення та прийняття обґрунтованих рішень.

З урахуванням динамічності ринку праці освіта дедалі більше орієнтується на підготовку студентів до майбутніх професійних вимог. Це включає розвиток навичок програмування, цифрової грамотності, командної роботи і підприємництва.

Інноваційні методи навчання не лише урізноманітнюють освітній процес, а й допомагають розвивати критичне мислення, креативність та здатність адаптуватися до нових умов. Сучасні технології та методики створюють унікальний освітній простір, сприяючи розвитку особистості та підготовці до викликів сучасного світу. Відкритість до інновацій в освіті є ключем до успішного навчання та ефективної підготовки нового покоління лідерів.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту» // Відомості Верховної Ради України.
2. Закон України «Про вищу освіту» // Відомості Верховної Ради України.

Марія ЮРАН,
*студентка спеціальності «Середня освіта
(Образотворче мистецтво)»*
Науковий керівник – Ольга ОБЧАРЕНКО,
*викладач циклової комісії
образотворчого мистецтва і дизайну
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

МИСТЕЦЬКА ОСВІТА В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Сучасна українська освіта перебуває у стані постійних трансформацій, особливо в умовах глобальної цифровізації. Починаючи з періоду пандемії COVID-19, коли система освіти була змушена повністю перейти у дистанційний формат, цифрові технології стали не лише допоміжним, а й основним засобом організації навчального процесу. Вони забезпечили можливість продовження освітньої діяльності не лише в Україні, а й у всьому світі. Після початку повномасштабного вторгнення питання інтеграції цифрових технологій в освіту набуло ще більшої актуальності, адже в багатьох випадках дистанційне або змішане навчання залишалося єдиним можливим способом здобуття освіти.

У цьому контексті мистецька освіта, що традиційно має практичний і творчий характер, також зазнала суттєвих змін. Для ефективного навчання вона потребує безпосереднього контакту педагога з учнем, тому перехід у цифровий простір вимагає пошуку нових форматів подання матеріалу, засобів комунікації та форм оцінювання результатів творчої діяльності.

Мистецтво як освітня галузь спрямоване не лише на засвоєння знань, а й на розвиток емоційної, креативної та естетичної сфер особистості. Особливість цієї дисципліни полягає у тому, що навчання відбувається через практичну діяльність – виконання творчих завдань, роботу з різними матеріалами, аналіз художніх образів. В умовах дистанційного навчання постала проблема збереження емоційного контакту та створення ефективного освітнього середовища для творчої діяльності. Завдяки активному використанню цифрових платформ, таких як Google Classroom, Zoom, Meet, Padlet, Canva, Kahoot та інших, сформувалася нова модель мистецької освіти – гібридна, у якій поєднуються традиційні методи та цифрові інструменти.

Платформа Google Classroom стала ефективним середовищем для організації навчального процесу. Викладачі мають змогу розміщувати структуровані матеріали, навчальні відео, презентації, тести, посилання на віртуальні музеї та онлайн-галереї. Учні, своєю чергою, виконують творчі завдання, надсилають фото або відео процесу створення художньої роботи, беруть участь у спільних онлайн-проєктах.

У програмах Zoom та Google Meet проводяться онлайн-заняття, консультації та майстер-класи, під час яких викладач демонструє техніку виконання роботи, а студенти виконують завдання, одночасно обговорюючи результати у реальному часі. Padlet та Canva дозволяють створювати спільні віртуальні дошки для презентацій, колажів, афіш і творчих ескізів. А інтерактивні платформи, такі як Kahoot чи Quizizz, допомагають урізноманітнити навчання за допомогою тестів та ігор для перевірки знань із мистецтвознавства.

Завдяки цим цифровим ресурсам стало можливим організувати якісну освітню діяльність навіть у складних умовах. Вони не лише розв'язали проблему проведення занять у дистанційному форматі, а й допомогли подолати питання відсутності учнів на уроках: кожен здобувач освіти може переглянути матеріали вдома у зручний час, виконати завдання самостійно та надіслати результати викладачеві.

Водночас мистецька освіта залишається сферою, що потребує фізичної присутності. Безпосередню взаємодію викладача й учня, спільне обговорення робіт, живе сприйняття кольору, фактури та композиції неможливо повноцінно передати через екран, до того ж, втрачається правильний розвиток дрібної моторики, постави рук і техніки тримання інструментів чи пензля. Без безпосереднього контролю педагога учні часто формують неточні навички, що в майбутньому можуть негативно вплинути на виконання художніх робіт. Тому надмірна цифровізація може призвести до зниження якості практичної підготовки. Важливо дотримуватися балансу між онлайн- і офлайн-навчанням, використовуючи цифрові технології як засіб підтримки та розширення можливостей, а не як повну заміну класичним мистецьким методам. Саме поєднання обох форматів створює найефективнішу модель сучасної мистецької освіти.

Мистецька освіта активно інтегрується у цифрове середовище, що відкриває нові можливості для навчання. Використання онлайн-платформ і цифрових інструментів зробило навчальний процес гнучкішим і доступнішим в умовах дистанційного або змішаного навчання. Проте цифрові технології не здатні повністю замінити очне мистецьке навчання, адже воно потребує безпосередньої практики й контролю педагога. Тому важливо зберігати баланс між традиційними й інноваційними підходами, поєднуючи переваги обох форматів задля найкращих результатів навчання.

Список використаних джерел

1. Всеосвіта. «Інтеграція цифрових інструментів у мистецьку освіту: досвід та перспективи для учнів 5–8 класів НУІІ». DOI: <https://share.google/MS9Zdn1cEQDwBr6me>
2. Левченко М. Г., Терешенко Н. В., Кузнецов С. В. Мистецька освіта в сучасному світі: інтерактивні додатки та онлайн-платформи для розвитку таланту та креативності. Херсонський державний університет. Випуск 70. Том 2. 2024. 198–202 с. DOI: <https://ekhsuir.kspu.edu/server/api/core/bitstreams/9be14cd3-b0f5-4307-9738-94f72bae7c3e/content>

3. Ляшенко О. 13 освітніх платформ для вчителів | JustClass. *JustClass*. 2025. URL : <https://surl.li/ffeeyr> (дата звернення: 15.04.2026)
4. Мокан-Возян Л. Інтеграція цифрових технологій у навчальні програми образотворчого мистецтва. VII Міжнародна науково-практична конференція «АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ДИЗАЙНУ» Київ, КНУТД, 04 квітня 2025 р. 240-243 с. DOI: <https://share.google/SnDNwBqfzrYsT99wM>
5. Рекута С. О. Особливості використання сервісу Google Classroom. На Урок : освітній проєкт. 2021.URL: <https://surl.li/zwglew> (дата звернення: 28.04.2026)
6. Zhang C., Karabalaeva G., Yu J., Han B., Asipova N. Use of Digital Technologies in the Process of Teaching Art Education to Students: A Mixed Methods Study. *Premier Journal of Science*. 2025. Vol. 14. 100140. DOI: <https://doi.org/10.70389/PJS.100140> (дата звернення: 11.04.2026)

РОЗДІЛ 2

КУЛЬТУРНИЙ КОД НАЦІЇ: ВІД ЕСТЕТИЧНОГО СПРИЙНЯТТЯ ДО ЖИТТЄВИХ ПРИНЦИПІВ

*Аліса БАЛАН,
студентка спеціальності «Журналістика»
Науковий керівник – Олена ГРУЗДЬОВА,
голова циклової комісії з видавничої справи,
культури та української філології
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

РОЛЬ РОМАНТИЧНИХ БАЛАД МИКОЛИ КОСТОМАРОВА В СУЧАСНІЙ КУЛЬТУРІ

В умовах воєнного часу, боротьби за незалежність України відбувається переосмислення національної культурної спадщини, по-новому трактуються романтичні твори поетів XIX століття, головним персонажем яких виступає рідна земля, її традиції, культура. Розглянемо романтичні твори Миколи Костомарова, у яких відображені ідеї національної ідентичності, краса рідного краю, традиції, звичаї народу з точки зору сучасника.

Творчість поетів-романтиків, зокрема Миколи Костомарова, досліджено в роботах І. Франка, М. Драгоманова, Д. Чижевського, М. Жулинського, О.Забужко, Я. Козачок та ін. Питання прочитання романтичних творів письменників в умовах сьогодення залишається актуальним.

Метою роботи є аналіз романтичних творів Миколи Костомарова та з'ясування їх ролі в сучасному культурному просторі.

«В історії української націєтворчої думки XIX століття постать Миколи Івановича Костомарова не має собі рівних за глибиною осмислення змісту і сутності національної ідеї, науково-методологічним її обґрунтуванням, широтою практичного втілення в науці, суспільно-політичній діяльності, мистецтві, освіті та інших галузях» – зазначав Я. Козачок [1, с. 4]. В умовах воєнного часу творчість М. Костомарова набуває нового звучання, стає важливим чинником формування національної свідомості. Доведемо це, схарактеризувавши балади письменника.

У баладі «Полтавська могила» письменник звертається до минулого, використовуючи алегоричний образ полтавської могили, що є усвідомленням подій 1709 р.: національно-визвольна боротьба під проводом Івана Мазепи. У могилі спочиває козак, про що вказує напис на хресті, суто романтичний опис

природи: «Туман зимній та холодний оддався снігами; Позаносило ізгарбом стежки між кущами» [5]. Але саме це і викликає страх в очах завойовників, а могила постає як згадка давньої звитяги, засторога для завойовників. Балада перегукується з поезією Т. Шевченка «Розрита могила», в якій поет зображує трагедію українського народу під російським гнітом, знищення історичної пам'яті. М. Костомаров же зображує могилу як символ незнищенності українського духу, що є характерною рисою романтизму.

У баладі «Згадка» ліричний герой кається за скоєні провини. Він згадує війну і «про те, про що згадувать тошно, Про віщо здихати й не треба, й не можна...» [2]. Природа в баладі виступає як грізний суддя, а грім відображає внутрішній стан героя. Звернемо увагу на образ гарячої сльози, яку автор порівнює з рососою, яка «нишком зелену траву поїдає... І стане все поле смутне і порожнє, І божая кара над їм пробуває...» [2]. Події перегукуються із сучасністю, особливо виразно постає ідея історичної пам'яті, незнищенності минулого.

Особливо актуально в наш час звучать рядки поезії «Співець», присвяченої Амвросію Могилі. Письменник в образі самотнього кобзаря, що схилив голову над гусями, пророкує загибель цілого народу та його культури: «Ох, тим молодий співець не співає, Що рідная мова, як свічка, сконає!» [6]. Тривога за долю держави, яка виборює свою незалежність, питання мови, історичної пам'яті – це ключові проблеми сучасного суспільства ХХІ століття. Поет поєднав високі античні форми із жалісними фольклорними інтонаціями, що створило ефект піднесення особистої скарги до рівня національного плачу. Риторичне запитання: «Ох, нене моя, ти, рідная мати, Чи нам тебе, рідна, уже не видати?» [6] підсилює трагізм ситуації, але не дає вичерпної відповіді на поставлену проблему.

Відповідь ми знаходимо в баладі «Пан Шульпіка», провідним мотивом якої є помста за злочини, утвердження справедливості. М. Костомаров використовує образ Шульпіки як метафору деспотизму, що суперечить нормам цивілізованої поведінки. У творі поєднані народнопісенні традиції з образами символами в зображенні природи. Кульмінація – розправа як виконання вищого морального вироку – вказує на неминучість відповідальності за протиправні дії.

Як висновок, варто зазначити, що романтичні твори М. Костомарова надзвичайно актуальні в наш час, в умовах воєнного стану, оскільки піднімають питання історичної пам'яті, національної ідентичності та боротьби за незалежність України. У баладах «Пан Шульпіка», «Згадка» та інших спостерігаємо поєднання романтичних мотивів з ідеями справедливості, патріотизму та осуду деспотизму, що сприяє формуванню національної свідомості та осмисленню історичного досвіду українського народу.

Список використаних джерел

1. Козачок Я. Українська ідея: з вузької стежки на широку дорогу (художня і науково публіцистична творчість Миколи Костомарова). Київ, 2004. С. 4. URL:

<https://er.kai.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e1df0000-a497-4630-bada-91ed6cdfafd9/content>

(дата звернення: 25.04.2026).

2. Костомаров М. Згадка. URL : <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=23199> (дата звернення: 25.04.2026).

3. Костомаров М. Твори : у 2 т. Київ : Дніпро, 1990. Т. 1. 560 с.

4. Костомаров М. Пан Шульпіка. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=23219> (дата звернення: 25.04.2026).

5. Костомаров М. Полтавська могила. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=23213> (дата звернення: 25.04.2026).

6. Костомаров М. Співець. URL : <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=23174> (дата звернення: 25.04.2026).

*Аліса БАЛАН,
студентка спеціальності «Журналістика»
Науковий керівник – Ольга ПЕРЕВЕРТУН,
викладач циклової комісії з видавничої справи,
культури та української філології
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕННЯ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ ПРО УКРАЇНСЬКУ МУЗИКУ 1990-Х РОКІВ

Звернення до контексту минулого зумовлене глибоким бажанням осмислити теперішню дійсність, щоб зрозуміти, звідки вона бере своє коріння і що є причиною тих наслідків, які ми спостерігаємо в сьогоденні. Дослідження і переосмислення попереднього досвіду є важливою умовою подальшого розвитку культури. Особливу увагу в цьому контексті привертає період 1990-х років. Важливо, щоб молоді люди усвідомлювали, що сучасна українська музика не виникла з вакууму в 2022 році, а пройшла тривалий період розвитку, зумовлений певними політичними та культурологічними передумовами. Потреба в осмисленні цього періоду – часу розпаду СРСР та початку незалежної України залишається відкритою та актуальною, оскільки повномасштабна війна лише загострила необхідність зрозуміти етап, коли країна та її громадяни здобули суверенітет і зіткнулися з новими викликами [4, с. 2].

Важливе місце в історичному розвитку української музики займає фестивальний рух кінця 1980-х років, а саме легендарний фестиваль «Червона рута» 1989 року в Чернівцях. Це свято звільнилося від партійного контролю, а також сприяло активізації національно-визвольного руху та показало ті сторони української культури, які пригнічував радянський режим [1, с. 16].

Незважаючи на патріотичне піднесення початку 1990-х, подальший розвиток культури відбувався в умовах агресивної русифікації медійного простору. Російська попкультура використовувалася як інструмент м'якої сили для просування інтересів російської федерації та утвердження ідеології про братні народи. Домінування російськомовного контенту в ефірах телеканалів та радіостанцій призводило до формування в українців відчуття меншовартості та вторинності власної культури [1, с. 16]. Трансформація музичних уподобань після 24 лютого 2022 року стала невід'ємною частиною культурного спротиву.

За даними соціологічних досліджень, близько 44,5% опитаних громадян України після початку повномасштабної війни повністю відмовилися від прослуховування російської музики [2, с. 1]. Проте в суспільстві тривають дискусії щодо якості нового українського продукту, оскільки з'явилося таке явище як байрактарщина – неякісна патріотична музика, що спекулює на війсьній тематиці та часто викликає негативну реакцію через свою примітивність [3, с. 28].

Ставлення до української музики у старшого покоління часто є позитивним, хоча шлях до цього вибору був іншим. Деякі представники дорослої аудиторії зазначають, що раніше вони слухали те, що вмикали, зокрема й російську музику, але зараз взагалі можуть не слухати нічого або свідомо обирають українське. Важливим аспектом є виховна функція: батьки прагнуть виховувати своїх дітей так, щоб вони не слухали російську музику. При цьому спостерігається здивування, коли в навчальних колективах молодь досі продовжує знімати відео для соціальних мереж під російські пісні. Серед аргументів людей, які досі слухають російську музику, часто фігурує теза, що в Україні досі не роблять нормальної музики. Вони стверджують, що їм не подобаються українські тексти, вони не бачать нормальних мелодій або наголошують на тому, що цей продукт був створений ще до війни. Така позиція часто свідчить про відсутність чіткої громадянської позиції та байдужість до наслідків, якими є монетизація та подальше поширення російського медіапростору.

Водночас постає питання рівня обізнаності сучасної молоді щодо тих процесів, які передували розквіту української музики. Актуальним є також з'ясування уявлень підлітків про культуру та повсякденне життя цього періоду.

З метою розкриття зазначених питань у березні – квітні 2026 року було проведене опитування, у якому взяли участь студенти Фахового коледжу «Універсум» та їхні батьки, родичі (всього 130 респондентів). Аналіз відповідей виявив глибоку залежність уявлень про 90-ті від віку та джерел інформації. Оскільки вибірку склали переважно підлітки віком 14–17 років (57%), результати демонструють погляд покоління, яке формує свій світогляд через посередників. Для більшості опитаних основним джерелом знань є розповіді батьків та родичів – цей варіант обрали 57 осіб, тоді як медіаконтент та соціальні мережі лише доповнюють цю картину. Такий дистанційний досвід

призводить до того, що молодь часто сприймає епоху через призму нав'язаних стереотипів, тоді як старше покоління спирається на власні спогади.

Контраст між поколіннями найчіткіше простежується у визначенні самої суті десятиліття. Молоді учасники значно частіше підтримують негативні міфи: 43 респонденти обрали характеристику епоха бандитизму і розборок, а 34 – роки бідності і безробіття. У відповідях старших ці ж категорії згадувалися значно рідше: лише 6 осіб назвали бандитизм ключовою ознакою, тоді як 13 акцентували на тому, що це було щасливе дитинство, тепла ностальгія. Водночас у відповідях молодшої групи простежується суттєвий вплив російського культурного поля, адже серед асоціацій трапляються фільм Операція І, Алла Пугачова чи навіть російський шансон, що свідчить про розмитість знань про власне український контекст.

Щодо культури, то 56 опитаних оцінюють її розвиток позитивно, проте 63,1% (82 особи) переконані, що українська музика того часу була лише для вузького кола або перебувала в тіні російської. Лише 23,8% вважають її крутою і масовою. Цікаво, що попри впізнаваність таких лідерів, як Брати Гадюкіни (62 згадки) та Вовлі Відоплясова (59 згадок), значна частина молоді демонструє низьку поінформованість: 23 особи прямо зазначили, що не знають жодного музичного проекту чи фестивалю, а 10 респондентів взагалі нічого не чули про тогочасну культуру. Деякі учасники все ж зберігають яскраві образи, згадуючи, що тоді були Сердючка, магнітні касети, жетони у метро, Кучма. Водночас понад 80% респондентів виявили щире бажання глибше вивчити українську культуру та музику 90-х, що свідчить про наявність суспільного запиту на якісний культурний контент.

Опитування показало, що проблема викривленого сприйняття культурної спадщини українських 90-х є актуальною та потребує додаткових системних ініціатив з метою руйнування російських наративів і формування активної молодіжної спільноти, яка цікавиться розвитком української музики. У зв'язку з цим, у 2026/2027 навчальному році планується проведення таких заходів:

- розробка та запуск на YouTube-каналі «Універсум говорить» серії освітніх відео для заповнення інформаційних прогалин про українську музику 90-х років;
- створення аналітичного контенту на основі архівних даних для спростування міфів про домінування російського медіапродукту;
- впровадження рубрики зі студентськими реакціями на архівні кліпи для актуалізації музичної спадщини;
- залучення діячів культури (Ігор Балан, Анжеліка Рудницька, Андрій Остапенко (Ель Кравчук), Олександр Стьоганов) для викладення фактів у форматі «усної історії».

Список використаних джерел:

1. Лопашенко О. Між культурним піднесенням та русифікацією: музична ідентичність в Україні (1989–2000-ні) : кваліфікаційна робота бакалавра : 032 Історія та археологія. Львів, 2025. 70 с.

2. Семен Н. Сучасна російська музика як засіб поширення проросійських наративів: особливості та шляхи боротьби з боку України. Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: журналістика. 2024. № 2 (8). С. 65–70.

3. Теренчук Р. Ставлення до українських та російських артистів після 24 лютого 2022 на прикладі молоді Києва : кваліфікаційна робота бакалавра : 054 Соціологія. Київ, 2023. 55 с.

4. Цьона А.-Г. Зображення 1990-х в українському кінематографі 2010–2020-х як спосіб національної самоідентифікації. Культура України. 2024. Вип. 83. С. 99–107.

*Ангеліна БІЛАН, Вероніка КОРНІЄНКО,
студентки спеціальності «Графічний дизайн»
Науковий керівник – Олена КАЗІМІРЕНКО,
голова циклової комісії
образотворчого мистецтва і дизайну
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

ФОРМУВАННЯ ВІЗУАЛЬНОГО ОБРАЗУ АФІШІ З ВИКОРИСТАННЯМ КОРПОРАТИВНОГО СТИЛЮ КИЇВСЬКОГО СТОЛИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

Корпоративний стиль визначають як систему візуальних, вербальних і смислових компонентів, яка формує цілісне уявлення про компанію та забезпечує її впізнаваність. Завдяки йому створюється позитивний імідж і посилюється єдність серед працівників. Його можна розглядати як візуальне «вбрання» бренду, що легко запам'ятовується, викликає емоційний відгук, приваблює цільову аудиторію та формує переконливу комунікацію [1].

Корпоративний стиль у закладах вищої освіти є частиною корпоративної культури і виконує низку важливих функцій: створює неповторний цілісний образ, єдиний візуальний простір університету чи підрозділу; формує позитивний імідж на ринку освітніх послуг; формує згуртованість, єдиний дух, корпоративну відданість і гордість усіх студентів, викладачів, працівників університету.

Основою для розробки дизайну рекламно-поліграфічної продукції Фахового коледжу «Універсум» є брендбук Університету Грінченка. Брендбук регламентує особливості використання гербів, кольорів та інших елементів корпоративного стилю.

Брендбук визначає специфіку використання гербів, як приклад, розміщення герба університету визначено у верхній частині документу посередині аркуша або у верхньому лівому куті. Для кожного підрозділу визначено власний колір, яким вирізняє їх серед інших, так для Університету регламентується використання бірюзового кольору (СМΥК 100% 0% 37%

1%), а для позначення коледжу як підрозділу – синій колір (СМУК 93% 37% 7% 0%). Шрифт для рекламно-поліграфічної продукції – Ezarion [3].

Завданням проєкту передбачено розробку продукції до Дня коледжу у вигляді двох афіш, плану заходів та презентацій, з використанням корпоративного стилю Університету Грінченка.

У цій серії афіш було застосовано композиційні прийоми типографії в стилі редакційного дизайну (*англ. editorial design*), який також відомий як стиль журнальної верстки. Попри спільну стилістику, кожен плакат має власний характер і різний рівень динаміки.

Редакційний дизайн у графічному дизайні почав формуватися у 1920-х роках на території США, базуючись на принципах Швейцарської школи дизайну. Розвинувся через потребу виділитися серед інших видавництв. Основний фокус спрямований на стратегічне структурування контенту задля створення цілісного візуального нарративу в медіапросторі. Цей напрям дизайну є універсальним у різних галузях, поєднуючи в собі стилістичні прийоми типографії разом із можливостями виразності фотографії для створення ефективної комунікації з аудиторією. Таким чином, едіторіал-дизайн сьогодні – це проєктування контенту на основі досвіду взаємодії з поліграфічною продукцією, що перетворює розрізнені дані на структуровану та цікаво подану візуальну історію.

Перший плакат розроблено найбільш стримано й академічно. Композиція побудована асиметрично: заголовок розташований у верхній частині, а центральний простір займають напівпрозорі абстрактні тривимірні об'єкти, які створюють глибину та динаміку композиції. Нижня частина врівноважена великим блоком із датою, часом та QR-кодом. Завдяки значній кількості негативного простору плакат виглядає не перевантаженим. Типографія виконана гротескним sans-serif-шрифтом; великі жирні літери контрастують із дрібним службовим текстом, який нагадує журнальну

верстку. Пастельні градієнти й м'які переходи кольору підсилюють відчуття сучасності.

Композиція другого плакату будується навколо великого слова «КОЛЕДЖУ!», яке стає головною візуальною домінантою. Діагональний кольоровий градієнт створює сильний рух і додає плакату енергії. Графічні символи на кшталт «+» і «#» працюють як декор і роблять композицію цілісною. Тут типографія вже не лише передає інформацію, а й функціонує як самостійний композиційний блок: масштабні літери, контраст між тонким і жирним накресленнями, ритмічні переноси рядків формують відчуття динаміки і свята.

На третьому плакаті увагу привертає великий текстовий блок у верхній частині. Тут менше «повітря», і натомість, більше інформації. QR-код інтегрований у композицію як повноцінний графічний елемент, а масивний блок із часом у нижній частині створює візуальний акцент. Типографія масивна: використано щільний гротеск із великим кеглем, вузькими пропорціями та мінімальними міжрядковими інтервалами.

Поєднання фірмових патернів Університету Грінченка з шрифтовими акцентами редакційного дизайну відкриває широкі можливості для створення поліграфічної продукції та інтернет-реклами, сприяє якісній комунікації як у внутрішньому середовищі так і з потенційними вступниками та їх батьками.

Список використаних джерел

1. Матіюк К. Розробка і створення корпоративного стилю : кваліфікаційна робота. Кривий Ріг : КДПУ, 2025. 29 с.
2. Мазнев Є., Телушкіна О., Светлічна К. Тенденції дизайну корпоративного одягу для закладів вищої освіти. Актуальні проблеми сучасного дизайну, 2023. С. 229-232. URL : https://test.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/24638/1/APSD_2023_V1_P229-232.pdf (дата звернення: 03.05.2026).
3. Київський столичний університет імені Бориса Грінченка. Брендбук. <https://kubg.edu.ua/images/ProUniversitet/Brandbook.pdf> (дата звернення: 08.05.2026).
4. Franchi, F. (2013). *Designing News* (p. 15–42).
5. Caldwell, C., & Zappaterra, Y. (2014). *Editorial Design: Digital and Print* (p. 8–11).
6. Samara, T. (2002). *Making and Breaking the Grid* (p. 10–19).

*Анна БІЛОУС,
студентка спеціальності «Середня освіта
(Образотворче мистецтво)»
Науковий керівник – Андрій МАЗОВ,
викладач циклової комісії
образотворчого мистецтва і дизайну
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка,
(м. Київ, Україна)*

ВУЛИЧНЕ МИСТЕЦТВО ПІД ЧАС ВІЙНИ: ПАМ'ЯТЬ, СПРОТИВ, НАДІЯ

У сучасному світі вуличне мистецтво перестало бути лише формою художнього самовираження або елементом міського середовища. Сьогодні стріт-арт дедалі частіше стає важливим соціокультурним явищем, що активно реагує на політичні, суспільні та військові події. Особливо помітною є його роль у періоди воєнних конфліктів, коли мистецтво виходить за межі естетичної функції та перетворюється на потужний інструмент комунікації, суспільного спротиву й збереження колективної пам'яті. Через мурали, графіті, плакати, трафаретні композиції та інші форми вуличного мистецтва митці висловлюють реакцію суспільства на трагедії війни, підтримують моральний дух населення та формують нові символи національної ідентичності.

В умовах військових конфліктів стріт-арт виконує не лише художню, а й інформаційну та ідеологічну функції. Він стає способом візуального документування подій, емоцій і переживань людей, які опинилися в епіцентрі історичних змін. Вуличне мистецтво здатне швидко реагувати на суспільні виклики, адже його характерними рисами є доступність, оперативність та безпосередній контакт із глядачем. Саме тому мистецькі образи, створені у міському просторі, нерідко перетворюються на символи опору, свободи, єдності та боротьби за незалежність.

Особливо актуальним дослідження ролі вуличного мистецтва стало у контексті сучасних подій в Україні. Повномасштабна війна спричинила появу великої кількості мистецьких робіт у публічному просторі, які відображають трагізм війни, героїзм українського народу та прагнення до свободи [5].

Втім, стінописи на окупованих територіях України, які раніше виконували функції естетичного наповнення міського простору і майданчика для громадянської творчості, зазнали радикальної трансформації. В умовах збройного конфлікту контроль над фізичним простором нерозривно пов'язаний із контролем над візуальним середовищем. Російська окупаційна влада наразі використовує мурали для швидкої зміни ідентичності українських міст, що зазнали значних руйнувань, намагаючись узаконити свою присутність через монументальні образи. Таким чином вони стирають

ідентичність в окупованих містах. Прикладом цього слугує мурал «Сова мудрості», створений на стіні навчального закладу у місті Сіверськодонецьку, нині перероблений на «Криваву сову». Колись мурал був яскравим та ніс позитивний настрій, адже був створений під час фестивалю «Кольоровий Схід» 2018 року. Зараз цей стінопис слугує візуальною пропагандою російської влади [2].

Окрім цього росіяни використовують й вразливі образи, гуманізуючи образ окупанта. Так зображення дитини або пенсіонера, що тримає прапор РФ, має створювати ілюзію «визволення» або «подяки». Свідченням цього є об'єкт у Маріуполі, так звана «Бабця з червоним прапором». Історію героїні цього муралу спотворили, то ж українська жінка мимоволі стала символом «проросійської України» [1, 2].

Також на зміну абстрактному мистецтву приходять жорстко структуровані реалістичні образи. Центральне місце займають портрети військових діячів, «героїв СВО». Роботи виконуються в стилі радянського монументалізму та плакатів СРСР. Прямо та жорстко закликаючи забути українські традиції, приймаючи «нові». РФ активно фінансує створення подібних муралів, видає гранти групам художників, які зображують на стінах зруйнованих будинків обличчя військових злочинців.

Російська окупаційна влада має чіткий план: переписати колективну пам'ять населення, використовуючи стінописи. У людей, які оточені новими візуальними образами починає формуватись новий інформаційний простір, поступово витісняючи рідну культуру, традиції, переписуючи історію. Українські мурали на окупованих територіях поступово заміщують російські триколори, радянська символіка, які разом активно прославляють війну. Окупаційна влада активно створює ілюзію приналежності цієї землі до росії.

Саме тому боротьба за публічний простір під час війни є не лише політичною чи військовою, а й культурною. Якщо українські стінописи несли світло, і мали на меті прикрасити публічний простір, росія ж активно використовує мистецтво для продовження кровопролитної війни.

Важливим наразі є рух опору, де українські митці активно створюють патріотичні стінописи на території всієї України. До прикладу у Запорізькій області постійно з'являються нові мурали – роботи переможців конкурсу «Стінопис Опору». Художники з різних куточків країни створюють свої роботи близько лінії фронту, тим самим роблять крок вперед до перемоги [3].

Хортинський район Запорізької області є лідером серед патріотичних муралів, створених українськими митцями. Гуляйполе, Оріхів, Преображенка, Степногірськ: у цих майже зруйнованих ворогом містах команда українських художників створила близько 20 патріотичних муралів на стінах вцілілих або пошкоджених шкіл, дитсадків, лікарень та промислових підприємствах («Мрія», «Стінопис Опору», «Жінка з українським гербом на блакитно-жовтому тлі», «Кожен з нас Герой» (мурал на фасаді Запоріжсталі)) [3,4].

Відповідно вуличне мистецтво у воєнний період виступає одночасно полем символічної боротьби й майданчиком для відновлення соціального

зв'язку. Воно фіксує травму і героїзм, протиставляє риторики насильства риторикам надії й пам'яті, і в цьому сенсі залишається важливим компонентом культурної стратегії України в період конфлікту та постконфліктного відновлення.

Список використаних джерел

1. «Бабця з прапором СРСР» кляне російську армію, бо вона зруйнувала її дім. URL : <https://suspilne.media/culture/236279-babca-z-praporom-srsr-klane-rosijsku-armiu-bo-vona-zrujnuvala-ii-dim/> (дата звернення: 25.04.2026).
2. На окупованій території художники з РФ малюватимуть пропагандистські мурали – ЦНС. URL : <https://www.unian.ua/war/na-okupovaniy-teritoriji-hudozhniki-z-rf-malyuvatimut-propagandistski-murali-cns-12445977.html> (дата звернення: 22.04.2026).
3. «Стінопис Опору»: як військові створюють мурали-символи спротиву. URL: <https://tvmtm.online/stinopys-oporu-yak-vijskovi-stvoryuyut-muraly-symvoly-sprotyvu/> (дата звернення: 05.05.2026).
4. «Хотіли намалювати не біль і сльози, а щось надихаюче»: у Запоріжжі створили новий патріотичний мурал. URL : <https://suspilne.media/zaporizhzhia/789315-hotili-namaluvati-ne-bil-i-slozi-a-sos-nadihauce-u-zaporizzi-stvorili-novij-patriotichniy-mural/> (дата звернення: 10.04.2026).
5. Шеменьова Ю. Ревіталізація понівечених війною міст засобами стріт-арту. Михайло Бойчук: візія і місія. КДАДПМД ім. М. Бойчука. Київ, 2025. С. 110–113.

Владислав ГАВЛИЦЬКИЙ,
студент спеціальності «Журналістика»
Науковий керівник – Олена ГРУЗДЬОВА,
голова циклової комісії з видавничої справи,
культури та української філології
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

ВИКОРИСТАННЯ СОЛЯРНИХ МОТИВІВ У БРЕНДИНГУ

У сучасному маркетингу дедалі актуальніше постає проблема створення абсолютно відмінних та водночас простих для сприйняття символів-емблем організацій. Лаконічний та індивідуальний логотип є значною перевагою на ринку надання послуг і товарів, адже створює візуально сприйнятливий для споживача імідж, що підсвідомо заохочує його витратити більше коштів у цієї компанії. Для певних галузей економіки ідеальним брендинговим рішенням може стати впровадження солярних мотивів у свою айдентику.

Питання використання солярних мотивів у брендингу є малодослідженим і потребує ґрунтовного теоретичного та практичного аналізу. Актуальність теми роботи зумовлена інтересом до символіки, її

значенням та сприйманням. Солярні елементи, які здавна використовувалися в культурі та мистецтві різних народів, нині можуть стати ефективним інструментом формування впізнаваного образу бренду.

Метою роботи є дослідження особливостей використання солярних мотивів у створенні логотипів та фірмової айдентики, а також визначення їхнього впливу на сприйняття бренду споживачем.

Відповідно до визначень Селівачова М., солярні, або ж сонячні, мотиви є знаком або сукупністю знаків, які знаходяться в певному ритмічному відношенні з простором тла, графічно, стилізовано, геометрично або абстрактно уподібнено до сонця [4].

Зображення сонця можна знайти ще у наскальних малюнках. «У первісних культурах Сонце було джерелом тепла, світла та родючості, і його вплив на природні цикли формував світогляд наших предків. Ці образи, що з'явилися у вигляді кругів, хрестів, спіралей або інших абстрактних і геометричних форм, використовувалися для зображення руху небесного світила та його ролі у циркулюванні та ритмах життя і лягли в основу солярної» [5]. Це створювало для них відчуття безпеки та захищеності від природних стихій.

Сонячні мотиви притаманні абсолютно всім народам світу, від давнини до сучасності, що робить їх надзвичайно різносторонніми й в залежності від цілей компанії у створенні власного іміджу легко адаптуються як під глобальні запити, так і під локально-етнічні.

Сонячні мотиви й символіка вже широко використовується в маркетингу. В певних сферах вони стали певною емблемою цілої галузі, як-от: відновлювальна та сонячна енергетика (компанії: First Solar (США), SolarCity (США), до злиття з Tesla, та інші). Досить популярними ці мотиви вважаються в сфері туризму та авіаперевезень: Thomas Cook (до ребрендингу, хоча частково і після), SkyUp Airlines, МАУ (як секундарний елемент), Condor (Німеччина). Часто подібні мотиви можна зустріти й в сфері харчової продукції та напоїв: Dole, Sun-Maid, Lipton, Sunkist, Sol, Bonita, SunChips. Та на цьому можливості солярної ідеографіки не закінчуються, також її використовують при створенні позитивного іміджу в косметичі, зазвичай сонцезахисні креми (Heliocare), емблемах спортивних команд (Phoenix Suns), медіа, газетній справі (The Sun) та навіть музиці (Sun Records).

У сучасному світі, особливо в Україні, останніми роками стає популярним використання національно-етнічних мотивів та символів у логотипах, що підкреслює зв'язок фірми з авдиторією. Саме «це дозволяє брендам вирізнитись на глобальному ринку й створити емоційну прив'язку зі споживачем», – зазначає А. Осадча [3]. Щоправда, застосування етнічних солярних мотивів у європейському культурному регіоні є ускладненим історичними процесами. Для більшості європейців сонячна символіка асоціюється з нацизмом, який також використовував її як складову власного іміджу. Проте при обережному використанні вона знаходить широкий відгос у споживачів. В Україні етнічні солярні символи найчастіше

використовуються у брендингу підприємств, що спеціалізуються на виробництві та пошитті етнічного одягу. Загалом, використання етнічних сонячних елементів перебуває на стадії розвитку і адаптації під сьогодення.

Зазвичай солярні мотиви зображуються у жовтому або подібних до нього кольорах, що нагадують Сонце. Як доводить І. Жигало: «жовтий і оранжевий кольори викликає почуття радості і спонукає до спонтанних покупок» [2], що є його однозначною перевагою над іншими фарбами. Проте є певні особливості використання жовтого і його відтінків. У різних культурах цей колір має різне значення та вплив на підсвідомість. Бакаленко О. в результаті дослідження приходять до висновків: «в сучасній західноєвропейській культурі, а також в США та Канаді жовтий колір має переважно позитивні конотації, він асоціюється з оптимізмом, радістю, теплом, бадьорістю, креативністю. Ще одне важливе значення жовтого – обережність. Чистий жовтий – найяскравіший колір, наші очі обробляють його першим, тому жовтий часто використовують, щоб привернути увагу та вберегти від небезпеки, а також його використовують у маркуванні для людей з вадами зору» [1]. «Проте в ісламських країнах цей колір має різко негативне значення» [1].

Отже, використання солярної символіки у логотипах сприяє формуванню лаконічного та водночас індивідуального образу компанії, що підсилює її конкурентоспроможність на ринку. Завдяки своїй гнучкості солярні мотиви можуть бути адаптовані як до глобальних маркетингових стратегій, так і до локально-етнічних контекстів, створюючи емоційний зв'язок зі споживачем. Їхнє грамотне використання дозволяє організації створити впізнаваний образ, підсилений емоційними переживаннями, що зміцнить зв'язок з цільовою аудиторією. Попри широке використання солярних мотивів у різних галузях, залишаються мало реалізовані сфери застосування. При використанні цих символів варто пам'ятати про культурний та історичний контексти певних регіонів.

Список використаних джерел

1. Бакаленко О. А. Етнокультурний аспект сприйняття жовтого кольору. *Наукові перспективи*, 2024. № 3 (45). С. 1039–1051.
2. Жигало І. Використання кольору в рекламі: психологічні аспекти впливу на споживачів. *Вісник Хмельницького національного університету*, 2023. №5. С. 146–151.
3. Осадча А. М. Українська символіка в дизайні. *Південноукраїнські мистецькі студії*, 2025. №3. С. 161–168.
4. Селівачов М. Р. Лексикон української орнаментики (іконографія, номінація, стилістика, типологія). Київ : Редакція вісника «Ант», 2005. 400 с.
5. Солярні символи у мистецтві: від архаїки до сьогодення. URL: <https://nataliaivchyk.com/solyarni-symvoly-u-mystetstvi-vid-arhayiky-do-sogodennya/> (дата звернення: 04.05.2026).

*Анастасія ДАНИЛЮК,
студентка спеціальності «Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»
Науковий керівник – Наталія КОРОЛЬ,
викладач циклової комісії з видавничої справи,
культури та української філології
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м.Київ, Україна)*

МЕТАМОДЕРНІЗМ У СУЧАСНІЙ ЛІТЕРАТУРІ: МІЖ ІРОНІЄЮ ТА ЩИРІСТЮ

Людство зіткнулося з інтенсивною діджиталізацією – цифровою перебудовою суспільства і економіки. Повсякдення віртуалізувалося і сучасна людина не уявляє свого життя без соціальних мереж, що призводить до відчуження від себе, природного середовища та автентичної реальності. Зараз набагато легше маніпулювати суспільною свідомістю через медіа.

Усі ці зміни сприяли появі нового стилю – метамодернізму. Уперше в нинішньому розумінні його почали використовувати нідерландські філософи Робін ван ден Аккер і Тімотеюс Вермьолен. 2010 року вони оприлюднили концептуальну працю «Нотатки про метамодернізм» [1, с. 3].

Якщо постмодернізм вирізнявся деконструкцією, іронічністю, пастишем, релятивізмом, нігілістичними тенденціями та запереченням «великих наративів», то дискурс метамодернізму пов'язаний із поверненням щирості, надії, романтичного світовідчуття, афективності та переосмисленням можливості універсальних смислів і «великих наративів». Водночас метамодернізм не відмовляється від постмодерністського досвіду, а радше інтегрує його, зберігаючи критичність, рефлексивність та усвідомлення множинності інтерпретацій.

Метамодерністська особистість обирає інший шлях – подолання страху. Цей вибір виглядає значно більш зрілим і усвідомленим. Постмодерністам часто бракувало впевненості та довіри, щоб вступити в активний діалог зі світом. Замість цього вони створювали карнавальний монолог, переважаний багатоголосними масками.

Натомість метамодерністи беруть на себе сміливість відновити цей діалог. Вони глибоко сприймають і об'єктивно оцінюють сучасний світ, який стає все більш складним, технологічно насиченим, суперечливим і навіть дегуманізованим. Проте, незважаючи на всі ці виклики, вони прагнуть вижити у ньому, зберегти людяність, самоствердитися, досягти щастя і, головне, подарувати надію майбутнім поколінням.

Для реалізації цієї мети метамодерністська людина ретельно переосмислює та аналізує досвід своїх попередників з різних епох. Вона прагне відродити істинні цінності, адаптувавши їх до сучасності, і залишити за

собою ілюзії, щоб вивести людство зі складних тупиків модерністського та постмодерністського мислення. Рухаючись у неоднозначному світі, вона намагається знайти баланс між протилежностями, використовувати це розхитування як джерело прогресу. Її мета – поєднати щирість із критичним аналізом, романтичну чуттєвість із прагматизмом науки. Вона уникає крайнощів, натомість створюючи нові синтези й якісно нові єдності. Запитуючи про майбутнє людства, метамодерністська людина не лише ставить сміливі питання, а й шукає відповіді, здатні стати орієнтиром для руху вперед.

У цьому контексті можна окреслити ключове розрізнення:

Постмодернізм – це захист через іронію.	Метамодернізм – це ризик бути вразливим.
Постмодернізм сміється з великих ідей.	Метамодернізм намагається знайти нові, менші, але людяні сенси [2].

Метамодернізм у сучасній українській літературі найяскравіше проявляється у поєднанні іронії та щирості, трагізму й життєствердності. Одним із прикладів такої поезики є збірка «Книжка любові та люті» Марини Пономаренко. Уже сама назва книжки демонструє характерне для метамодернізму коливання між двома протилежними емоційними станами – любов'ю та люттю.

Поезія Марини Пономаренко поєднує романтичну чуттєвість із легкою іронією та увагою до повсякденного життя. В інтерв'ю авторка зазначає: «Я вважаю, що кожен хороший вірш так чи інак трохи про любов. Бо якщо він не про любов, то це не дуже хороший вірш». Ця думка відображає метамодерне прагнення повернути літературі щирість після постмодерної дистанційованості й цинізму.

Особливо це простежується у вірші «Ось проста дівчина Ліда». З одного боку, текст наповнений образами краси й життя – «сходження над містом сонця», «повсюдне цвітіння вишень». З іншого – у ньому присутній мотив смерті: Ліда перевозить покійників до діда-перевізника, який нагадує Харона з античної міфології. Таким чином у творі поєднуються вітальність і трагічність. Героїня твору одночасно постає як «звичайна» людина і як символ сучасної людини, яка намагається знайти сенс у нестабільному світі. Ліда живе звичайним життям: «П'є “Кока-Колу” і їсть “Мівіну”», працює водійкою тролейбуса, не думає «про величне чи вічне». Однак саме ця побутовість поєднується з глибокою емоційністю та внутрішньою красою: «Ліда всміхається. Ліда цвіте, як вишня» [3, 4, с. 88, 5].

Сама авторка говорить про цей вірш: «Це веселий вірш. Ну як, він не веселий. Тобто його теж можна прочитати так, що буде дуже печальна історія, особливо в світлі того, що відбувається, зараз у кожного багато втрат. Його можна по-різному сприйняти, по-різному прочитати. Але він не однозначно такий, що ти маєш над ним проридатися» [5]. Саме ця емоційна неоднозначність є характерною рисою метамодерної літератури.

Отже, метамодернізм не відмовляється від іронії, але використовує її не для руйнування сенсів, а для глибшого осмислення людського досвіду, що вкрай необхідно в наш час.

Список використаних джерел

1. Пахаренко В. Метамодернізм як мистецький напрям. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/728820/1/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%B0%D0%BC%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%BC.pdf> (дата звернення: 07.05.2026).
2. Мартинюк Ю. Від іронії до надії: постмодернізм і метамодернізм. URL: <https://artefact.org.ua/%D0%B0%D0%BA%D1%82%D1%83%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B5/vid-ironiyi-do-nadiyi-postmodernizm-i-metamodernizm.html> (дата звернення: 07.05.2026).
3. Про метамодернізм, дівчину Ліду, колгоспницю і Памфіра. URL: <https://zbruc.eu/node/119462> (дата звернення: 07.05.2026).
4. Пономаренко М. Книжка любові та люті. Львів : Видавництво Старого Лева, 2023. 88 с.
5. Відверте інтерв'ю поетеси Марини Пономаренко у проєкті «Культура з Лірою». URL : <https://www.youtube.com/watch?v=6dkp8Btayao> (дата звернення: 07.05.2026).

Анна ДВОРОВА,
*студентка спеціальності «Середня освіта
(Музичне мистецтво)»*
Науковий керівник – Анна КИФЕНКО,
*старший викладач циклової комісії
музики і хореографії,
кандидат педагогічних наук
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м.Київ, Україна)*

ДИТЯЧИЙ ХОР У ХОРОЗНАВЧОМУ ВИМІРІ

Дитяче хорове виконавство є виокремленим видом творчості із власною специфікою навчання, тембро-звуковими компонентами, репертуаром, функціональним фундаментом, що набуває сьогодні статусу повноправної частини мистецького тезауруса. Не може не торкати струни людського серця виступи дитячих хорових колективів, у звучанні яких віддзеркалюються чисті, сріблясті тембри, злагоджений ансамбль, вивірений стрій, підкреслюється виконавська естетика.

Питання дитячого хору як виконавського феномену, ролі дитячого хорового співу в музичній культурі, основних принципів роботи з дитячим вокально-хоровим колективом, педагогічного потенціалу репертуарної політики дитячих хорових колективів, відродження традицій дитячого

хорового виконавства в Україні ХХІ століття висвітлюють у своїх працях Л. Долинська, А. Кифенко, Н. Кречко, Л. Остапенко, О. Сбітнієва та ін.

Дитячий хор суттєво відрізняється від дорослого, який має свої унікальні можливості живого відчуття музики в її розмаїтті одноголосно-багатоголосних проявів.

За А. Кифенко, хоровий колектив являє собою складну систему сполучення суспільного, художньо-творчого, організаційного і вокально-хорових елементів. Дитячий хор – це мікросоціальне явище, в якому реалізуються три основні функції: соціально-педагогічна, художньо-творча та музично-творча. Навчальна робота в дитячому хоровому колективі спрямована на рішення цілого комплексу важливих завдань: загальномузичного розвитку; вокально-хорового виховання; вивчення та сприйняття музичних творів; загальновиховних (естетичне, моральне, цивільно-патріотичне виховання) та комунікативних (спілкування учасників колективу між собою, з глядачем та ін.) [2].

Для дитячого голосового апарату на всіх етапах його розвитку притаманні свої фізіологічні особливості, урахування яких вимагає від керівника дитячого хору добір спеціальних методів та дотримання педагогічних умов щодо функціонування та сприйняття дитячого хору як виконавського феномену.

У навчальному посібнику «Історія та теорія українського хорового мистецтва» О. Коломоець класифікує дитячі хори за трьома категоріями: хор молодшого шкільного віку (1–4 кл.), хор середнього шкільного віку (5–8 кл.) і хор старшого шкільного віку (9–11 кл.). Також окремо виділяють дошкільний хор, де беруть участь діти молодшого та середнього дошкільного віку. Вчена, зазначає, що голос дошкільнят доволі слабкий, який характеризується доволі обмеженим діапазоном: близько 4-х тонів у першій октаві. У такому віці, науковці (О. Коломоець, Т. Смірнова, Н. Кречко) рекомендують з обережністю розвивати голос і закладати правильні навички співу в ігрових формах. Дитяча гортань нерозвинена, голосові зв'язки короткі, тому особливо важливо їх не травмувати, щоб вони природно і правильно розвивалися. Також музичний керівник має наближати свій спів до дитячого, застосовуючи концентричний метод та метод наслідування розвитку дитячого голосу [3].

Хор для дітей 6–10 років на початкових етапах не поділяється на партії, оскільки діти ще не мають яскраво вираженого тембру. Головне завдання для керівника молодшого хору – напрацювати злагоджене чисте в унісон звучання. Л. Долинська доводить, що утворення «злитних» унісонів з багатьох індивідуальних тембрів-голосів уособлює в хорі риси синергізму; а погляду організованого хорового звучання – емерджентності [1]. Саме тому на цьому етапі діти співають одноголосні пісні, а уже пізніше – одноголосні пісні з елементами двоголосся.

Хор середнього шкільного віку вирізняється яскравішим тембром голосу і складнішими творами. Саме в цей період у дітей змінюються голоси, якщо у дівчат це відбувається поступово, то в хлопців мутація може розпочатися

різко. Тоді хор уже починає ділитися на дві партії: сопрано і альт. Межа динаміки звучання хору середніх класів: від *piano* до *forte*. Хор старшого шкільного віку ділиться на однорідний та мішаний, оскільки в цьому віці завершується формування голосу. Однорідні чоловічі хори зустрічаються вкрай рідко. Голоси юнаків у цьому віці не мають яскраво вираженого тембру, широкого діапазону та слабкі за силою звуку, тому їхні виражальні можливості обмежені. У школі хлопці майже не співають в хорах, тож їхні навички співу часто нерозвинені. Натомість однорідні жіночі хори зустрічаються часто, причому як на професійному, так на аматорському рівнях. Дівчата можуть співати дво-, трьох-, і навіть чотирьохголосні твори. Для однорідного хору старшокласниць характерні велика виразність, яскравість і сила звучання, визначеність тембру. Також існує неповний мішаний хор, коли дівчата діляться на сопрано і альт, а всі юнаки співають одну чоловічу партію. У таких хорах чоловіча група поступається жіночій за гучністю звуку, оскільки дівчат більше. Загалом у дитячих хорах хормейстеру дуже важливо розвивати потенціал у юних хористів, використовуючи різноманітні вправи та співтворчість як метод залучення до розвитку голосу.

За Л. Долинською, у дитячому хорі синтезуються в «непростій сумі»: емерджентні властивості колективної творчої дії загальнохорового та культурно-мистецького континууму особливостей дитячого образного світу з його алогічними стрибками, асоціаціями, перетвореннями, ігровими інтенціями, «ангельською» щирістю-чистотою помислів та голосової тембральності. Усе це зумовлює феноменологічний статус дитячого хору як виконавського явища, специфічної емерджентної цілісності, автономної мистецької одиниці, виховально-освітньої парадигми, культурного знаку. Дитячий хор – це символ гармонії зримого й відчутного просторово-часового образу (хронотопу) єдності різноманіття [1].

Отже, дитячий хор у хорознавчому вимірі є високоморальним, дидактичним пластом хорового мистецтва. Кожна вікова група дитячого хору є унікальним явищем, якій притаманний індивідуальний підхід щодо розвитку голосового апарату та формування виконавської культури та творчого самовираження кожного окремого хориста. Проблематика хорового дитячого виконавства дедалі стає актуальною і привертає увагу науковців, що потребує подальшого вивчення.

Список використаних джерел

1. Долинська Л. Дитячий хор як виконавський феномен. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв*. Серія : Музичне мистецтво. 2018. Вип. 2. С. 80–93.
2. Кифенко А. М. Організаційні методи формування музично-слухової активності майбутніх учителів музичного мистецтва в навчальному хоровому колективі. Електронне фахове видання «Теорія та методика управління освітою». 2018.
3. Коломоець О. М. Історія та теорія українського хорового мистецтва: навч. посіб. Дніпро : Ліра, 2023. 288 с.

4. Остапенко Л. В. Основні принципи роботи з дитячим вокально-хоровим колективом. Молодий вчений. 2017. № 10. С. 518–521.
5. Сучасні проблеми роботи з дитячими хоровими колективами / М.П.Вішленков. *Культура України. Серія : Мистецтвознавство*. 2016. Вип. 53. С.89–99.

*Єлизавета ДМИТРЕНКО,
студентка спеціальності «Журналістика»
Науковий керівник — Тетяна ЛОВЕЙКО,
викладач циклової комісії з видавничої справи
культури та української філології
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

АНАЛІЗ ФЕНТЕЗІ-ЛІТЕРАТУРИ ВИДАВНИЧОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. У сучасному світі літературний ринок зазнає значних змін під впливом глобалізації, цифровізації та зростання читацького попиту на жанрову літературу. Одним із найпопулярніших жанрів серед різних вікових категорій є фентезі, яке поєднує елементи вигадки, міфології та альтернативних світів. В Україні цей жанр набуває дедалі більшого поширення, як у вигляді перекладної літератури, так і творів вітчизняних авторів.

Український видавничий ринок активно реагує на інтерес аудиторії до фентезі, пропонуючи широкий спектр видань: від світових бестселерів до оригінальних творів українських письменників. Водночас спостерігається конкуренція між перекладною та національною літературою, що впливає на формування читацьких уподобань і розвиток українського авторського середовища.

Попри значну популярність жанру, його місце в структурі українського книжкового ринку та основні тенденції розвитку залишаються недостатньо дослідженими. У зв'язку з цим виникає потреба у комплексному аналізі фентезі-літератури в межах видавничої діяльності України.

Аналіз дослідження проблеми. Дослідження жанру фентезі та його специфіки здійснювали як зарубіжні, так і українські науковці, зокрема Дж. Р. Р. Толкін, Наталія Висоцька, Тетяна Кушнірова, Валентина Кропивко та інші. Вони розглядали фентезі як самостійний літературний феномен. В українському науковому дискурсі жанрову літературу й видавничий ринок досліджують сучасні науковці, зосереджуючись на розвитку книжкової індустрії, популярності перекладів і становленні українського фентезі.

Виклад основного матеріалу. Фентезі як літературний жанр посідає важливе місце в сучасній українській книжковій індустрії, оскільки поєднує

елементи міфології, історії та вигаданих світів, створюючи альтернативні художні реальності, що виконують не лише розважальну, а й світоглядну функцію. Сучасний український видавничий ринок характеризується зростанням попиту на жанрову літературу, зокрема фентезі, що проявляється у збільшенні кількості як перекладних, так і вітчизняних видань. Водночас розвиток українського авторського фентезі, звернення до національної міфології та фольклору, а також вплив світового канону жанру сприяють формуванню культурної ідентичності та розширенню читацьких очікувань. Серед викликів зараз знаходиться недостатня систематизація досліджень і потреба розвитку підтримки українських авторів [1].

Однією з ключових тенденцій українського видавничого ринку є зростання попиту на жанрову літературу, зокрема фентезі. Значний вплив на популяризацію жанру мають твори світових класиків, таких як Джон Рональд Руел Толкін чи Джордж Реймонд Річард Мартін, чиї книги формують канон сучасного фентезі та впливають на читацькі очікування.

Також цей жанр розглядається як один із провідних різновидів сучасної фантастичної прози, що в українському контексті активно розвивається поряд із міфологічною та казковою традицією. Дослідники наголошують, що фентезі базується на створенні вигаданих світів із власними законами, у яких поєднуються елементи міфології, історії та авторської уяви. На відміну від наукової фантастики, цей жанр не прагне раціонального пояснення дійсності, а функціонує як художня система, тісно пов'язана з архетипами, міфологічним мисленням і культурною пам'яттю [2].

У сучасній українській літературі особливого значення набуває розвиток авторського фентезі, де письменники активно звертаються до національної міфології, фольклору та історичного матеріалу, створюючи оригінальні художні світи, що відображають культурну специфіку України. Це сприяє зміцненню національної ідентичності та популяризації української культури, зокрема в межах міського фентезі, а також у творах сучасних авторів, таких як Наталія Матолінець («Варта у Грі», «Керамічні серця»), А. Achell («Клинок королеви») та Луна Кім («Остання перлина дракона»).

На ринку спостерігається конкуренція між перекладною та українською літературою. Перекладні видання часто мають перевагу завдяки сформованій міжнародній популярності та потужній маркетинговій підтримці. Важливим чинником сучасного книжкового ринку є вплив соціальних мереж, зокрема TikTok (BookTok), який, за результатами досліджень, суттєво змінює читацькі практики та може різко підвищувати продажі окремих видань завдяки вірусному поширенню рекомендацій серед користувачів [3]. Саме тому твори таких авторів, як Сара Дж. Маас, Лі Бардуго, Аннет Марі та інші отримали значний комерційний успіх. Водночас українські автори поступово зміцнюють свої позиції через участь у літературних конкурсах, фестивалях, презентаціях на підтримку видавництва, орієнтованих на розвиток національного контенту.

Серед проблем, що стримують розвиток жанру, можна виділити обмеженість ресурсів для просування українських авторів, а також недостатню систематизацію досліджень у цій сфері.

Висновки. Фентезі є важливим і динамічним жанром українського книжкового ринку, що поєднує міфологічні та вигадані елементи й виконує світоглядну функцію. Ринок демонструє зростання попиту на фентезі, особливо на перекладні видання, під впливом світового канону та цифрових платформ на кшталт BookTok.

Список використаних джерел

1. Кропивко І. В. Сучасні тенденції розвитку української прози. *Вісник Маріупольського державного університету*. Серія: Філологія. 2023. Вип. 28. С. 127–139. URL : <https://visnyk.mu.edu.ua/index.php/filologia/article/view/63/62> (дата звернення: 01.05.2026).
2. Логвіненко Н. Фентезі як вид фантастичної прози. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2014. № 5. С. 38–40. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ulvzsh_2014_5_12 (дата звернення: 01.05.2026).
3. Jerasa, S., Boffone, T. BookTok 101: TikTok, Digital Literacies, and Out-of-School Reading Practices // *Journal of Adolescent & Adult Literacy*. 2021. Vol. 65, No. 3. P. 219–226. URL : <https://doi.org/10.1002/jaal.1199> (дата звернення: 01.05.2026).

*Єлизавета ДМИТРЕНКО,
студентка спеціальності «Журналістика»
Науковий керівник – Тетяна ФОКІНА,
викладач циклової комісії з видавничої справи,
культури та української філології,
кандидат педагогічних наук
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

ВЕБКОМІКСИ ЯК НОВА ФОРМА ГРАФІЧНОГО СТОРИТЕЛІНГУ

Постановка проблеми. Упродовж останніх десятиліть розвиток цифрових технологій суттєво трансформував способи створення та сприйняття мистецтва. Зокрема, інтернет став платформою для появи нових форм творчості, які поєднують візуальне мистецтво та сюжет. Однією з таких форм є вебкомікси – цифрові комікси, що публікуються онлайн і нерідко створюються поза межами традиційних видавничих структур. У різних країнах сформувалися їхні окремі різновиди: манхва в Кореї, манга в Японії та маньхуа в Китаї. На відміну від традиційних друкованих коміксів, вебкомікси мають ширші можливості для експериментів із формою, структурою та

подачею матеріалу. Вони можуть містити інтерактивні елементи, анімацію, гіперпосилання та інші мультимедійні компоненти, що змінюють класичне розуміння сторителінгу. Крім того, доступність онлайн-платформ дозволяє авторам безпосередньо взаємодіяти з аудиторією, що впливає на розвиток сюжету та популярність твору.

Водночас вебкомікси залишаються недостатньо дослідженим явищем у контексті сучасного мистецтва та медіакультури. Постає необхідність визначити їхню специфіку як форми графічного сторителінгу, а також з'ясувати їхній вплив на сучасну культуру та комунікацію.

Аналіз дослідження проблеми. Графічний сторителінг та комікси загалом досліджували такі науковці, як Шон Кліфелд, Нік Сузаніс та інші. У своїх роботах вони стверджували, що комікс – це окрема форма мистецтва та засіб візуальної комунікації, звертаючи увагу на його сюжетні та композиційні особливості. Водночас феномен вебкоміксів як цифрового явища досліджують сучасні науковці, зокрема Ф. Бенатті, І. Мануах, А. Фока, Ч. Форсвілл, які аналізують вплив цифрового середовища та інтернет-платформ на трансформацію традиційних коміксів і появу нових форм візуального сторителінгу.

Виклад основного матеріалу. Вебкомікс – це різновид коміксу, що функціонує у цифровому середовищі мережі інтернет і створюється з урахуванням специфіки онлайн-комунікації. На відміну від традиційних друкованих форм, вебкомікси орієнтовані на екранне сприйняття, передбачають використання гіпертекстових і мультимедійних можливостей, а також інтерактивну взаємодію з аудиторією. Вони поширюються через вебплатформи та соціальні мережі, що забезпечує їхню доступність, серійність публікації та оперативний зворотний зв'язок із читачами [1].

У контексті сучасної візуальної культури вебкомікси постають новою формою графічного сторителінгу, що виникла на перетині традиційного коміксового мистецтва та розвитку цифрових технологій. Їх поява зумовлена трансформаціями медіасередовища під впливом інтернету як глобальної платформи для створення, поширення та споживання контенту. У цьому контексті вебкомікси можна розглядати як частину ширшого процесу цифрової трансформації мистецтва, де мережа є не лише каналом розповсюдження, а й повноцінним середовищем художнього виробництва.

На відміну від класичних друкованих коміксів, вебкомікси розширюють межі графічного сторителінгу завдяки можливостям цифрового середовища, зокрема використанню гіпертексту, варіативної структури та інтерактивних елементів. В окремих випадках вони можуть містити мультимедійні компоненти, такі як анімація або звуковий супровід, що сприяє створенню більш динамічних і багатопланових форм оповіді. Таким чином, вебкомікси не лише трансформують традиційну форму коміксу, а й формують нові підходи до візуального сторителінгу в умовах цифрової культури.

У дослідженнях цифрових коміксів науковці підкреслюють, що перехід до цифрового середовища суттєво змінює способи побудови та сприйняття

сюжету. Зокрема, послідовність зображень у вебкоміксах перестає бути жорстко фіксованою, як у друкованих виданнях, і набуває більш гнучкого характеру завдяки вертикальному скролінгу та платформній організації контенту [4]. Це впливає на ритм читання, темп розгортання історії та спосіб взаємодії читача з подіями. Таким чином, цифрове середовище не лише змінює формат подачі коміксу, але й трансформує сам принцип побудови історії, роблячи її більш динамічною та адаптивною до поведінки користувача.

Важливим аспектом розвитку вебкоміксів є їхня інтеграція у загальний процес еволюції медіа, оскільки вебкомікси у сучасних дослідженнях розглядаються як невід'ємна частина ширшої трансформації коміксного мистецтва під впливом цифрової культури та онлайн-платформ, які змінили не лише способи створення та поширення контенту, але й саму логіку його сприйняття аудиторією. У цьому контексті вебкомікси трактуються як *«born-digital»* форма сюжету, тобто така, що виникає безпосередньо в цифровому середовищі та не має первинної друкованої версії, що принципово відрізняє їх від традиційних коміксів, які були лише адаптовані до онлайн-простору, і підкреслює їхню залежність від інтернет-інфраструктури як основного середовища існування. Вебкомікси не можна розглядати як ізольоване явище або другорядну форму популярної культури, адже вони є логічним продовженням історичного розвитку коміксу як медіаформату, що поступово еволюціонував від друкованих видань до цифрових, інтерактивних і мережових форм, у яких ключову роль відіграють не лише авторські художні рішення, але й можливості технологічних платформ, що забезпечують нові способи візуального оповідання, взаємодії з читачем та поширення творів у глобальному інформаційному просторі [2].

У межах цього процесу суттєво змінюється не лише спосіб публікації творів, а й сам характер поняття. Цифрове середовище дозволяє авторам експериментувати з формою подачі історії, відходячи від традиційної сторінкової структури. Якщо друковані комікси обмежені фізичними параметрами сторінки, розвороту та друкарського формату, то вебкомікси позбавлені цих обмежень, що відкриває нові можливості для побудови візуального сюжету.

Таким чином, вебкомікси змінюють класичне розуміння сторителінгу, оскільки замість статичної сторінки читач отримує динамічний цифровий простір. Це створює новий тип взаємодії з текстом і зображенням, де послідовність сприйняття може бути більш гнучкою, а структура оповіді експериментальною. Така трансформація є безпосереднім наслідком переходу від друкованого середовища до цифрового.

Крім того, вебкомікси є прикладом того, як інтернет у формі технологічної платформи впливає на культурні практики. Вони виникають у середовищі, де створення та розповсюдження контенту стало значно доступнішим, що сприяє розвитку незалежної творчості. Автори можуть публікувати свої роботи безпосередньо онлайн, минаючи традиційні видавничі структури, що раніше були необхідними для поширення коміксів.

Це підсилює існування творчого процесу та розширює коло митців, які можуть працювати в цьому жанрі.

У дослідженнях візуальної та мультимодальної комунікації Ч. Форсвілла зазначається, що розуміння зображень і змішаних, візуально-вербальних, повідомлень ґрунтується на принципі релевантності. Це означає, що людина сприймає інформацію не ізольовано, а через співвіднесення побаченого з власним досвідом, знаннями та контекстом. Тому візуальний елемент сам по собі не завжди передає повний зміст, а потребує інтерпретації [3].

У контексті графічного сторителінгу це проявляється в тому, що зміст історії формується не лише через послідовність зображень, але й через їх поєднання з текстом та загальною структурою подачі. У вебкоміксах як цифровій формі такого сторителінгу важливу роль відіграє взаємодія візуальних і вербальних елементів, яка допомагає читачеві краще розуміти сюжет і зв'язки між подіями.

Отже, вебкомікси можна розглядати як мультимодальну форму графічного сторителінгу, де значення створюється через поєднання зображення, тексту та активного залучення читача до інтерпретації.

Висновок. Вебкомікси як форма графічного сторителінгу є результатом взаємодії коміксової традиції та цифрових технологій. Вони формуються в умовах інтернет-середовища, яке не лише забезпечує їхнє поширення, але й визначає нові принципи їхнього створення. Відсутність обмежень друкованого формату, інтерактивність та можливість експериментів із структурою роблять вебкомікси унікальним явищем сучасної медіакультури.

Список використаних джерел

1. Довженко І., Коберник О., Шаповал А., Батрак В. Специфіка створення веб-коміксу. Актуальні проблеми сучасного дизайну : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції, Київ, 27 квітня 2022 р. Київ : Київський національний університет технологій та дизайну, 2022. Т. 1. С. 229–231.
2. Benatti F. Innovations in Digital Comics [Electronic resource]. Cambridge: Cambridge University Press, 2024. Available at: Open access on Cambridge Core. URL : <https://oro.open.ac.uk/99032/9/99032final.pdf> (дата звернення: 28.04.2026).
3. Forceville C. Visual and Multimodal Communication: Applying the Relevance Principle [Electronic resource]. ResearchGate. 2020. URL : https://www.researchgate.net/publication/340930511_Visual_and_Multimodal_Communication_Applying_the_Relevance_Principle_Introduction_preprint (дата звернення: 31.04.2026).
4. Manouach I., Foka A. Comics as Heritage: Theorizing Digital Futures of Vernacular Expression [Electronic resource]. Heritage. 2025. Vol. 8, no. 8, art. 295. URL : <https://www.mdpi.com/2571-9408/8/8/295> (дата звернення: 01.05.2026).

Каріна ДОЛИНСЬКА,
*студентка спеціальності «Середня освіта
(Образотворче мистецтво)»*
Науковий керівник – Юлія ВЕНЦ,
*викладач циклової комісії викладачів дисциплін
образотворчого мистецтва та методик навчання
мистецької (образотворче мистецтво)
й технологічної освітніх галузей
Коломийський педагогічний фаховий коледж
Івано-Франківської обласної ради
(м. Коломия, Україна)*

МИСТЕЦТВО ЯК ФОРМА СОЦІАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ: ДОСВІД СТУДЕНТСЬКИХ ІНІЦІАТИВ

У сучасному суспільстві мистецтво виходить за межі естетичної функції та стає важливим інструментом соціальної взаємодії. Воно сприяє налагодженню комунікації між різними соціальними групами, формує середовище взаєморозуміння та підтримки. Дослідники наголошують, що мистецтво є універсальною мовою комунікації, яка здатна долати соціальні бар'єри [1]. Особливої ваги набувають студентські ініціативи, які поєднують творчість із соціальною відповідальністю та практичною діяльністю.

Мистецтво як форма соціальної взаємодії передбачає не лише створення художнього продукту, а й активну комунікацію між автором і аудиторією. Через візуальні образи, символи та художні засоби відбувається передача ідей, емоцій і цінностей, що сприяє глибшому розумінню соціальних процесів.

Особливе місце у цьому контексті займають студентські ініціативи, які реалізуються в межах освітнього середовища. Зокрема, діяльність мінікомпаній, творчих проєктів та мистецьких акцій демонструє можливість поєднання навчання з практичною соціальною діяльністю.

Прикладом є реалізація соціально орієнтованих проєктів, спрямованих на розвиток інклюзивної комунікації. Студенти створюють візуальні продукти (соціальні листівки, ілюстрації, дизайнерські матеріали), які адаптовані для різних груп населення. Використання простих образів, доступної мови, а також сучасних технологій (QR-коди, аудіосупровід, відеоматеріали) дозволяє зробити інформацію зрозумілою та доступною, що відповідає принципам безбар'єрності [2].

Важливим аспектом є організація майстер-класів і творчих зустрічей, які виступають платформою для безпосередньої взаємодії між учасниками. Як зазначає Н. Миропольська, мистецька діяльність сприяє розвитку емпатії та соціальних навичок особистості [3].

Крім того, участь студентів у ярмарках, виставках та публічних презентаціях сприяє формуванню підприємницьких компетентностей, умінню презентувати власний продукт та взаємодіяти з аудиторією. Це відповідає

сучасним підходам до освіти, які передбачають інтеграцію теоретичних знань і практичного досвіду [4].

Реалізація студентських ініціатив у сфері мистецтва має комплексний вплив, вона сприяє розвитку креативності та критичного мислення, формує соціальну відповідальність і громадянську позицію, розвиває навички комунікації та командної роботи, забезпечує практичну підготовку до майбутньої професійної діяльності.

Водночас такі проєкти позитивно впливають на громаду, поширюючи ідеї інклюзії, взаємопідтримки та культурного розвитку.

У межах реалізації соціально-мистецьких ініціатив студентами спеціальності «Образотворче мистецтво» були проведені майстер-класи з розфарбовування листівок для вихованців інклюзивно-ресурсного центру та учасників інклюзивного театру «Ілюзія». Ці заходи стали важливою складовою практичної діяльності, спрямованої на розвиток безбар'єрної комунікації та творчої самореалізації.

Майстер-класи мали на меті не лише ознайомити учасників із художніми техніками, а й створити комфортне середовище для спілкування, взаємодії та емоційного вираження. Розфарбовування листівок як доступна форма творчості дозволило кожному учаснику долучитися до процесу незалежно від рівня підготовки чи особливостей розвитку.

Особливістю занять стало використання спеціально розроблених соціальних листівок, створених студентами мінікомпанії «ФАБРИКА», такий майстер-клас був проведений в Івано-Франківську в межах проєкту від JA Ukraine. Такі листівки відзначаються простотою форм, чіткими контурами та зрозумілими сюжетами, що сприяє легкому сприйняттю та заохочує до творчості. Учасники мали змогу не лише розфарбувати зображення, а й додати власні елементи, проявивши індивідуальність.

Проведення таких майстер-класів сприяє розвитку дрібної моторики, уяви, емоційної сфери та комунікативних навичок. Водночас вони формують атмосферу довіри, підтримки та прийняття, що є надзвичайно важливим у роботі з інклюзивними групами. Ще такі заняття виконують важливу арттерапевтичну функцію. Процес розфарбовування допомагає знизити рівень емоційної напруги, сприяє самовираженню без слів та розвитку внутрішньої гармонії. Через колір, форму і композицію учасники мають можливість передати свої емоції, переживання та настрій. Арттерапія в такому форматі є м'яким і природним способом психологічної підтримки, особливо для дітей та молоді з особливими освітніми потребами.

Спільна творча діяльність сприяє розвитку комунікативних навичок, взаємодії в групі, формує відчуття приналежності та прийняття. Учасники не лише створюють власні роботи, а й обмінюються емоціями, підтримують один одного, що є важливим елементом соціалізації.

Для студентів ця діяльність стала цінним практичним досвідом, який дозволив поєднати професійні знання з соціальною відповідальністю. Вони

навчилися адаптовувати художні матеріали під потреби різної аудиторії, працювати в команді та взаємодіяти з учасниками інклюзивного середовища.

Мистецтво є ефективною формою соціальної взаємодії, яка об'єднує людей, сприяє розвитку суспільства та формує нові підходи до комунікації. Досвід студентських ініціатив доводить, що поєднання творчості з соціальною діяльністю має значний потенціал як у освітньому процесі, так і в ширшому соціальному контексті. Такі ініціативи сприяють утвердженню принципів інклюзії, рівності та безбар'єрності, створюючи простір, у якому кожен має можливість бути почутим і залученим до спільної творчості. Мистецька діяльність у цьому випадку виступає не лише засобом самовираження, а й ефективним інструментом соціальної підтримки, розвитку емоційного інтелекту та формування емпатії.

Список використаних джерел

1. Арнхейм Р. Мистецтво і візуальне сприйняття. Київ : Основи, 2001. 392 с.
2. Безбар'єрність в Україні: принципи та практика : метод. посіб. / за ред. О. Сушко. Київ : ПРООН, 2021. 128 с.
3. Миропольська Н. Є. Естетичне виховання особистості. Київ : Вища школа, 2010. 256 с.
4. Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії. Київ : Педагогічна думка, 2008. 608 с.

Анастасія ЗАБОРОВЕЦЬ
студентка спеціальності «Журналістика»
Науковий керівник – Олександр КАЗАКОВ,
викладач циклової комісії
суспільних дисциплін і правознавства,
доцент, кандидат історичних наук
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

РАДІАЦІЙНА КУЛЬТУРА – ФЕНОМЕН ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ ТРАГЕДІЇ У МАСОВІЙ КУЛЬТУРІ

Постановка проблеми. Історію України неможливо уявити без такої знакової та трагічної події, як Чорнобильська катастрофа. Вона стала першою в історії людства радіаційною катастрофою та донині залишається наймасштабнішою техногенною катастрофою людства. До цього часу українці та громадяни країн, що межують з Україною, відчують наслідки радіації, яка навіть через 40 років продовжує згубно впливати на здоров'я та навколишнє середовище.

З плином часу аварія на ЧАЕС набула популярності як феномен масової культури. Пам'ять про трагедію живе у мистецьких акціях, музеях та навіть комп'ютерних іграх. Крім того, про Чорнобиль знято велику кількість серіалів, створено музичні твори, картини, зокрема – ікони.

До російського повномасштабного вторгнення Чорнобильська зона відчуження була популярним туристичним маршрутом для любителів моторошних прогулянок закинутими вулицями. Однак, нелегальні «екскурсії» існують і донині, їх проводять сталкери.

Чорнобильська катастрофа є прикладом того, як трагедія з часом може не лише змінити історію, а й стати феноменом масової культури.

Аналіз дослідження проблеми. Питання феномену чорнобильської трагедії у масовій культурі вивчали у своїх роботах Ната Жижченко, Оксана Пахльовська, Роберт Полідорі та інші науковці й митці, що вважають цю тему важливою та актуальною для вивчення в українську й іноземному середовищі.

Виклад основного матеріалу. 26 квітня 1986 сталася наймасштабніша радіаційна аварія в історії людства – вибух четвертого енергоблоку Чорнобильській атомній електростанції. Ця подія змінила людство і його ставлення до радіаційної безпеки та стала однією з ключових катастроф в історії України. Тим не менш, з часом ця подія отримала відгук не тільки від науковців, політичних діячів та громадян України, а й від митців, що увічнили трагедію на ЧАЕС у своїх творах.

Найвідомішим українським продуктом, що присвячений аварії на ЧАЕС, є S.T.A.L.K.E.R., всесвітньо відома комп'ютерна гра української студії GSC Game World, перша частина якої вийшла в 2007 році під назвою «Тінь Чорнобиля». Нині існує чотири гри, а саме «Тінь Чорнобиля» (2007), «Чисте небо» (2008), «Поклик Прип'яті» (2009), «S.T.A.L.K.E.R. 2: Серце Чорнобиля» (2024). Дії серії ігор відбуваються у майбутньому на території Чорнобиля у вигаданій версії Зони, регіоні, в якому мешкають надприродні істоти та існують небезпечні аномалії. Гра стала популярною та привернула увагу до себе та Чорнобильської катастрофи в усьому світі.

Катастрофа також знайшла відгук у творчості класичних митців. Зокрема значна кількість картин, присвячена ЧАЕС, є у Марії Приймаченко під назвою «Чорнобильська серія» (1986-1990 рр.). На них зображені створіння, що виступають алегорією радіації. Одна з картин серії «Четвертий енергоблок» відображає, власне, четвертий енергоблок, що повністю вкритий квітами – ця картина явилась художниці уві сні. Вона є символічним пам'ятником ліквідаторам аварії.

Крім картин, трагедії присвячують й ікони – прикладом цього є сучасний образ під назвою «Чорнобильський Спас». Витвір створив видатний український іконописець Владислав Горецький.

В українського гурту ONUKA є мініальбом під назвою «Vidlik» (Відлік), що був випущений у 2016 році, на 30-ті роковини з моменту аварії на ЧАЕС. Альбом присвячений Чорнобильській катастрофі, її руйнівним наслідкам та особистим переживанням солістки Нати Жижченко, чий батько був

ліквідатором аварії на ЧАЕС. Музичний матеріал базується на враженнях від відвідування зони відчуження.

Важливу роль у масовій культурі відіграє аварія на ЧАЕС й у закордонному медіапросторі. У 2019 році НВО (США/Велика Британія) випустили 5-серійний мінісеріал під назвою «Чорнобиль». Серіал, створений Крейгом Мезіном та зрежисований Йоганом Ренком, вирізняється високою реалістичністю, увагою до деталей та фокусом на цінні брехні радянської системи для всього світу. Акцент у серіалі виконано не на створінні, що породжує зона, та не на містичну складову, а на відтворення подій катастрофи.

У 2003 році вийшла книга «Zones of Exclusion: Pripyat and Chernobyl» фотографа Роберта Полідорі. Фотограф виконав знімки покинутого міста, що дозволило людям, зацікавленим у аварії на ЧАЕС, побачити те, як виглядає Чорнобиль та Прип'ять.

Творчі прояви можна помітити й у самому покинутому місті – мова йде про графіті. Зокрема популярною є мистецька акція від групи художників під назвою «Тіні Чорнобиля» (2006). Графіті зображають темні фігури та обличчя людей, що стали «тінями» після вибуху на ЧАЕС. Акція апелює до «ядерної тіні» – ефекту, який спостерігався в Хіросімі, коли під час вибуху тіні людей спалювалися на стінах. Туристів у Чорнобильську зону відчуження до повномасштабного вторгнення у будь-яку пору року приїжджало багато. Українці, іноземці, прагнули побачити територію, яку покинуло життя через техногенну катастрофу й саме на цьому був побудований туристичний бізнес Чорнобиля.

Висновок. Чорнобильська трагедія залишила відбиток в історії України та людства як найбільша техногенно-радіаційна катастрофа. Вона змінила життя сотні тисяч людей та перевернула уявлення про використання атомної енергетики. Тим не менш, ця катастрофа через свою безпрецедентність стала медіафеноменом, що досі має популярність серед митців. Катастрофі присвячують пісні, картини, ікони, серіали, ігри, нагадуючи про трагедію та людську необережність, що може призвести до масштабних змін не тільки у одній країні, а й в усьому світі.

Список використаних джерел

1. Американський серіал про Чорнобиль став найпопулярнішим в історії // TSN. URL : <https://tsn.ua/svit/amerikanskiy-serial-pro-chornobil-stav-naypopulyarnishim-v-istoriyi-1354320.html>
2. Аварія на Чорнобильській атомній електростанції // Український інститут національної пам'яті. URL : <https://uinp.gov.ua/istorychnyy-kalendar/kviten/26/1986-avariya-na-chornobylskiy-atomniy-elektrostantsiyi>
3. «Трагедія наша, катастрофа вселенська»: ONUKA про свій Чорнобиль // Platfor.ma. URL : <https://www.platfor.ma/topics/people/tragediya-nasha-katastrofa-vselenska-onuka-pro-svij-chornobyl/>
4. Як захоплювались та наслідували художницю Марію Примаченко // Суспільне Культура. URL: <https://suspilne.media/culture/197293-ak-zahopluvalis-ta-nasliduvali-hudoznicu-mariu-primacneko-suspilne-videonovini/>

5. Zones of Exclusion: Pripjat and Chernobyl. Steidl. URL: <https://steidl.de/Books/Zones-of-Exclusion-Pripjat-and-Chernobyl-0929394559.html>
6. Голос України. URL: <https://www.golos.com.ua/article/267928>

*Анастасія ЗАБОРОВЕЦЬ,
студентка спеціальності «Журналістика»
Науковий керівник – Тетяна ЛОВЕЙКО,
викладач циклової комісії з видавничої справи,
культури та української філології
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

ВПЛИВ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО СТАНОВИЩА НА ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦЬКИХ ТЕЧІЙ (НА ПРИКЛАДІ АВАНГАРДИЗМУ)

Постановка проблеми. Кожне покоління мало свої характерні особливості. Вони виражалися у розвитку науки, нових ідеях, творчих виявах. На митців впливає соціально-культурне становище. Саме тому кожна мистецька течія має свої особливості, обумовлені історичними подіями у період її виникнення, розвитку та занепаду.

Не є винятком авангардизм, що формувався у повоєнні роки, через що має свої специфічні особливості. Ця течія досі суттєво впливає на сучасне мистецтво. Наприклад, художники-абстракціоністи та мінімалісти наслідують традиції супрематизму, що демонструє продовження існування авангарду в іншій формі. На її прикладі можна пояснити те, як соціально-історичний аспект впливає на формування нових мистецьких напрямів.

Аналіз дослідження проблеми. Питання впливу соціокультурних обставин на формування мистецьких течій та причини розвитку й занепаду авангардизму вивчали у свої роботах Олександр Роготченко («Суспільно-культурна парадигма тоталітарного й індиферентного в пластичних мистецтвах України 1940–1960-х років» 2019), Ренато Поджолі («The Theory of the Avant-Garde» 1962), Петер Бюргер («Theorie der Avantgarde» 1974) та інші українські й зарубіжні науковці, митці.

Виклад основного матеріалу. Кожна суспільно та історично значуща подія отримувала свій відгук у творчості. Це ж можна сказати і про соціокультурне становище суспільства кінця XIX – початку XX століття. Розглядуваний історичний період був насичений подіями, що змінили весь світ. Вони стали основою для формування нової мистецької течії, котра об'єднала навколо себе людей, творчий доробок яких став реакцією на соціокультурні явища їх епохи.

Авангардизм – це узагальнена назва течій, які виникли у світовому мистецтві на межі XIX і XX століть та були скеровані на руйнування традиційних художніх форм та законів; утворився на основі імпресіонізму, постімпресіонізму та символізму [1].

Напрямок виник у Франції як радикальна течія. До нього входили сюрреалізм, кубізм, футуризм, конструктивізм, експресіонізм, супрематизм, дадаїзм та інші [4]. Авангардизм мав низку притаманних йому особливостей: епатаж і скандальність; відмова від традицій; експериментальність, у якій митці шукали нові форми, кольори й матеріали для робіт (наприклад, використання сміття в колажах або створення віршів із набору звуків); урбанізм, яким особливо захоплювалися футуристи; маніфестарність, простіше – кожна з течій авангардизму мала свій «маніфест», де пояснювалось, чому попередні прояви мистецтва не є такими значущими, як новий напрям та його радикальність.

Особливий вплив на авангардистів мала Перша світова війна. Вона повністю перекреслила в митців уявлення про життя. Ця ж історична подія посприяла появі нової течії, яка фактично стала реакцією на війну, – дадаїзму [4].

Дадаїсти створювали «безглузде» мистецтво – вірші, що були наборами звуків, колажі, що не мали сенсу, все це мало на меті продемонструвати безумства війни, емоції людини та її розгубленість під час кривавих історичних подій. Ще одна мета – висміяти раціональне та логічне суспільство, що дозволило статись війні [4].

Прикладом дадаїстичного мистецтва є Курт Швіттерс та його «Мерц-картини». Швіттерс збирав на вулицях сміття: обривки квитків, газет, шматки дерева, дрот, створював із них об'ємні композиції. Він показував, що світ після війни зруйнований, і мистецтво треба збирати з уламків цього старого світу.

Після війни змінився й такий напрям, як імпресіонізм – художники, які створювали картини у цьому стилі надали перевагу темним кольором та зображенню спотворених образів. Це було своєрідним способом показати відчуття солдатів під час та після війни. Таким чином митці виражали і власні травми на полотні. Такі вияви емоцій є у Клода Моне та його серії картин, під назвою «Плакучі верби» (1918–1919). Моне писав ці картини в останні роки війни та одразу після неї. Замість яскравих кольорів на картинах зображено темні форми верб, що ніби «стікають» по полотну. Плакучі верби у Франції того часу сприймалися як символ скорботи за загиблими солдатами.

Після війни митці стали тими, хто будував нове суспільство. Тоді багато авангардистів вирішили, що мистецтво – не просто прикраса для життя, а спосіб його покращення, спосіб побудови нового світу, який тепер повинен бути більш розсудливим та справедливим, аби не допустити повторення війни. Подібна позиція особливо прослідковується у конструктивістів, що перейшли до проектування будинків, які стануть домом для простих людей, а не тільки слугуватимуть арт-об'єктом.

Одним із таких митців є Фернан Леже. Це кубіст, який пройшов через Першу світову війну. Він вважав, що мистецтво має бути зрозумілим

робітнику. Фернан почав використовувати кубізм для того, щоб показати красу індустріального світу. Його фігури людей схожі на надійні механізми або колони міцні та впорядковані, а також практичні у використанні.

Авангардизм занепав у 1930–х роках. Очевидно, цьому сприяли соціокультурні події та нові політичні режими. Зокрема, у Німеччині авангард назвали «дегенеративним мистецтвом». Цей напрям піддавався цензурі та заборонам, що унеможливлювало його подальший розвиток. Також на території СРСР на зміну всім течіям прийшов один дозволений – соціалістичний реалізм [2], що витіснив усі інші мистецькі течії. За таких умов авангардизм утратив інституційну підтримку, можливість публічного існування та розвитку, що й зумовило його занепад. Проте існували й інші причини.

Зокрема Друга світова війна, що остаточно поставила крапку в класичному європейському авангарді. Центр мистецтва перемістився з розбомбленого Парижа до Нью-Йорка. Там на залишках авангарду народився вже неоавангардизм та абстрактний експресіонізм. Крім того, бунтівна течія авангардизму зазнала академізації, а епатажність митців стала звичною, через що авангард втратив свою особливість та новизну [3].

Висновки. Мистецтво не є ізольованим від соціокультурного середовища. Авангардизм став реакцією мистецької спільноти на Першу світову війну, мав швидкий бунтівний розвиток та своїх яскравих представників, а саме: Пабло Пікассо, Казимир Малевич, Сальвадор Далі, Марсель Дюшан, Фернан Леже, Ханна Хьох, котрі були учасниками різних течій, що входили до авангардизму як глобального мистецького феномену.

Напрямок мав значний вплив на європейську культуру початку ХХ століття. Ця течія, як і будь-яка з попередніх, мала циклічний характер – вона виникла як реакція на попередні художні форми. Зокрема, авангардизм сформувався як заперечення академічних канонів і традиційного мистецтва, що відповідало суспільним змінам та кризовим явищам початку ХХ століття. Однак із часом його радикальні форми вираження стали звичними для сприйняття публікою, що зумовило втрату ефекту новизни. Саме така послідовність – від виникнення через заперечення до поступової адаптації – і підтверджує циклічність розвитку авангардизму. Проте цей мистецький напрям продовжує своє існування, надихаючи сучасних митців.

Список використаних джерел

1. Авангардизм. Арт – студія «Ліхтарик». URL : <https://lihtaryk.com.ua/avangardizm/>
2. Роготченко О. О. Мистецтво в лабетах тоталітаризму: шістдесят тоталітарних років. Київ : Фенікс, 2007. С. 19. URL : http://mari.kyiv.ua/sites/default/files/inline-images/pdfs/Rogotchenko_O_Sixty_Totalitarian_Years.pdf
3. Трансформація світоглядних парадигм у мистецтві. Актуальні питання гуманітарних наук. 2024. Вип. 77, ч. 3. С. 63–66. URL : https://www.aphn-journal.in.ua/archive/77_2024/part_3/10.pdf
4. Avant–Garde Definition. The Art Story: Modern Art Insight. URL : <https://www.theartstory.org/definition/avant–garde/>

*Анастасія ЗАБОРОВЕЦЬ,
студентка спеціальності «Журналістика»
Науковий керівник – Тетяна ФОКІНА,
викладач циклової комісії з видавничої справи,
культури та української філології,
кандидат педагогічних наук
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

ТЕНДЕНЦІЇ ВІЗУАЛЬНОГО ОФОРМЛЕННЯ СУЧАСНИХ ПОЕТИЧНИХ ВИДАНЬ

Постановка проблеми. Сучасна українська сфера видавничої справи та редагування зазнає активних змін під впливом цифровізації та нових технологій. У суспільства змінюється ставлення до книжок та їх вигляду, через що головною метою видавців є задовольнити покупця, надавши якісний продукт за доступною ціною. Стилiстичне оформлення сучасних збірок поезій значно змінюється, оскільки читач потребує видання без надмірного оформлення, що могло б заважати концентрації на процесі читання. Саме тому все більше популярності набувають такі тенденції як мінімалізм, додавання інтерактивних елементів у видання, що зробить збірку популярнішою та надасть їй мультимедійності. Відповідно, варто проаналізувати, які тенденції є найбільш поширеними та чому потенційні покупці надають перевагу таким сучасним поетичним виданням.

Аналіз дослідження проблеми. Це питання у своїх роботах досліджували Н. Зелінська, В. Мулкохайнен, В. Теремко, В. Шпак та інші фахівці, діяльність яких пов'язана з функціонуванням та розвитком видавничої справи.

Виклад основного матеріалу. У сучасному книговидаванні останніми роками спостерігаються тенденції, що активно розвиваються та можуть стати «класикою» у видавничому світі. До таких належить мінімалізм, що прийшов на заміну максималізму. Максималізм, в свою чергу, був характерним для кінця ХХ століття і характеризувався великою кількістю графічних елементів на обкладинці, деталізованими ілюстраціями, буквицею на початку нового розділу. З початком ХХІ століття максималізм у книговидаванні, зокрема у збірках поезій, почав втрачати свою популярність. Цьому сприяло декілька факторів.

Першим та найголовнішим фактором є економічна криза, а саме світова криза 2008 р., потім – пандемія 2020 р., що мали вплив на весь світ і змінили функціонування багатьох галузей [4, с. 189]. Видавничий ринок не став винятком – ускладнилось та подорожчало створення видань у стилі максималізм через стрімке зростання цін на матеріали для виробництва. Зокрема знизилась заробітна плата у потенційних покупців, через що стало

ризикованим створення високовартісних видань. Через зростання собівартості книги накладу не мали успіху через ціну, що впливало на загальне становище того чи іншого видавництва.

Наступним фактором є стрімкий розвиток технологій та початок цифрової епохи у XXI столітті. Цифровізація дає багато можливостей для людини, однак значно впливає на психологію сприйняття у реципієнта. Із розвитком соцмереж з'явилося забагато фонового шуму, що перевантажує мозок: реклама, кліпові відео, велика кількість контенту у соцмережах [3, с. 141]. Саме тому читачам стало набагато складніше зосередитись на виданнях, що містять надмірну кількість графічних елементів, адже вони теж сприймаються, як фоновий шум.

Незважаючи на вище викладені фактори, найголовнішим стає функціональність. Сучасний читач має потребу в легкому читанні та сприйнятті, без надмірності та з простою композицією, чого не може забезпечити максималізм. Саме тому дедалі популярнішим стає мінімалізм, що виконує всі запити покупця [2, с. 349].

Мінімалістичне оформлення є не настільки високовартісним, як видання у стилі максималізм, при цьому вони залишаються доступними для читачів із різним фінансовим становищем.

Попри те, що в сучасних виданнях фактично відсутні ілюстрації, вони не виглядають «пустими», адже акцент робиться на типографії та створенні якісного, доступного широкому колу покупців видання. Наприклад, поетичне видання «Триста поезій» Ліни Костенко від видання А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, що входить у серію під назвою «Українська поетична антологія». Акцент зроблено на якість збірки: гарний папір, увага до поліграфії, приємна на дотик обкладинка та ляссе. Видання є компактним та функціональним за рахунок формату, який дозволяє читачеві брати його з собою будь-куди. У збірці немає надмірності, вона є зручною, при цьому залишаючись фінансово доступною, популярною та естетичною. Це вдалий приклад поетичного видання у мінімалістичному стилі, котре популяризує вітчизняних авторів серед широкого загалу.

На тенденції книгорозвитку зокрема впливає масова цифровізація та Інтернет. З активним розвитком соціальних мереж у 2010-х роках набули популярності спільноти та групи, до прикладу в соцмережі Instagram, пов'язані з поезіями. Вірші отримали інтерактивність та стали ще доступнішими, крім того – соцмережі сприяють поширенню творчості сучасних митців та набуттю їх популярності. Поетичні твори все більше адаптуються під соціальні мережі, набувають певних тенденцій у оформленні. Однак попри популярність читання поезій у соцмережах друковані видання теж залишаються актуальними та еволюціонують: інтернет впливає на створення поетичних збірок та сприяє появі «гібридних» видань з QR-кодами та посиланнями, завдяки яким видання набувають інтерактивності. На українському ринку такі книги також швидко набувають популярності, адже мультимедійність видання – дієвий спосіб залучити ще більше покупців. До

прикладу, інтерактивна книга видавництва «Фоліо» під назвою «Шевченко на кожен день» містить у собі QR-коди, що при скануванні дають змогу читачеві перейти на You-Tube та послухати вірші Тараса Шевченка, озвучені Я. Соколовою [1]. «Буквоїд» зазначив, що автором та спонсором цього видання став директор видавництва О. Красовський. Метою його проєкту було наново ознайомити читачів із творчістю Тараса Григоровича та надати їм на розгляд невідомі твори митця в озвучці. Таким чином інтернет та соцмережі сприяють розвитку вітчизняної видавничої сфери.

Ще однією тенденцією, що набуває популярності, є штучний інтелект (надалі – ШІ). У своїй книзі «AI Poetry: Artificially generated poems written by the latest in AI technology» («Поезія зі штучним інтелектом: Штучно згенеровані вірші, написані за допомогою новітніх технологій штучного інтелекту») американський письменник Майкл Стінгер досліджує використання штучного інтелекту власне для створення поезій [5]. Автор пише, що ШІ містить великий потенціал для написання книжок, зокрема поезій.

Наразі питання є доволі суперечливим, адже людство перебуває на ранньому етапі роботи з ШІ та його вдосконалення, однак, беззаперечно, він впливатиме на подальші тенденції розвитку видавничої сфери не тільки за кордоном, а й в Україні. Безумовно, це не обійде і поетичні видання, тож в перспективі можна очікувати на збірки поезій, створені видавцями з допомогою ШІ.

З часом сучасні тенденції перейдуть у щось новіше та досконаліше, формуючи нову продукцію на видавничому ринку, однак зараз ми вже можемо спостерігати за цим процесом змін.

Висновок. На зміни у видавничій справі вагомо впливає світове економічне становище та запити потенційних покупців, що потребують якісної продукції з доступною ціною. Саме тому мінімалізм є провідною тенденцією у створенні поетичних збірок. Така тенденція поєднується з сучасними технологіями, трендами, ініціативами, що формує новий вигляд сучасної поетичної літератури.

Список використаних джерел

1. В Україні видали книгу з QR-кодом, де говорять вірші Шевченка. Гал-Інфо. URL: https://galinfo.com.ua/news/v_ukraini_vydaly_knygu_z_qrkodom_de_govoryat_virshi_shevchenka_300663 (дата звернення: 12.04.2026).

2. Особливості мінімалізму в сучасному українському дизайні / Подлевський С. та ін. Актуальні проблеми сучасного дизайну : збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 25 квітня 2024 року. У 3-х т. Т. 2. Київ : КНУТД, 2024. С. 349–352. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/28465/3/APSD_2024_V2_P349-352.pdf (дата звернення: 18.04.2026).

3. Чередник Л. Книга як соціальний інститут у добу інформаційної цивілізації. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2025. Том 36 (75). № 5. С. 138–143. URL: https://philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2025/5_2025/part_2/23.pdf (дата звернення: 28.04.2026).

4. Шпак В. Україна в контексті світового книговидання. *Інтегровані комунікації*, 2024. (1 (17). С. 187–195. URL: <https://intcom.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/327/278> (дата звернення: 12.04.2026).

5. AI Poetry: Artificially generated poetry using machine learning technology. URL: <https://www.amazon.com/AI-Poetry-Artificially-generated-technology/dp/B0BW2HRBBS> (дата звернення: 28.04.2026).

Гліб КРАВЧЕНКО,
*студент спеціальності «Середня освіта
(Фізична культура)»*
Науковий керівник – Вячеслав ІВАХНЕНКО,
*викладач циклової комісії природничих дисциплін,
Берестинський педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
(м. Берестин, Україна)*

НАЦІОНАЛЬНІ ВИДИ СПОРТУ ЯК ЗАСІБ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ: ВІДРОДЖЕННЯ НАРОДНИХ ІГОР У ШКІЛЬНІЙ ПРОГРАМІ

Актуальність обраної теми зумовлена необхідністю пошуку дієвих інструментів формування національної ідентичності в умовах глобалізаційних викликів та збройної агресії проти України. Сучасна школа потребує не лише модернізації матеріально-технічної бази, а й глибокого переосмислення змісту фізичного виховання.

Національні види спорту та народні ігри є унікальним культурним кодом, який поєднує в собі фізичний розвиток із вихованням духовності, мужності та поваги до предків. Відродження цих традицій у шкільній програмі дозволяє зробити процес фізичного виховання змістовнішим, емоційно насиченим та ментально близьким кожному учневі, перетворюючи звичайний урок на засіб гартування національного духу [2].

Виклад основного матеріалу. Національні види спорту, такі як бойовий гопак, спас, боротьба на поясах, а також різноманітні народні рухливі ігри, мають глибоке історичне коріння. Як зазначає І. Бех, виховання особистості повинно базуватися на духовних цінностях, а національні ігри є саме тим середовищем, де ці ціннісні орієнтири засвоюються природним шляхом через дію та емоційне переживання [1, с. 112]. Впровадження цих елементів у шкільну програму забезпечує реалізацію принципу наступності поколінь та сприяє деокупації свідомості молоді від застарілих парадигм фізичного виховання. Процес відродження народних ігор у системі фізичного виховання нової української школи вимагає системного підходу та методичної грамотності вчителя [5, с. 56].

Педагогічний потенціал народних ігор полягає у їхній доступності та універсальності. Вони не вимагають дорогого інвентарю, проте ефективно розвивають спритність, швидкість, координацію та стратегічне мислення. У контексті патріотичного виховання важливо, що народна гра завжди має колективний характер, виховуючи почуття відповідальності за команду та повагу до суперника. О. Чорноус підкреслює, що педагогічна діяльність має бути спрямована на формування цілісної особистості, де фізичний гарт іде пліч-о-пліч із моральним розвитком [3, с. 245]. Саме в національних видах спорту закладено етичний кодекс честі, який корелює з образом сучасного захисника Вітчизни. Національні види спорту стають потужним засобом фізичного виховання молоді, що доводять сучасні дослідження у галузі спортивної науки [3, с. 105].

Концептуальні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури сьогодні передбачають володіння засобами етнопедагогіки. Вивчення методів фізичного виховання, якими користувалися наші предки, дозволяє адаптувати їх до сучасних умов. Т. Круцевич наголошує на важливості інтеграції традиційних і сучасних методик для досягнення максимального виховного ефекту [2, с. 124]. Патріотичне виховання учнівської молоді у процесі занять національними видами єдиноборств стає найбільш дієвим тоді, коли воно викликає у школярів почуття гордості за власну культуру та історію [5, с. 55]. Включення варіативних модулів з національних видів спорту до навчальних програм дозволяє сформувати у дітей готовність до захисту Батьківщини, що є пріоритетом у сучасній Україні.

Особливе місце у відродженні народних ігор посідає постать вчителя як фахівця нового формату. Майбутній педагог фізичної культури має не просто володіти методикою проведення гри, а й розуміти її філософський та історичний контекст. Виховання волі, наполегливості та незламності духу через національні види спорту стає відображенням загальнодержавного тренду на самоствердження. О. Чорноус акцентує увагу на тому, що професійна підготовка вчителя має включати в себе глибоке усвідомлення національної місії педагога [4, с. 15]. У період воєнного стану народна гра виконує ще й функцію психологічного розвантаження, дозволяючи дітям через рух сублімувати напругу в конструктивну активність.

Інтеграція національних видів спорту у позакласну роботу, проведення фестивалів козацьких забав та змагань з народного багатоборства створюють цілісне виховне середовище. Це сприяє подоланню комплексу меншовартості та формуванню образу українця як сильного, конкурентоспроможного та вольового суб'єкта світової спільноти. Сьогодні ми додаємо до фізичної підготовки національну свідомість, яка загартовується в спортивних залах та на ігрових майданчиках. Таким чином, народна гра перестає бути лише розвагою, а стає стратегічним ресурсом виховання майбутньої еліти держави, де кожна вправа і кожен ігровий момент працюють на зміцнення національної єдності [3].

Висновки підтверджують, що національні види спорту та народні ігри є потужним засобом патріотичного виховання, який дозволяє органічно поєднати фізичний розвиток із формуванням ціннісних орієнтирів. Відродження цих традицій у шкільній програмі є вимогою часу та обов'язковою умовою формування незламного національного духу. Майбутні педагоги фізичної культури мають стати провідниками цієї ідеї, популяризуючи українську спадщину через активні форми роботи. Системне впровадження національно-орієнтованих засобів фізичного виховання сприятиме не лише зміцненню здоров'я учнів, а й вихованню покоління, здатного відбудувати та захистити свою державу на засадах гідності та патріотизму [4].

Список використаних джерел

1. Бех І. Програма українського виховання: від теорії до методики. Київ : Либідь, 2021. 368 с.
2. Круцевич Т. Теорія і методика фізичного виховання: підручник. Київ : Олімпійська література, 2021. 448 с.
3. Остапов М. Національні види спорту та народні ігри як засіб фізичного виховання молоді. Львів: ЛДУФК імені Івана Боберського, 2022. 210 с.
4. Чорноус О. Патріотичне виховання учнівської молоді у процесі занять національними видами єдиноборств. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2024. № 2 (136). С. 88-95.
5. Ярошенко О. Відродження народних ігор у системі фізичного виховання нової української школи. *Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки*. 2023. № 4. С. 54-60.

Єлизавета КУЗЬМЕНКО,
студентка спеціальності «Початкова освіта»
Науковий керівник – Тетяна МАРЧЕНКО,
викладач циклової комісії викладачів
соціально-педагогічних дисциплін
Коростишівський педагогічний фаховий коледж
імені І. Я. Франка Житомирської обласної ради
(м. Коростишів, Україна)

КОД НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ В УКРАЇНСЬКІЙ ПІСНІ

У сучасних умовах, коли Україна виборює свою незалежність, територіальну цілісність і право на власну культурну самобутність, особливої актуальності набувають питання національної ідентичності, історичної пам'яті та єдності народу. Саме сьогодні українці дедалі глибше усвідомлюють цінність усього, що формує нашу націю, а саме: мова, традиції, культура та духовна спадщина. Одним із найпотужніших символів української ідентичності є народна пісня.

Українська пісня – це не просто музика чи слова, покладені на мелодію. Це жива історія нашого народу, його пам'ять, біль, радощі, боротьба та незламний дух. Саме через пісню українці з покоління в покоління передавали свої традиції, звичаї, віру й любов до рідної землі. У ній відображено найважливіші сторінки нашої історії – від козацької доби до сучасних подій.

Іноді, здається, що історію можна стерти дуже просто: достатньо заборонити мову, книжки чи пісні. Саме так і сталося після Емського указу 1876 року, коли українське слово опинилося під численними заборонами. Не давали змогу друкувати книжки, ставити театральні вистави, видавати тексти пісень. Здавалося б, після такого культура мала поступово зникнути. Але є речі, які неможливо повністю контролювати. Люди й далі співали, розмовляли рідною мовою вдома, передавали дітям старі пісні та традиції. Те, що жило в пам'яті народу, не можна було відібрати жодними указами. Такою пам'яттю залишається українській фольклор.

Народна пісні – найдавніший носій того, що вчені називають «культурним кодом нації». Культурний код – це сукупність образів, символів, стереотипів, цінностей, норм поведінки та знань, які передаються з покоління в покоління і визначають спосіб мислення та світосприйняття представників певної культури [1]. Для українців таким кодом із давніх-давен була пісня: вона замінювала підручники, газети, навіть церкву в найважчі часи. Фольклористи підраховали, що досі було записано понад пів мільйона українських народних пісень. Решта живе в пам'яті, передається з вуст у вуста, з покоління в покоління.

Щоб зрозуміти, чому ці пісні такі важливі, заглянемо у нашу історію. За козацьких часів, десь у XV – XVII столітті, в Україні з'явився унікальний жанр – думи. Це довгі епічні твори, які кобзарі виконували речитативом під бандуру. Вони розповідали про битви, бранців у турецьких темницях, про смерть козака далеко від рідної землі. Іван Франко назвав думи «безсмертними пам'ятками, створеними генієм самого народу» [2]. Найцікавіше те, що думи не просто пісні про давнину, а справжня жива газета того часу. Кобзар приходив у село й через пісню розповідав, що діється у світі, нагадував, хто такий українець і за що варто стояти.

Коли радянська влада забороняла «Червону калину» й сотні інших пісень, українська діаспора в Канаді та США зберігала їх і передавала дітям. Саме завдяки діаспорам «Червона калина» пережила десятиліття заборон і повернулася в Україну наприкінці 1980-х під час протестних мітингів і фестивалю «Червона рута» [3].

Уявіть, що пісня, написана в Першу світову як стрілецький марш, заборонена, майже забута на батьківщині, і раптом у 2022 році чоловік у камуфляжі співає її а капела на Софійській площі в Києві. Це Андрій Хливнюк із гурту «Бумбокс». Відео облетіло весь світ, Pink Floyd записали з його голосом трек «Hey, Hey, Rise Up!», який очолив чарти iTunes у 25 країнах [4]. Одна пісня – і весь світ зрозумів, що Україна існує. Вона не здається. Це і є сила культурного коду.

Після повномасштабного вторгнення 2022 року пісня знову стала зброєю, але вже іншою. Не тільки народна, а й сучасна. Kalush Orchestra перемогли на «Євробаченні» з піснею «Stefania», де карпатський фольклор поєднався з хіп-хопом. Пісня «1944» Джамали про депортацію кримських татар звучала по-новому: рядки про незнайомців, що приходять і вбивають, кололи в серце так, як ніколи раніше [4].

Історія не раз намагалася змусити Україну замовкнути. Указами, репресіями, забороною мови. Але щоразу виявлялося одне й те саме: замовкає той, хто боїться. А той, хто любить – співає. Навіть пошепки. Навіть у підвалі. Навіть на фронті.

Пісня в Україні ніколи не була просто розвагою. Вона була способом зберегти себе тоді, коли все інше відбирали. І щоразу, коли здавалося, що вже все з'являвся чийсь голос. Кобзар у козацькому таборі. Емігрант у Канаді, що вчить дітей слів рідної мови. Хливнюк посеред опустілого Києва в перші дні повномасштабної війни.

Сьогодні українська пісня залишається не лише культурною спадщиною, а й потужним символом національної єдності та ідентичності. Вона об'єднує українців у різних куточках світу, допомагає зберігати історичну пам'ять і нагадує про те, ким ми є.

Культурний код – це не архів і не музей. Це живе успадкування. І поки є хоч один голос, який пам'ятає – народ не зникає.

Список використаних джерел

1. Що таке культурний код: як історія та традиції формують наш світогляд // Iodessit. URL : <https://iodessit.com/uk/articles-22046-shho-take-kulturnyj-kod-yak-istoriya-ta-tradycziyi-formuyut-nash-svitoglyad> (дата звернення: 15.04.2026).
2. Українська народна творчість: думи та історичні пісні // Українська бібліотека_знань. URL : <https://ukrlib.in.ua/ukrayinska-narodna-tvorchist-dumy-ta-istorychni-pisni.html> (дата звернення: 15.04.2026).
3. Як пісня «Ой, у лузі червона калина» стала символом боротьби українців // Еспресо.Захід. URL : <https://zahid.espreso.tv/kultura-neofitsiyniy-gimn-yak-pisnya-stepana-charnetskogo-oy-u-luzi-chervona-kalina-stala-simvolom-borotbi-za-nezalezhnist> (дата звернення: 15.04.2026).
4. Музика війни: пісні, які стали символами спротиву // Громадський рух ЧЕСНО. URL : <https://www.chesno.org/post/5286/> (дата звернення: 15.04.2026).

Марія ЛЮБИМОВА,
*студентка спеціальності «Середня освіта
(Образотворче мистецтво)»*
Науковий керівник – Юлія ШЕМЕНЬОВА,
*заступник директора з навчально-виховної роботи,
доктор філософії
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка,
(м. Київ, Україна)*

МОЗАЇКИ АВТОБУСНИХ ЗУПИНОК УКРАЇНИ ЯК ФЕНОМЕН ЛОКАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ

Мозаїчні автобусні зупинки України – це унікальний феномен радянського та пострадянського монументального мистецтва, який сьогодні все більше розглядають як прояв локальної культурної ідентичності та «народного» монументалізму. Художнє оформлення автобусних зупинок у мозаїчній техніці набуло активного поширення на території України з 1960-х до 1990-х рр. У цей час суспільство переживало складні політичні зміни: від «відлиги» за часів Микити Хрущова до періоду «застою» Леоніда Брежнєва та перебудови під керівництвом Михайла Горбачова. За задумом радянської влади мозаїки мали бути одночасно естетичними та ідеологічними інструментами впливу на населення, частиною офіційної монументальної кампанії. Однак, незважаючи на цензуру, мозаїчні зупинки стали своєрідним «радянським стріт-артом» – місцем, де місцеві митці могли відносно вільно проявляти творчість із урахуванням регіональних особливостей, на відміну від високопрофесійних мозаїк [1].

Водночас, архітектурна реформа, що розпочалася в середині 1950-х рр., призвела до швидкого і масового будівництва нових житлових кварталів. У цих умовах виникла потреба у прикрашанні одноманітних будівель, що і сприяло розвитку мозаїчного мистецтва. Митці спиралися на давні візантійські традиції Київської Русі, але трансформували їх через призму українського народного мистецтва та «наїву» (особливо у 1950–1990-х роках).

У цей період мозаїка вийшла на вулиці: замість елітарних інтер'єрів вона прикрасила стіни провінційних будинків культури, заводів та автобусних зупинок. Майстри часто використовували прості, але виразні матеріали: керамічну плитку, смальту різноманітних відтінків, природний камінь.

Спільноти дослідників (зокрема, проєкт архівації «Кінцева» та матеріали центру міської історії) наголошують, що українська мозаїка другої половини ХХ століття – це не просто запозичений радянський імпорт, а глибоко національне явище. Завдяки цьому навіть у часи суворого ідеологічного контролю художникам вдавалося вплітати в панно традиційні українські

орнаменти, елементи вишивки та фольклорні сюжети, які були зрозумілі й близькі звичайній людині (мозаїка «Птах» у селі Гельмязів) [2].

Протягом 1960–1980-х рр. українська мозаїка пережила справжній розквіт, перетворивши вулиці міст на відкриті художні галереї. Особливе місце в цьому процесі посідають роботи видатних монументалістів, таких як Алла Горська та Віктор Зарецький, які працювали у Києві, Львові та Маріуполі. Їхні масштабні панно на стінах інститутів та шкіл вражають не лише технікою виконання зі смальти, а й глибиною образів. Проте не менш важливим є феномен «наївної» мозаїки на автобусних зупинках у сільській місцевості, де місцеві майстри мали значно більше творчої свободи (Каїри, Херсонська обл. Будинок культури; Рубіжне, Луганська обл., готель і кафе «Українка») [3].

Оскільки ці об'єкти розташовувалися далеко від столичних цензорів, на них замість офіційних гасел з'являлися карпатські пейзажі, фантастичні птахи та складні орнаменти, що відсилають до традиційної вишивки. Використання звичайної керамічної плитки дозволяє створювати яскраві, щирі сюжети, які формували унікальне обличчя українського села та містечка.

Сьогодні ця спадщина потребує глибокого переосмислення та захисту, адже ми часто сприймаємо її як звичне тло, не помічаючи справжньої мистецької цінності – це так зване «мистецтво за спиною». Головним викликом сучасності є процес деколонізації: важливо розуміти, що ці мозаїки не є нав'язаним радянським продуктом, а результатом праці українських художників, які вплітали національні коди в монументальні форми. На жаль, через термомодернізацію будівель, комерційну забудову та руйнування внаслідок війни ми втрачаємо цілі пласти нашої історії [2].

Проекти з діджиталізації та архівації, такі як «Кінцева», стають критично важливими, адже вони не лише фіксують те, що залишилося, а й допомагають змінити статус мозаїки з «радянського спадку» на визначну пам'ятку української культури.

Список використаних джерел

1. Байцим П. Чипси: Українські наївні мозаїки, 1950–90. IST Publishing, 2024. 190 с.
2. Не радянський спадок, а спадщина України. Як проєкт «Кінцева» збирає мозаїки на зупинках. URL : <https://mayak.org.ua/news/ne-radianskyj-spadok-a-spadshchyna-ukrainy-iak-proiekt-kintseva-zbyraie-mozaiky-na-zupynkakh/> (дата звернення: 08.05.2026).
3. Українська наївна мозаїка: як мистецтво на стінах розповідає історію. URL: <https://vogue.ua/article/culture/art/ukrajinska-najivna-mozajika-yak-mistectvo-na-stinah-rozpovidaye-istoriyu-56739.html> (дата звернення: 10.04.2026).
4. 12 найгарніших мозаїк України: дивовижна добірка. URL : <https://shotam.info/12-nayharnishykh-mozaik-ukrainy-dyvovyzhna-dobirka/> (дата звернення: 13.04.2026).

Федір МАНОЛОВ,
*студент спеціальності «Середня освіта
(Музичне мистецтво)»*
Науковий керівник – Тетяна РОМАНОВА,
*голова циклової комісії музики і хореографії,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ТВОРЧОСТІ УКРАЇНСЬКИХ КОМПОЗИТОРІВ

Музично-просвітницький досвід української громадськості другої половини ХІХ–початку ХХ століття реалізовувався у житті українського народу з величезними труднощами, викликаними соціально-економічним нехтуванням української нації та прямою заборорою поширення української культури з боку держави [2, с. 4].

Формування концепції національного музичного виховання в Україні на межі ХІХ–ХХ століть було тісно пов'язане з діяльністю видатних українських композиторів, педагогів та культурних діячів М. Лисенка, С. Людкевича, М. Леонтовича, К. Стеценка, В. Верховинця та багатьох інших діячів педагогічної освіти та культури. Вони не лише створювали музичні твори, але й активно працювали над формуванням системи навчання, що мала відповідати українській традиції, культурним потребам суспільства та виховним завданням доби.

Одним із ключових діячів, які вплинули на становлення української музично-педагогічної школи, був композитор і педагог Микола Лисенко. Він, добре розуміючи пізнавальну та естетичну цінність народного мистецтва, вважав, що музичний розвиток молоді слід здійснювати на найкращих зразках українського фольклору [1, с. 130]. Його підхід ґрунтувався на поєднанні народнопісенної культури з академічними принципами музичної освіти. Лисенко наголошував на необхідності виховання учнів у дусі національної традиції, використовуючи українські мелодії, ладово-мелодичні моделі та тексти як основу для навчальних вправ і вокальних етюдів. Значний внесок зробили його збірки дитячих пісень, хорові обробки та методичні рекомендації, які стали фундаментом української музичної педагогіки.

Важливим етапом у розвитку національного музичного виховання була діяльність Кирила Стеценка. Педагогічні ідеї К. Стеценка ґрунтувалися на глибокому знанні сучасної йому педагогічної теорії, багатому досвіді вчителя-практика [3, с. 142]. Він вважав, що хоровий спів має стати основою музичного навчання, оскільки дає можливість одночасно розвивати слух, голос, ритмічне чуття та навички колективної виконавської дисципліни.

Дотримуючись традицій народного виховання К. Стеценко весь навчальний процес будував на співах без супроводу [3, с. 144]. Композитор також займався організацією громадських хорових колективів, що сприяло популяризації музичної освіти серед широких верств населення.

Значним явищем в історії музичної педагогіки стала педагогічна спадщина Миколи Леонтовича, який вбачав у національній пісні універсальний засіб музичного виховання. Педагогічні погляди М. Леонтовича утворюють цілісну концепцію музичної освіти, основою якої стало ставлення до народної пісні як до найправдивішого за своєю художньою і етичною сутністю життєвого явища, зрозумілого і доступного для дитячого сприймання [3, с. 136]. Його методика ґрунтувалася на вільному володінні нотною грамотою, поетапному розвитку музичного слуху та вокальних навичок через роботу з фольклорним матеріалом. Обробки М. Леонтовича були створені так, щоб розкривати природну мелодику народної пісні, розвивати художній смак і водночас бути доступними для дитячих та аматорських хорів. Саме тому його твори широко використовувалися у школах, гімназіях та музичних гуртках.

Не менш важливе місце у розвитку концепції музичного виховання посів творчий доробок Якова Степового, який приділяв особливу увагу вокальній педагогіці. Його роботи містили вправи для розвитку інтонації, дихання, дикції та художньої виразності. З любов'ю і повагою ставився композитор до народної пісні. Він сам записав багато мелодій та робив їхні обробки. Особливо слід наголосити на обробках народних пісень для дітей [2, с. 30]. Я. Степовий також наголошував на важливості емоційно-естетичного впливу музики на дитину, вважаючи, що музичне виховання не повинно зводитися лише до засвоєння технічних навичок, а має сприяти формуванню духовної культури. Багато уваги Я. Степовий приділяв вихованню національних вокальних кадрів.

Концепція національного музичного виховання в цей період набула системного характеру. Вона включала кілька ключових принципів: використання народної музичної традиції, доступність навчального матеріалу, виховну спрямованість змісту та розвиток творчих здібностей учнів. Важливу роль відігравала також діяльність музично-просвітницьких організацій, шкіл та педагогічних курсів, що поширювали розроблені підходи у регіонах України.

Важливим напрямом розвитку національної музично-педагогічної думки стало поєднання академічної традиції з принципами народної педагогіки. Українські композитори підкреслювали, що музичне виховання не може існувати ізольовано від історичного коріння народу, його духовності, мови та культурного світогляду. Особливо цей підхід проявився у педагогічній діяльності Миколи Лисенка, який наполягав, що формування професійного музиканта починається не з технічної підготовки, а з внутрішнього відчуття музичної природи свого етносу [1, с. 130].

У межах формування нової методичної парадигми українські композитори розглядали музику як універсальний засіб емоційного та морального виховання. Наприклад, Кирило Стеценко вважав, що музика здатна впливати на розвиток характеру, внутрішньої гармонії та моральної стійкості дитини. Він наголошував, що правильно організоване музичне виховання формує здатність до співпраці, взаємоповаги, дисципліни та відчуття краси світу [3, с. 142]. Таким чином, мистецький підхід поєднувався з педагогічними принципами, формуючи цілісну виховну систему.

Окремої уваги заслуговує внесок композиторів у створення спеціальних педагогічних видань. Композитори-педагоги активно працювали над створенням програм, підручників для навчання співу, музичних збірок для дитячих хорів і початкових навчальних закладів. Видання містили не лише музичний матеріал, а й методичні рекомендації для вчителів щодо розвитку вокальних навичок, інтонування та роботи над звуковеденням. Ці збірники поширювалися в навчальних закладах, що сприяло уніфікації навчального процесу і формуванню єдиної педагогічної платформи.

Поступово розширювалася і сфера практичного застосування музичної освіти. Концертна діяльність шкільних хорів, участь учнів у фестивалях, театральних постановках сприяли розвитку соціальної активності молоді. Водночас шкільні виступи ставали важливим інструментом популяризації української музичної культури в суспільстві. Таким чином, музична освіта виходила за межі шкільних стін і ставала частиною громадського та національного руху.

Вагомого розвитку набули й музично-освітні ініціативи, пов'язані з діяльністю українських культурно-просвітницьких товариств. Організації «Просвіта», «Боян», «Український клуб» та інші активно долучали композиторів до створення навчальних програм, організації концертів та педагогічних курсів для вчителів музики. Як наслідок, музична педагогіка перестала бути елітарним явищем, стаючи доступнішою для широких верств населення.

Суттєвим індикатором розвитку педагогічної думки стало формування системи професійної підготовки майбутніх учителів музики. У другій половині XIX – на початку XX століття почали діяти спеціалізовані музичні школи, педагогічні класи при гімназіях та семінаріях, де велика увага приділялася методиці музичного навчання. Ці освітні реформи стали важливим кроком до створення професійної національної школи музичної педагогіки.

Отже, творчість українських композиторів відіграла ключову роль у формуванні національної концепції музичного виховання. Їхня діяльність охоплювала як практичні педагогічні форми, так і науково-методичне забезпечення освітнього процесу. Завдяки цій комплексній роботі було закладено основу для становлення української музично-педагогічної школи, яка поєднувала глибоку національну традицію з освітніми інноваціями, доступністю та орієнтацією на розвиток творчої особистості.

Список використаних джерел

1. Аристова Л. Методика музичного навчання та виховання: навч.-метод. посібник. Миколаїв : Іліон, 2018. 404 с.
2. Михайличенко О. Музично-педагогічна діяльність українських композиторів та виконавців другої половини XIX-початку XX ст. (історичні нариси); Міжнар. ін-т гуманізації та розвитку освіти. Суми : Мрія-1, 2005. 103 с.
3. Ростовський О. Теорія і методика музичної освіти: Навч.-метод. посібник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. 640 с.

*Анастасія МІХНО,
студентка спеціальності «Середня освіта
(Образотворче мистецтво)»
Науковий керівник – Ольга ОБЧАРЕНКО,
викладач циклової комісії
образотворчого мистецтва і дизайну
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

КОЛИ МИСТЕЦТВО ДОКУМЕНТУЄ ВІЙНУ: ІСТОРІЇ НА ПОШТОВИХ МАРКАХ

Мистецтво під час війни завжди набуває особливої, навіть сакральної сили. У моменти, коли слова безсилі, саме образ, звук, колір чи форма здатні передати те, що переживає народ. У різні історичні епохи митці використовували свої твори як своєрідні свідчення – художні документи, у яких закарбовували біль, спротив, надію й гідність. Мистецтво ставало способом фіксації колективної пам'яті, способом не дати забути пережите.

Ще з найдавніших часів люди намагалися осмислити насилля й боротьбу через творчість. У первісних печерах поруч зі сценами полювання бачимо зображення битв – перші спроби розповісти історію про зіткнення добра і зла, страху й відваги. Вже тоді мистецтво виконувало функцію не лише естетичну, а й історичну: воно зберігало досвід поколінь, допомагало людині зрозуміти власну роль у світі, де боротьба за виживання була щоденною реальністю.

Слід війни в мистецтві простежується впродовж усієї історії людства. Ще в Стародавньому Єгипті фараони наказували зображати перемоги на стінах храмів і гробниць – як у сценах битви при Кадеші, що стала водночас і документом, і політичним маніфестом. У Давній Греції художники малювали на вазах героїв Трої, перетворюючи військові події на легенди, а середньовічні майстри в мініатюрах відтворювали хрестові походи, поєднуючи війну з вірою. Згодом у нові часи з'являються гравюри та

літописи, що документують криваві реалії епохи, а в ХХ столітті – плакати й антивоєнні полотна, серед яких символом протесту проти насилля стала знаменита «Герніка» Пабло Пікассо.

Не оминула ця тема й Україну: у творах Тараса Шевченка, у графіці митців визвольних змагань, у фронтових плакатах Другої світової війни відчувається та сама потреба – зберегти пам'ять і підтримати дух народу. Під час будь-якої війни мистецтво виконує роль щита і дзеркала водночас: воно допомагає осмислити реальність, віднайти сенс у хаосі, стати свідком подій і моральною опорою для тих, хто виживає. Через фарбу, лінію, слово чи пісню митці фіксують не лише факти, а й відчуття, перетворюючи біль на пам'ять, а пам'ять – на історію. І навіть сьогодні, коли війна знову увійшла в наше життя, мистецтво продовжує виконувати ті самі функції: підтримує, протестує, лікує й об'єднує.

З початком повномасштабної російсько-української війни питання культурної ідентичності для українців постало особливо гостро. Війна стала не лише випробуванням сили, а й дзеркалом національної свідомості. Те, що раніше здавалося звичним – мова, пісня, орнамент, народна символіка – раптом набуло нового, глибшого змісту. Кожен жест, кожен витвір мистецтва став актом спротиву, способом заявити: ми – є, ми – інші, ми – українці!

Саме в ці місяці люди почали по-новому відчувати власну культуру: слухати українську музику, відкривати для себе забуті народні мотиви, носити вишиванки не як атрибут свята, а як знак єдності й гідності. У живописі, графіці, музиці, літературі з'явилася хвиля творів, що говорять голосом сучасного болю і давньої пам'яті водночас. Це стало процесом відокремлення від колоніальної тіні, усвідомлення, що українська культура має свій самобутній код – поєднання глибокої духовності, любові до землі, поваги до свободи й незламного гумору, який допомагає вижити навіть у темні часи.

Мистецтво нині не просто відображає події – воно формує ідентичність. У ньому, немов у дзеркалі, народ бачить себе новим: сильним, дорослим, здатним захищати не лише територію, а й свою культуру, мову, пам'ять.

Разом зі зростанням попиту на українське мистецтво помітно розширилися й способи його поширення. Мистецтво перестало бути лише виставковим або елітарним явищем – воно вийшло на вулиці, у цифровий простір, у повсякденність. Плакати, стінописи, комікси, листівки, і навіть звичайні наліпки на ноутбуках чи шоломах стали носіями нових сенсів. Особливої уваги заслуговує мистецтво малого формату – графіка, короткі візуальні історії, поштові марки, що поєднують лаконічність вислову з потужною емоційною дією.

У час, коли події розгортаються блискавично, саме такий формат дозволяє митцям реагувати миттєво. Маленькі зображення здатні вмістити великі почуття – страх, відвагу, любов до Батьківщини. Їх можна тримати в руках, пересилати, колекціонувати, вони стають символами пам'яті й спільності, що об'єднують людей незалежно від відстані. Так народжується

нова форма візуальної мови війни – коротка, точна, але напрочуд виразна. І саме тому поштові марки та інші малі формати сьогодні стають не лише засобом комунікації, а й потужним культурним документом епохи.

Попри свій невеликий розмір, такі твори мають дивовижну силу впливу. У час, коли кожна новина шириться за лічені секунди, коротка візуальна форма стає ідеальним носієм емоції та сенсу. Графіка, листівки чи марки здатні миттєво викликати реакцію – від усмішки до сліз – і саме ця миттєвість робить їх настільки ефективними. Малий формат не потребує пояснень: він говорить мовою символів і асоціацій, зрозумілих навіть без слів.

Такі зображення швидко поширюються – у мережі, у військових підрозділах, у волонтерських штабах, на вулицях міст. Вони стають візуальними оберегами, знаками підтримки, що супроводжують людей у повсякденному житті. Нерідко саме з них починаються масові інформаційні хвилі або благодійні збори – адже маленьке зображення може об'єднати тисячі людей довкола спільної емоції. Саме тому мистецтво малого формату під час війни перетворюється на медійну зброю, яка несе віру, ідею та пам'ять.

Так, у 2022 році український інфопростір буквально розірвала поштова марка з написом «Русский военный корабль, иди...», створена за мотивами легендарної фрази морського піхотинця Романа Грибова, що пролунала з острова Зміїний у перший день повномасштабного вторгнення. Тоді російський крейсер «Москва» разом із десантним кораблем «Васілій Биков» наблизилися до невеликого клаптика української землі й зажадали капітуляції. У відповідь пролунали слова, які миттєво стали символом спротиву – зухвалим, чесним і справжнім.

Коли Укрпошта випустила однойменну марку, вона перетворилася не просто на поштовий сувенір, а на знак непокори, що об'єднав країну. Біля відділень вишикувалися кілометрові черги, а зображення корабля стало мемом, артоб'єктом, принтом на футболках, наліпках, навіть татуюванням. Люди купували марки не лише як колекційну річ, а як символ власної участі у спротиві – частину спільної історії, яку можна тримати в руках.

У цьому ж полягає глибокий сенс появи воєнних марок: вони фіксують емоцію моменту, документують народну пам'ять у найлаконічнішій формі. Марка з фразою Грибова стала візуальним втіленням національної гідності, а її світовий розголос показав, що навіть у час війни культура залишається потужною зброєю.

Наступним знаковим символом стала поштова марка «Доброго вечора, ми з України!», що поєднала у собі народний гумор, оптимізм і незламність. Її назва походить із популярного музичного треку кременчуцького діджея, який ще до війни став своєрідною візитівкою сучасної української культури, а після 24 лютого 2022 року – піснею-привітанням усіх, хто боронить країну. Основна фраза з композиції швидко набула масового вжитку – нею починали свої відеозвернення очільники міст, військові, журналісти. Найвідомішим

став приклад голови Миколаївської обласної державної адміністрації Віталія Кіма, який зробив цю фразу своєрідною «візитівкою» українського оптимізму. Згодом її підхопили Збройні сили України, представники уряду, волонтери та навіть іноземні журналісти, перетворивши просте вітання на неофіційне військове гасло.

Сюжет самої марки відсилає до ще одного символу перших місяців вторгнення – українського трактора, що тягне трофейний російський танк.

Цей образ має цілком реальне підґрунтя: у березні 2022 року соціальні мережі заповнили відео, на яких звичайні українські фермери на тракторах буксировали покинуту російську військову техніку – танки, бронетранспортери, вантажівки. Ці кадри, зняті переважно на Київщині, Чернігівщині та Сумщині, миттєво стали вірусними й перетворилися на символ народного спротиву окупації. Люди сприймали їх як жарт і як доказ того, що українці навіть у найтяжчій ситуації здатні діяти з гідністю, винахідливістю й іронією.

Цей образ – не просто іронічна картинка. Він демонструє глибинну суть українського опору: війну ведуть не лише військові, а весь народ, кожен на своєму місці – від фермерів і волонтерів до митців. Саме тому марка стала таким близьким і зрозумілим символом для мільйонів людей: у ній відчувається народний характер, легкість, сміливість і щира віра у власні сили.

Не менш важливою стала поштова марка «Пес Патрон», присвячена найвідомішому чотирилапому саперу України. Патрон – це джек-рассел-тер'єр, який служить у Державній службі з надзвичайних ситуацій (ДСНС) у Чернігові разом зі своїм кінологом Михайлом Ільєвим. З перших днів повномасштабного вторгнення Патрон допомагав саперам виявляти вибухонебезпечні предмети на територіях, звільнених від окупантів. Його невеликий розмір і гострий нюх робили його незамінним помічником – за офіційними даними, він допоміг знешкодити десятки мін та снарядів.

Образ «маленького героя» у бронежилеті почали використовувати у коміксах, дитячих книжках, на сувенірах, а у 2022 році Укрпошта випустила спеціальну марку «Пес Патрон», на якій він зображений із вибухо захисним шоломом і хвостиком, що весело піднятий догори.

Цікаво, що згодом реальний Патрон став частиною масштабної гуманітарної кампанії – він брав участь у зустрічах із дітьми, виступав у соціальних роликах, навіть зустрічався з президентом України Володимиром Зеленським і прем'єр-міністром Канади Джастином Трюдо. Завдяки своїй популярності він допомагав навчати дітей правилам безпеки, проводив просвітницькі заходи та став символом доброти, мужності й турботи у час війни.

Серія «Воїни Світла. Воїни Добра» – одна з найпоетичніших робіт воєнного періоду від «Укрпошти». Її автор – художник Антон Хрупінін, який створив не просто марку, а справжній візуальний гімн людям, що щодня тримають тил. Композиція поєднує елементи українського фольклору,

біблійної символіки та сучасної естетики: силуети енергетиків і рятувальників подані як світлі постаті, що ніби випромінюють сяйво зсередини. Їхні рухи нагадують давніх воїнів-захисників, а замість зброї вони тримають лопати, кабелі, ліхтарі, генератори – речі, які у 2022 році стали символами відновлення життя.

У центрі ідеї – працівники критичної інфраструктури: енергетики, зв'язківці, водопостачальники, дорожники, газовики – ті, хто повертає світло, тепло і воду навіть після наймасштабніших обстрілів. Їх названо «воїнами добра», бо вони борються не силою зброї, а силою праці, мужності й людяності.

Воєнні марки України стали новою художньою мовою спротиву. Вони поєднали документальність і символізм, реальні події та архетипні образи. У кожній з них – особливий почерк митця, відчутний навіть у найдрібніших деталях: у лаконічній лінії, чіткому контурі, влучному колірному контрасті. Графічна точність поєднується з емоційністю, а композиційна простота – з глибиною змісту. Замість монументальності – камерність, замість пафосу – щирість, замість дистанції – емоційна близькість. У цьому й полягає головна естетична сила поштових марок – у здатності передавати великий сенс у малому форматі. Кожна з них стає не лише засобом комунікації, а й самостійним твором сучасного українського мистецтва.

Попри різну тематику – від іронічних образів до зворушливих сцен людяності – усі ці марки об'єднує одна спільна ідея: утвердження життя, добра та внутрішньої сили людини. У кожному сюжеті – подих часу, у кожній лінії – пам'ять про тих, хто бореться. Таке мистецтво стає не просто відображенням подій, а частиною колективної свідомості, візуальним літописом війни, який фіксує не тільки факти, а й емоції, біль і надію. Саме тому ці мініатюрні твори вже сьогодні мають культурно-історичну цінність: вони перетворюють трагедію на образ, біль – на пам'ять, а пам'ять – на силу.

Українські воєнні марки – це приклад того, як мистецтво формує національну ідентичність. У час, коли країна виборює право на існування, художники створюють візуальні символи, зрозумілі кожному українцю – незалежно від мови, віку чи професії. Вони продовжують традицію народного мистецтва, у якому зображення завжди мало глибокий духовний зміст. Тож сьогодні ці твори стоять поряд із плакатами Олександра Довженка, ілюстраціями Георгія Нарбута чи графікою часів визвольних змагань – у єдиному ряді образів, що утверджують національну гідність і свободу.

Після нашої перемоги ці марки, без сумніву, займуть гідне місце в українських музеях, приватних колекціях і підручниках історії мистецтва. Вони залишаться не лише свідченням війни, а й доказом того, що навіть у найважчі часи народ здатен творити красу, яка лікує й надихає. Через десятки років вони нагадуватимуть нащадкам не про руїни, а про незламність – про силу культури, що вижила під обстрілами, і митців, які змогли перетворити біль на мистецтво.

Мистецтво війни – це мистецтво життя, створене на межі. Українські марки, народжені в час темряви, стали вогнями, що ведуть націю до світла. І навіть коли гармати замовкнуть, ці маленькі зображення говоритимуть – про гідність, любов, пам'ять і силу бути людьми.

Список використаних джерел

1. Левченко М., Лимаренко Л., Терешенко Н. Мистецтво на передовій : візуальна культура війни та образ перемоги в українському арт-дискурсі 2022–2024 років. Українська культура : минуле, сучасне, шляхи розвитку (напрямок культурологія). 2025. № 50. С. 100–108.
2. Остапчук Г. О., Василенко В. С., Карпенко О. А. Культурно-мистецький складник протистояння України військовій агресії Росії. Culturological almanac. 2024. № 4. С. 363–370.
3. Павліченко Є. Сучасна візуальна культура як засіб репрезентації національної ідентичності. Питання культурології. 2023. № 42. С. 57–65.
4. Пушонкова О. А., П'янзін С. Д. Культура пам'яті у мистецьких рефлексіях війни (на прикладі проєкту «війна в Україні: візуальні виміри пам'яті»). Culturological almanac. 2023. № 3. С. 304–311.
5. Сморгевська О. О. Історична культура в Україні в умовах російсько-української війни. Протидія дезінформації в умовах російської агресії проти України: виклики і перспективи. 2023.
6. Kuzmenko H., Zadniproanyi G. Поштові марки як ознака державності та культурно-історичне надбання України (на матеріалі кримської тематики). ART-platFORM. 2022. Т. 5, № 1. С. 143–189.
7. Zhuravel-Zmieieva L. Трансформація образів і форм у сучасному мистецтві та дизайні під впливом воєнного часу. ART-platFORM. 2024. Т. 9, № 1. С. 201–217.

Марія МОРОЗ,
студентка спеціальності «Право»
Науковий керівник – Олена ПОЛІНОК,
викладач циклової комісії з видавничої справи,
культури та української філології,
кандидат педагогічних наук
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

ІДЕЯ ДЕРЖАВНОСТІ В ПОЕМАХ Т. Г. ШЕВЧЕНКА

Постановка проблеми. У сучасному українському суспільстві особливої актуальності набуває питання національної свідомості, державності та справедливості влади. Постать Тараса Шевченка є надзвичайно важливою, оскільки його творчість не лише віддзеркалює історичні реалії, а й формує цінності, які залишаються актуальними й сьогодні. Проблема полягає в

необхідності глибшого осмислення ідей Шевченка щодо державності, свободи та ролі влади і суду в суспільстві.

Мета дослідження. Метою нашої розвідки є аналіз творчості Тараса Шевченка крізь призму ідей державності, справедливості й критики влади, а також з'ясування значення його спадщини для української культури та формування національної свідомості.

Виклад основного матеріалу. Тарас Григорович Шевченко є центральною постаттю української культури, чия творчість стала могутнім чинником формування національної свідомості. У своїх поетичних творах він не лише змальовував тяжке становище українського народу, а й глибоко осмислював проблеми державності, свободи, справедливості й ролі влади.

Однією з провідних ідей творчості Шевченка є прагнення до незалежної, справедливої держави. Поет мріяв про суспільство, у якому люди будуть рівними перед законом, а влада служитиме народові. Бачення майбутнього знаходимо в пророчих рядках Кобзаря: *«І на оновленій землі / Врага не буде, супостата, / А буде син, і буде мати, / І будуть люди на землі»*.

Ці слова показують ідеал гармонійного суспільства, заснованого на гуманізмі та справедливості.

Водночас Шевченко гостро критикує тогочасну політичну систему. У поемі «Сон» («У всякого своя доля...») автор за допомогою сатири викриває самодержавство й соціальну нерівність. Він показує контраст між багатством панів і злидінням життям народу: *«Он глянь – у тім раї, що ти покидаєш, / Латану свитину з каліки знімають»*.

Цей образ символізує крайню несправедливість, коли навіть останнє забирають у найбідніших.

Особливо різко Шевченко висміює представників влади, зображуючи їх як жорстоких і бездушних людей. Сатиричне змалювання царя та його оточення підкреслює аморальність панівної верхівки та її відірваність від реального життя народу. Через гіперболу та іронію поет створює викривальний образ державного апарату, що тримається на страху, насильстві й свавіллі.

У поемі «Кавказ» Шевченко ще глибше розкриває тему боротьби за свободу та засудження імперської політики. Твір присвячено загарбницьким війнам Російської імперії і є протестом проти пригнічення народів. Уже на початку поеми звучить заклик, який став символом незламності: *«Борітеся – поборете, / Вам Бог помагає!»*

Ці рядки засвідчують віру автора в силу народу й неминучість перемоги справедливості. Поет викриває лицемірство влади, яка приховує свої злочини законами та релігією: *«Суддям лукавим, / І панам неситим...»*.

У цих словах відображено глибоку критику судової системи, яка служить інтересам панівних верств. Суд у творах Шевченка постає не як гарант справедливості, а як інструмент пригнічення.

Крім того, у поемі «Кавказ» звучить мотив безсмертя народу і неможливості його остаточного підкорення: *«Не вмирає душа наша, / Не*

вмирає воля». Ці рядки стали символом національної стійкості й віри у відродження.

Важливо зазначити, що Шевченко не обмежується лише критикою. Він формує чіткий ідеал справедливої держави, де влада має діяти в інтересах народу, а закон – бути однаковим для всіх. Творчість Кобзаря має не лише художнє, а й глибоке суспільно-політичне значення, адже вона спонукає до переосмислення ролі людини в державі та відповідальності влади перед народом.

Значення творчості Шевченка виходить далеко за межі літератури. Вона стала основою для розвитку української національної ідеї, сприяла формуванню почуття гідності та прагнення до свободи. Його твори залишаються актуальними й сьогодні, бо порушені в них проблеми – справедливість, рівність, боротьба за права – є універсальними й позачасовими.

Шевченко постає не лише як поет, а як мислитель і духовний лідер, який через слово впливав на суспільство та формував його цінності.

Висновок. Отже, творчість Тараса Шевченка є не лише визначним явищем української літератури, а й потужним джерелом суспільно-політичних ідей, які відіграли важливу роль у формуванні національної свідомості українського народу. У своїх творах поет глибоко осмислює проблеми державності, свободи, справедливості й ролі влади, викриваючи несправедливий характер самодержавної системи та підпорядкованість суду інтересам панівних верств.

На прикладі поем «Сон» і «Кавказ» Шевченко демонструє різку критику імперської політики, соціальної нерівності й свавілля чиновників. Через яскраві художні образи та сильні емоційні заклики він показує реальне становище пригнобленого народу, водночас формуючи віру у можливість змін. Особливого значення набувають його слова: «Борітеся – поборете», / «Не вмирає душа наша, не вмирає воля», які стали символами незламності й прагнення до свободи.

Список використаних джерел

1. Тарас Шевченко «Кавказ». URL : <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=741>
2. Тарас Шевченко «Сон». URL : <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=3979>
3. Тарас Шевченко «І мертвим, і живим, і ненарожденним». URL : <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=708>
4. Тарас Шевченко «І Архімед, і Галілей». URL : https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=795#google_vignette

Владислава ОРЕЛ,
студентка спеціальності «Журналістика»
Науковий керівник – Ольга ПЕРЕВЕРТУН,
викладач циклової комісії з видавничої справи,
культури та української філології
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

ПІДГОТОВКА СЕРІЇ ІНТЕРВ'Ю ЗІ СТУДЕНТАМИ ТА ВИКЛАДАЧАМИ ФАХОВОГО КОЛЕДЖУ «УНІВЕРСУМ»

У сучасному Інтернет-просторі інтерв'ю залишається одним із провідних жанрів журналістики. Адже такий формат показує особистість через поєднання біографічних фактів з емоційним досвідом, створюючи простір довіри для розкриття світоглядних орієнтирів героя інтерв'ю. В основі популярних YouTube-проектів лежать оригінальні концепції. Наприклад, творці шоу «Лукібісиль» [4] розкривають неординарного героя крізь призму суспільних стереотипів щодо його професії чи соціальної групи. Схожу функцію виконує «Цейво подкаст» [7] з Василем Байдаком, де герої інтерв'ю діляться суб'єктивним життєвим досвідом крізь призму експертності у вузькій професійній сфері. Проект Сергія Лиховиди «Розмова» [5] слугує прикладом інтерв'ю, в якому емпатійність і відкритість ведучого сприяє глибокому зануренню в особисті переживання героя.

У 2025 році було створено YouTube-канал «Універсум говорить», який через формат інтерв'ю знайомить аудиторію зі студентами і викладачами Фахового коледжу «Універсум» [6]. Учасники інтерв'ю розповідають про свій професійний і навчальний досвід, акцентуючи увагу на мріях, цінностях, хобі, світогляді.

Метою проекту є створення комунікаційного містка між учасниками навчального процесу, що дозволяє пізнати студентське середовище через трансляцію особистих цінностей, вподобань та життєвих планів спільноти.

Суспільна важливість проекту полягає у зміцненні корпоративної культури всередині коледжу, де кожен студент і викладач стає цінним суб'єктом медіапростору. Проект руйнує формальні бар'єри між поколіннями, допомагає абітурієнтам зробити свідомий вибір закладу через реальні кейси, а також створює платформу для соціального гуртування, де щирий діалог сприяє взаєморозумінню та зміцненню репутації сучасної освіти.

Цільовою аудиторією проекту є студенти коледжу та абітурієнти. Завдяки щирим розповідям про справжні виклики та перемоги такий формат викликає глибоку довіру. Аудиторія реагує емпатією та лояльністю, оскільки отримує живі історії з досвіду однолітків чи старшокурсників. Це дає змогу слухачам проаналізувати інший досвід навчання, співставити його із власним та надихнутися прикладами активного позааудиторного життя.

Розкриття героїв відбувається через призму їхнього особистого досвіду та ретроспективного аналізу. Адже інтерв'ю – це інструмент для розкриття особистості та встановлення емоційного контакту. Запитання мають чітку структуру з поділом на тематичні блоки: дитинство, шкільні роки, вибір професійного шляху, реалії навчання та плани на майбутнє. Відкриті, рефлексивні запитання спонукають інтерв'юйованих до відвертих розмов про формування характеру, становлення особистості та світоглядні трансформації.

Інтерв'ю балансують між обговоренням складнощів та демонстрацією перспектив. Учасники діляться особистим досвідом вибору майбутньої професії, власними способами керування часом та організацією дозвілля. Важливим аспектом розмов є висвітлення соціальної активності студентів: участі в раді студентського самоврядування, наукових та творчих гуртках, волонтерських організаціях. Таким чином вони на власному прикладі демонструють широкі можливості для самореалізації, виконуючи функцію органічної реклами коледжанських об'єднань та ініціатив.

Специфіка відеоінтерв'ю для онлайн-платформ вимагає поєднання змісту бесіди з динамічним аудіовізуальний рядом. Технічна реалізація проєкту передбачає використання кількох планів зйомки для забезпечення візуальної динаміки, послідовне дотримання основних принципів монтажу, роботу зі звуком та титрами [2]. При цьому для збереження емоційної цілісності відповідей важливою є транскрибація з фіксацією міміки та пауз героя.

Для залучення нової аудиторії каналу «Універсум говорить» використовуються соціальні мережі TikTok та Instagram. Короткі відео перенаправляють глядачів на повні випуски. Нарізка великих відео на короткі динамічні фрагменти значно підвищує інтерес молоді та допомагає алгоритмам краще поширювати матеріал [3].

Розвиток проєкту «Універсум говорить» передбачає розширення тематики запитань для інтерв'ю, розкриття ставлення героїв до суспільно важливих тем.

Список використаних джерел

1. Калита О. Жанрові особливості інтерв'ю на сторінках українських онлайн-видань. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. 2023. Том 34 (73), № 1. С. 308–312.
2. Медведєва А., Кукса В. Монтаж як творчий метод режисера в сучасній аудіовізуальній культурі. Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Аудіовізуальне мистецтво і виробництво. 2024. 7 (1), С. 42–50.
3. Рябова Т. Використання соціальних медіа, контент-маркетингу та інших інструментів у цифровому середовищі в рамках цифрового маркетингу. Здобутки економіки: перспективи та інновації. 2024. № 3.
4. YouTube-канал «Лукібісить». URL : <https://www.youtube.com/@lukibysyt> (дата звернення: 24.04.2026).
5. YouTube-канал «Розмова». URL : <https://www.youtube.com/@rozмова.project> (дата звернення: 24.04.2026).

6. YouTube-канал «Універсум Говорить». URL : <https://www.youtube.com/@%D0%A3%D0%BD%D1%96%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%83%D0%BC%D0%93%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%82%D1%8C> (дата звернення: 24.04.2026).

7. YouTube-канал «Цейво подкаст». URL : https://www.youtube.com/@tseivo_podcast (дата звернення: 24.04.2026).

Валерія ПАНКРАТОВА,
студентка спеціальності «Журналістика»
Науковий керівник – Олена ГРУЗДЬОВА,
голова циклової комісії з видавничої справи,
культури та української філології
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЖАРГОНІЗМІВ ТА ПРОФЕСІОНАЛІЗМІВ У СУЧАСНОМУ МЕДІАПРОСТОРІ

Сучасна журналістика постійно розвивається, і її розвиток нерозривно пов'язаний із постійними змінами в її термінології. Професійна мова медійників – це складна система, що поєднує в собі офіційні професіоналізми та неформальні жаргонізми.

Актуальність використання професійного сленгу та жаргонізмів як інструменту полягає в тому, щоб полегшити робочі процеси в медіа. Це невід'ємна частина журналістської спільноти.

Питання вживання професійної комунікації в мові медіа досліджувалося в роботах Лариси Масенко, Олександра Пономаріва, Володимира Різуна, Наталії Кондратенко тощо. У тезах зосередимо увагу на функціонуванні жаргонізмів і професіоналізмів у сучасному медіапросторі, визначимо функції та з'ясуємо значення для оптимізації роботи журналістів.

Жаргонізми в медіа виконують декілька критично важливих функцій.

По-перше, це комунікативна функція, яка забезпечує миттєвий зв'язок між режисером та оператором у будь-яких умовах, а володіння жаргонізмами має свою перевагу в конкуренції. Тобто команда, що витрачає менше часу на пояснення, першою видає продукт і, водночас, випереджає своїх опонентів.

По-друге, це експресивна функція, яка полягає в тому, що багато жаргонізмів мають іронічний підтекст. Він допомагає знімати психологічне напруження в стресових ситуаціях і поліпшує настрій команді.

По-третє, професійна маркованість. Наприклад, вживання таких слів як «цегла» (йдеться про стандартний сюжет новин) у специфічному контексті відразу ж визначає ступінь зануреності фахівця в індустрію. У професійних

обговореннях журналістів, зокрема в матеріалах «Суспільне|Новини», трапляються формулювання на зразок: «Редакція підготувала стандартну «цеглу» для випуску новин» [3].

Також жаргонізми можуть описувати порушення професійної етики. Центральне місце посідає таке слово, як «джинса», яке є прихованою рекламою всередині матеріалу, поданого людям. Основна небезпека «джинси» полягає в умінні маскуватися. Але її легко виділити, якщо звернути увагу на штучне нав'язування позитивних чи негативних суджень, на відсутність маркування, порушення балансу думок та одночасну появу однакових текстів у різних медіа. Наприклад, у новинах сайту «Zaxid.net» часто трапляються матеріали з ознаками прихованої реклами: «Девелопер формує повноцінну міську екосистему, де комфорт, безпека та інфраструктура – невіддільні частини повсякденного життя. Показовий приклад – зведення сучасної школи у Riel City, яку після завершення передадуть на баланс Львова. Так бізнес робить реальний внесок у майбутнє міста» [1]. Такий текст має ознаки «джинси», оскільки містить позитивну оцінку без належного маркування реклами.

Поруч із цим поняттям стоїть термін «качка», який, на жаль, не позначає живого птаха. «Качкою» називають свідоме поширення фейкової, сенсаційної інформації заради рейтингів (клікбейту). Наприклад, у матеріалах «BBC News Україна» інколи розглядаються випадки поширення фейкових новин, де заголовки мають сенсаційний характер, як-от: «В Україні заборонять популярний продукт уже завтра» [2]. Подібні повідомлення є прикладом «качки», оскільки вводять аудиторію в оману задля привернення уваги.

Варто звернути увагу на такий термін як «консерви». Він позначає універсальні матеріали, що чекають свого часу. Не можна оминати і жаргонізм «паркет», який позначає офіційні, нудні матеріали про формальні зустрічі політиків. Вони часто не мають реальної інформаційної цінності, але все одно заповнюють ефірний час. Прикладом «паркету» є новини на новинному сайті «Громадське»: «Ввечері 6 вересня президент Петро Порошенко провів зустріч із фракцією «Блок Петра Порошенка» та представниками уряду резиденції «Залісся», що під Києвом» [4]. Подібні матеріали є формальними, позбавленими аналітики та створеними для звітування про офіційні події.

Поряд із жаргонізмами важливу роль відіграють і професіоналізми. Вони мають номінативну функцію. Тобто дозволяють чітко й без прихованого мотиву називати явища, процеси та елементи журналістської діяльності. Саме завдяки таким словам, як «лід» («обличчя» матеріалу, тобто, перший абзац, завдання якого полягає у тому, щоб не дати читачеві або ж глядачеві піти), «бекграунд» (фонова інформація про подію або її контекст) чи «синхрон» (зафіксований на камеру фрагмент інтерв'ю або публічного виступу), фахівці можуть швидко орієнтуватися в структурі матеріалу та організації своєї роботи.

Також професіоналізми виконують систематизуючу функцію, впорядковують робочі процеси і створюють певне професійне поле

спілкування. Вони забезпечують точність у взаємодії між журналістами, редакторами, операторами та іншими учасниками медіавиробництва.

Важливою, як і в жаргонізмах, є професійно-ідентифікаційна функція. Вона теж показує рівень володіння лексикою, яка підкреслює підготовку журналіста та його зв'язок із журналістською сферою.

Сучасний журналіст працює на стику творчості та технологій. Такі терміни, як «верстка» (порядок сюжетів у випуску), «підводка» (місток між студією та сюжетом) та «інтершум» (атмосферний звук місця події) стають базовими елементами розуміння журналіста. Без цього неможлива ефективна робота в мультимедійному просторі. Особливої уваги заслуговує «БЗ» (відео без закадрового голосу, яке ведучий коментує вживу). Воно створює інтерактивну атмосферу в ефірі. А ось «хрипушка» (оперативне повідомлення телефоном) може врятувати ефір у непередбачуваних ситуаціях.

Окрім мовних засобів, значну роль відіграють і візуальні. Журналісту необхідно вплинути на сприйняття інформації аудиторією. Через це сучасна журналістика вимагає високого рівня візуальної культури. Саме тут знання ракурсних планів та можливостей панкратичної оптики поєднується з етичною відповідальністю, а будь-яка панорама чи акцентний титр перетворюється на інструмент впливу.

Як бачимо, професійні жаргонізми виникають у колективах людей, об'єднаних спільною професією чи спеціальністю, які замінюють офіційні терміни. «Як правило, такі мовні одиниці мають оцінювальний характер, вони передають відношення цього професійного колективу до предметів навколишнього середовища. Слід відмітити також емоційне забарвлення професійних жаргонізмів: насмішкувате, іронічне, схвальне» [5].

Варто зауважити, що сучасний професійний лексикон медійника значною мірою сформований під впливом глобалізації. Через це чимало базових термінів було запозичено з іноземних мов, переважно англійської. Такі поняття, як «фронтлайнер» (репортер, що працює на передовій події), «дедлайн» чи «ексклюзив», стали частиною сленгу, вони дозволяють максимально стисло й точно означити специфічні робочі процеси.

Однак використання такої лексики вимагає від журналіста особливого чуття. Важливо зберігати баланс, аби іноземні запозичення допомагали влучно передати сенс, а не перетворювалися на штучне нагромадження слів.

Це підтверджує те, що журналістська мова гнучко реагує на соціальні зміни. Одним з прикладів цього стала поява терміну «тітушка». Його створили для опису осіб, які виконують агресивні або провокативні дії на замовлення, зазвичай у контексті протестів та мітингів.

Можна стверджувати, що жаргонізми та професіоналізми в журналістиці – це жива, динамічна структура, яка чітко відображає сутність професії. Вони виконують роль професійного коду, забезпечують швидкість та точність медіавиробництва. Проте важливо пам'ятати, що за кожним професійним терміном стоїть відповідальність перед аудиторією. Знання цієї «внутрішньої

мови» допомагає журналісту краще розуміти механізми впливу на суспільну думку, а також відрізнити якісну роботу від маніпулятивного «сміття».

Список використаних джерел

1. Zaxid.net. URL : https://zaxid.net/morning_ta_evening_koli_nove_zhitlo_staye_chastinoyu_povnotsinnogo_seredovishha_riel_city_n1635267 (дата звернення: 03.05.2026).
2. BBC News Україна. URL : <https://www.bbc.com/ukrainian> (дата звернення: 03.05.2026).
3. Суспільне. Новини. URL : <https://suspilne.media> (дата звернення: 03.05.2026).
4. Громадське. URL : <https://hromadske.ua/posts/prezydent-provodyt-zustrich-z-fraktsiiu-bpp-ta-uriadom-u-rezydent-sii-zalissia> (дата звернення: 03.05.2026).
5. Лавріненко Г. Стилистичні функції професійних жаргонізмів у мові сучасної німецької преси. Актуальні питання іноземної філології. 2015. № 2. С. 116-122. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/akpif_2015_2_22 (дата звернення: 03.05.2026).

Кирило ПІВЕНЬ,
студент спеціальності «Журналістика»
Науковий керівник – Тетяна ФОКІНА,
викладач циклової комісії з видавничої справи,
культури та української філології
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

ФАКТЧЕКІНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПЕРЕВІРКИ ДОСТОВІРНОСТІ ІНФОРМАЦІЇ В СУЧАСНИХ МЕДІА

Постановка проблеми. У сучасному інформаційному просторі проблема достовірності інформації набуває особливої актуальності. Стрімке поширення цифрових медіа та соціальних мереж значно спростило доступ до інформації, однак водночас сприяло активному поширенню фейків, маніпуляцій і дезінформації. За таких умов фактчекінг стає важливим інструментом перевірки інформації та необхідною складовою професійної діяльності редактора сучасного медіа. Саме перевірка достовірності даних забезпечує якість контенту, формує довіру аудиторії та сприяє дотриманню журналістських стандартів.

Аналіз дослідження проблеми. Проблема фактчекінгу та перевірки достовірності інформації активно досліджується в сучасній журналістикознавчій і медіакомунікаційній науці. Значна увага приділяється аналізу механізмів поширення дезінформації, особливостям роботи цифрових платформ, а також методам перевірки фото-, відео- та текстових матеріалів. Окремий напрям досліджень стосується ролі фактчекінгу в умовах

інформаційної війни та розвитку медіаграмотності аудиторії. Водночас стрімкий розвиток цифрових технологій і соціальних мереж потребує подальшого вивчення сучасних інструментів перевірки інформації та їхнього використання в роботі редактора онлайн-медіа.

Виклад основного матеріалу. Проблема фактчекінгу та перевірки достовірності інформації перебуває в центрі уваги сучасних дослідників медіакомунікацій, журналістики та інформаційної безпеки. Питання поширення дезінформації, впливу соціальних мереж на аудиторію та розвитку медіаграмотності досліджують такі українські й зарубіжні науковці, як К. Вордл, Г. Рейнгольд, В. Іванов, О. Мороз та Г. Почепцов. У своїх працях вони наголошують на тому, що в умовах цифрового суспільства перевірка інформації стає необхідною складовою професійної журналістики та інформаційної безпеки держави.

Фактчекінг – це процес перевірки інформації на достовірність шляхом аналізу джерел, зіставлення фактів та використання спеціалізованих цифрових інструментів. Основною метою фактчекінгу є виявлення неправдивої або маніпулятивної інформації, а також підтвердження точності опублікованих матеріалів. У сучасних медіа редактор виконує роль посередника між інформаційним потоком та аудиторією, тому саме на нього покладається відповідальність за перевірку контенту перед публікацією.

Для перевірки фото- та відеоматеріалів використовують спеціальні цифрові ресурси. Серед найпоширеніших інструментів для перевірки зображень – Google Images [3], TinEye [6] та ImgOps [8]. Вони дозволяють здійснювати зворотний пошук зображень, визначати першоджерело фото та виявляти змінені або змонтовані версії. Для аналізу відеоконтенту застосовують InVID, Google Earth і Google Street View, які допомагають перевіряти геолокацію, автентичність відео та окремих кадрів [2]. Важливу роль у фактчекінгу відіграють також відкриті бази даних та OSINT-інструменти, зокрема OpenCorporates, що дає змогу перевіряти інформацію про компанії та їхні зв'язки [7].

Показовим прикладом ефективності фактчекінгу стала перевірка фото- та відеоматеріалів під час повномасштабної війни в Україні. У соціальних мережах неодноразово поширювалися старі або змонтовані фото, які видавалися за актуальні події. Завдяки інструментам зворотного пошуку журналісти та фактчекери встановлювали справжнє походження таких матеріалів і спростовували фейки. Наприклад, деякі фото руйнувань, поширені як «кадри з України», насправді виявлялися зображеннями наслідків стихійних лих або військових конфліктів в інших країнах, опублікованими кілька років тому [4; 5].

В Україні активно функціонують спеціалізовані фактчекінгові платформи, серед яких StopFake, VoxCheck, MediaSapiens та «Слово і діло» [1]. Їхня діяльність спрямована на спростування фейків, аналіз маніпуляцій та підвищення рівня медіаграмотності суспільства.

Особливого значення фактчекінг набув в умовах інформаційної війни, коли дезінформація використовується як інструмент впливу на громадську думку.

Водночас сучасний фактчекінг стикається з низкою проблем і викликів. Соціальні мережі та алгоритмічні стрічки новин сприяють швидкому поширенню неперевіреної інформації, а інформаційний шум і когнітивне перевантаження ускладнюють здатність аудиторії критично оцінювати контент. Значна кількість медіа публікує інформацію без належної перевірки джерел, що негативно впливає на якість журналістики. Крім того, алгоритми платформ часто орієнтуються не на достовірність інформації, а на її вірусність і популярність.

У зв'язку з цим особливої ваги набуває розвиток медіаграмотності аудиторії. Критичне мислення та навички перевірки інформації дозволяють користувачам самостійно оцінювати достовірність повідомлень і протидіяти маніпулятивному впливу. У сучасних умовах фактчекінг стає не лише професійним журналістським інструментом, а й важливим елементом інформаційної безпеки суспільства.

Висновки. Отже, фактчекінг є одним із ключових інструментів забезпечення достовірності інформації в сучасних медіа. Використання цифрових ресурсів і методів перевірки даних дозволяє редакторам та журналістам протидіяти дезінформації, підтримувати професійні стандарти та формувати якісний інформаційний простір. Водночас ефективність фактчекінгу значною мірою залежить від рівня медіаграмотності суспільства та відповідального ставлення медіа до процесу перевірки інформації.

Список використаних джерел

1. Без брехні. URL : <https://without-lie.info/istoriia-stvorennia-ta-diial-nist-proe/> (дата звернення: 03.02.2026).
2. Плагін InVID: як виявити фейкове відео. URL: <https://www.stopfake.org/uk/plugin-invid-yak-vyyavyty-fejkove-vidео/> (дата звернення: 23.04.2026).
3. Фактчекінг: корисні поради та інструменти. URL : <https://pressassociation.org.ua/ua/faktcheking-korisni-poradi-ta-instrumenti/> (дата звернення: 17.04.2026).
4. Фейкові новини затьмарюють реальні історії навколо української кризи – ось як їх розпізнати. URL: https://www.weforum.org/stories/2022/03/fake-viral-footage-is-spreading-alongside-the-real-horror-in-ukraine-here-are-5-ways-to-spot-it/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 23.04.2026).
5. Фотографію з Ізраїлю, зроблену в 2012 році, представлено як таку, що відображає поточні події в Україні. URL : https://www.stopfake.org/en/a-photo-from-israel-made-in-2012-is-presented-as-depicting-current-events-in-ukraine/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 23.04.2026).
6. Чотири способи швидко перевірити зображення на смартфоні. URL : <https://gijn.org/ua/resurs-ua/cotiri-sposobi-svidko-pereviriti-zobrazenna-na-smartfoni/> (дата звернення: 17.04.2026).
7. Do you really know who you're dealing with? URL : <https://opencorporates.com/> (дата звернення: 05.04.2026).
8. ImgOps. Перевірка фото. URL : <https://imgops.com/> (дата звернення: 01.04.2026).

Ілона ПРИЙМАК,
студентка спеціальності «Середня освіта
(Фізична культура)»
Науковий керівник – Вячеслав ІВАХНЕНКО,
викладач циклової комісії природничих дисциплін
Берестинський педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
(м. Берестин, Україна)

ФОРМУВАННЯ ВОЛЬОВИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ НЕЗЛАМНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО ДУХУ

Актуальність обраної теми зумовлена докорінними змінами в суспільно-політичному та освітньому просторі України. В умовах повномасштабної війни, постійних викликів та боротьби за незалежність, постать педагога фізичної культури набуває особливого значення. Сьогодні вчитель – це не просто транслятор знань про рухову активність, а ментор, який власним прикладом демонструє стійкість, дисципліну та силу духу. Формування вольової сфери майбутнього фахівця стає фундаментом для виховання здорового, патріотично налаштованого покоління, здатного до опору та відновлення держави. Незламність національного духу, що стала світовим феноменом, має бути інтегрована в освітній процес коледжів як ціннісний орієнтир, що перетворює професійну підготовку на процес гартування характеру [2].

Виклад основного матеріалу варто розпочати з розуміння волі як здатності особистості до саморегуляції, подолання внутрішніх та зовнішніх перешкод на шляху до суспільно значущих цілей. Для майбутнього педагога фізичної культури воля є професійно важливою якістю, оскільки специфіка його діяльності передбачає високі психофізіологічні навантаження. Професор І. Бех зазначає, що виховання особистості має ґрунтуватися на духовних цінностях, які є стрижнем вольових зусиль [1]. У контексті сучасності ці цінності нерозривно пов'язані з українською ідентичністю та національною ідеєю. Незламність духу, яку ми спостерігаємо на прикладі захисників України, стає для здобувачів педагогічних коледжів еталоном витривалості та мужності [4].

Процес формування вольових якостей (цілеспрямованості, наполегливості, самовладання, рішучості) у майбутніх учителів фізичної культури відбувається через поєднання фізичного тренування та психологічної гартування. Кожна спортивна перемога над собою, кожне подолання втоми під час практичних занять є актом волі, що формує готовність до майбутньої педагогічної праці. В. Сухомлинський свого часу наголошував, що виховання волі неможливе без «самопримусу» та усвідомлення обов'язку перед колективом і Батьківщиною [2]. Сьогодні цей обов'язок трансформується у

місію педагога – стати опорою для учнів, навчити їх зберігати спокій і діяти конструктивно в екстремальних умовах. Важливим аспектом є національно-патріотичний підтекст вольової підготовки. Педагог, який усвідомлює себе частиною незламної нації, володіє вищою мотивацією до самовдосконалення. Спортивна діяльність у коледжі стає інструментом не лише фізичного розвитку, а й національного самоствердження. Використання традицій українського козацтва, вивчення історії українського спорту та подвигів сучасних героїв-спортсменів сприяють виникненню емоційного піднесення, яке підкріплює вольові зусилля [4]. Як стверджує М. Фіцула, педагогічна майстерність починається з уміння володіти собою, що є прямим наслідком розвиненої волі [3]. Майбутній вчитель фізичної культури має транслювати впевненість, адже його стан безпосередньо впливає на психологічний клімат у класі та здатність дітей адаптуватися до складних умов війни [4].

Особливу увагу слід приділити впровадженню інтерактивних методів навчання та тренувань, що імітують необхідність прийняття рішень у стресових ситуаціях [2]. Воля педагога проявляється у здатності зберігати професійну гідність, дотримуватися етичних норм та продовжувати освітній процес попри повітряні тривоги чи відсутність належних умов. Це і є відображенням національного духу – здатність творити і навчати там, де ворог очікує на занепад. Незламність у цьому контексті виступає як інтегральна якість, що поєднує професійну компетентність із глибоким патріотизмом [3].

У висновках слід підкреслити, що формування вольових якостей майбутнього вчителя фізичної культури є стратегічним завданням сучасної педагогічної освіти. Це не лише вимога професійного стандарту, а й виклик часу, на який українська вища та фахова передвища освіта відповідає через призму національних цінностей. Воля педагога, загартована в умовах боротьби за державність, стає живим прикладом незламності для підростаючого покоління.

Синергія фізичної досконалості та незламного духу дозволяє випускнику коледжу ефективно виконувати свої обов'язки, виховувати патріотів та сприяти перемозі України на освітньому і спортивному фронтах [4]. Майбутнє нації залежить від сили волі тих, хто стоїть біля витоків виховання молоді, тому розвиток цієї якості є запорукою нашої спільної стійкості.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Виховання особистості. Київ: Либідь, 2018. 848 с.
2. Максименко С. Д. Психологія особистості. Київ : Видавництво ТОВ «КММ», 2017. 296 с.
3. Фіцула М. М. Педагогіка: навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2022. 560 с.
4. Чорноус О. В. Національно-патріотичне виховання молоді засобами фізичної культури. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури*. 2023. Вип. 3 (161). С. 145–149.

Злата РОЗІНКЕВИЧ,
студентка спеціальності «Право»
Науковий керівник – Олена ПОЛІНОК, викладач
циклової комісії з видавничої справи,
культури та української філології
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

СВОБОДА І СПРАВЕДЛИВІСТЬ ЯК ПРАВОВІ КАТЕГОРІЇ В «КОБЗАРІ» Т. Г. ШЕВЧЕНКА

Постановка проблеми. У «Кобзарі» Тараса Шевченка порушується проблема свободи і справедливості в умовах кріпацтва, безправ'я та національного гноблення. Ці категорії є правовими й моральними цінностями та потребують осмислення їх значення для формування національної свідомості.

Мета дослідження. Проаналізувати зміст понять «свобода» і «справедливість» у творчості Тараса Шевченка.

Виклад основного матеріалу. Тарас Шевченко творив за жорстокого царського режиму, коли кріпацтво та безправ'я були нормою, а національне пригнічення – повсякденним лихом. Україну було насильно приєднано до імперії, і законні права селян не діяли.

Творчість Тараса Шевченка сформувалась в умовах самодержавства російського царизму. Він увійшов в історію як національний геній, що власним життям і творчістю боровся за права і свободи українців. У «Кобзарі» осмислюються ідеї про свободу як природне невід'ємне право людини та про справедливість як вищий моральний імператив.

Шевченко трактує свободу не як привілей, а як невід'ємне благо кожної людини.

У поемі «**Кавказ**» поет стверджує: *«Не вмирає душа наша, / Не вмирає воля»* – тобто дух українців і їхня свобода живі, незважаючи на тиранію. У тій же поемі визнається: *«Чурек і сакля – все твоє; / Воно не прошене, не дане, / Ніхто й не возьме за своє, / Не поведе тебе в кайданах»*. Цими рядками Шевченко підкреслює: хліб та хата – це природна власність народу, його ніхто не може позбавити її, і ніхто *«не поведе тебе в кайданах»*. Свобода тут – не царський дарунок, а право людини, проти якого не може бути жодних кайданів.

У посланні «**І мертвим, і живим, і ненарожденним...**» поет описує волю та самобутність: *«У своїй хаті своя й правда, / І сила, і воля»*. Це підкреслює думку, що для українського народу свобода разом із правдою є «своєю» – вродженою, самовизначеною. Шевченко апелює: не шукати жадане добро за чужим кордоном, а цінувати волю та гідність *«рідної руїни»*.

Ще сильніше заклик до свободи звучить у легендарному «Заповіті». Перед смертю поет наказує: *«Кайдани порвіте / І вражою злою кров'ю / Волю окропіте»*. Ці рядки – це спонукання народу розірвати кайдани кріпацтва і «окропити» ними свободу – підкреслюють, що визволення справедливе і навіть святе.

Поряд із темою свободи у Шевченка звучить тема справедливості як вищого морального імперативу. Він гостро засуджує насильство та безправ'я у комедії «Сон» («У всякого своя доля...»). Там звучить провісництво загального Суду – *«На той остатній страшний суд / Мертвці за правдою встають»*. «Мертвці» – мучені царизмом селяни – виходять не для помсти, а «за правдою». Поет наголошує, що настане час, коли сама правда вимагатиме розплати.

У поемі «Гайдамаки» Тарас Шевченко оспівує народне повстання проти гнобителів як об'єктивно справедливе явище. Засновники Коліївщини (Гонта та Залізняка) у поемі названі *«заступниками народу»*, що боронять його від *«насильства і несправедливості»*, а жорстока розправа гайдамаків характеризується як справедливий народний правосуд. Шевченко визнає: у кривавій помсті полякам він бачить не злочин, а закономірний і праведний суд над кривдниками. Відповідно, повстання пригноблених він вважає не злочином, а законним і виправданим з погляду права.

Висновок. Звертаючись до читачів свого часу, поет прямо проголошує: «Встане правда! Встане воля!».

Отже, «правда» у Шевченка – це моральна сила, проти якої не встоїть ні деспот, ні закон убивчого гноблення. Усі ці звернення мають чіткий суспільно-правовий підґрунток: Шевченко вималював беззаконня та несправедливість царської влади і накреслював альтернативний ідеал суспільного ладу. Боротьба з кріпосницьким терором описується у нього як обов'язок перед історичною правдою і Богом «за вас правда, ... і воля святая!». Справедливість у Шевченка – це не абстрактне поняття, а соціальний припис: народ, скривджений чужоземним пануванням, має повстати і відновити порядок, в якому і свобода, і право – у правді.

Список використаних джерел

1. Шевченко Тарас. Кавказ. URL : <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=741> (дата звернення: 27.04.2026).
2. Шевченко Тарас. Сон («У всякого своя доля...»). <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=3979> (дата звернення: 27.04.2026).
3. Шевченко Тарас. Заповіт. <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=729> (дата звернення: 27.04.2026).
4. Шевченко Тарас. Гайдамаки. <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=723> (дата звернення: 26.04.2026).
5. Шевченко Тарас. І мертвим, і живим, і ненарожденним. <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=708> (дата звернення: 27.04.2026).

*Дарія РУБАН,
студентка спеціальності «Графічний дизайн»
Науковий керівник – Олена КАЗІМІРЕНКО,
викладач образотворчого мистецтва і дизайну
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

СИМВОЛИ ТА ОБРАЗИ В ПЛАКАТАХ, ПРИСВЯЧЕНИХ АВАРІЇ НА ЧАЕС

Події весни 1986 року стали одними з найпекельніших для всього людства. Аварія на ЧАЕС зруйнувала життя сотням тисяч людей, змусила їх покинути рідні домівки та мігрувати по всьому СРСР. З того часу Україна щорічно вшановує пам'ять жертв катастрофи 26-го квітня. Це день, коли життєві орієнтири людства поділилися на до та після.

Художники та дизайнери у своїх проєктах використовують різноманітні символи, привертаючи увагу до самої аварії та її наслідків. Подібні образи можна поділити на духовні символи, що відображають внутрішній світ людини, та матеріальні, безпосередньо пов'язані з аварією.

Серед духовних образів варто зазначити Чорнобильську Мадонну – священну Богоматір, яка оплакує знівечені душі. Їй не раз присвячували твори мистецтва. Відомий український поет і перекладач Іван Драч через два роки після трагедії написав поему «Чорнобильська Мадонна», присвятивши її жертвам цієї трагедії. Письменник переосмислює біблійні сюжети крізь призму гірких помилок людського прогресу, зображуючи Богородицю як знедолену матір, яка втратила дитину через радіацію. Відомим твором мистецтва є також картина Івана Марчука «Чорнобильська Мадонна», яка перекликається з твором Івана Драча. Художник має унікальний стиль писання своїх шедеврів, пльонтанізм, коли вся композиція переплітається в єдине ціле. Саме так він і зобразив Богоматір разом зі зруйнованим містом [4, 5].

До матеріальних символів та образів належать різноманітні об'єкти Чорнобильської зони відчуження, яких чимало: будівля ЧАЕС, яку навіки запам'ятали екватором трагедії та розломом людського прогресу; радіолокаційна станція «Дуга» – втілення Холодної війни між СРСР та США; архітектурні споруди м. Прип'яті, які символізують втрачене дитинство і спокійне життя: дитячий садочок №8 «Теремок», середня школа №3, парк розваг, будинок культури «Енергетик» та готель «Полісся».

Виділяються серед символів навіть природні об'єкти Чорнобиля. Найвпізнаванішим, безумовно, є пункт тимчасової локалізації радіоактивних відходів «Рудий ліс» – лісосмуга, яка набула рудого кольору через радіаційне зараження, вічний образ того, що людина може зробити з природою. Протилежністю Рудого лісу є символ відродження – Чорнобильський

радіаційно-екологічний біосферний заповідник, у якому знайшли дім багато червонокнижних істот [1, 6].

Поза межами Київщини були встановлені меморіали ліквідаторам катастрофи в різних містах України. У них часто присутні фігури атома, які також слугують символом Прип'яті, самої трагедії та боротьби із забрудненням [7].

Дослідження цих символів і образів дало матеріал для роботи над плакатами, які виконувались впродовж технологічної практики, а «Дуга» разом із заповідником найбільше привернула увагу. Тема серії з чотирьох плакатів тісно пов'язана з природою, тому робота почалася з аналізу фауни та пошуку символу, який підкреслить шлях відродження зони відчуження від людської недбалості.

Чорнобильський радіаційно-екологічний біосферний заповідник є унікальним серед інших заповідників уже своїм розташуванням і фауною. До нього завозили акліматизованих рідкісних тварин – коней Пржевальського, яких у світі залишилося не більше двох тисяч особин. Згодом й інші представники фауни України оселилися в лісах, наприклад: чорна лелека, орлан білохвостий, нічниця вусата, нічниця ставкова, нічниця водяна, рись, бурий ведмідь і навіть зубр. Вони змогли пристосуватися до нового середовища й дали людям надію на відновлення рідних краєвидів [3, 6, 8].

Радіолокаційна станція «Дуга», також відома як об'єкт «Чорнобиль-2», була таємною спорудою 1980-х років, метою якої було надшвидке виявлення міжконтинентальних ракет на етапі запуску, далеко за межами СРСР. Станція видавала характерний стукіт під час роботи, який був чутним по всьому світу, через що металева споруда отримала назву Російський Дятел. Вона мала бути щитом Союзу в часи Холодної війни, але одразу після аварії на ЧАЕС станцію припинили використовувати. «Дуга» досі бездушно височіє в зоні та залишається вічним нагадуванням про людський прогрес та імперіалізм [2].

Під час роботи з'явилася ідея поєднати гротескний образ «Дуги» – груди металу, яка вістить про минуле своїм стуком, зі звичайним дятлом, який зі свого боку розповідає про майбутнє. Серед фауни зони відчуження найбільше зацікавив кінь Пржевальського, який став родзинкою заповідника. Незламність цих рідкісних коней свідчила про продовження життя чорнобильських лісів, про відновлення хащ, тому вони були додані до плакатів.

Силуети Рудого лісу, який поступово відроджується з новими деревами, були додані для повноти композиції разом із білим силуетом птаха, що об'єднує всі плакати, несучи стукіт крізь простір, та Сонцем – непрямым нагадуванням про радіацію зони й водночас образом енергії, що має оживити природу своїми променями.

Кольори мали бути природними, гармоніювати з усіма головними елементами плакатів і нагадувати про родючу зелень, яка відроджується навіть на зараженій ділянці Рудого лісу.

Аварія на ЧАЕС навіки залишиться незажитою раною для багатьох українців, яка не дасть забути про жахи людського прогресу. Але люди мають

звернути увагу й на те, як природа заколисала залізобетонні споруди стуком дятла.

Саме про це розповідають плакати. Про те, як природа накладає шви на рани України, – повільно, але впевнено лікує її. Плакати нагадують, що радянська велич буде забута, бездушний стукіт Російського Дятла більше ніколи не пролунає над світом, адже його замінив працьовитий стукіт лісового лікаря.

Список використаних джерел

1. Вандрівка. Ваш путівник Україною. Чорнобильська зона відчуження. URL: <https://vandrivka.com.ua/chornobylska-zona-vidchuzhennya/> (дата звернення: 09.05.2026).
2. Вишгородська районна військова адміністрація Київської області. Радіолокаційна станція «Дуга». URL : <https://vysh.gov.ua/kulturni-pam-yatky/radiolokatsijna-stantsiya-duga/> (дата звернення: 09.05.2026).
3. Київський зоопарк. Кінь Пржевальського. URL: <https://zoo.kyiv.ua/kin-przhevalskogo/> (дата звернення: 09.05.2026).
4. Мала академія наук України. Аварія на ЧАЕС у мистецтві: добірка картин українських художників. URL: <https://platform.man.gov.ua/media/dd224be4-aa45-4e17-a0e2-4f8316edff2d> (дата звернення: 09.05.2026).
5. Мала академія наук України. Як українські поети закарбували трагедію на ЧАЕС: добірка віршів. URL: <https://platform.man.gov.ua/media/c2965c40-d15d-456f-a560-41afd73f8c01> (дата звернення: 09.05.2026).
6. Центр екологічних ініціатив «Екодія». Як природа Чорнобиля захищає нас від радіації та чи можливо таке на територіях, які забруднює війна? URL : https://ecoaction.org.ua/pryroda-chornobylya-zakhyshchaie.html?gad_source=1&gad_campaignid=16718043480&gbraid=0AAAAACVR_NRARlARyRd3k6y4Dfb8GHb36&gclid=Cj0KCQjw2YDQBhD_ARIsAE1qeSfa9hZte2aPNK_iATDkARDF28_Sw_e3mtA6vD_qtVxhU6HkTRKHsXkaAu9BEALw_wcB (дата звернення: 09.05.2026).
7. Чернівецька обласна бібліотека для дітей. Блог для популяризації дитячого читання. Музеї, пам'ятники, меморіали: до Чорнобильської трагедії. URL : https://children29.blogspot.com/2020/04/blog-post_26.html (дата звернення: 09.05.2026).
8. Чорнобильський радіаційно-екологічний біосферний заповідник. Фауна Чорнобильського заповідника. URL : <https://redbook-ua.org/animals/region/kijivska> (дата звернення: 09.05.2026).

Катерина ХОДАКІВСЬКА,
студентка спеціальності «Журналістика»
Науковий керівник – Ольга ПЕРЕВЕРТУН,
викладач циклової комісії з видавничої справи,
культури та української філології,
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

ДОЦІЛЬНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ СУРЖИКУ ЯК ЗАСОБУ ТВОРЕННЯ ХАРАКТЕРІВ ПЕРСОНАЖІВ У СУЧАСНОМУ КІНЕМАТОГРАФІ

Мова є одним із ключових чинників формування національної ідентичності, оскільки забезпечує зв'язок людини з культурною традицією та історичним досвідом спільноти. Вона виконує не лише комунікативну, а й культураносну функцію, будучи засобом збереження та відтворення світоглядних і поведінкових моделей. У цьому контексті мова виступає механізмом формування та підтримки етнокультурної ідентичності [1, с. 131–132].

Саме через вагому роль мови у формуванні національної ідентичності російська імперська політика впродовж століть перешкоджала утвердженню української мови як основи самоідентифікації, засобу розрізнення «свого» – українського і «чужого» – російського. Адже індивід і спільнота схильні ототожнювати себе з тим, що вважається цінним і престижним. Як зазначає Юрій Шевчук у статті про мову в сучасному українському кінематографі, мовна ієрархія безпосередньо впливає на культурні уявлення та художні практики.

Статус престижної зазвичай має літературна мова, пов'язана з освітою, наукою та високою культурою – літературою, театром, кінематографом. Натомість діалекти, жаргони і суржик як змішана форма мовлення традиційно сприймаються як менш престижні. У культурному просторі суржик часто асоціюється з неосвіченістю або комічністю, що зумовлює його стигматизацію.

Таке ставлення ґрунтується на кількох уявленнях: суржик трактують як «псування» мови або як прояв мовної вторинності. Водночас ці оцінки ігнорують історичні причини його виникнення, зокрема колоніальний вплив і мовну асиміляцію. У мистецтві суржик тривалий час використовувався для створення комічних і стереотипізованих образів, що закріпило уявлення про нього як про неповноцінне мовлення.

Сьогодні, попри переважно негативне сприйняття, суржик залишається поширеним у повсякденному спілкуванні та дедалі частіше стає об'єктом художнього осмислення. За умови виваженого підходу він може функціонувати як художній засіб – для характеристики персонажів, передачі соціального контексту, комічного чи емоційного забарвлення, виконуючи репрезентативну, а не нормативну функцію [4].

Однією з найпоказовіших сфер його використання є кінематограф, де мовлення персонажів слугує важливим засобом художньої характеристики. Суржик тут забезпечує автентичність мовного середовища, дозволяє окреслити соціокультурні параметри персонажів і переосмислити його усталене сприйняття, виходячи за межі лише комічного трактування. У ширшому сенсі це дає змогу фіксувати наслідки історичних мовних процесів і використовувати мистецтво як інструмент соціального аналізу.

Показовим прикладом є телесеріал «Спіймати Кайдаша» за сценарієм Наталії Ворожбит, створений за мотивами повісті Івана Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я». На відміну від літературного першоджерела, у серіалі мовлення персонажів значною мірою передано через суржик.

Таке рішення не є випадковим або суто стилістичним. Воно відображає реальну мовну ситуацію українського села початку ХХІ століття, зокрема центральних регіонів. Як зазначає сама Наталія Ворожбит, її підхід полягає у фіксації дійсності такою, якою вона є, без штучного виправлення мови персонажів відповідно до нормативних очікувань [3]. У цьому контексті суржик виступає не заміною української мови, а індикатором історичних процесів, що сформували мовну поведінку носіїв.

Проаналізувавши мовлення персонажів, можна виділити чітку соціальну та поколіннєву диференціацію. Мовлення представників старшого покоління – Омелька та Марусі Кайдашів, частини сільського оточення, а також представників локальної влади – сформоване під впливом тривалої русифікаційної мовної політики. Системне витіснення української мови з освіти, науки, культури та публічних сфер сприяло формуванню двомовного середовища, у якому російська мова посідала домінантні позиції. За таких умов мовна практика носіїв зазнавала змішаності, оскільки засвоєння української мови відбувалося в обмеженому функціональному просторі. Таким чином, суржик постає не як свідомий вибір, а як наслідок тривалого впливу асиміляційних процесів і трансформації мовного середовища [2, с. 68–75].

Інша ситуація спостерігається у представників молодшого покоління, зокрема у старшого сина Карпа, його дружини Мотрі та їхнього соціального оточення. Їхнє мовлення є показником не лише історично сформованого мовного середовища, а й певної мовної інерції та байдужості до мовного питання. За умов, коли мовна поведінка значною мірою визначається середовищем і підпорядковується так званому «мовному диктату», вибір мови перестає бути усвідомленим і ціннісно маркованим. Це сприяє закріпленню змішаних форм мовлення як звичних і функціонально достатніх. Таким чином суржик виступає не лише наслідком асиміляційних процесів, а й індикатором відсутності потреби в мовному самовизначенні. Така характеристика узгоджується з їхніми життєвими установками та проявляється не лише в мовленні, а й у поведінці [2, с. 130–132]. Це можна простежити сюжетно. Зокрема, участь Карпа в агітації на виборах за кандидата з проросійськими орієнтирами, а також його ставлення до війни демонструють не лише політичну, а й культурну байдужість. Показовою є і сцена появи Діда Мороза:

у село приїздить Федір Вікторович (пряма алюзія на Януковича Віктора Федоровича), який і виконує роль Діда Мороза, після чого платить Карпові за участь у передвиборчій агітації. Таким чином, епізод поєднує радянську символіку з механізмами політичної маніпуляції та показує, як культурні коди використовуються політикою.

Натомість Лаврін репрезентує перехідну модель мовної поведінки: його мовлення ще зберігає риси змішаності, однак поступово наближається до літературної норми. Це зумовлено як загальними змінами мовно-культурної ситуації, так і особистими чинниками, зокрема читанню україномовної літератури та політичними орієнтирами. У ширшому контексті це можна пов'язати з тенденцією до відновлення природних форм функціонування мови та подолання розриву між літературною нормою і живим мовленням.

Мелашка ж репрезентує вже інший етап – формування мовної поведінки в умовах відносно стабілізованого українськомовного середовища. Її орієнтація на літературну норму є наслідком навчання та перебування в середовищі, де українська мова функціонує як повноцінний засіб комунікації. У цьому випадку мовлення виконує не лише комунікативну, а й ідентифікаційну функцію, засвідчуючи зміну мовно-психологічних установок порівняно з попередніми поколіннями [2, с. 133–134].

Окремий мовний пласт у серіалі становлять баба Параска та Палажка. Їхнє мовлення базується на місцевому діалекті, що можна інтерпретувати як прояв мовної стійкості [2, с. 143], тобто збереження вірності власній мовній традиції на рівні індивідуальної та групової поведінки. Показовим є епізод біля клубу, коли Карпо закликає бабу Палажку голосувати, обіцяючи, що все буде «як раньше», апелюючи до радянської ностальгії. Натомість вона згадує Голодомор і підкреслює негативний досвід радянської влади. Цей момент демонструє, що мовні особливості персонажів пов'язані не лише із соціальним статусом, а й із історичною пам'яттю.

Отже, суржик у сучасному культурному просторі не є лише негативним явищем чи відхиленням від літературної норми. Його функціонування є багатошаровим і залежить від контексту використання. Зокрема, у художніх практиках він може виконувати репрезентативну функцію, відтворюючи соціальну реальність і мовні особливості персонажів. Це дозволяє розглядати його як елемент культурної ідентичності та засіб осмислення зв'язку між мовою, суспільством і історією.

Список використаних джерел

1. Косович О.В. Мова та національна ідентичність: монографія. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2019. 203 с. URL : <https://share.google/KqUNpYRCAUtvfgltD> (дата звернення: 01.05.2026).
2. Масенко Л. Мова і суспільство: постколоніальний вимір. Київ: КМ Академія, 2004. 164 с. Електронна бібліотека «Україніка». URL : <https://share.google/gVyRKxlUxzroaFy7V> (дата звернення: 02.05.2026).

3. Чому актори Спіймати Кайдаша розмовляють суржиком: Ворожбит дала відповідь. OBOZ.UA. URL: <https://share.google/ltyfsZhx6yGiuXeqt> (дата звернення: 02.05.2026).

4. Шевчук Ю. Мова в сучасному кінематографі України. Screenplay. URL: <https://screenplay.com.ua/articles/?id=2014> (дата звернення: 01.05.2026).

Юлія ЦИГАНЧУК,
*студентка спеціальності «Середня освіта
(Музичне мистецтво)»*
Науковий керівник – Анна КИФЕНКО,
*викладач циклової комісії
музики та хореографії,
кандидат педагогічних наук
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

ФЕНОМЕН ПОСТАТІ ДИРИГЕНТА ХОРОВОГО КОЛЕКТИВУ

Хорове мистецтво належить до однієї з найстаріших та найглибших форм українського музичного вираження, яка віддзеркалює багатовікову історію, духовність, багатоголосся та колективну ментальність народу, воно виступає не лише як форма музичного самовираження, а й як маркер національної ідентичності, носій колективної пам'яті та духовних цінностей українського народу. Його унікальність полягає у поєднанні сакральних традицій, фольклорних витоків і професійної академічної школи, що створює багатий потенціал для формування культурного бренду України [4]. Попри високу художню цінність хорового мистецтва, феномен постаті диригента хорового колективу залишається таємничим, завжди породжуючи низку проблемних питань: чому один і той самий хоровий твір так по-різному звучить у хорових колективах; якими здібностями має бути «оснащений» диригент, щоб мати позитивний вплив на хор; хоровий колектив передає інформацію через диригента чи диригент черпає інформацію від колективу; чому така відмінність у диригентських жестах тощо?

Пропоную поміркувати на цю тему. Диригент хорового колективу – це комунікатор, через якого передається інформація. Питання психологічних характеристик постаті диригента висвітлюють у своїх працях вітчизняні музиканти-педагоги, диригенти, мистецтвознавці (Н. Бабіченко, А. Кифенко, А. Козир, Т. Коробка, О. Поляков Т. Смирнова та ін.), а також зарубіжні (Дж. Кахідзе, Р. Кофман, В. Петрушин, В. Ражніков, П. Сікур та ін.).

Якщо дивитися на хор зі сторони, все виглядає досить очевидно: люди стоять і співають. Хтось бере високі ноти, хтось нижчі, разом виходить

гармонія. Здається, що головне тут – це голос, техніка, слух. Але чим більше занурюєшся в цей процес, тим більше починаєш помічати дивні речі. Наприклад, один і той самий хор може звучати зовсім по-різному. І справа не в нотах – вони ті самі. І не в тексті. І навіть не завжди в самих співаках. Справа в людині, яка стоїть перед ними.

Диригент майже не говорить під час виконання. Він не пояснює, не зупиняє, не дає довгих інструкцій. Він просто рухається. І цього чомусь достатньо, щоб десятки людей одночасно почали дихати, відчувати і звучати однаково. В якийсь момент починаєш розуміти: це вже не просто музика. Це щось ближче до психології.

Жести диригента – це окрема мова. Але її ніхто не вивчає як іноземну. Її не перекладають словами. Її просто відчують. Один і той самий рух руки може змінити все звучання. Якщо він різкий – хор стає напруженим, навіть трохи жорстким. Якщо м'який – звук ніби розтікається, стає теплішим. Якщо рух широкий – з'являється відчуття простору. Якщо зібраний – музика стає щільною, зосередженою.

І найцікавіше, що співаки не вдаються до глибинного аналізу в своїй свідомості. Вони не думають: «ага, зараз був плавний жест, значить треба співати ніжніше». Це відбувається миттєво, майже інтуїтивно. Це дуже схоже на звичайне спілкування між людьми. Ми ж не розкладаємо кожен погляд чи інтонацію на логічні частини. Ми просто відчуваємо, що від нас хочуть. Так само і тут. Диригент нічого не говорить – але його розуміють.

Зазвичай здається, що головне в музиці – це правильно заспівати ноти. Але насправді ноти – це лише форма, знаки. А зміст – це емоції, стан, з якими вони виконуються. Один і той самий акорд можна заспівати технічно ідеально, але він нічого не викличе. А можна – з внутрішнім наповненням, і тоді навіть проста гармонія буде звучати так, що по шкірі підуть мурашки.

І от саме цей стан дуже часто задає диригент. Якщо він сам проживає музику – це видно. У його рухах з'являється сенс, у жестах – емоція. І хор це підхоплює. А якщо він просто «відбиває такт» – це теж відчувається. І тоді навіть правильний спів звучить як щось механічне, нецікаве. Це як різниця між людиною, яка щось говорить від себе, і тією, яка просто читає текст. Слова можуть бути однакові, але відчуття – зовсім інше. Диригування – це складний психологічний процес, який передбачає як внутрішні переживання, так і емоційну віддачу, вміння підпорядковувати своїй волі дії виконавців хору та розкривати ідейний, емоційно-образний зміст твору та його музичну красу, виховує любов до професії музиканта, формує професійні якості виконавців тощо.

А. Кифенко зазначає, диригентська діяльність – одна з найскладніших серед музично-виконавських професій. Диригування – складний і багатогранний творчий процес керування колективом, який передбачає широкий комплекс диригентської техніки – складної системи жестів, яка включає техніку рук, корпусу, голови, міміки, дихання, завдяки яким диригент професійно керує хоровим колективом. Диригент хору як ніхто має бути

наділений сугестивними здібностями, тобто здібностями емоційно-вольового впливу на колектив, залежні від комплексу особистісних якостей керівника, його вольових якостей (рішучості, витримки, наполегливості, вимогливості та ін.), а також від почуття відповідальності за своїх підопічних [2]. Це уміння надихати, переконувати, вести за собою. Первинне значення тут має особа диригента, його моральна переконаність, професійний авторитет. Особисті якості керівника, його авторитет – це основа психологічної дії на членів колективу.

Є одна річ, яку складно пояснити логічно, але її дуже легко відчутти: диригент може передавати емоцію невербально. Не словами і не поясненнями, а просто своєю присутністю. Якщо в ньому є напруга – вона з'являється і в хорі. Якщо спокій – хор починає звучати м'якше. Якщо внутрішній підйом – музика ніби піднімається разом з ним. Це відбувається дуже швидко і часто навіть несвідомо. Можна сказати, що хор трохи «заражається» станом диригента.

Дуже цікаво спостерігати, як один і той самий твір звучить у різних диригентів. Ноти ті самі, ритм той самий, але враження – ніби інша музика. Один робить акцент на драмі – і тоді в звучанні з'являється напруга, навіть тривога. Інший підкреслює красу – і все стає м'якшим, світлішим. Третій працює з чіткістю – і музика стає структурною, майже строгою. І це не означає, що хтось «правильніший». Просто кожен бачить музику по-своєму, і хор, по суті, відображає не тільки сам твір, а ще й внутрішній світ диригента.

Є один дуже тонкий, але важливий момент – тиша перед початком. Кілька секунд, коли ще нічого не звучить, але вже є відчуття, що щось зараз станеться. Цю тишу створює диригент. Його підготовчий жест – це не просто «знак почати», а момент концентрації. Якщо він порожній – музика починається так само порожньо. Але якщо в ньому є напруга, увага, внутрішній імпульс, тоді навіть тиша стає відчутною.

Між диригентом і хором існує особливий контакт. Його не видно, але він дуже відчутний. Це постійний обмін: коли почати, коли стримати звук, коли віддати більше, коли навпаки зібратися. І все це відбувається за долі секунди. Це вже не виглядає як просте керування, це більше схоже на спільний процес, ніби всі налаштовані на одну хвилю.

З боку може здаватися, що диригент контролює хор, але насправді він не змушує, а направляє. Він створює умови, в яких музика може народитися природно. Це дуже нагадує роботу психолога: не тиснути, не нав'язувати, а допомогти знайти правильний стан. І коли цей стан з'являється, музика починає звучати по-справжньому.

Диригент – це не просто людина, яка стоїть перед хором і махає руками. Це людина, яка працює з емоціями, відчуттями і навіть підсвідомими реакціями інших людей. Він не говорить – але його розуміють. Він не співає – але формує звучання. Він не торкається – але впливає. І, можливо, саме тому хор може звучати настільки сильно. Бо це не просто поєднання голосів. Це

момент, коли багато людей одночасно відчують одне і те саме. А хтось зміг це відчуття створити.

Відповідно до класифікації професій, розробленої Є. Клімовою [3, с. 60], диригентську професію слід віднести до типу «людина – людина», оскільки діяльність диригента неможлива без взаємодії з музичним колективом, і до типу «людина – художній образ», оскільки метою діяльності диригента є створення художньо-ціннісної інтерпретації музичного твору. Диригент як інтерпретатор є посередником між авторами і виконавцями.

Отже, постать диригента хорового колективу є поліфункціональною, багатофункціональною та різновекторною. Вона уособлює симбіоз так званих внутрішніх професій – диригента, музиканта, педагога, організатора, психолога, артиста. Хорове мистецтво є одним із найглибших і найстійкіших проявів української музичної культури, яке, попри виклики часу, зберігає високий рівень художньої досконалості та автентичності.

Список використаних джерел

1. Коробка Т. С. Комунікаційний процес у хоровому виконавстві як складна система творчих взаємозв'язків. Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського : збірник статей. Культурологічні аспекти сучасного мистецького дискурсу. Пам'яті Л. К. Каверіної. Вип. 106. Київ : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2013. С. 377–392.
2. Кифенко А. Романова Т. Постать диригента навчального хорового колективу. *Інноваційна педагогіка*, 2019. 1 (19). С. 130–134.
3. Клімкіна Н. Формування соціальної активності підлітків із неповних сімей засобами релігієзнавства. Формування релігійної культури дітей і молоді: проблеми, перспективи : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., Івано-Франківськ, 2007 р. Івано-Франківськ, 2007. С. 223–230.
4. Малюцький В. Хорове мистецтво як елемент культурного бренду України: традиції, трансформації, перспективи. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2025. № 2. С. 181–187.

Валерія ЧЕРНИШ,
*студентка спеціальності «Середня освіта
(Фізична культура)»*
Науковий керівник – Вячеслав ІВАХНЕНКО,
*викладач циклової комісії природничих дисциплін
Берестинський педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
(м. Берестин, Україна)*

ЕСТЕТИКА ТІЛА ТА АТЛЕТИЗМ У КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРНОЇ ТРАДИЦІЇ: ВІД АНТИЧНИХ ІДЕАЛІВ ДО СУЧАСНОСТІ

Актуальність теми. В умовах сучасних викликів, коли фізична стійкість і здоров'я нації стають запорукою її виживання, звернення до витоків атлетизму та естетичних канонів українського народу набуває особливого значення. Вивчення трансформації ідеалів тілесної досконалості – від античного впливу на теренах Північного Причорномор'я до козацького гарту та сучасних фітнес-технологій – дозволяє майбутньому педагогу сформувати цілісний підхід до виховання учнівської молоді [1]. Актуальність також підсилюється потребою протистояти нав'язаним ззовні стереотипам, популяризуючи автентичне розуміння атлетизму як гармонії сили, волі та краси, що є невід'ємною частиною незламного українського духу

Виклад основного матеріалу розпочинається з аналізу античної спадщини, яка залишила глибокий слід у культурному коді південних регіонів України. Цілісна особистість – гармонійне поєднання фізичної досконалості та високих моральних якостей – стала фундаментом для розвитку європейської атлетичної традиції. В українському контексті ці античні інтенції трансформувалися у специфічне сприйняття тіла як храму духу, що знайшло своє відображення у народній творчості та козацькій педагогіці. Тілесна естетика українця історично формувалася не як самоціль, а як засіб служіння громаді та Батьківщині. Як зазначає І. Бех, виховання особистості повинно базуватися на духовних цінностях, де фізична культура виступає інструментом самовдосконалення та прояву вищої волі людини [1, с. 154].

У добу козацтва атлетизм набув особливого національного забарвлення. Козацька система фізичного виховання була спрямована на формування витривалого, спритного та естетично розвиненого воїна. Естетика тіла в цей період визначалася не рельєфністю м'язів, а функціональною готовністю до подвигу. Т. Круцевич наголошує, що історичні традиції фізичного виховання українського народу мають стати основою для сучасної методичної підготовки вчителів, оскільки вони містять унікальні засоби загартування тіла і духу [2, с. 88]. Козацькі забави, змагання у силі та вправності сформували специфічний тип атлетизму, де краса руху поєднувалася з практичною

ефективністю. Це підтверджує думку про те, що національна система фізичної культури завжди була орієнтована на виховання морально стійкого покоління [4, с. 12].

Професійна підготовка майбутніх педагогів у галузі фізичної культури сьогодні вимагає розуміння психологічних аспектів сприйняття власного тіла. Естетичний ідеал сучасності часто перебуває під впливом медіа та глобалізації, що може призводити до розриву між зовнішньою формою та внутрішнім станом. С. Максименко вказує на те, що психологічний стан особистості безпосередньо корелює з її фізичним розвитком, а формування позитивного образу тіла є важливою складовою самореалізації молоді [3, с. 210]. У цьому контексті українська культурна традиція пропонує шлях гармонії, де атлетизм є проявом життєвої сили та здоров'я, а не лише візуальним продуктом. С. Максименко підкреслює, що педагог має виховувати в учнів усвідомлене ставлення до фізичної культури як до способу збереження національного генофонду [3, с. 312].

Сучасний етап розвитку атлетизму в Україні характеризується інтеграцією народних традицій у новітні тренувальні системи. Популярність силових видів спорту, воркауту та кросфіту серед молоді часто супроводжується запитом на національну символіку та змістове наповнення тренувань. О. Тимошенко акцентує увагу на тому, що концептуальні засади підготовки вчителів фізичної культури мають включати культурологічний компонент, який дозволяє пояснити учням цінність атлетизму як частини української історії [4, с. 14]. Патріотичне виховання засобами фізичної культури стає ефективним тоді, коли естетика тіла сприймається як ознака сили нації. Це особливо важливо у процесі занять національними видами єдиноборств, де кожен рух є відображенням незламності та гідності [4, с. 92].

Варто зауважити, що естетика тіла в українській традиції завжди була тісно пов'язана з трудовою діяльністю та обрядовістю. Народні ігри та танці, що вимагали неабиякої фізичної підготовки, формували особливу пластику та виправку. Сьогодні відродження цих елементів у шкільній програмі дозволяє гармонізувати фізичний розвиток сучасного школяра, надаючи йому національно-естетичного спрямування. Майбутній фахівець фізичної культури повинен стати провідником ідеї про те, що атлетичне тіло – це не лише результат тренувань, а й відображення внутрішньої дисципліни, поваги до свого походження та готовності до викликів сучасності. Таким чином, шлях від античних ідеалів до сучасності в українському контексті є процесом безперервного вдосконалення людської природи в ім'я гармонійного розвитку суспільства [3].

Висновки підсумовують, що естетика тіла та атлетизм в українській культурній традиції є цілісним явищем, яке розвивалося під впливом загальноєвропейських гуманістичних ідеалів та автентичного народного досвіду. Від античної ідеалу краси до козацького гарту, тілесна досконалість завжди розглядалася у єдності з моральною силою. Для майбутнього педагога фізичної культури важливо транслювати це розуміння учням, формуючи в них

прагнення до здоров'я та сили як засобів національного самоствердження. Сучасна система фізичного виховання в Україні має базуватися на міцному фундаменті культурних традицій, що дозволить виховати не лише фізично розвинену, а й патріотично налаштовану молодь, здатну гідно представляти свою країну у світі [4]. Майбутнє нації залежить від сили волі тих, хто стоїть біля витоків виховання молоді, тому розвиток цієї якості є запорукою нашої спільної стійкості.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Програма українського виховання: від теорії до методики. Київ : Либідь, 2021. 368 с.
2. Круцевич Т. Ю. Теорія і методика фізичного виховання: підручник. Київ : Олімпійська література, 2021. 448 с.
3. Максименко С. Д. Психологія особистості: підручник. Київ : Видавництво ТОВ «КММ», 2019. 320 с.
4. Тимошенко О. В. Концептуальні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 15. 2023. Вип. 5 (164). С. 12–18.

Владислава ЧІКА,
студентки спеціальності «Графічний дизайн»
Науковий керівник – Юлія ШЕМЕНЬОВА,
доктор філософії (PhD),
заступник директора з навчально-виховної роботи
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

ВИКОРИСТАННЯ СТИЛІСТИКИ ПОП-АРТУ У ФОРМУВАННІ ВІЗУАЛЬНИХ ОБРАЗІВ СЕРІЇ ПЛАКАТІВ «ІСТОРІЯ КИЇВСЬКИХ СОЛОДОЩІВ»

Сам по собі феномен стилю в дизайні – про що ще на зламі XIX–XX століть писали тогочасні дослідники візуальної культури – це зовсім не набір якихось декоративних елементів. Насправді йдеться, перш за все, про складну форму спілкування з суспільством. Сучасний брендинг потребує такої мови, яка б реально змогла «вписати» історію в сьогоднішній рекламний простір. Під час роботи над візуальним кодом плакатів та ідентичністю для бренду «Roshen», було використано ретроспективний підхід, де старі архіви поєднуються з новою графікою, що дає найбільш щирий і живий результат. Власне, у межах практики було розроблено серію плакатів про історію київських кондитерів, споглядаючи їх, людина ніби мандрує від старої фабрики Валентина Єфімова прямо до сучасних цехів корпорації «Roshen» [1].

У процесі дослідження, для вирішення поставленого завдання одним із найвдаліших рішень виявився саме поп-арт. Цей художній рух, що з'явився у 1950-1960-х роках у Великобританії та США, став своєрідним протестом проти засилля однотипної масової культури. Саме поп-арт свого часу остаточно розмив кордон між «високим» артом та звичайним плакатом для магазину. Митці з цього кола, до прикладу, Енді Воргол чи Рой Ліхтенштейн, почали сміливо запозичувати в мистецтво образи з повсякденного життя: етикетки від солодошів, бляшанки чи комікси. Саме це зробило їх частиною справжнього дизайну [2].

Поп-арт дозволяє поєднати ностальгію за минулим із трохи іронічним поглядом на сьогодення. У роботі використано специфічні прийоми: яскраві кольори, «крапчасті» растрові сітки та помітну типографію. Такий вибір допоміг не просто нагадати про київську традицію, а й показати, як мова бренду змінювалася протягом цілого століття.

На початковому етапі створення серії плакатів було розглянуто можливість використання стилю арт-нуво, тобто модерну або навіть арт-деко. Такий вибір здавався цілком логічним: заснування фабрики Валентина Єфімова якраз припало на період справжнього розквіту модерну в Києві. Це було помітно і в архітектурі міста, і в тогочасних орнаментах чи витончених лініях кондитерських упаковок зазначеного періоду. Тому ідея відтворити ту атмосферу через складну графіку була логічною.

Однак у процесі практичної роботи стало зрозуміло, що арт-нуво – це стиль, який вимагає значної деталізації. Складні флористичні візерунки та ручна робота над кожним завитком виявилися занадто трудомісткими та перенавантажувало змістовну частину плакатів. Тому було вирішено змінити стиль у бік поп-арту. Цей напрям, що вирізняється експресивністю, дав можливість вибудувати візуальну мову всієї серії. Його певна модульність, робота з яскравими плашками та вже готовими шрифтовими формами зробили процес створення постерів значно технологічнішим. Саме цей перехід від складного декору до лаконічних поп-артівських форм допоміг зробити серію плакатів не просто яскравою, а й справді сучасною та зрозумілою для сьогоденішнього глядача.

Дослідження відомого сучасного бренду відкрило багату історію Київської кондитерської фабрики, яка розпочалася ще у 1886 році. Заснована купцем Валентином Єфімовим на Деміївці, фабрика швидко стала лідером ринку, здобувши золоті медалі в Лондоні та Брюсселі у 1904 році.

У 1923 році підприємство отримало назву на честь Карла Маркса, що принесло нову естетику: механізацію та створення легендарного «Київського торта» (1956 р.), чие каштанове листя на упаковці стало

візуальним символом міста. Сучасний етап (з 1996 року) у складі корпорації «Roshen» додав бренду глобальності та сучасних дизайн-стандартів. Кожен із цих періодів має свій унікальний код, переосмислення якого відображено в кожному з плакатів [5; 4].

Створена серія складається з чотирьох плакатів, кожен з яких візуально інтерпретує певну епоху крізь призму поп-арту.

Плакат 1: Епоха Валентина Єфімова. Центральним образом тут виступає вінтажна металева коробка для солодоців – реальний артефакт минулого. У композиції використано класичний прийом поп-арту – *sunburst* (промені, що розходяться), що створює ефект «іконізації» та піднесеності звичайного побутового предмета. Контрастні написи та зображення золотої медалі акцентують увагу на тріумфі київських кондитерів у Лондоні 1904 року, перетворюючи історичний факт на яскравий візуальний меседж [3; 5].

Плакат 2: Радянський період (Фабрика ім. Карла Маркса). Головним героєм цього постера став легендарний «Київський торт» та модернізоване впізнаване каштанове листя, з накладанням на нього характерної напівтонової растрової сітки (*halftone dots*). Додавання текстового бабла з вигуком «OMG!» та гасла «Смак, перевірений часом!» створює іронічну дистанцію, за яку спільнота любить поп-арт: це зіткнення радянської класики з сучасною інтернет-естетикою [2; 3].

Плакат 3: Roshen та мем-культура. Цей постер присвячений сучасному етапу життя фабрики. Тут використано образ засновника корпорації у стилізованих окулярах «Deal with it», що є прямою відсилкою до культури інтернет-мемів. Поєднання портрета з динамічними зображеннями шоколаду та цукерок «Шалена бджілка» під гаслом «Рошен: солодкий смак перемоги!» підкреслює енергію, успіх та сучасний темп бренду та підтримку України в такий складний час [6].

Плакат 4: Жіночий образ та «коміксна» структура. Це найбільш насичений засобами графічних елементів плакат. Образ дівчини з рупором та вигук «WOW!» символізують експресію реклами. Площину листа розділено діагональними лініями на сектори, де розміщено популярні цукерки «Ромашка» та «Бім-Бом». Таке композиційне рішення імітує сторінку коміксу, де кожен продукт стає окремим героєм сюжету. Чорна пунктирна лінія виступає дороговказом на карті солодоців.

Проведена робота засвідчила, що стилістика поп-арту є оптимальним інструментом для візуалізації історичної спадщини київських кондитерів у сучасному дизайні. Відмова від складного та перенасиченого декору арт-нуво на користь лаконічних, «технологічних» форм поп-арту дозволила створити серію плакатів, що легко сприймаються сучасним глядачем. Завдяки використанню растрових сіток, яскравих кольорових плашок та елементів мем-культури, вдалося поєднати архівні артефакти фабрик В. Єфімова та ім. Карла Маркса з сучасною ідентичністю бренду Roshen. Таким чином,

розроблена серія постерів успішно трансформує суху історичну довідку у живий, іронічний та емоційний візуальний діалог, демонструючи тяглість традицій київських солодошів від 1886 року до сьогодні.

Список використаних джерел

1. Мар'янюк Я. Основні етапи формування та розвитку термінології дизайну. URL : <https://science.lpnu.ua/terminology/all-volumes-and-issues/visnik-no-675-2010/osnovni-etapi-formuvannya-ta-rozvitku> (дата звернення: 05.05.2026).
2. Вплив поп-арту на графічний дизайн. URL : <https://hub.edubirdie.com/examples/pop-art-influence-on-graphic-design/> (дата звернення: 05.05.2026.).
3. Досліджуйте яскравий світ поп-арту: історія, характеристики та вплив. URL : <https://yumnatype.com/explore-the-vibrant-world-of-pop-art-history-characteristics-and-influence/> (дата звернення: 08.05.2026).
4. Коцюбанська О. Солодке життя: історія кондитерської справи в Україні. URL : <https://localhistory.org.ua/texts/statti/solodke-zhittia-istoriia-konditerskoyi-spravi-v-ukrayini/> (дата звернення: 08.05.2026).
5. Офіційний сайт ПрАТ «Київська кондитерська фабрика Roshen». URL : <https://www.roshen.com/ua/ua/pro-roshen/fabryky-i-zavody/prat-kyivs-ka-kondyters-ka-fabryka-roshen> (дата звернення: 07.05.2026).
6. Чому поп-арт використовує крапки? URL : <https://bykerwin.com/why-does-pop-art-use-dots-who-invented-pop-art-dots/> (дата звернення: 08.05.2026).

РОЗДІЛ 3

ДЕМОКРАТИЧНІ ЦІННОСТІ ТА ПРАВА ЛЮДИНИ В УМОВАХ ЦИВІЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ

Марія ВИГНАНЕЦЬ,
студентка спеціальності «Право»
Науковий керівник – Богдан САЧУК,
викладач циклової комісії з професійної
та практичної підготовки
Луцький фаховий коледж
рекреаційних технологій і права

ВОЛЯ СЛОВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Воля слова – це один із найважливіших привілеїв людини, що означає змогу вільно висловлювати свої думки, поширювати дані та здобувати їх. В Україні цей привілей гарантовано Конституцією України у статті 34. Він є опорою громадянського устрою, тому що без волі слова люди не спроможні відкрито говорити про проблеми, дискутувати про події в державі та впливати на ухвалення рішень владою. Саме завдяки цьому громадяни можуть вільно розвиватися та бути відвертими.

Але воля слова не є абсолютно необмеженою. Держава може запроваджувати певні стримування, якщо це необхідно для забезпечення безпеки людей, охорони країни або унеможливлення поширення шкідливої та хибної інформації. Ці стримування не означають, що особі взагалі заборонено говорити, але існують певні засади, яких усе ж таки варто дотримуватися. Особливо це має велике значення під час воєнного стану, коли будь-яка вістка може зашкодити безпеці держави та обернутися проти людей.

Під час воєнного стану діє Закон України «Про правовий режим воєнного стану». Він дозволяє тимчасово обмежувати окремі права особистості, зокрема волю слова, але виключно в межах закону і лише тоді, коли це справді потрібно.

У цей період держава може інспектувати відомості в друкованих та електронних медіа, новинах та інтернеті, щоб не допустити витоку суттєвих даних, які можуть скористатися недруги. Треба пам'ятати та усвідомлювати, що під час війни забороняється поширювати звістки про рух військ, місця обстрілів, роботу протиповітряної оборони та інші відомості, що можуть бути корисними противнику. Навіть звичайний допис у соціальних мережах може стати небезпекою, якщо він містить точні чи надмірні дані. Саме тому тепер надзвичайно важливо бути обачним і розмірковувати, перш ніж щось опублікувати у соцмережах або переслати друзям чи знайомим.

Ще одна суттєва складова під час війни – це фейки, тобто неправдиві відомості. Вони можуть поширюватися дуже швидко та непомітно і спричиняти тривогу, переляк або недовіру до уряду та державних структур. Через це держава змушена протистояти дезінформації та стримувати її поширення, аби убезпечити соціум від інформаційних атак.

Водночас воля слова навіть під час воєнного стану не зникає повністю. Люди все ж таки мають право висловлювати свою думку, обговорювати життя в соціумі, говорити про становище в державі та навіть критикувати владу, якщо це не загрожує стабільності держави. Це суттєво, бо без волі думати і мовчати не може існувати правдиве громадянське суспільство.

Також існують світові регламенти, що захищають свободу слова. Наприклад, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. У ній вказано, що волю слова можна обмежувати, але лише тоді, коли це законно, потрібно і не є надмірним. Тобто країна не може просто заборонити все – вона має діяти виправдано. За порушення засад поширення відомостей під час воєнного стану передбачена відповідальність. Зокрема, Кримінальний кодекс України встановлює покарання за оприлюднення інформації про військові дії чи інші важливі факти, що можуть завдати шкоди державі. Це ще раз демонструє, що відомості під час війни надзвичайно важливі, і з ними треба поводитися обережно.

Воля слова під час воєнного стану залишається важливим правом особистості, але її частково обмежують, щоб захистити країну та людей. Держава і громадяни мають діяти обачно та розмірковувати про безпеку. Основне – відшукати належний баланс між тим, аби люди могли висловлювати свою думку, і тим, аби це не шкодило державі. Якщо цей баланс є, то соціум може бути і вільним, і у безпеці водночас, навіть у скрутні часи.

Список використаних джерел

1. Конституція України. Конституція України : станом на 1 січ. 2025 р. Київ : Право, 2025. 84 с.
2. Кримінальний кодекс України. Кримінальний кодекс України : чинне законодавство станом на 2025 рік. Київ : Алерта, 2025. 320 с.
3. Закон України «Про правовий режим воєнного стану». Про правовий режим воєнного стану : Закон України станом на 2025 р. Київ : Центр учбової літератури, 2025. 40 с.
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. // Офіційний вісник України. 2006. № 32. С. 270–302.
5. Верховна Рада України – офіційний вебпортал законодавства України.
6. Законодавство України – офіційна база нормативно-правових актів України.

*Дарина ГАНЯЙЛО,
студентка спеціальності «Середня освіта
(Образотворче мистецтво)»
Науковий керівник – Тетяна Кормакова,
викладач циклової комісії
образотворчого мистецтва і дизайну
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ В СУЧАСНІЙ ШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ УКРАЇНИ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Рівень впровадження інклюзивної освіти визначає рівень зрілості та демократизації суспільства. Створення комфортного безбар'єрного простору та необхідних умов для дітей з інвалідністю в сучасному освітньому просторі стає показником успішного і заможного суспільства. Належні умови для дітей з особливими потребами відкривають перед дитиною (дорослою людиною) необхідні умови для реалізації освітніх потреб, а саме: можливість вчитися, розвивати фізичні і творчі здібності. Україна, яка знаходиться у стані війни, розглядає вирішення цього питання як пріоритетне, люди якої розуміють всю важливість даної проблеми. Дітей з особливими потребами на 2015 рік налічувалося понад 1 млн, тобто, 12 % від загальної кількості дітей в країні. Понад 11 років триває війна в Україні, і кількість людей з інвалідністю неухильно зростає. Без створення безбар'єрного середовища та рівноправних умов для дітей і дорослих держава не може вибудовувати перспективу свого розвитку.

Чимало потреб дитини реалізується завдяки архітектурі, яка дає можливість розробляти сучасні проекти зручного і функціонального середовища через продумане оформлення екстер'єру та інтер'єру.

Звернувшись до міжнародних правових документів, знаходимо визначення інклюзії, сформульоване ЮНЕСКО. Інклюзія (англ. *inclusion*) – включення, залучення. Це процес рівноправного залучення всіх людей до активного суспільного життя і створення середовища, де незалежно від фізичних, ментальних чи соціальних особливостей людина почувається комфортно.

Уперше в науковий обіг термін «інклюзія» ввів М. Уїлл (США), наголошуючи на структурному реформуванні шкіл відповідно до потреб усіх без винятку дітей. У контексті соціальної справедливості інклюзію розглядають як суспільне благо, що потребує надання всім рівних можливостей для доступу до соціальних інститутів.

У Конвенції ООН про права дитини записано вимоги до кожної держави щодо формування національного законодавства відповідно до «Всесвітньої конституції прав дитини». Базова концепція інклюзивної освіти передбачає

дотримання прав усіх дітей на здобуття якісної освіти. Це стосується кожної особи віком до 18 років, але дитина з особливими потребами вимагає додаткової підтримки.

Отже, архітектурний освітній простір для навчання має відповідати чітким стандартам при проєктуванні екстер'єру та інтер'єру.

1993 року Генеральна Асамблея ООН прийняла «Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів» (зазначимо, що термін «інвалід» з 2018 року вилучено з усіх законів України). Цей документ базується на міжнародних правових актах і потребує реалізації заходів щодо забезпечення людям з інвалідністю рівних прав у доступності житла, споруд громадського обслуговування, освітніх закладів, місць роботи і відпочинку. З 2020 року в Україні діє оновлена система підтримки інклюзивної освіти.

Які ж умови може запропонувати сучасна архітектура для дітей з особливими освітніми потребами? Архітектура, техніка, наука завжди були явищами суспільними та соціальними.

Якщо повернутися до історичного минулого, то люди з інвалідністю (каліки, юродиві, сліпі), яких часто називали «блаженними», були оточені підтримкою і допомогою, їм співчували і про них дбали. У добу Середньовіччя при церквах і монастирях завжди виділяли приміщення для шпиталів, розгортали нічліжки для знедолених, роздавали харчі. Ніяких спеціальних умов у приміщеннях створено не було, засобів для полегшення пересування чи ліків тоді не існувало. Єдине, що було характерним для того часу, – це толерантність і співчуття, з якими суспільство ставилося до таких людей.

З XVIII ст. настають серйозні зміни у суспільстві: відкриття у галузі хімії, природничих наук, медицині стають фундаментом для подальшого вивчення фізіології людини, зокрема й осіб із фізичними вадами.

Архітектура та її розвиток у бік створення умов для людей з особливими потребами охоплює період XX-XXI ст., коли наукові й технічні досягнення стають мірилом трансформації свідомості та ставлення суспільства до людей з особливими потребами. Завдяки винаходам у галузі техніки, медицини, хімії, а також розробці та впровадженню нових методів лікування людство отримує можливість реалізувати теоретичні розробки на практиці.

Водночас з'являється чимало наукових статей і практичних кейсів серед європейських лікарів, науковців, експериментаторів у галузі психології й медицини. Значний внесок у дослідження розвитку дітей із фізичними вадами зробили: М. Монтесорі («Будинок вільної дитини»), П. Петерсон (ігровий ена-план), С. Френе («Школа успіху і радості»), Ж.-О. Декролі («Школа для життя через життя»), В. Біблер («Школа діалогу культур»). Без подібних досліджень, винаходів, сучасна інклюзія не змогла б задовольнити потреби дитини чи дорослої людини, не відкрила б нові можливості адаптації та успішної самореалізації осіб з інвалідністю.

У XX ст. потужна будівельна індустрія, збірні та монолітні конструкції, скло й алюміній відкрили перед архітекторами нові можливості вирішення

надскладних завдань. Формальна стилістика була замінена на ясні, чіткі конструкції, а простір тепер використовували більш раціонально й економно. До ідей «нової архітектури» звертаються архітектори багатьох країн, зокрема школа Баухауз, де формується нове бачення: споруда як цілісна система для всіх сфер гармонійного розвитку людини.

Керуючись фабричними стандартами, В. Гропіус розробляє меблі в заданому масштабі; архітектуру починають органічно поєднувати з вільним простором природи. Вона поступово задовольняє як матеріальні, так і духовні потреби. Проекти задовольняють потреби у створенні безбар'єрного простору як в інтер'єрі, так і в екстер'єрі.

Винаходи для здорових людей поступово входять у побут людей з інвалідністю: ліфти, пандуси, підйомники для колісних крісел у метро, музеях, торговельних центрах, офісах, навчальних закладах різного ступеня, кімнати особистої гігієни, тощо. Сучасний архітектурний простір сьогодні адаптується до потреб дітей з ООП. Кожна дитина з вадами має отримати освіту, належні житлово-побутові умови для нормального розвитку. Це передбачає істотні зміни в культурі, політиці, практичній діяльності під час проведення навчально-виховних заходів.

Нові матеріали для фарбування стін, колір яких не «травмує» зір дітей з порушеннями зору, натяжні стелі, що легко миються й не викликають алергії у дітей з легеневиими захворюваннями. Спеціальна суміш для заливки поверхні підлоги полегшує рух інвалідного візка. Не відчуваючи додаткових незручностей, дитина перебуває у комфортному і просторому середовищі. За словами видатного архітектора ХХ ст. Ле Корбюзьє, такі споруди мали втілювати «піднесене прагнення».

Доступ до якісної інклюзивної освіти сприяв розробці та адаптації навчальних планів і програм, більш детальному опрацюванню методик з урахуванням інших захворювань. Нові форми і засоби навчання знаходять підтримку у батьків. Співпраця з партнерами – громадськими організаціями – стала потужною підтримкою в реалізації індивідуальних освітніх потреб учнів.

Інклюзія в архітектурі – це коли дитина без особливих зусиль може потрапити до будь-якого приміщення (тротуари біля школи з розмітками, розважальні комплекси біля школи для дітей з порушенням опорно-рухового апарату, широкі коридори, зручні меблі-трансформери, портфелі на колесах тощо).

До прогресивних безбар'єрних винаходів можна віднести обладнання, сучасні матеріали, що не шкодять здоров'ю і є безпечними для життя дитини, розробка універсального дизайну в освіті. Для полегшення учням опанування необхідними знаннями дидактичний матеріал на уроках образотворчого мистецтва подають спрощеною та зрозумілою мовою (easy-to-read), структурують інформацію у вигляді коротких абзаців, покрокових інструкцій, наочних схем, ілюстрацій та візуальних розкладів тощо.

Вчитель пропонує учням 7 класу матеріал, що базується на психолого-педагогічній і навчально-методичній базі, у вигляді фільмів, портретів художників, демонструючи архітектурні об'єкти, репродукції творів мистецтва. Для учнів з вадами зору ці ресурси супроводжуються аудіокоментуванням або тифлокоментуванням (словесним описом предметів, завдань, флори, фауни, творчих завдань, послідовності їх виконання).

На прикладі методичних рекомендацій, обраних із програми «Нова українська школа», можуть бути розроблені творчі проєкти на основі принципів безбар'єрності пришкольного простору.

Таким чином, архітектура стає експериментальним майданчиком для реалізації сміливих рішень. Вона говорить із суспільством «новою архітектурною мовою», демонструючи багату систему засобів художньої виразності. Інклюзія в сучасному суспільстві – це про безбар'єрність у діях, коли розробляються конкретні рішення, що відкривають перед кожною людиною можливості бути рівноправними і вільними.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ. Ірпінь; Перун, 2001. 1440 с.
2. Романовська Л. І., Подкоритова Л. О. Основи психології і педагогіки: навчальний посібник. Львів : «Новий Світ», 2025. 450 с.
3. Швед М. Основи інклюзивної освіти: підручник. Львів: Український католицький університет, 2015. 360 с.

Крістіна КОРОБЕНКО,
студентка спеціальності «Право»
Науковий керівник – Тамара КЛЮЧНИКОВА,
викладач циклової комісії
суспільних дисциплін і правознавства
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

БАЛАНС МІЖ ДЕРЖАВНОЮ БЕЗПЕКОЮ ТА ПРАВАМИ ЛЮДИНИ У ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ ЩОДО ПОДОЛАННЯ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Актуальність проблеми забезпечення балансу між державною безпекою та правами людини в Україні в умовах воєнного стану є надзвичайно значущою та зумовлена сукупністю сучасних викликів і загроз.

Повномасштабна збройна агресія проти України істотно вплинула на криміногенну ситуацію в державі. Війна спричинила трансформацію

організованої злочинності, яка не лише збереглася, а й адаптувалася до нових умов, ускладнивши форми та методи своєї діяльності. Злочинні угруповання активно використовують соціально-економічну нестабільність, масове переміщення населення, ослаблення контролюючих механізмів і кризові явища для розширення сфери свого впливу. За таких обставин протидія організованим злочинності набуває не лише кримінально-правового, але й стратегічного значення, стаючи складовою національної безпеки [1, с. 3; 8, с. 5].

Водночас держава, реагуючи на нові загрози, об'єктивно змушена розширювати повноваження правоохоронних органів, особливо у сферах оперативно-розшукової діяльності, контролю за комунікаціями, пересуванням осіб та обігом майна [6, с. 2]. Проте навіть в умовах війни така діяльність не може бути безконтрольною, оскільки Україна продовжує функціонувати як правова держава, яка зобов'язана гарантувати дотримання прав і свобод людини [1, с. 5; 9, с. 12].

Наукові підходи та сучасні дослідження акцентують увагу на тому, що в умовах воєнного стану держава повинна одночасно реалізовувати кілька ключових завдань: забезпечувати належний рівень безпеки, дотримуватися принципу верховенства права, а також діяти відповідно до міжнародних стандартів у сфері прав людини [9, с. 15; 10, с. 21]. Це формує складну правову дилему, яка полягає у необхідності поєднання ефективного та іноді жорсткого реагування на загрози з обов'язком недопущення надмірного обмеження прав і свобод громадян.

Особливо гостро ця проблема проявляється у діяльності правоохоронних органів, адже саме вони безпосередньо реалізують функції держави у сфері боротьби зі злочинністю. Їх діяльність охоплює проведення оперативно-розшукових заходів, здійснення досудового розслідування, а також застосування заходів державного примусу [4, с. 45; 5, с. 18]. У зв'язку з цим будь-які недоліки у правовому регулюванні або практиці можуть мати серйозні наслідки.

Зокрема, недосконалість законодавчої бази, включаючи наявність застарілих або недостатньо чітких норм, може спричиняти перевищення службових повноважень, порушення прав людини та, як наслідок, зниження рівня довіри суспільства до правоохоронної системи в цілому [13, с. 112; 14, с. 67].

Водночас ефективна протидія організованим злочинності в сучасних умовах неможлива без використання інноваційних технологій збору та аналізу інформації, активної міжнародної взаємодії, а також належного рівня повноважень правоохоронних органів [11, с. 9]. Саме це обумовлює необхідність формування такої моделі правового регулювання, яка б забезпечувала гармонійне поєднання інтересів державної безпеки та захисту прав людини.

У зв'язку з цим особливої ваги набуває розробка збалансованого підходу, який би передбачав одночасне досягнення кількох цілей: ефективного забезпечення державної безпеки, надійного захисту прав і свобод людини, а

також встановлення дієвого демократичного контролю за діяльністю правоохоронних органів [12, с. 14].

Додатковим фактором, що підсилює актуальність досліджуваної теми, є євроінтеграційний курс України. Дотримання міжнародних стандартів у сфері прав людини є необхідною передумовою для поглиблення співпраці з міжнародними інституціями, гармонізації національного законодавства з правом Європейського Союзу та забезпечення стабільного функціонування демократичної правової держави [9, с. 18].

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України.
2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р.
3. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р.
5. Закон України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 р.
6. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18 лютого 1992 р.
7. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 р.
8. Закон України «Про боротьбу з організованою злочинністю» від 30 червня 1993 р.
9. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод // Рада Європи. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права.
10. Організація Об'єднаних Націй. Доповіді щодо впливу війни на організовану злочинність в Україні.
11. Національна академія внутрішніх справ. Наукові публікації з проблем забезпечення прав людини в діяльності правоохоронних органів.
12. Бандурка О. М. Організована злочинність: теорія і практика протидії. Харків: Право, 2019.
13. Тихий В. П. Кримінальне право України: загальна частина. Київ: Юрінком Інтер, 2020.
14. Шибіко В. П. Кримінальний процес України: навчальний посібник. Київ: Алерта, 2021.

Єлизавета КРИГІНА,
Владислава НЕВДАЩЕНКО,
Марія ПРИЛІПКО,
студентки спеціальності «Початкова освіта»
Науковий керівник – Олександр КАЗАКОВ,
викладач циклової комісії
суспільних дисциплін та правознавства,
кандидат історичних наук, доцент
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

«БІЛІ ПЛЯМИ», МІФИ ТА СТЕРЕОТИПИ В СУСПІЛЬНОМУ РОЗУМІННІ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ВОЄННОГО ЧАСУ

Проблема, на вирішення якої спрямований наш проєкт, полягає у глибокому вкоріненні імперських та радянських міфів, що штучно деформували образ українця як усередині країни, так і на міжнародній арені. Цільовою аудиторією нашого дослідження є сучасна українська молодь, освітяни, українці, які перебувають за кордоном, а також іноземці, чие уявлення про Україну роками формувалося під впливом російської пропаганди.

Головною причиною цієї проблеми є довготривала стратегія Російської імперії та СРСР із цілеспрямованого знищення української еліти та інтелектуального шару, що призвело до соціокультурної амнезії. Паралельно відбувалася системна культурна апропріація: Росія привласнювала українських геніїв, науковців та митців-авангардистів, водночас тавруючи суто українську культуру як виключно провінційну, сільську та «шароварну». Наслідки цього явища мають величезні масштаби: навіть сьогодні ми спостерігаємо недостатню обізнаність суспільства про власний міський модернізм та втрату ідентичності, що виливається у вразливість до ворожих наративів.

Якщо цю проблему не вирішувати, ризики для держави будуть критичними. Без повної деколонізації свідомості та руйнування міфу про «один народ» гібридна війна матиме сприятливий ґрунт, що становить пряму загрозу національній безпеці. Спроби вирішити цю проблему вже здійснюються на державному рівні, зокрема Українським інститутом національної пам'яті через закони про деколонізацію топонімії та пам'ятників. Проте інерція асиміляції триває, тому суспільство потребує низових освітніх ініціатив для подолання «білих плям» [1].

Мета проєкту: підготувати та презентувати інтерактивну інформаційну пам'ятку для розвінчування ключових стереотипів про українську культуру до кінця травня 2026 року, базуючись на результатах власного соціологічного дослідження.

Для досягнення мети сформульовано наступні завдання:

1. Дослідити історичні передумови формування стереотипів про українців та проаналізувати масштаби російської культурної апропріації.
2. Провести опитування серед різних категорій респондентів (українців за кордоном та іноземців) для виявлення найпоширеніших міфів та проаналізувати отримані дані.
3. Виготовити інформаційну пам'ятку, яка слугуватиме інструментом популяризації справжньої історико-культурної спадщини.

Результатом проекту стало створення компактної інформаційної пам'ятки «Втрачена ідентичність». Цей продукт розробляється як відповідь на виявлені під час нашого соціологічного опитування найстійкіші «білі плями» у свідомості українців та іноземців. Пам'ятка у доступній та візуально привабливій формі спростовуватиме міф про виключно «селянську» націю, демонструючи здобутки українського міського модернізму. Вона міститиме конкретні приклади вкраденого мистецтва та привласнених наукових відкриттів (зокрема, справжню приналежність таких постатей, як Соня Делоне, Архип Куїнджі чи Ігор Сікорський). Пам'ятка буде адаптована для поширення як у цифровому форматі через соціальні мережі, так і у друкованому вигляді для використання у закладах освіти, що допоможе ефективно боротися з російськими наративами на рівні повсякденної комунікації [3]. Створення такого продукту є прямим виконанням другого завдання нашої теми, оскільки він пропонує реальний інструмент усунення стереотипів для формування неупередженого розуміння нашої спадщини [2].

Реалізація ідеї передбачає кілька логічних кроків, які безпосередньо ведуть до досягнення поставленої мети. Насамперед ми збираємо та аналізуємо теоретичну базу щодо історичних травм, Розстріляного відродження та привласненого мистецтва. Наступним кроком є проведення та детальна обробка результатів нашого соціологічного опитування. Після цього ми переходимо до безпосередньої розробки дизайну та текстового наповнення інформаційної пам'ятки, а завершальним етапом стане її поширення серед цільової аудиторії та презентація на конференції.

Для повноцінного втілення цих кроків нам потрібні відповідні ресурси. Передусім це інтелектуальні ресурси для аналізу історичних джерел та соціологічних даних, а також технічні засоби: комп'ютерна техніка, програми для графічного дизайну та доступ до соціальних мереж для безкоштовного розповсюдження цифрової версії продукту. Загальний термін, необхідний для проходження всіх цих етапів – від зародження ідеї до фінальної презентації проекту у травні – становить близько двох місяців.

Позитивний результат роботи підтверджуватимуть конкретні показники. Кількісними індикаторами стала кількість респондентів, які долучилися до опитування, обсяг поширених цифрових чи друкованих копій пам'ятки, а також статистика охоплень у соціальних мережах.

Представлене дослідження, що охопило 330 респондентів (громадян України та іноземців), дозволяє констатувати фундаментальні зрушення у

сприйнятті національної ідентичності. Отримані дані свідчать про інтенсивний процес деколонізації масової свідомості та поступове звільнення від імперських наративів.

1. Культурно-мовна самоідентифікація та деконструкція стереотипів.

Центральним елементом трансформації є утвердження суб'єктності української культури. 36,7% опитаних визначають її як повністю незалежну, що вказує на подолання міфу про її «вторинність». Особливо високий рівень консолідації спостерігається у мовному питанні: 80,9% респондентів маркують українську мову як автономну, визнаючи її ключовим символом державності та історичної тяглості.

Важливим результатом є руйнування нав'язаного імперським дискурсом стереотипу про «аграрний характер» української культури – понад 70% респондентів заперечують це твердження, що свідчить про переосмислення інтелектуального та модерного потенціалу нації.

2. Війна як каталізатор національного самоусвідомлення.

Події після 2022 року стали потужним чинником рефлексії: понад 66% опитаних зафіксували зміни у власному сприйнятті України, причому для 56,7% воно набуло більшої глибини. Емпірично підтверджено зростання інтересу до національного культурного продукту у половини респондентів.

Спостерігається якісна трансформація образу України у світі: від моделі «жертви» або «бідної країни» до концептів «незламності» та «гідності». Водночас респонденти гостро відчують проблему недостатньої репрезентації України на глобальному рівні, оцінюючи рівень світових знань про неї як переважно низький (60%) [1].

3. Критичне мислення та подолання історичних викривлень.

Аналіз відкритих відповідей виявив високий рівень медіаграмотності та критичного ставлення до інформації: респонденти усвідомлюють штучність деформації українського образу радянською пропагандою (40,6% респондентів вважають ідентичність спотвореною).

Отже, сучасна українська ідентичність постає як динамічна, багатофакторна система, що синтезує історичну пам'ять, мовну єдність та спільний досвід боротьби. Дослідження підтверджує запит суспільства на автентичне представлення України та готовність до глибокої саморефлексії задля остаточного подолання постколоніальної спадщини.

Якісні показники полягають у підвищенні рівня обізнаності читачів про український міський модернізм та в їхній здатності критично оцінювати і розпізнавати російські культурні міфи.

Після ознайомлення з пам'яткою читачі одразу отримають концентровані знання про репресованих українських діячів та факти культурної крадіжки, що стимулюватиме їх до первинного переосмислення звичного бачення української історії.

Довгострокові результати, які будуть досягнуті через шість місяців, рік або навіть пізніше після завершення проєкту, матимуть значно глибший вплив на суспільство. Очікується, що використання таких пам'яток в освітньому та

культурному просторі сприятиме формуванню стійкого імунітету до ворожої пропаганди. Згодом це допоможе відновити колективну пам'ять, остаточно позбутися комплексу меншовартості та зміцнити українську ідентичність, розуміючи її як багатогранну, урбаністичну та європейську.

Список використаних джерел

1. Вплив війни на молодь в Україні загальнонаціональне дослідження аналітичний звіт за 2025 рік. URL : https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Molodizhna_polityka/2026/impact-of-war-on-youth-in-ukraine-2025.pdf (дата звернення 23.04.2026).
2. Рада Європи презентувала дослідження потреб молодіжних центрів та просторів. URL : <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/the-council-of-europe-presented-a-research-of-the-needs-of-youth-centres-and-spaces> (дата звернення 23.04.2026).
3. Шевченко С. Українські воєнні мігранти в Польщі: життя підлітків та їхніх матерів. Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2024. №4, С. 51–84. URL : <https://stmm.in.ua/archive/ukr/2024-4/5.pdf> (дата звернення 23.04.2026).

Олексій ЛЕВЧУК,
студент спеціальності «Право»
Науковий керівник – Олена ШЕВЧЕНКО,
викладач циклової комісії
суспільних дисциплін і правознавства,
кандидат юридичних наук, доцент
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

РЕФОРМУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО НАГЛЯДУ ЗА ЗАКОННІСТЮ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

10 листопада 2025 року Президент України підписав Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення законності та прозорості в діяльності органів місцевого самоврядування» [1]. Його положення спрямовані на формування ефективної системи державного нагляду за законністю актів органів місцевого самоврядування, а також на запровадження кадрового резерву для зайняття посад голів районних державних адміністрацій. Реформа місцевого самоврядування в Україні, що реалізується з 2014 року, об'єктивно зумовила необхідність створення ефективного механізму контролю за законністю рішень органів місцевого самоврядування. Відсутність системного адміністративного нагляду після реформування прокуратури спричинила формування правового вакууму, що негативно вплинуло на забезпечення принципу законності. У зв'язку з цим постає необхідність розглянути питання реформування адміністративного

нагляду за законністю в діяльності органів місцевого самоврядування як етапу реформи децентралізації.

Питання адміністративного нагляду за діяльністю органів місцевого самоврядування розглядали ряд науковців, серед них Виходов Є. А. [2] (розглянуто визначення нагляду в наукових дослідженнях), Муртіщева А. О. [3] (проаналізовано засади правового регулювання механізмів адміністративного нагляду в окремих державах Європейського Союзу та в Україні), Ніцевич О. В. [4] (досліджено нагляд як складову системи забезпечення законності і дисципліни в умовах воєнного стану) та ін.

До 2025 року функції контролю за законністю актів органів місцевого самоврядування не були належним чином нормативно врегульовані. Положення Закону України «Про місцеві державні адміністрації» [5] мали декларативний характер і не містили ефективних процедурних механізмів реалізації відповідних повноважень. Постає необхідність приведення у відповідність національне законодавство стандартам Європейської хартії місцевого самоврядування [6], яка передбачає наявність чітко визначених процедур державного нагляду.

Контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування переважно здійснюється за принципом *ex post* (з лат. – «після цього»), тобто після набрання актами чинності. Основним інструментом контролю виступає адміністративне судочинство відповідно до Кодексу адміністративного судочинства України [7]. Водночас судовий процес пов'язаний з тривалими строками розгляду справ, відсутністю оперативного реагування та накопичення негативних правових наслідків незаконних актів. В умовах збройної агресії особливої актуальності набуло питання оперативного реагування на акти органів місцевого самоврядування, які можуть становити загрозу територіальній цілісності держави.

Зміни до законодавства впроваджують цілісну систему державного нагляду за законністю актів органів місцевого самоврядування та запроваджуються механізми запобігання правопорушенням у цій сфері. Крім того, формується правова основа для підвищення прозорості взаємодії між місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування.

Внесені зміни до Закону України «Про місцеве самоврядування» [8], а саме його доповнено статтями 76⁻¹ «Забезпечення законності актів обласних рад» та 76⁻² «Забезпечення законності актів сільських, селищних, міських, районних у місті рад, їх виконавчих органів, районних рад». Також встановлено багаторівневу систему державного нагляду: за актами обласних рад – центральний орган виконавчої влади, визначений Кабінетом Міністрів України; за актами районних рад – обласні державні адміністрації; за актами сільських, селищних і міських рад – районні державні адміністрації. Передбачено, що у разі, якщо акт органу місцевого самоврядування створює загрозу територіальній цілісності України, його дія може бути невідкладно зупинена з одночасним зверненням до суду. Внесено зміни до Кодексу

адміністративного судочинства України, якими уточнено порядок розгляду справ щодо законності актів органів місцевого самоврядування.

Місцеві державні адміністрації зобов'язані не рідше одного разу на квартал інформувати органи місцевого самоврядування про зміни у законодавстві та практику його застосування. У разі виявлення актів, що не відповідають законодавству, державні адміністрації звертаються до відповідного органу місцевого самоврядування з вимогою усунути порушення. У разі невиконання такої вимоги подається адміністративний позов до суду.

Закріплені законом зміни вводяться в дію через 12 місяців після припинення або скасування воєнного стану в Україні. Протягом одного року з дня введення Закону в дію функції нагляду за актами сільських, селищних і міських рад здійснюватимуть обласні державні адміністрації.

Отже, прийняття зазначеного Закону є важливим етапом розвитку адміністративного права України та завершення реформи децентралізації. Він усуває інституційні прогалини попередньої моделі; формує цілісний механізм державного нагляду; підвищує ефективність забезпечення законності. Водночас його реалізація потребує: дотримання принципу пропорційності; запобігання політизації наглядових функцій; належного нормативного та кадрового забезпечення. Подальші наукові дослідження доцільно спрямувати на оцінку практики застосування Закону після введення його в дію.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення законності та прозорості в діяльності органів місцевого самоврядування: Закон України від 05.11.2025 № 4677-IX URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4677-20#Text>
2. Виходов Є. А. Визначення адміністративного нагляду за діяльністю органів місцевого самоврядування в наукових дослідженнях. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 10. С. 156-160. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2023_10_26
3. Муртіщева А. О. Засади правового регулювання механізмів адміністративного нагляду за діяльністю органів місцевого самоврядування в окремих державах Європейського Союзу та в Україні. *Київський часопис права*. 2023. № 3. С. 20-26. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/klj_2023_3_5
4. Ніцевич О. В. Публічний контроль та адміністративний нагляд як складові системи забезпечення законності і дисципліни в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Дніпровського державного університету внутрішніх справ*. 2025. № 1. С. 21-27. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdduvs_2025_1_5
5. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 № 586-XIV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text>
6. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15.10.1985. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text
7. Кодекс адміністративного судочинства України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>
8. Про місцеве самоврядування: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

Вікторія ЛИТВИН,
студентка 4 курсу
Науковий керівник – Олена БОБОКАЛ,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист
Київський фаховий коледж
туризму і готельного господарства
(м. Київ, Україна)

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ СУСПІЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Юридична наука є фундаментальною складовою суспільного розвитку, оскільки вона забезпечує теоретичне обґрунтування правових процесів та сприяє вдосконаленню законодавства.

У сучасних умовах стрімких змін суспільних відносин, зумовлених глобалізацією та цифровізацією, виникає необхідність переосмислення ролі юридичної науки та її функцій [3].

Питання розвитку юридичної науки досліджували багато вітчизняних і зарубіжних учених, які аналізували як історичні аспекти становлення правової думки, так і сучасні тенденції її трансформації [4].

Юридична наука має теоретико-прикладний характер: вона не лише формує теорію держави і права, але й розробляє рекомендації для вдосконалення законотворчої та правозастосовчої практики [2].

Розвиток юридичної науки в Україні пов'язаний із процесами європейської інтеграції, що передбачає гармонізацію національного законодавства з правом Європейського Союзу та міжнародними стандартами.

Сучасний етап розвитку характеризується методологічним оновленням, зокрема застосуванням інституційного, порівняльно-правового та аксіологічного підходів до аналізу правових явищ [3].

Важливим напрямом є гуманізація права, що передбачає орієнтацію на забезпечення прав і свобод людини відповідно до сучасних правових цінностей [5].

Значний вплив на розвиток юридичної науки має цифровізація, яка сприяє формуванню нових галузей, таких як кіберправо та право електронної комерції [5].

Юридична наука також активно взаємодіє з іншими науками – соціологією, економікою, політологією та психологією, що дозволяє комплексно досліджувати правові процеси [4].

Значного розвитку юридична наука зазнала під час війни, а саме кардинальної трансформації, перефокусувавшись на потреби воєнного стану, забезпечення національної безпеки та фіксацію воєнних злочинів РФ. Основними напрямками стали дослідження міжнародного гуманітарного права, кримінального права (у частині воєнних злочинів) та трансформація цивільного й адміністративного законодавства до нових умов.

Перспективи розвитку юридичної науки України зосереджені на адаптації до викликів війни, євроінтеграції та цифровізації. Основні напрямки включають реформування праворозуміння, розвиток міжнародного права для захисту прав людини, впровадження новітніх методів досліджень, а також зміцнення правової держави через ефективну взаємодію з практикою [5].

Отже, юридична наука є динамічною системою знань, яка постійно розвивається, вдосконалюється під впливом суспільних змін. Сучасні тенденції вимагають від неї гнучкості, інноваційності та міждисциплінарного підходу. Подальший її розвиток сприятиме зміцненню правової держави, забезпеченню ефективного правового регулювання соціальних процесів.

Список використаної літератури

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96>
2. Скакун О.Ф. Теорія держави і права. Харків: Консум, 2011.
3. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави. Львів, 2012.
4. Кельман М.С., Мурашин О.Г. Загальна теорія держави і права. Київ, 2015.
5. Баранов О.А. Право в умовах цифрової трансформації. Київ, 2020.

Вікторія ЛІПІНСЬКА,
*студентка спеціальності «Професійна освіта
(Технологія виробів легкої промисловості)»*
Науковий керівник – Наталія РЕШЕТНЯК,
*викладач циклової комісії
загальноосвітньої підготовки,
ВСП «Професійно-педагогічний фаховий коледж
Глухівського національного педагогічного
університету імені Олександра Довженка»
(м. Глухів, Україна)*

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Актуальність проблеми формування національних цінностей у сучасному освітньому просторі України визначається потребою у вихованні патріотично свідомого покоління, здатного відстоювати суверенітет держави, зберігати культурну ідентичність і творити демократичне суспільство. Педагогічні дисципліни займають особливе місце у системі підготовки майбутніх учителів, оскільки саме вони закладають світоглядні, морально-етичні та культурні орієнтири особистості.

Поняття «національні цінності» охоплює широкий спектр духовних, культурних, соціальних та громадянських орієнтирів суспільства. До ключових національних цінностей, що мають формуватися в процесі

професійної підготовки педагогів, належать: патріотизм і любов до Батьківщини, повага до державної мови та культурної спадщини, усвідомлення національної ідентичності, демократичні свободи та права людини, громадянська відповідальність і солідарність.

Формування національних цінностей у студентів педагогічних спеціальностей здійснюється через зміст навчальних курсів, методи та форми організації навчання, особистісну позицію викладача та виховний потенціал університетського середовища. Зміст педагогічних дисциплін – «Педагогіки», «Історії освіти», «Порівняльної педагогіки», «Дидактики», «Теорії виховання» – містить значний аксіологічний потенціал, який за умови його цілеспрямованого розкриття сприяє формуванню у студентів цілісного уявлення про роль освіти в розвитку нації та держави.

Особливого значення в сучасних умовах набуває інтеграція у зміст педагогічних дисциплін матеріалу з історії українського шкільництва, педагогічної думки, просвітницького руху, а також актуальних питань реформування освіти в контексті євроінтеграційного курсу України. Осмислення здобутків вітчизняних педагогів – Г. Сковороди, К. Ушинського, Б. Грінченка, Г. Ващенка, В. Сухомлинського та інших – сприяє формуванню почуття національної гордості, розумінню спадкоємності освітніх традицій.

Серед ефективних педагогічних методів формування національних цінностей у процесі викладання педагогічних дисциплін виокремлюємо: проблемно-пошукові методи (аналіз педагогічних ситуацій, дискусії, кейс-стаді); проєктну діяльність (розробка виховних заходів патріотичного спрямування); діалогічні методи (обговорення суспільно значущих подій, ціннісних дилем); інтерактивні форми навчання (рольові ігри, симуляції, воркшопи); використання творів мистецтва, літератури, документальних матеріалів національно-патріотичного змісту.

Важливою умовою ефективності зазначеного процесу є особистісна позиція викладача: його ціннісна орієнтація, громадянська зрілість і здатність до ціннісного діалогу зі студентами. Викладач педагогічних дисциплін виступає не лише транслятором знань, а й моделлю носія національних цінностей, зразком громадянської і фахової відповідальності.

Середовищний підхід передбачає організацію культурно-освітнього простору закладу вищої освіти, насиченого символами, традиціями, подіями, що апелюють до національної ідентичності студентів. Участь у відзначенні державних свят, вшануванні героїв, культурних заходах, волонтерській діяльності органічно доповнює аудиторну роботу і сприяє переходу цінностей із когнітивного рівня на емоційно-поведінковий.

Формування національних цінностей у студентів потребує системності, наскрізності та узгодженості дій усіх суб'єктів освітнього процесу. Педагогічні дисципліни мають значний потенціал для виховання національно свідомого, патріотично налаштованого та громадянсько активного педагога – людини, яка у своїй майбутній діяльності продовжить цю виховну місію серед учнів. Перспективними напрямками подальших досліджень є розробка

діагностичного інструментарію для оцінювання рівня сформованості національних цінностей у майбутніх педагогів та визначення умов підвищення ефективності цього процесу в умовах воєнного та повоєнного часу.

Список використаної літератури

1. Бех І. Д. Виховання особистості: у 2 кн. Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. Київ : Либідь, 2018. 280 с.
2. Кремень В. Г. Філософія національної ідеї в освіті: монографія. Київ : Грамота, 2019. 576 с.
3. Сухомлинська О. В. Історія української педагогіки: підручник. Київ : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020. 352 с.
4. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посіб. Київ : А.С.К., 2019. 192 с.
5. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України : затв. Наказом Міністерства освіти і науки України від 06.06.2022 № 527. Київ, 2022.

*Діана МИХАЙЛОВСЬКА,
студентка спеціальності
«Секретарська та офісна справа»
Науковий керівник – Олена БОБОКАЛ,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист
Київського фахового коледжу
туризму та готельного господарства
(м. Київ, Україна)*

ПРАВОВА ДЕРЖАВА ТА ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО: ШЛЯХ ДЕМОКРАТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ В УКРАЇНІ

У сучасному світі особливого значення набуває розвиток правничої держави та громадянського суспільства. Ці поняття є фундаментом демократичного устрою будь-якої країни та відіграють важливу роль у забезпеченні прав і свобод людини. Для України питання формування правової держави та активного громадянського суспільства є особливо актуальним, оскільки держава продовжує процес демократичних реформ і прагне утвердження європейських цінностей [5].

Правова держава – це організація політичної влади, діяльність якої заснована на принципах верховенства права і закону, взаємній відповідальності держави і особи, визнанні та реальному забезпеченні прав і свобод людини і громадянина, окремих груп людей і громадянського суспільства в цілому. Основним принципом правової держави є підпорядкування діяльності органів влади законові. У такій державі закон є обов'язковим як для громадян, так і для самої влади [2].

Важливим нормативно-правовим документом, що закріплює головні засади правової держави в Україні, є Конституція України. У ній визначено, що Україна є суверенною, незалежною, демократичною, соціальною та правовою державою. Конституція також закріплює основні права і свободи людини та громадянина, які визнаються найвищою соціальною цінністю [1].

Одним із основних принципів правової держави є верховенство права. Цей принцип означає, що всі державні органи, посадові особи та громадяни мусять діяти відповідно до законодавства. Жоден індивід не може бути вище закону, а порушення прав людини повинно мати відповідні юридичні наслідки [5].

Ще одним суттєвим принципом правової держави є поділ влади. Цей принцип передбачає розмежування державної влади на законодавчу, виконавчу та судову. Такий поділ уможливорює уникнення зловживання владою та гарантує рівновагу між різними гілками влади. Законодавча влада ухвалює закони, виконавча – провадить їхнє виконання, а судова – здійснює нагляд за дотриманням законності [3].

Не менш важливим елементом правової держави є гарантії прав і свобод людини. Держава повинна не лише проголошувати права громадян, але й забезпечувати їх справжній захист. Це здійснюється через систему судів, правоохоронні органи, а також різні механізми правового захисту.

Концепція громадянського суспільства тісно пов'язана з поняттям правової держави. Громадянське суспільство – це суспільство вільних індивідів і рівних можливостей. Кожен є власником і володіє необхідними матеріальними засобами і благами, які забезпечують його нормальне існування. До таких інститутів можна віднести громадські організації, професійні спілки, благодійні фонди, засоби масової інформації та інші структури [4].

Громадянське суспільство відіграє значущу роль у нагляді за діяльністю державної влади. Воно сприяє прогресу демократії, охороні прав людини та становленню дієвої громадянської позиції населення. Саме завдяки діяльності громадських організацій, суспільних рухів та інших інституцій громадяни здатні впливати на державну політику та долучатися до вирішення суспільно вагомих питань [4].

Значущою ознакою громадянського суспільства є діяльність громадян. У демократичній державі люди мають право долучатися до політичного та суспільного життя країни, висловлювати свою позицію, засновувати громадські організації та захищати свої інтереси законними методами.

В Україні процес становлення громадянського суспільства триває. Важливу роль у цьому відіграють громадські організації, волонтерські рухи та інші ініціативи. Особливо помітною стала активність громадян у часи суспільно-політичних змін, коли люди єдналися задля захисту демократичних цінностей, прав людини та суверенітету держави.

Ключовим чинником розвитку громадянського суспільства є правова культура населення. Люди мають знати свої права, розуміти шляхи їх захисту

та бути спроможними відстоювати їх у законний спосіб. Саме тому велике значення має правнича освіта та правове виховання молоді.

Сучасна молодь відіграє значущу роль у становленні такого суспільства. Молоді особи жваво долучаються до громадських починань, волонтерських проєктів, соціальних акцій та інших видів суспільної діяльності. Така діяльність сприяє розвитку демократії та формуванню відповідального ставлення до суспільних процесів.

Разом із цим, у процесі формування правової держави та громадянського суспільства в Україні існують певні виклики. Серед них можна зазначити невисокий рівень правничої культури населення, недовіру до державних установ, корупцію, а також недостатньо високу активність громадян у суспільному житті. Подолання цих негараздів вимагає системної праці держави та суспільства.

Важливим вектором розвитку правової держави є вдосконалення законодавства, підвищення дієвості державних органів та забезпечення прозорості влади. Крім того, потрібно створювати умови для розвитку громадських ініціатив та підтримувати діяльність громадських організацій.

Таким чином, правова держава та громадянське суспільство є взаємопов'язаними складовими демократичного поступу держави. Результативне функціонування правової держави неможливе без жвавої участі громадян у суспільному житті, а розвиток громадянського суспільства вимагає наявності правничих гарантій та верховенства права.

Отже, становлення правової держави та поступ громадянського суспільства є важливими передумовами демократичного розвитку України. Забезпечення верховенства права, оберіг прав людини, розвиток правової культури та дієва громадянська позиція населення сприятимуть укріпленню демократії та зведенню сучасної правової держави [2, 4].

Список використаних джерел

1. Конституція України: офіційний текст : станом на чинну редакцію. – Київ : Верховна Рада України. – Ст. 3 – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/> (дата звернення 06.05.2026)
2. Правова держава та правове поле: Режим доступу : https://studies.in.ua/polit-sistem_ekzamen/2668-pravova-derzhava-ta-pravove-pole.html (дата звернення 06.05.2026)
3. Поділ влади на законодавчу, виконавчу, судову. Обмеження державної влади : Режим доступу : <https://ccu.gov.ua/en/node/17333> (дата звернення 06.05.2026)
4. Громадянське суспільство та соціальна правова держава : Режим доступу : <https://buklib.net/books/22132/> (дата звернення 06.05.2026)
5. Словник синонімів : Режим доступу : <https://synonimy.info/%D0%BE> (дата звернення 06.05.2026)

Вікторія МОРОЗ,
студентка спеціальності «Менеджмент»
Науковий керівник – Петро КОВАЛЬ,
викладач циклової комісії словесних
та суспільних освітніх компонентів,
ВСП «Ковельський промислово-економічний фаховий коледж
Луцького національного технічного університету»
(м.Ковель , Україна)

ДЕМОКРАТИЧНІ ЦІННОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Сучасний етап розвитку української державності позначений безпрецедентними викликами, спричиненими повномасштабною збройною агресією. Питання збереження демократичного устрою в таких умовах стало не теоретичним, а практичним для виживання країни. Демократичні цінності сьогодні виступають не лише ідеологічним орієнтиром, а й дієвим інструментом консолідації суспільства та отримання міжнародної підтримки. Метою цієї роботи є аналіз змісту демократичних цінностей, викликів, які постали перед ними в умовах війни, та практик, що допомагають їх зберегти.

Демократичний політичний режим ґрунтується на системі фундаментальних цінностей, що визначають відносини між державою та людиною [1]. До ключових із них належать: верховенство права (закон має найвищу силу, а дії влади обмежені законом), свобода слова та думки (можливість вільно висловлювати погляди та отримувати інформацію), виборність і підзвітність органів влади, а також політичний плюралізм [2, с. 81]. Ці цінності утворюють «суспільний договір», за яким громадяни делегують державі частину своїх прав в обмін на захист і стабільність. В умовах мирного часу ці механізми працюють звичним чином, але війна суттєво змінює їх функціонування.

Запровадження воєнного стану в Україні передбачає законні обмеження окремих прав і свобод. Це вимушений крок для забезпечення безпеки, але водночас він ставить складне питання: як зберегти демократію, не перетворившись на авторитарну систему під час війни? Головні виклики такі:

- *Централізація влади.* Потреба в швидких рішеннях посилює роль виконавчої гілки влади та військових адміністрацій, що впливає на звичний баланс гілок влади.
- *Обмеження інформаційного простору.* Єдина інформаційна політика задля протидії ворожій пропаганді може в окремих випадках обмежувати свободу медіа [3].
- *Неможливість проведення виборів.* Безпекова ситуація, велика кількість внутрішньо переміщених осіб та біженців робить неможливими законні та вільні вибори, що потребує пошуку нових способів забезпечення легітимності влади [4, с. 5].

Попри всі виклики, Україна демонструє досвід «стійкої демократії». Найважливішим гарантом демократії стало громадянське суспільство.

Волонтерський рух, який охопив мільйони людей, став проявом високої самоорганізації та відповідальності [3]. Громадяни не лише очікують рішень від держави, а самостійно допомагають армії та підтримують переселенців.

Навіть під час війни в суспільстві зберігається критичне мислення та запит на відповідальність керівництва держави. Важливою складовою є дискусія про ефективність державного управління та підзвітність влади. Зокрема, наголошується на необхідності збереження контрольної функції парламенту та прозорості ухвалення рішень навіть в умовах воєнного стану [4, с. 9]. Згідно з соціологічними опитуваннями близько третини українців вважають, що в країні достатньо демократії в умовах війни, тоді як інша частина вказує на наявні проблеми, такі як корупція чи обмеження певних свобод [1]. Це свідчить про те, що суспільство залишилося віddаним демократичним ідеалам. Крім того, європейський вектор розвитку України вимагає постійного наближення законодавства до стандартів ЄС [2, с. 84]. Демократія стала важливим фактором міжнародної підтримки у боротьбі за право залишатися частиною вільного світу.

В умовах війни постає питання меж державного примусу та права людини на особисту свободу. Воєнний стан передбачає не лише додаткові обов'язки громадян, а й тимчасові обмеження окремих прав, зокрема свободи пересування. На практиці це викликає значну суспільну напругу адже, мобілізаційні заходи часто сприймаються людьми не лише як необхідність оборони, а і як втручання в особисте життя та право самостійно розпоряджатися власною долею. Значний резонанс у суспільстві викликають випадки примусового доставлення чоловіків до територіальних центрів комплектування, які часто називають «бусифікацією». Подібні ситуації породжують гострі дискусії щодо допустимих меж дій держави під час війни. Частина громадян вважає такі методи виправданими через критичну потребу у забезпеченні обороноздатності країни. Інші це сприймають як порушення демократичних принципів, людської гідності та базових прав людини. У суспільстві поширюються думки про нерівність у виконанні військового обов'язку, адже одні громадяни опиняються безпосередньо під ризиком мобілізації. Тоді як інші мають можливість уникати відповідальності завдяки своєму соціальному становищу. Це формує відчуття несправедливості та посилює соціальне розчарування. Водночас демократична держава навіть у період війни повинна прагнути до збереження правових процедур прозорості та поваги до людської гідності. Українське суспільство сьогодні фактично змушене балансувати між необхідністю захисту країни та збереженням демократичних цінностей.

Висновок. Демократичні цінності в умовах війни в Україні проходять складні випробування, але залишаються основою державного розвитку. Верховенство права, свобода слова та активна участь громадян – це ті чинники, які допомагають Україні зберігати внутрішню стійкість. Війна не знищила демократію; навпаки, масове волонтерство та громадський контроль

показали, що демократичні цінності залишаються головним орієнтиром для суспільства навіть у надзвичайних умовах.

Список використаних джерел

1. Центр Разумкова. Підтримка громадянами України демократичних цінностей, оцінка рівня демократії в країні. URL: <https://razumkov.org.ua> (або <https://share.google/osEIN62UZzyf4z40g>)
2. Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. URL: <https://share.google/2oWi8Nr5bbFy60ETW>
3. Фонд «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва. URL: <https://share.google/5fHdQrYhrVbVQ0Pew>
4. Рух ЧЕСНО. URL: <https://share.google/tnOsgtravNi6fD3EY>

Олеся ПРИСТУПА,
студентка спеціальності «Дошкільна освіта»
Науковий керівник – Дана СОПОВА,
викладач циклової комісії з педагогічної освіти,
доктор філософії
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

ЕКОЦИД ЯК ЗЛОЧИН ПРОТИ ЛЮДСТВА: ШЛЯХ ВІД АКТИВІЗМУ ДО ЮРИДИЧНОЇ НОРМИ

Сучасний етап розвитку міжнародного права характеризується критичною необхідністю переосмислення парадигми взаємовідносин людини та довкілля. Екоцид – масове знищення флори і фауни, отруєння атмосфери чи водних ресурсів – пройшов тривалу еволюцію: від концептуального лозунгу екологічного активізму до формування суворої юридичної норми. Сьогодні, у 2026 році, ми є свідками історичного моменту, коли екоцид дедалі впевненіше розглядається як «п'ятий стовп» міжнародного кримінального права, стаючи в один ряд із геноцидом та воєнними злочинами [1, с. 42]. Термін «екоцид» увійшов у науковий обіг у 1970-х роках як реакція на наслідки війни у В'єтнамі, де застосування хімікату Agent Orange продемонструвало можливість тотального знищення екосистем як методу ведення війни [1, с. 50].

Протягом десятиліть це поняття залишалося в площині громадського активізму, описуючи наслідки безконтрольного промислового забруднення. Проте якісний стрибок відбувся у 2021 році, коли міжнародна група юристів розробила чітке юридичне визначення екоциду. Війна в Україні стала трагічним, але потужним каталізатором цього процесу, довівши світовій

спільноті, що навмисне нищення природи є свідомою зброєю, а не випадковою «супутньою шкодою» [3, с. 25].

Варто зауважити, що Україна є однією з небагатьох держав, яка ще до повномасштабного вторгнення імплементувала відповідальність за екоцид у національне право. Стаття 441 Кримінального кодексу України чітко кваліфікує екоцид як злочин проти миру та безпеки людства [2, с. 40].

Об'єктивна сторона цього злочину включає дії, що можуть спричинити екологічну катастрофу, а санкція передбачає позбавлення волі на строк до 10 років. Агресія РФ, зокрема підлив Каховської ГЕС та цілеспрямовані атаки на промислові об'єкти, надали нам унікальний і водночас болючий досвід фіксації «воєнного екоциду», що наразі стає підґрунтям для формування майбутніх міжнародних обвинувальних актів [4, с. 200].

На сучасному етапі (станом на 2026 рік) ключова дискусія точиться навколо внесення змін до Римського статуту Міжнародного кримінального суду (МКС). Пропоноване визначення екоциду як «незаконних або безглузвих дій, вчинених з усвідомленням суттєвої ймовірності серйозної та масштабної шкоди довкіллю», має на меті створити механізм індивідуальної кримінальної відповідальності для високопосадовців та керівників корпорацій [5, с. 78].

Україна сьогодні виступає рушійною силою в Раді Європи та ЄС, адвокатуєчи створення Міжнародної конвенції про екоцид. Це дозволить заповнити правову лаку, де природне середовище раніше розглядалося лише через призму власності або ресурсу, а не як самостійний об'єкт захисту.

Чому ми наполягаємо на класифікації екоциду саме як злочину проти людства? Тому що руйнування екосистем знищує біологічну основу самого існування людини. На відміну від звичайних екологічних порушень, екоцид характеризується:

- умислом або свідомим нехтуванням ризиками;
- масштабністю наслідків;
- незворотністю шкоди в часовому вимірі.

Безумовно, ми постаємо перед викликами: високим порогом доказування умислу та суттєвим політичним спротивом з боку енергетичних гігантів [1, с. 30]. Проте криміналізація екоциду на міжнародному рівні – це єдиний шлях до зміни цивілізаційного підходу, від експлуатації довкілля до його гарантованого захисту заради виживання людства.

Список використаних джерел

1. Independent Expert Panel for the Legal Definition of Ecocide: Commentary and Core Text / Stop Ecocide International. 2021. 55 p. URL: <https://www.stopecocide.earth/legal-definition> (дата звернення: 11.05.2026).

2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III (зі змінами та доповненнями, ст. 441 «Екоцид»). *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. Ст. 131.

3. Звіти щодо документування екологічних злочинів під час збройної агресії РФ (2024–2026) / Офіс Генерального прокурора України. URL: <https://gp.gov.ua> (дата звернення: 11.05.2026).

4. Environmental Rule of Law: First Global Report / United Nations Environment Programme (UNEP). Nairobi : UNEP, 2019. 258 p.

5. Правовий аналіз підриву Каховської ГЕС: Висновки міжнародних експертних груп (2023–2025) : аналіт. звіт / Міжнар. експерт. групи. Київ, 2025. 84 с.

Злата РОЗІНКЕВИЧ,
студентка спеціальності «Право»
Науковий керівник – Олена ШЕВЧЕНКО,
викладач циклової комісії
суспільних дисциплін і права
кандидат юридичних наук, доцент
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

ПРАВОВІ СТАНДАРТИ ПОВОДЖЕННЯ З ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИМИ ТА ЇХ ПОРУШЕННЯ

Постановка проблеми. Під час російсько-української війни фіксуються численні випадки жорстокого поводження з військовополоненими: катування, психологічне насильство та порушення прав.

Мета дослідження – на основі зізнань військовополонених проаналізувати особливості поводження з ними, виявити факти порушення їхніх прав, а також з'ясувати наслідки неналежних умов утримання в полоні.

Виклад основного матеріалу. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими 1949 року встановлює систему міжнародно-правових гарантій, спрямованих на захист осіб, які припинили участь у бойових діях. Її основою є принципи гуманності, поваги до честі та гідності людини, заборона катувань, жорстокого поводження, медичних експериментів, незаконного покарання та психологічного тиску. Як зазначено в документі, військовополонені мають право на належні умови утримання, медичну допомогу, зв'язок із родиною, справедливе судочинство та захист від насильства. Проте численні свідчення українських військовополонених, які перебувають у полоні в росії, демонструють систематичне порушення цих норм та фактичне ігнорування міжнародного гуманітарного права.

Однією з ключових гарантій міжнародного права є гуманне ставлення до полонених. Відповідно до статті 13 Женевської конвенції, військовополонені повинні бути захищені від актів насильства, залякування, образ та катувань [4]. На практиці ж полонених піддають жорстоким фізичним і психологічним знущанням. Наприклад, кулеметник Олексій Ануля згадував випадок, коли його покарали за те, що він не встиг доїсти шматок хліба через

поранену щелепу. Вартовий відвів його до стоматолога та наказав вирвати зуби без анестезії: *«Лікар питає: “Лідокаїн колоти?”. А той: “Який лідокаїн?”. Лікар вмикає прожектор, одягає маску і каже: “Пробач мені”. І вириває мені один зуб – той, що за кликом, і другий – зуб мудрості»*. Тривале голодування та нелюдські умови призводили до критичного виснаження. Олексій Ануля схуд на 40 кілограмів і розповідав, що був змушений їсти пацюків і хробаків, аби вижити [1].

Порушення права на повагу до честі та гідності військовополонених супроводжувалося систематичним приниженням і психологічним тиском. Бойова медицина Ірина Стогній свідчила: *«Нас змушували співати гімн Росії. Якщо ти тихо співаєш – били. Розповідали, що Україні ми не потрібні. Нам включали пропагандистські новини і показували, що Україна захоплена»* [10]. Подібні дії мали на меті моральне зламання полонених, нав'язування чужої ідентичності та руйнування їхньої психологічної стійкості.

Особливо жорстокими були допити. Женевська конвенція прямо забороняє застосування фізичного чи морального тиску для отримання інформації, однак свідчення військовополонених демонструють протилежне. Сержант ЗСУ Орест Грицюк розповідав: *«Раз просто поштурхали, побили. Другий раз поштурхали, побили. А на третій раз була дволітрова пляшка води – били нею по голові... Він дістав ніж, надрізав мені вухо і каже: “Завтра маєш принести інформацію, інакше я дороблю справу до кінця”»* [3]. Такі методи є прямим прикладом катувань, спрямованих на примус до зізнань або співпраці.

Окремою формою насильства була так звана «прописка» – побиття новоприбулих військовополонених. Прикордонник Олексій Крецу згадував: *«Як тільки зняли стяжки на руках і пов'язки з очей, нам влаштували “прописку” – били із застосуванням усього, що під руку трапиться»* [11]. Після побиттів полонених утримували у неопалюваних камерах або приміщеннях із нестерпною спекою. Взимку температура у камерах становила лише 10–12 градусів, а влітку квартирки не відкривали навіть під час сильної спеки. Через виснаження люди непритомніли просто під час шикунів.

Умови проживання порушували базові стандарти людського існування. Танкіст Денис Чепурко свідчив: *«Бараки розраховані на 250–300 осіб, нас в одному бараці було по 600–650 осіб. Спали хто де міг: хто на підлозі, хто на ліжку»* [7]. У лікарнях по десять осіб утримували у маленьких кімнатах без належних умов для поранених. Стан здоров'я військовополонених не враховувався навіть у випадках тяжких травм.

Однією з найгостріших проблем було голодування. Денний раціон складався з мінімальної кількості їжі, якої фізично не вистачало для виживання. Олександр Антоненко згадував: *«Коли давали оселедця, я доїдав з кістками, хвостами... Моя мета була – вижити»* [9]. Полоненим давали лише 90 секунд на прийом їжі, а за порушення встановлених правил били, карали карцером або позбавляли сну.

Порушення стосувалися також одягу та гігієни. Військовополонені були змушені шукати теплі речі на смітниках, оскільки зимовий одяг їм видавали із запізненням. Орест Грицюк розповідав: *«І тут я виймаю з-під землі синтетичний в'язаний светр... Я не був настільки радий фірмовому одягу, як йому»* [3].

Процедури гігієни супроводжувалися приниженням та побиттями. Перед походом у баню полонених змушували стояти оголеними у позі «дельфінчика», після чого били кийками, ногами та шокерами. Олексій Крещу дав такі свідчення: *«І не дай боже, щоб хтось подивився праворуч, ліворуч або на них. Заб'ють просто на смерть»* [11].

Медична допомога фактично була відсутня. За прохання про ліки полонених теж карали побиттям. Ірина Стогній пригадувала: *«Коли ми просили таблетку, нам приносили, але через годину приходили і починали бити ще більше, щоб не просили»* [10]. Тяжкохворих нерідко ізолювали у карцерах без лікування. У таких умовах поширювалися туберкульоз, пневмонія, хвороби шкіри та інші тяжкі захворювання.

Полонених змушували приймати російське громадянство, слухати пропагандистські лекції та виконувати гімн Росії. Ірина Стогній описувала це так: *«О 06:00 ми прокидались під їхній гімн. Співали його бувало аж по 15 разів... Далі вони читали лекції про нацизм»* [10].

Будь-які прояви української ідентичності каралися особливо жорстоко. Олексій Зарва розповідав: *«Мої патріотичні татуювання викликали в них найбільшу агресію. Хотіли, щоб я їх постирав, давали цеглу»* [2]. Крім фізичного насильства, застосовувалися інсценування розстрілів та психологічний терор.

Військовополонених утримували у повній інформаційній ізоляції. Родичі роками не знали про місцеперебування чи стан своїх близьких. Наречена бійця «Азову» Богдана Рябченка говорила: *«Представники Міжнародного комітету Червоного Хреста повідомили, що Богдан у полоні й “під захистом”. Я думала, що з ним усе буде добре, але згодом дізналася від побратимів про катування: голод, щоденні побиття, і ще значно гірші тортури»* [6]. Полоненим забороняли листування та телефонні дзвінки, що суперечить міжнародним стандартам поводження з військовополоненими.

Серйозним порушенням міжнародного гуманітарного права стали так звані «суди» над полоненими. Британський морпіх Ейден Аслін, який воював у складі Міжнародного легіону ГУР МОУ, свідчив: *«Мій адвокат підійшов і сказав: “Навіщо ти це сказав? Ви тільки робите гірше”. Я відповів, що ми не найманці, а легальні військовослужбовці під захистом міжнародного права. А він каже: “Міжнародного права тут не існує”»* [5]. Полонених змушували визнавати провину під загрозою смертної кари або фізичного знищення.

Наслідком систематичних катувань ставали смерті військовополонених. Дружина загиблого військового Олександра Грицюка згадувала: *«Те, що від нього залишилося, – лише кістки та шкіра. Голова була синя, ніс на бік, вказівні пальці без нігтів. Сліди катування по всьому тілу»* [11]. Попри

очевидні ознаки насильства, офіційною причиною смерті російська сторона вказала пневмонію. Аналогічно приховувалися обставини смерті Олександра Іщенка, у якого експерти виявили множинні переломи ребер та ознаки жорстокого побиття.

Висновок. Сукупність наведених фактів свідчить про систематичне порушення Женевської конвенції щодо поводження з військовополоненими. Йдеться не про окремі випадки жорстокості, а про цілісну систему фізичного, психологічного та морального насильства, спрямовану на приниження людської гідності та злам особистості. Катування, голодування, відсутність медичної допомоги, незаконні суди, психологічний терор і приховування смертей суперечать основоположним принципам міжнародного гуманітарного права та становлять грубе порушення прав людини.

Міжнародне співтовариство має забезпечити реальне виконання норм Женевської конвенції, домогтися доступу міжнародних організацій до місць утримання військовополонених та гарантувати повернення тяжкопоранених і тяжкохворих полонених. Безкарність за злочини проти військовополонених створює небезпечний прецедент руйнування міжнародної системи захисту прав людини під час війни.

Список використаних джерел

1. Ануля Олексій. З'їв хробаків та пацюка, ледь не повісився, спроба згвалтування. <https://share.google/O7C3ud4dwdonRW3WC>
2. Вирубив охоронця, бо били мене шокерами. – прикордонник Олександр Зарва. <https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=HhLVZHk0SAw&t=495s>
3. Грицюк Орест. Про полон, чому «ненавидить міжнародний червоний хрест» і зп 900 грн. <https://share.google/KQyjRBScZEM3BmaAV>
4. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими 1949 року. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text
5. Засудили до страти в окупованому Донецьку: історія британця, який обороняв Маріуполь. *Радіо Свобода*. <https://www.radiosvoboda.org/a/istoriya-brytantsya-yakyy-oboronyav-mariupol/33038802.html>
6. «Мрію дожити до обміну онука». Історія сім'ї азовця, яка 3 роки чекає його з полон. *Українська правда*. https://life.pravda.com.ua/society/mriyu-dozhiti-do-obminu-onuka-istoriya-sim-ji-yaka-2-roki-chekaye-azovcy-a-z-polonu-301636/?fbclid=PAZXh0bgNhZW0CMTEAAaZ5t0NKCDGCsAdyZPDtWudLorAGyX6Vc1WTIN2l0SEvdCO6eC7_yO7w0DY_aem_redSHsDs3B-O3G8zZwoJ-w
7. «Росіяни забивали хлопців до смерті на допитах»: боєць полку Азов МАНГО про жахіття полону. <https://www.youtube.com/watch?v=3rIWLymasNc>
8. Проц Анастасія. Смерть полоненого військового «Азову» Іщенка в російському СІЗО: судмедексперт з'ясував причину. <https://www.pravda.com.ua/news/2024/08/07/7469311/>
9. 7 разів возили на розстріл/ як вербували росіяни/ чому сидів у найжорсткішій українській колонії. <https://www.youtube.com/watch?v=DWGqwuaEw64>
10. Стогній Ірина. «У тому пеклі не раз прощалась із життям». Історія жінки, що повернулася з російського полону. *Українська правда*. <https://share.google/hD6RDBhPuBEU1OAJN>
11. Harasym Andriy. Russian death camp: Three stories of Ukrainian prisoners. *Russian death camp : Three stories of Ukrainian prisoners* – [Тексти.org.ua](https://texty.org.ua)

*Альона СТАДНИК,
студентка спеціальності «Право»
Науковий керівник – Тамара КЛЮЧНИКОВА,
викладач циклової комісії
суспільних дисциплін і правознавства
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

РОЛЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ (ЄСПЛ) У ФОРМУВАННІ ПРАВОВИХ ПОЗИЦІЙ ЩОДО АБОРТУ

Практика Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) відіграє вирішальну роль у визначенні меж державного регулювання репродуктивних прав у межах Ради Європи. Хоча Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (ЄКПЛ) [4] не містить прямого «права на аборт», Суд через динамічне тлумачення Статті 8 (право на повагу до приватного і сімейного життя) сформував стійку систему захисту репродуктивної автономії жінки.

Репродуктивні права є невід'ємною складовою загальних прав людини, що охоплюють приватні інтереси особи у плануванні сім'ї. ЄСПЛ послідовно підтверджує, що поняття «приватне життя» є широким і включає право на розпорядження своїм тілом та рішення про вступ у батьківство або його уникнення.

Водночас питання абортів має глибокий морально-етичний вимір. Через відсутність загальноєвропейського консенсусу щодо моменту виникнення права на життя, закріпленого у Статті 2 Конвенції [4], Суд надає державам-членам широку свободу розсуду (*margin of appreciation*). Це означає, що держава має право самостійно вирішувати: забороняти, обмежувати чи дозволяти аборти, виходячи з власних культурних та моральних цінностей.

Ключова позиція Суду полягає в тому, що якщо національне право дозволяє аборт (наприклад, за медичними показаннями), держава зобов'язана забезпечити реальний та ефективний доступ до цієї процедури. Права не можуть бути ілюзорними. Це підтверджується знаковими справами:

«Тисяч проти Польщі» (2007). Суд визнав порушення Статті 8 через відсутність процедурних гарантій. Відмова жінці з важкою формою міопії у доступі до терапевтичного абортів призвела до її інвалідності [12].

«А., В. та С. проти Ірландії» (2010). Підкреслено, що держава має створити чітку законодавчу базу, яка б дозволяла жінці зрозуміти, чи має вона право на аборт у конкретній ситуації, без необхідності звертатися до «абортного туризму» [1].

«П. та С. проти Польщі» (2013). Суд засудив практику перешкоджання доступу до законного абортів (у випадку згвалтування неповнолітньої) через

«упереджене ставлення» та моральний тиск з боку лікарів [8]. Додатково доступ до діагностики підкреслено у справі «Р. Р. проти Польщі» [11].

Захист від примусового втручання та насильства. Окремим аспектом є захист жінки від примусу. У справі «В. С. проти Словаччини» (2012) примусова стерилізація була визнана порушенням права на приватне життя [2]. Сьогодні такі дії розглядаються в контексті Стамбульської конвенції як форма гендерно зумовленого насильства [5], а також можуть бути кваліфіковані за аналогією з практикою у справі «Гірсі Дзамаа проти Італії» [3].

Національне законодавство України та актуальні виклики. В Україні право на життя гарантоване Конституцією [6]. Репродуктивний вибір закріплений у ст. 281 Цивільного кодексу [13] та ст. 50 Закону «Основи законодавства України про охорону здоров'я» [7]. Штучне переривання вагітності за бажанням жінки можливе у термін до 12 тижнів, а за певних обставин – до 22 тижнів [10], відповідно до встановленого медичного порядку [9].

Проте актуальна практика вказує на низку проблем, де позиції ЄСПЛ є релевантними:

1. Інститут «відмови за совістю» (conscientious objection): Згідно з логікою ЄСПЛ, держава має забезпечити, щоб така відмова лікаря не блокувала доступ до послуги [8].

2. Доступ до інформації: Вимагає подолання бар'єрів у наданні повної медичної інформації [11].

3. Воєнний стан та безпека: В умовах війни доступ до репродуктивних послуг для постраждалих від насильства є безпекаційним стандартом.

Роль ЄСПЛ полягає у встановленні «мінімального стандарту» захисту. Для України це означає необхідність вдосконалення механізмів оскарження рішень лікарів та забезпечення рівного доступу до медичних послуг.

Список використаних джерел

1. А., В. та С. проти Ірландії (A, B and C v. Ireland): Рішення ЄСПЛ від 16.12.2010 р., заява № 25579/05. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-102332> (дата звернення: 05.04.2026).

2. В. С. проти Словаччини (V.C. v. Slovakia): Рішення ЄСПЛ від 08.11.2011 р., заява № 18968/07. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-107364%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-107364%22]}) (дата звернення: 05.04.2026).

3. Гірсі Дзамаа та інші проти Італії (Hirsi Jamaa and Others v. Italy): Рішення ЄСПЛ від 23.02.2012 р., заява № 27765/09.

4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Міжнародний документ від 04.11.1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 05.04.2026).

5. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція): Міжнародний документ від 11.05.2011 р., ратифікований Законом України № 2319-IX від 20.06.2022 р.

6. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР.

7. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 р. № 2801-XII.

8. П. та С. проти Польщі (P. and S. v. Poland): Рішення ЄСПЛ від 30.10.2012 р., заява № 57375/08. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-114098%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-114098%22]}) (дата звернення: 05.04.2026).

9. Порядок надання комплексної медичної допомоги вагітній жінці під час небажаної вагітності: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 24.05.2013 р. № 423.

10. Про затвердження переліку обставин, за яких може бути проведено штучне переривання вагітності, від 12 до 22 тижнів: Постанова Кабінету Міністрів України від 15.02.2006 р. № 144.

11. Р. проти Польщі (R.R. v. Poland): Рішення ЄСПЛ від 26.05.2011 р., заява № 27617/04.

12. Тисяч проти Польщі (Tysiąc v. Poland): Рішення ЄСПЛ від 20.03.2007 р., заява № 5410/03. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-79812%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-79812%22]}) (дата звернення: 05.04.2026).

13. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV.

Софія ФЕЩЕНКО,
студентка спеціальності «Правоохоронна діяльність»
Науковий керівник – Світлана ТРАЧ,
викладач циклової комісії
гуманітарних та природничих дисциплін
ВСП «Житомирський торговельно-економічний фаховий коледж
Державного торговельно-економічного університету»
(м. Житомир, Україна)

ВІЙНА ТА ДЕМОКРАТІЯ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ СУЧАСНОСТІ

Сучасний світ перебуває у стані глибоких змін, що зумовлені глобалізаційними процесами, широкою цифровізацією, воєнними конфліктами, кризою міжнародної безпеки, інформаційними війнами та посиленням авторитарних тенденцій. У таких умовах особливої актуальності набуває проблема збереження демократичних цінностей і забезпечення прав людини як обов'язкових засад функціонування правової держави та громадянського суспільства. Цивілізаційні виклики ХХІ століття вимагають переосмислення механізмів захисту людської гідності, свободи, рівності та верховенства права [1].

Демократія традиційно була формою організації державної влади, за якої джерелом влади виступає народ. Але в наші часи демократія перестає бути лише політичною моделлю, а стрімко перетворюється на систему цінностей, що передусім охоплює свободу слова, політичний плюралізм, рівність громадян перед законом та захист людської гідності.

У наукових працях наголошується, що ефективне функціонування демократичної держави неможливе без незалежної судової системи, розвитку громадянського суспільства та забезпечення реального механізму захисту прав

людини. Особливу роль відіграє принцип верховенства права, відповідно до якого держава не може діяти поза межами закону [3].

Впродовж історичного розвитку суспільства права людини були і залишаються цінністю незалежно від політичного режиму чи рівня економічного розвитку держави. Проте сучасні цивілізаційні виклики значно ускладнюють процес їх забезпечення. Воєнні конфлікти, міжнародний тероризм, пандемії та масова міграція створюють ситуації, у яких держави нерідко вдаються до обмеження окремих прав і свобод. Свідками цього є ми, українці, адже з початком російської агресії в державі було суттєво звужено існуючі громадянські права.

Особливо актуальною стала проблема співвідношення безпеки та свободи. Під час надзвичайних ситуацій державна влада часто посилює контроль над інформаційним простором, запроваджує обмеження свободи пересування та розширює повноваження правоохоронних органів. Водночас міжнародне право визначає, що навіть за умов воєнного або надзвичайного стану деякі окремі права людини не можуть бути скасовані. Наприклад: цінність життя, право на захист у суді чи презумпція невинуватості [4].

Повномасштабні воєнні конфлікти ХХІ століття суттєво вплинули на розвиток демократії у світі. В умовах війни держави змушені переглядати механізми забезпечення безпеки. Разом із тим, війна стає випробуванням для стійкості демократичних інституцій. Саме в кризових умовах проявляється рівень розвитку громадянського суспільства, ефективність державного управління та здатність суспільства до самоорганізації. Значну роль у захисті демократичних цінностей відіграють волонтерські організації, незалежні медіа та правозахисні ініціативи.

Український досвід демонструє, що навіть за умов воєнного стану суспільство здатне зберігати орієнтацію на європейські демократичні стандарти, права людини та принцип верховенства права. Навіть під час війни органи державної влади продовжують функціонувати, працюють суди та правоохоронні органи, а засоби масової інформації залишаються вільними. Крім того, Україна продовжує свій євроінтеграційний поступ і здійснює антикорупційні реформи.

Одним із найважливіших цивілізаційних викликів сучасності став стрімкий розвиток цифрових технологій. З одного боку, цифровізація сприяє розвитку електронної демократії, забезпечує доступ громадян до інформації та спрощує механізми взаємодії з державою, прикладом чого є активне використання цифрового ресурсу «Дія». З іншого боку, виникають нові ризики, пов'язані з масовим збором персональних даних, інформаційними маніпуляціями та поширенням дезінформації.

Соціальні мережі та цифрові платформи також стали потужними інструментами впливу на громадську думку. У сучасних умовах інформація перетворюється на засіб політичної боротьби, а інформаційні війни можуть становити загрозу прозорості демократичних процесів. Окрему увагу дослідники приділяють проблемі штучного інтелекту. Використання

алгоритмів у державному управлінні, судочинстві та сфері безпеки також створює певні ризики дискримінації та порушення права людини на приватність.

Під час збройних конфліктів, на жаль, питання масового порушення прав людини стає особливо актуальним та складним. На території нашої держави є ціла низка порушень таких прав, а саме: воєнні злочини, примусове переселення, насильство проти мирного населення, обмеження у доступі до води, їжі, медичної допомоги, психологічне насильство, залякування та обмеження найважливішого основоположного права людини на життя, яке гарантується статтею 3 Конституції України. Саме такі жахливі реалії сьогодення змушують звертатися по допомогу до міжнародних організацій та разом з ними розв'язувати питання зупинення агресії країни-терориста. У таких умовах роль міжнародних організацій стає ключовою та важливою, зокрема у сфері реагування, моніторингу та зупинення порушень основоположних прав людини.

Основна проблема полягає у необхідності аналізу ролі та значення міжнародних організацій у врегулюванні збройних конфліктів. Вони мають спроможність впливати на сторони конфлікту, надавати гуманітарну допомогу та застосовувати санкції за порушення норм міжнародного законодавства, однак ефективність такої діяльності може обмежуватись політичними, фінансовими та іншими чинниками, що негативно впливають на своєчасне та швидке зупинення збройних конфліктів, а тим самим забезпеченню захисту прав людини.

Слушно зазначають науковці О. Діденко та О. Стрельцова, що міжнародне гуманітарне право на сьогодні потребує реального вдосконалення у зв'язку зі зміною характеру збройних конфліктів. Вчені зазначають, що у світі відбувається багато збройних конфліктів із застосуванням нових видів зброї, у тому числі хімічної, біологічної, атомної та кіберзброї. Саме тому наявні правові норми потребують адаптації до сучасних реалій ведення збройних конфліктів [2].

Отже, демократичні цінності та права людини залишаються фундаментом розвитку сучасного суспільства навіть в умовах масштабних цивілізаційних викликів. Війни, цифровізація, інформаційні загрози та глобальні кризи створюють нові ризики для свободи й безпеки людини, проте водночас стимулюють розвиток міжнародних механізмів захисту прав людини та посилення ролі громадянського суспільства. Майбутнє демократії значною мірою залежить від здатності держав забезпечувати баланс між національною безпекою, технологічним розвитком та дотриманням фундаментальних прав і свобод людини.

Список використаних джерел

1. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 19.12.2024).

2. Діденко О. А., Стрельцова О. В. Міжнародне гуманітарне право в найближчому майбутньому. Сучасні світові тенденції розвитку науки та інформаційних технологій: Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 30–31 травня 2024 р.). 2024. с.121–124. URL:https://novaosvita.com/wp-content/uploads/2024/09/ModTrSc-Odesa-May2024_v2.pdf. (дата звернення: 19.12.2024).

3. Старев О., Олійник О. Роль міжнародних організацій у забезпеченні прав людини під час збройних конфліктів. *Актуальні питання у сучасній науці (Серія «Право»)*. 2025. № 1(31), 2025. с. 580–584.

4. Конституція України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 19.12.2024).

Вікторія ФІЩУК,
студентка спеціальності «Соціальна робота та консультування»
Науковий керівник – Валентина ЗАГАЛЕВИЧ,
викладач циклової комісії соціальної роботи,
психології та фізичної культури
ВСП Кам'янець-Подільський фаховий коледж
НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут»
(м. Кам'янець-Подільський, Україна)

ТОЛЕРАНТНІСТЬ І НЕДИСКРИМІНАЦІЯ ЯК КЛЮЧОВІ ДЕМОКРАТИЧНІ ЦІННОСТІ

У сучасних умовах демократичні цінності набувають особливого значення в контексті глобалізаційних процесів, цифровізації суспільства та зростання інформаційних викликів. Їх дотримання є необхідною умовою стабільного розвитку держави, захисту прав людини та зміцнення громадянського суспільства.

Демократичні цінності – це система базових принципів і норм, що визначають функціонування демократичного суспільства та забезпечують реалізацію прав і свобод людини, рівність громадян і їхню участь у суспільно-політичному житті. Вони становлять ідейну основу демократії та є ключовим чинником формування правової держави і громадянського суспільства [4; 5, с.148].

У демократичному суспільстві толерантність і недискримінація виступають фундаментальними цінностями, що забезпечують рівність прав і свобод людини, соціальну стабільність та гармонійний розвиток громадянського суспільства. Їхнє значення особливо зростає в умовах глобалізаційних процесів, культурного різноманіття та посилення міжкультурної взаємодії, що потребує формування культури поваги до людської гідності незалежно від соціальних, етнічних, релігійних чи інших відмінностей [1; 2; 3].

Сучасні цивілізаційні виклики, зокрема глобалізація, цифровізація та зростання соціокультурного різноманіття, посилюють актуальність утвердження демократичних цінностей. Саме вони забезпечують можливість конструктивного діалогу між різними соціальними групами, сприяють подоланню упереджень і формуванню культури взаємоповаги. Особливо важливою є їхня реалізація в освітньому середовищі, де закладаються основи громадянської свідомості та формуються ціннісні орієнтири особистості.

Толерантність у науковому дискурсі розглядається як здатність і готовність особистості визнавати, приймати та поважати відмінності інших людей без проявів упередженості, агресії чи дискримінації. Вона передбачає не лише пасивне терпиме ставлення, а й активну позицію взаємоповаги, діалогу та співіснування в умовах різноманітності. Толерантність є важливою складовою демократичної культури, оскільки сприяє запобіганню соціальним конфліктам і формуванню довіри між різними соціальними групами [6].

Недискримінація, у свою чергу, є правовим і соціальним принципом, що гарантує рівне ставлення до всіх осіб без обмежень за ознаками раси, статі, віку, мови, релігії, політичних переконань, соціального походження або інших характеристик. Вона закріплена в міжнародних документах з прав людини та є обов'язковою умовою функціонування демократичної правової держави [2; 3]. Принцип недискримінації передбачає створення рівних можливостей для реалізації прав і свобод кожної людини, а також запобігання будь-яким формам соціальної нерівності.

У взаємозв'язку толерантність і недискримінація формують основу інклюзивного суспільства, в якому визнається цінність кожної особистості та забезпечується її рівноправна участь у суспільному житті. Ці цінності є такими, що взаємодоповнюють одна одну: толерантність виступає морально-етичною основою міжособистісних відносин, тоді як недискримінація закріплює правові механізми їх реалізації [6].

Особливого значення ці цінності набувають у сфері освіти, де вони є складовою формування громадянської компетентності здобувачів освіти. Освітнє середовище, побудоване на принципах толерантності та недискримінації, сприяє розвитку поваги до різноманітності, формуванню емпатії, відповідальності та соціальної активності. В умовах інклюзивної освіти ці принципи забезпечують рівний доступ до навчання для всіх учасників освітнього процесу [5, с.149].

Водночас реалізація принципів толерантності та недискримінації у суспільстві супроводжується низкою викликів, серед яких поширення стереотипів, соціальних упереджень, прояви ксенофобії та нерівності. Подолання цих проблем потребує системної державної політики, розвитку правової культури громадян, а також формування ціннісних орієнтацій через систему освіти та виховання. Отже, толерантність і недискримінація є базовими демократичними цінностями, що забезпечують рівність, повагу до людської гідності та соціальну згуртованість. Їхнє утвердження є необхідною

умовою сталого розвитку демократичного суспільства, захисту прав людини та формування культури миру і взаєморозуміння.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 28.04.2026).
2. Загальна декларація прав людини ООН, 1948 р. URL: <https://www.un.org/uk/about-us/universal-declaration-of-human-rights> (дата звернення: 28.04.2026).
3. Європейська конвенція з прав людини (1950). URL: <https://www.echr.coe.int> (дата звернення: 28.04.2026).
4. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 2019. 376 с.
5. Громадянська освіта та методика її навчання : Підручник для студентів педагогічних закладів вищої освіти / За загальною редакцією Т. В. Бакка, Т. В. Мелешенко. К. : УОВЦ «Оріон», 2019. 320 с. : іл. (с 148-149).
6. Громадянська освіта та методика її навчання : Підручник для студентів педагогічних закладів вищої освіти / За загальною редакцією Т. В. Бакка, Т. В. Мелешенко. Київ : УОВЦ «Оріон», 2019. 320 с. : іл.

Максим ШИШКОВ,
студент спеціальності «Право»
Науковий керівник – Руслана БОРОДКО,
викладач вищої кваліфікаційної категорії,
викладач-методист,
ВСП «Вишнянський фаховий коледж
Львівського національного університету природокористування»
(м. Рудки, Україна)

КОНФЛІКТ МІЖ БЕЗПЕКОЮ ТА ПРАВАМИ ЛЮДИНИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ЦИВІЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ

Сучасний розвиток світового суспільства супроводжується зростанням кількості загроз безпеці, серед яких тероризм, збройні конфлікти, кіберзлочинність та інформаційні війни. У відповідь на ці виклики держави часто посилюють заходи безпеки, що нерідко призводить до обмеження прав і свобод людини. Таким чином формується складний і суперечливий баланс між необхідністю забезпечення безпеки та збереженням фундаментальних прав людини.

Поняття безпеки в сучасному розумінні виходить за межі традиційного військового захисту і включає інформаційну, економічну, кібернетичну та соціальну складові. Як зазначається у науковій літературі, «безпека держави не може розглядатися окремо від безпеки людини, оскільки саме людина є її головною цінністю» [1, с. 52]. Водночас надмірне розширення повноважень держави у сфері безпеки може створювати ризики для демократичних інститутів.

Права людини є базовими елементами демократичного суспільства та включають право на свободу слова, приватність, справедливий суд, свободу пересування та інші фундаментальні свободи. Відповідно до Загальної декларації прав людини обмеження прав можливе лише у випадках, передбачених законом і необхідних у демократичному суспільстві [2]. Однак на практиці держави інколи виходять за межі цих принципів, обґрунтовуючи це міркуваннями безпеки.

Одним із найяскравіших прикладів конфлікту між безпекою та правами людини є запровадження надзвичайних станів або посиленних режимів безпеки під час воєн або терористичних загроз. У таких умовах можуть обмежуватися свобода пересування, доступ до інформації та право на приватне життя. Як зазначають дослідники, «після 11 вересня 2001 року у світі спостерігається тенденція до розширення державного контролю під приводом боротьби з тероризмом» [3, с. 118].

Особливої актуальності ця проблема набуває в умовах цифрової трансформації суспільства. Сучасні технології дозволяють державам здійснювати масове спостереження за громадянами, аналізувати великі обсяги даних та контролювати інформаційні потоки. З одного боку, це підвищує рівень безпеки, з іншого – створює загрозу порушення права на приватність. Європейський суд з прав людини неодноразово наголошував, що навіть у сфері національної безпеки втручання у приватне життя має бути пропорційним [3].

В Україні питання балансу між безпекою та правами людини набуло особливої актуальності в умовах воєнного стану. З 2022 року держава змушена запроваджувати тимчасові обмеження окремих прав і свобод з метою захисту національної безпеки. Водночас Конституція України гарантує, що навіть в умовах надзвичайного або воєнного стану не можуть бути обмежені основоположні права людини [4].

Важливу роль у забезпеченні балансу між безпекою та правами людини відіграють міжнародні організації та правові механізми контролю. Організація Об'єднаних Націй та Європейський Союз розробляють стандарти, які визначають межі допустимого втручання держави у права людини. Зокрема, принцип пропорційності є ключовим критерієм оцінки законності таких заходів.

Можна зробити висновок, що конфлікт між безпекою та правами людини є невід'ємною частиною сучасного розвитку суспільства. Його вирішення потребує дотримання балансу між інтересами держави та правами особи, а також ефективного контролю з боку судових і міжнародних інституцій. Лише за таких умов можна забезпечити стійкість демократичних систем і збереження прав людини.

Список використаних джерел

1. Буткевич В. П. Міжнародне право прав людини. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 400 с.
2. Стефанчук Р. О. Права людини в умовах глобальних викликів. Харків: Право, 2020. 312 с.
3. European Court of Human Rights. Guide on Article 8 of the Convention. Strasbourg, 2021.
4. Конституція України. Відомості Верховної Ради України, 1996 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 12.05.2026).

РОЗДІЛ 4

СОЦІАЛЬНА РОБОТА СЬОГОДНІ ТА ЗАВТРА: ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ

*Анастасія ДАВИДЮК,
студентка спеціальності «Соціальна робота»
Науковий керівник – Юлія ПИГОЛЕНКО,
викладач циклової комісії з педагогічної освіти
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ДІТЕЙ, ЯКІ ЖИВУТЬ З ВІЛ, ТА ЇХНІХ СІМЕЙ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА ВИКЛИКИ

В умовах глобального розвитку та соціальних трансформацій сучасного суспільства проблема ВІЛ/СНІДУ залишається однією з найгостріших медико-соціальних проблем. Згідно з Законом України «Про запобігання захворюванню на синдром набутого імунodefіциту (СНІД) та соціальний захист населення», «синдром набутого імунodefіциту (СНІД) – особливо небезпечна інфекційна хвороба, що викликається вірусом імунodefіциту людини (ВІЛ) і через відсутність у наш час специфічних методів профілактики та ефективних методів лікування призводить до смерті. Масове розповсюдження цієї хвороби в усьому світі та в Україні створює загрозу особистій, громадській та державній безпеці, спричиняє важкі соціально-економічні та демографічні наслідки, що зумовлює необхідність вжиття спеціальних заходів щодо захисту прав і законних інтересів громадян та суспільства» [1].

Проблема ВІЛ/СНІДУ має комплексний характер, вона впливає не лише на стан здоров'я окремої людини, а й на демографічну ситуацію, рівень і якість життя населення. Особливої уваги потребують діти, які живуть з ВІЛ, адже вони належать до однієї з найбільш вразливих категорій населення. Діти потребують системної підтримки з боку держави, соціальних інститутів, сім'ї та фахівців соціальної сфери.

ВІЛ-інфекція у дітей має низку специфічних особливостей, що пов'язані зі шляхами передачі вірусу, перебігом захворювання та його впливом на розвиток організму та психіки. Найрозповсюдженішим шляхом інфікування у дитячому віці є саме вертикальна передача вірусу від матері до дитини під час вагітності, пологів або грудного вигодовування. Незважаючи на суттєве щорічне зменшення кількості випадків вертикальної передачі вірусу імунodefіциту людини завдяки профілактичним заходам, ця проблема залишається актуальною. Через

незрілість імунної системи перебіг ВІЛ-інфекції у дітей часто є більш швидким і тяжким, що вимагає ранньої діагностики та своєчасного початку лікування, зокрема призначення антиретровірусної терапії. Сучасна медицина дозволяє розглядати ВІЛ як хронічне контрольоване захворювання, але це лише за умови чіткого дотримання протоколу лікування та медичних рекомендацій.

ВІЛ-інфекція має значний вплив не лише на фізичний стан дитини, а й на її психоемоційний розвиток, що може вплинути на її життя та інтелектуальний розвиток. У дітей, які живуть з ВІЛ, фахівці часто діагностують підвищену тривожність, відчуття страху, депресивні стани тощо. Ці проблеми виникають не через те, що дитина знає про свій ВІЛ-позитивний статус, а саме через реакцію суспільства на нього. Особливої гостроти ці проблеми набувають у зв'язку зі стигматизацією та дискримінацією з боку дорослих, адже саме їхня реакція на ВІЛ-позитивний статус може негативно вплинути на сприйняття таких дітей їхніми однолітками. Внаслідок цього дитина нерідко відчуває себе ізольованою, що негативно впливає на формування її самооцінки та загальний розвиток. Важливим чинником є також сімейне середовище: емоційний стан батьків, рівень їхньої поінформованості та ставлення до діагнозу. В сукупності ці фактори значною мірою визначають успішність соціально-психологічної адаптації дитини до життя з ВІЛ.

Соціальний супровід виступає ключовою технологією соціальної роботи з ВІЛ-інфікованими дітьми та їхніми сім'ями. До надання соціальних послуг, за умови згоди отримувачів соціальних послуг, на різних етапах можуть залучатися спеціалісти різних сфер діяльності, які є працівниками центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, інших установ та організацій (наприклад, медичні працівники, педагоги, юристи, психологи та ін.), волонтери, які пройшли відповідну підготовку та з якими укладена угода про співпрацю. Соціальний супровід включає консультування, інформування, психологічну підтримку, допомогу в оформленні соціальних виплат, а також сприяння соціальній адаптації та інтеграції дитини в суспільство.

Послуга соціального супроводу сім'ї, у якій виховується дитина, яка живе з ВІЛ, спрямована на запобігання та комплексне подолання проблем і складних життєвих обставин, що виникають у сім'ї внаслідок позитивного ВІЛ статусу дитини та її батьків, та інших проблем, що стають перепонами на шляху лікування ВІЛ, заважають життєдіяльності сім'ї та соціалізації дитини. Її мають пропонувати сім'ям відразу після визначення позитивного ВІЛ-статусу дитини, надаватися державними або приватними надавачами соціальних послуг, неурядовими організаціями на основі державного стандарту [2, с. 106].

Найважливішим аспектом соціального супроводу ВІЛ-інфікованих дітей, який потрібно враховувати в практичній діяльності соціально-педагогічних працівників, є саме міждисциплінарний характер, що

передбачає взаємодію фахівців різних галузей. При цьому важливим є застосування індивідуального підходу до кожної дитини та членів її сім'ї, врахування їхніх інтересів, потреб, ресурсів і життєвих обставин. Саме такий підхід дозволяє забезпечити комплексність допомоги та підтримки дитини.

Соціальна робота з ВІЛ-інфікованими дітьми та їхніми сім'ями ґрунтується на низці етичних норм і принципів, які забезпечують ефективність соціального супроводу, підтримки та захисту прав дитини. Серед ключових принципів слід відзначити принципи конфіденційності, толерантності, гуманізму та доступності послуг. Важливу роль у забезпеченні прав ВІЛ-інфікованих дітей та їхніх сімей відіграє нормативно-правова база України. Законодавство гарантує рівність прав, доступ до медичної допомоги, освіти та соціального захисту, а також передбачає конфіденційність інформації про ВІЛ-статус. Водночас попри наявність законодавчих гарантій, на практиці часто виникають проблеми, пов'язані з дискримінацією, недостатньою поінформованістю населення та обмеженим доступом до якісних соціальних послуг. У цьому контексті особливого значення набуває дотримання принципу конфіденційності, оскільки саме він є важливим механізмом захисту дітей, які живуть з ВІЛ, від стигматизації та соціальної ізоляції.

Міжнародний досвід свідчить, що ефективність соціальної роботи з ВІЛ-інфікованими дітьми має базуватися на інтегрованому підході, який передбачає поєднання медичних, соціальних та психологічних послуг. У розвинених країнах широко застосовуються мультидисциплінарні команди, індивідуальне планування соціального супроводу, програми психосоціальної підтримки, а також профілактично-освітні заходи. Надзвичайно важливу роль у цій системі відіграють неурядові організації, які доповнюють державні програми, сприяють розширенню доступу до необхідних ресурсів і забезпечують додаткову підтримку дітям та їхнім сім'ям. Такий підхід дозволяє підвищити ефективність допомоги, сприяє соціальній інтеграції дітей, які живуть з ВІЛ, та покращує якість їхнього життя.

З урахуванням національного та міжнародного досвіду, на сучасному етапі актуальним є вдосконалення форм і методів соціальної підтримки ВІЛ-інфікованих дітей в Україні. Перспективним напрямом є впровадження мультидисциплінарного підходу та кейс-менеджменту, що дозволяє індивідуалізувати допомогу та підвищити її ефективність. Необхідним є також розвиток програм психологічної підтримки, створення груп взаємодопомоги, підвищення рівня правової обізнаності сімей та активізація інформаційно-просвітницької роботи серед населення. Важливими також є профілактичні заходи та подолання стигматизації і формування толерантного ставлення до людей, які живуть з ВІЛ-інфекцією, з боку суспільства. Підвищення рівня обізнаності населення щодо шляхів передачі ВІЛ та особливостей життя з цим

захворюванням сприяє зменшенню страхів та упереджень, а також створенню сприятливого соціального середовища для дітей та їхніх сімей.

Список використаних джерел

1. Про протидію поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ), та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ: Закон України від 12.12.1991 № 1972-ХІІ. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 11. ст. 152.

2. Лютий, В., Сапіга, С. (2025). Проблеми надання соціальних послуг сім'ям, що виховують дитину, яка живе з ВІЛ: за результатами якісного дослідження. Соціальна робота та соціальна освіта, (2(15), 99–109. URL : [https://doi.org/10.31499/2618-0715.2\(15\).2025.343454](https://doi.org/10.31499/2618-0715.2(15).2025.343454) (дата звернення: 28.04.2026).

*Марія КУРИНДАШ,
студентка спеціальності
«Соціальна робота та консультування»
Науковий керівник – Валентина ЗАГАЛЕВИЧ,
викладач циклової комісії соціальної роботи,
психології та фізичної культури
ВСП Кам'янець-Подільський фаховий коледж
НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут»
(м. Кам'янець-Подільський, Україна)*

ЕТИЧНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ СУСПІЛЬНИХ ЗМІН

У сучасних умовах суспільних трансформацій соціальна робота набуває особливого значення як професійна діяльність, спрямована на підтримку вразливих груп населення, забезпечення соціальної справедливості та сприяння соціальній інтеграції. Динамічні зміни в соціально-економічній, політичній та культурній сферах зумовлюють необхідність переосмислення етичних засад соціальної роботи, які виступають основою професійної діяльності соціального працівника

Етичні засади соціальної роботи визначаються як система моральних принципів, норм і цінностей, що регулюють професійну поведінку фахівця, забезпечують дотримання прав і свобод людини та сприяють формуванню довіри між соціальним працівником і клієнтом. Вони базуються на загальнолюдських цінностях, таких як гуманізм, повага до гідності особистості, справедливість, відповідальність і толерантність [1].

Одним із ключових принципів соціальної роботи є повага до людської гідності. Кожна людина розглядається як унікальна особистість, що має право на самовизначення, свободу вибору та захист своїх прав. Соціальний працівник зобов'язаний поважати автономію клієнта, сприяти розвитку його потенціалу та уникати будь-яких форм дискримінації.

Важливим етичним принципом є конфіденційність, яка передбачає збереження інформації, отриманої під час професійної діяльності. У сучасних умовах цифровізації суспільства питання захисту персональних даних набуває особливої актуальності, що потребує від соціальних працівників високого рівня професійної відповідальності та дотримання етичних стандартів [3, с. 92].

Не менш значущим є принцип соціальної справедливості, який передбачає забезпечення рівного доступу до соціальних послуг і ресурсів, підтримку осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, а також протидію соціальній нерівності. Соціальні працівники виступають агентами соціальних змін, сприяючи формуванню більш справедливого суспільства [4].

У контексті суспільних змін важливого значення набуває принцип професійної компетентності. Соціальний працівник повинен постійно підвищувати свій професійний рівень, удосконалювати знання та навички, адаптуватися до нових умов діяльності. Це включає опанування сучасних технологій, методів роботи та інноваційних підходів у сфері соціальної роботи [3, с. 89].

Особливу увагу слід приділити принципам толерантності та недискримінації, що передбачають повагу до різноманітності клієнтів незалежно від їхніх соціальних, культурних, релігійних чи інших особливостей. У багатокультурному суспільстві цей принцип є необхідною умовою ефективної професійної взаємодії [3, с. 87].

Сучасні суспільні виклики, зокрема глобалізація, міграційні процеси, соціальна нерівність, а також кризові ситуації, такі як воєнні конфлікти чи економічні потрясіння, суттєво впливають на зміст і характер соціальної роботи. У цих умовах соціальні працівники стикаються з новими етичними дилемами, що потребують гнучкого підходу та здатності приймати відповідальні рішення [4].

Однією з таких дилем є баланс між правом клієнта на самовизначення та необхідністю втручання з метою захисту його інтересів. Соціальний працівник повинен враховувати індивідуальні особливості клієнта, оцінювати ризики та діяти в межах професійної етики та законодавства.

Іншим важливим аспектом є забезпечення професійної незалежності та уникнення конфлікту інтересів. Соціальний працівник повинен діяти в інтересах клієнта, не допускаючи впливу зовнішніх чинників, які можуть негативно позначитися на якості надання соціальних послуг [4].

В умовах цифровізації особливої актуальності набуває етика використання інформаційних технологій. Соціальні працівники повинні дотримуватися принципів безпеки даних, етичного використання цифрових ресурсів і забезпечення доступності послуг для різних категорій населення.

Значну роль відіграє також етична взаємодія з іншими фахівцями. Соціальна робота має міждисциплінарний характер, що передбачає співпрацю з психологами, педагогами, медичними працівниками та іншими

спеціалістами. У цьому контексті важливими є принципи професійної поваги, відповідальності та координації дій.

Отже, етичні засади соціальної роботи є невід'ємною складовою професійної діяльності, що забезпечує її ефективність і гуманістичну спрямованість. В умовах суспільних змін вони набувають особливої значущості, оскільки визначають якість взаємодії між соціальним працівником і клієнтом, сприяють захисту прав людини та розвитку соціально відповідального суспільства. Подальший розвиток соціальної роботи потребує вдосконалення етичних стандартів, їх адаптації до сучасних викликів та інтеграції у професійну підготовку фахівців.

Список використаних джерел

1. Про соціальні послуги: Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення: 28.04.2026).
2. Кодекс етики спеціалістів із соціальної роботи України. Київ, 2005. 12 с. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1965643-05#Text> (дата звернення: 28.04.2026).
3. Зозуляк-Случик Р. В. Етика соціальної роботи: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Івано-Франківськ: НАІР, 2019. 190с. URL: https://kc.cnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/71/2023/02/_ПОСІБНИК-Етика-СР-Зозуляк.pdf (дата звернення: 28.04.2026).
4. Іщук С. В. Етика соціальної роботи. Курс лекцій / Тернопіль, ТДПУ, 2008. 59 с. <http://www.info-library.com.ua/books-book-116.html> (дата звернення: 28.04.2026).

Катерина МЕЛЬНИЧЕНКО,
студентка спеціальності «Соціальна робота»
Науковий керівник – Юлія ПИГОЛЕНКО,
викладач циклової комісії з педагогічної освіти
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА СУЇЦИДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ

Проблема суїцидальної поведінки серед підлітків та молоді стає дедалі актуальнішою в сучасному суспільстві. Підлітковий період супроводжується значними психологічними та соціальними змінами, часто перетворюється на значний виклик для молодих людей. Не кожен здатен впевнено долати труднощі, що виникають на цьому складному етапі життя. Внаслідок цього суїцид може виглядати як більш легкий або доступний спосіб вирішення проблем у порівнянні з іншими підходами. Особливо важливо звернути увагу

на те, що суїцид посідає друге місце серед найпоширеніших причин смерті серед осіб віком від 15 до 29 років [1, с. 44].

Зазвичай до 13 років випадки спроб самогубства є досить рідкісними. Однак у віці 14-15 років спостерігається стрімкий ріст суїцидальної активності, який досягає пікового рівня у період від 16 до 19 років. Переважна більшість таких випадків пов'язана з переживанням підліткової кризи. Лише невеликий відсоток молодих людей має справжній намір позбавити себе життя, тоді як суїцидальна поведінка частіше є своєрідним «криком про допомогу». Не дивно, що багато суїцидальних спроб трапляється вдома, вдень або ввечері. Найбільш схильними до суїцидальних тенденцій є інтровертовані та емоційно чутливі підлітки, які страждають через почуття самотності, сильний стрес, відчуття марності та, найчастіше, втрату сенсу життя [1, с. 192].

Самогубство породжується незадоволеними психологічними потребами, які знаходять відображення в кожному суїцидальному вчинку. У такі моменти людина відчуває повну безвихідь, нездатність змінити обставини й безрезультатність будь-яких спроб щось вирішити. Особливо це стосується підлітків, які часто переживають суперечливі почуття: вони водночас шукають порятунку у смерті, але таємно сподіваються, що їх зупинять і нададуть підтримку. Саме життя здається їм джерелом страждань, а втеча сприймається як єдиний спосіб уникнути нестерпного болю. Глибинна фрустрація та сильне емоційне навантаження стають першопричиною цих відчайдушних дій [2, с. 45].

Мотивація самогубств серед підлітків часто пов'язана з їхньою імпульсивністю, емоційністю, гострим почуттям справедливості та недостатнім досвідом у вирішенні життєвих труднощів. Ці фактори ще більш ускладнюються впливом сучасного суспільства, яке чинить значний тиск на підростаюче покоління [3, с. 7–8].

Технології соціально-педагогічної профілактики суїцидальної поведінки серед підлітків і молоді, на нашу думку, мають базуватися на підтримці емоційного благополуччя та формуванні їх позитивного самовизначення. Соціальним працівникам і педагогам під час роботи з цією категорією отримувачів соціальних послуг важливо створювати безпечне та довірливе середовище, де підлітки не соромляться висловлювати свої емоції та мають можливість отримувати безумовну підтримку. Програми соціально-педагогічної роботи повинні спрямовуватися на розвиток рівня емоційної стійкості, соціальної компетентності та позитивного сприйняття власної особистості. Особливу увагу соціально-педагогічні працівники мають приділяти підліткам із заниженою самооцінкою або, наприклад, із відчуттям самотності та гострим відчуттям непорозуміння з боку оточуючих. Також обдаровані підлітки, які часто ізолюються від однолітків і не мають однодумців, теж мають бути у фокусі спостережень з боку соціально-педагогічних працівників.

Щодо видів профілактики, слід наголосити, що надважливою є саме первинна профілактика суїцидальної поведінки. Необхідно проводити бесіди, лекції, заняття з елементами тренінгу, заняття в ігровій формі задля

попередження виникнення цієї проблеми загалом. При цьому співпраця з психологами, педагогами та сім'єю є важливим елементом ефективної профілактичної роботи.

Окрім цього, важливу роль у психоемоційному стані підлітка відіграє його сім'я. Адже найрозповсюдженішою причиною скоєння самогубств є непорозуміння в родині, недостатня увага з боку батьків, часті конфлікти, нехтування емоціями й потребами дитини, жорсткі покарання, авторитарний стиль виховання та інше. Ця ситуація погіршується ще й тим, що дитина не має до кого звернутися по допомогу, у неї руйнується відчуття безпеки й довіри до оточуючого світу та дорослих. Через це деякі підлітки можуть навіть не подавати прямих сигналів своїм батькам, що збираються вчинити самогубство. А це, в свою чергу, знижує можливість профілактики та надання вчасної підтримки.

Тому надзвичайно важливим моментом під час проведення профілактичних заходів є також робота з батьками. Потрібно пояснювати, що діти під час підліткового періоду дуже вразливі та сприймають будь-які негативні події надто емоційно. Дорослі мають завжди з серйозністю ставитися до переживань та скарг своїх дітей, підтримувати їх, не висміювати проблеми, страхи, не принижувати. Адже саме вони є фундаментом у розвитку особистості власної дитини. Через це, окрім профілактики серед самих дітей, потрібно ще й проводити регулярні семінари, лекції, збори, тренінги, бесіди та інші заняття з батьками, присвячені розумінню причин виникнення суїцидальної поведінки у підлітків, як вчасно її розпізнати та надати першу допомогу.

Просвіта самих же дітей підліткового віку базується на проведенні бесід аксіологічної спрямованості, де обговорюються людські цінності та сенс життя. Для закріплення отриманих знань використовуються різні методи та форми, зокрема диспути, присвячені доцільним способам прояву почуттів, вираженню емоцій, вирішенню конфліктів, побудові взаємостосунків із дорослими й однолітками, розвитку впевненості в собі та ініціативності замість невпевненості [4, с. 199].

Таким чином, проблема підліткового суїциду – це передусім крик про допомогу емоційно вразливої особистості, яка в силу вікової незрілості та сімейних конфліктів не бачить іншого виходу з кризи. Оскільки більшість підлітків сигналізує про свій стан, ключова роль у запобіганні трагедії належить дорослим, чия відповідальність полягає у своєчасному виявленні суїцидальних намірів, наданні емоційної підтримки та формуванні у молоді стійких життєвих цінностей. Профілактика суїцидальної поведінки має бути комплексною: від покращення мікроклімату в оточенні дитини до навчання її конструктивному подоланню життєвих труднощів.

Список використаних джерел

1. Семенюк Д. С. Причини суїцидальної поведінки в підлітковому віці. 2021. Прояви суїцидальних тенденцій у підлітковому віці. Психологія: реальність і перспективи. 2023. № 1 (20). С. 48–56. DOI: https://doi.org/10.35619/prap_rv.v1i20.325

2. Соціально-психологічна робота: інновації, стратегії та можливості: Збірник матеріалів круглого столу з міжнародною участю. Кам'янець Подільський – Ломжа, 19 березня 2024 р. Наукова редакція: Зоя Шарлович, Мар'ян Тріпак, Оксана Палилюлько, Марина Волощук. Видавництво: MANS w Łomży, 2024. 256 с.

3. Кутова Т. В. Причини підліткових суїцидів URL : <https://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN27/14.pdf> (lfnf pdthytyyz^ 12/04/2026)/

4. XXV International scientific and practical conference «Current Trends in the Development of Scientific Research in Today's Conditions» (May 29-31, 2024) Florence, Italy. International Scientific Unity

Софія РУССУ,
студентка спеціальності «Соціальна робота»
Науковий керівник – Оксана ПРИМА,
викладач циклової комісії з педагогічної освіти
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ ТА ЧЛЕНАМИ ЇХ СІМЕЙ

Соціальна робота з військовослужбовцями та їхніми сім'ями сьогодні виходить за межі формального виконання соціальних гарантій і перетворюється на окремий напрям, який потребує гнучкості, розуміння контексту та вміння працювати з різними рівнями проблем одночасно. Війна змінює внутрішній стан людини, її спосіб взаємодії з оточенням, відчуття безпеки та стабільності. Тому підтримка не може зводитися до окремих виплат чи консультацій – вона має враховувати реальний досвід людей і складність процесу адаптації [3, с. 15].

В Україні сформована нормативно-правова база, яка визначає основні гарантії для військовослужбовців та їхніх родин [1, с. 6]. Йдеться про матеріальне забезпечення, медичну допомогу, житлові програми, пільги та компенсації. У законодавстві закладена ідея, що держава має компенсувати ризики військової служби і забезпечити базову стабільність для тих, хто її проходить [2, с. 11]. Проте на практиці ці механізми існують не як єдина система, а як набір окремих інструментів. Людина змушена самостійно розбиратися, як ними скористатися, у якій послідовності діяти і куди звертатися.

Проблеми, з якими стикаються військовослужбовці, мають комплексний характер. Однією з найскладніших є психологічна складова [4, с. 28]. Пережитий досвід бойових дій не зникає після повернення до мирного середовища. Він впливає на сприйняття реальності, рівень довіри до інших людей, здатність розслаблятися і відновлюватися. Ці зміни не завжди очевидні ззовні, але вони поступово спричиняють труднощі в повсякденному житті [4, с. 36]. Водночас не всі готові звертатися по психологічну допомогу, що ускладнює процес відновлення.

Сім'ї військовослужбовців також опиняються в ситуації, яка потребує адаптації [7, с. 19]. Вони живуть в умовах постійної напруги, невизначеності і відповідальності за побутові та емоційні аспекти життя. Роль родини змінюється: вона одночасно виконує функцію підтримки, хоча сама потребує допомоги. Особливо це відчутно у тривалих ситуаціях розлуки або після повернення військового, коли доводиться заново вибудовувати взаємини і звичний ритм життя.

Вагоме місце у процесі соціально-економічної реінтеграції військовослужбовців після завершення служби займає питання працевлаштування. Повертаючись до цивільного життя, багато ветеранів стикаються з необхідністю переосмислення власного професійного шляху, оскільки їхній попередній досвід не завжди може бути безпосередньо застосований у мирних умовах. Часто виникає потреба у здобутті нових знань, перекваліфікації або адаптації набутих навичок до вимог сучасного ринку праці. Існують труднощі і з боку роботодавців, які не завжди враховують специфіку досвіду військових або потребу у створенні більш гнучких умов праці. У такій ситуації особливого значення набувають програми підтримки зайнятості, ініціативи з розвитку ветеранського підприємництва, а також індивідуальний соціальний супровід, який допомагає людині поступово відновити економічну стабільність і відчутти впевненість у власних силах.

Повернення до цивільного життя супроводжується низкою викликів, які не обмежуються питанням працевлаштування [6, с. 52]. Йдеться про зміну способу життя, необхідність адаптуватися до інших правил, відновити соціальні зв'язки та відчутти себе частиною звичайного середовища. Для багатьох це означає переосмислення власної ролі та пошук нового місця в суспільстві.

Суттєвим бар'єром залишається доступ до соціальної підтримки [5, с. 33]. Наявність програм і послуг не завжди означає їхню реальну доступність. Складність процедур, розпорошеність інформації, необхідність звертатися до різних установ створюють ситуацію, коли отримання допомоги перетворюється на окреме завдання.

У таких умовах соціальна робота поступово зміщується у бік комплексного підходу [8, с. 41]. Тобто поєднання різних напрямів підтримки в межах одного процесу, де враховується не окрема проблема, а загальна ситуація людини. Психологічна допомога, соціальний супровід, підтримка у працевлаштуванні та юридичне консультування – ці напрями допомоги ефективні саме тоді, коли поєднуються.

Такий підхід дозволяє розглядати соціальну роботу як послідовний процес, який допомагає людині поступово відновити відчуття стабільності у власному житті.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей». Київ, 2024. 32 с.
2. Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту». Київ, 2023. 28 с.
3. Безпалько О. В. Соціальна робота з військовослужбовцями: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2021. 256 с.

4. Карамушка Л. М. Психологічна допомога військовим та ветеранам: практичний посібник. Київ: Інститут психології, 2022. 180 с.
5. Реінтеграція ветеранів: міжнародний досвід та українські реалії. Київ: ПРООН, 2023. 120 с.
6. Звіт Українського ветеранського фонду. Київ, 2024. 95 с.
7. Соціальний супровід сімей військовослужбовців: методичні рекомендації. Київ: Мінсоцполітики, 2023. 60 с.
8. Forgey M., Girdlestone J. Military Social Work: International Perspectives. – New York: Springer, 2020. – 210 p.

Діана РЯБЧУН,
студентка спеціальності «Соціальна робота»
Науковий керівник – Яна БАШМАНІВСЬКА,
кандидат філософських наук
ВСП «Житомирський технологічний фаховий коледж
Київського національного університету
будівництва і архітектури»
(м. Житомир, Україна)

МІЖНАРОДНА ЖЕСТОВА МОВА ЯК ЗАСІБ МІЖКУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Досліджуючи проблему спілкування людей з порушенням слуху, важливо розуміти різницю між національними жестовими мовами та міжнародною жестовою мовою. Існує стереотип, що жести – це щось природне і зрозуміле без перекладу. Проте кожна країна має свою жестову мову з власною граматиною, історією та особливостями.

Самостійність візуальних мов підтверджується тим, що вони розвиваються паралельно з культурою кожного народу. Жестова мова – така ж самостійна й унікальна, як і вербальна. Кожна країна має свою жестову мову. Українська жестова мова істотно відрізняється від польської, американської чи, наприклад, скандинавських мов [2]. Разом з тим, американська жестова мова має суттєві відмінності від британської, навіть попри те, що в цих країнах схожа звукова мова.

Використання жестової мови в різних країнах є складнішим явищем ніж словесна мова. На території однієї країни може функціонувати більше однієї жестової мови. Наприклад, у Бельгії є дві жестові мови (франко-бельгійська мова жестів та фламандська мова жестів) або в Іспанії (іспанська жестова мова та каталонська жестова мова). Окрім того, існують різні мови жестів у країнах, що мають однакову розмовну мову, наприклад, у Великобританії та Ірландії. Це мовне різноманіття пов'язане з перебігом історичних подій [4].

Важливо розуміти, що така різноманітність – це не випадковість, а закономірність. Жестові мови відрізняються між собою, і в кожній країні, і етнічній групі є свої особливості, несхожі на інші. Більшість національних жестових мов мають свої діалекти [1, с. 5].

Очевидно, що в результаті вказаних розбіжностей, виникла потреба в єдиному універсальному засобі спілкування. Міжнародна жестова мова, «міжнародний жест», як зазначає Всесвітня федерація глухих (ВФГ), використовується у ситуаціях, в яких люди з порушенням слуху не можуть використовувати свою національну жестову мову. Наприклад, міжнародні зустрічі, конгреси, заходи світового рівня. Однак не всі володіють міжнародним жестом. Лексика міжнародного жесту залежить від контексту, в якому вона використовується, і для деяких значень з часом з'явилася розширена лексика міжнародного жесту [3, с. 11].

Тобто це не мова в стандартному розумінні, а гнучка система знаків, що не має жорсткої граматичної структури, як національні жестові мови, і переважно тримається на тому, що жест імітує дію або схожий на предмет (наприклад, як ми показуємо, що п'ємо чи спимо). Міжнародний жест часто вбирає в себе елементи найпоширеніших національних жестових мов, в тому числі й західних. Це робить його гнучким до змін, адаптуючи його до нових наукових термінів чи соціальних явищ. Проте спілкування може бути ефективним лише за умови високого рівня візуальної грамотності та досвіду міжнародної взаємодії. Важливо розуміти, що цей інструмент не є мовою у повному значенні, а слугує допоміжною системою знаків. Двоє людей з порушенням слуху з різних країн можуть не зрозуміти один одного без адаптації [2]. Спочатку комунікація налагоджується через пошук спільних зрозумілих жестів, згодом поступово домовляються, як називати речі, щоб обом було зрозуміло. Це означає, що жести уточнюються, і часто для опису поняття використовується більше одного жесту для забезпечення кращого розуміння [4]. Це вимагає значних когнітивних зусиль та креативності, що відрізняє таке спілкування від простого використання вивчених жестів. По суті, це живий процес домовленості між співрозмовниками.

Міжнародний жест активно розвивається в тих сферах, що сприяють глобальній інтеграції: у спорті (наприклад, Дефлімпійські ігри), у міжнародній політиці та правозахисній діяльності Всесвітньої федерації глухих (ВФГ). Це пов'язано з тим, що співрозмовники не мають часу на довге вивчення національної мови кожної країни-учасниці, а порозумітися потрібно «тут і зараз». Наприклад, на великих спортивних змаганнях судді, тренери та атлети з різних континентів використовують міжнародний жест, щоб миттєво обмінюватися технічною інформацією або правилами гри.

У правозахисній діяльності міжнародна жестова мова стає спільним інструментом, що допомагає активістам зрозуміти, як живуть люди в інших країнах, які в них є проблеми та як їх можна вирішити разом. Регулярно використовується на міжнародних конференціях та зустрічах з учасниками, які не мають спільної мови жестів [4].

Важливо також зазначити роль перекладачів у описаних комунікаційних процесах. Міжнародна жестова мова надає можливість ефективно передавати інформацію великій аудиторії одночасно, долаючи мовні бар'єри. Замість того, щоб ставити перекладачів для кожної національної мови, часто

достатньо одного фахівця, який володіє міжнародним жестом. Це значно спрощує організацію великих подій і допомагає інформації швидше доходити до людей, яким вона потрібна. Тобто ця система стає робочим стандартом для офіційних зустрічей, де потрібно об'єднати людей з абсолютно різним досвідом.

Проте варто розуміти, що разом з цією перевагою є певна складність у навчанні. Якщо порівнювати з національними жестовими мовами, які можна вивчати за підручниками чи у спеціальних школах, знаходити щось у інтернет-джерелах, то міжнародна жестова мова освоюється переважно на практиці. Її неможливо повністю вивчити самостійно, бо ця мова існує лише в моменті контакту між людьми. Це створює певний бар'єр: щоб добре володіти міжнародним жестом, людина вже повинна мати досвід подорожей або участі у великих подіях. Через те, що ця система постійно підлаштовується під співрозмовника, перекладач має бути гнучким і вміти швидко змінювати свої жести під час розмови. Така складність робить професійне володіння міжнародним жестом рідкісним і дуже цінним вмінням, що здобувається роками практичного досвіду.

Якщо ми будемо вважати, що всі люди з порушенням слуху без проблем розуміють один одного, то тоді нівелюється важливість і цінність їхніх рідних національних мов. Використання міжнародного жесту – це вияв поваги до всіх людей та бажання спілкуватися разом, але воно не замінює глибину та багатство національних культур людей з порушенням слуху.

На завершення слід підкреслити, що міжнародна жестова мова є унікальним прикладом того, як люди можуть долати мовні бар'єри за допомогою візуальних образів та гнучкості мислення. Вона не є повноцінною універсальною мовою, а радше допоміжним засобом для спілкування у певних ситуаціях. Визнання цього дозволяє краще організовувати освітній та інформаційний простір для людей з порушеннями слуху, забезпечуючи їм доступ до інформації як на національному, так і на світовому рівнях. Це шлях до світу, де кожен може бути почутим і зрозумілим, і неважливо, якою мовою ти «говориш» насправді.

Список використаних джерел

1. Адамюк Н. Б. Новації ERASMUS + project «SPREAD THE SIGN». Науковий часопис Національного педагогічного ун-тету ім. М. П. Драгоманова. Серія: Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2018. Вип. 65. С. 5 – 9.
2. Кравчук А. Базові жести, які повинен знати кожен. Поради перекладачки з жестової мови / ред. Ю. Малєєва. Місто.Медіа. 2025. 29 листопада. URL: <https://misto.media/articles/3613-bazovi-zesty-iaki-povynnen-znaty-kozen-porady-perekladachky-z-zestovoyi-movy> (дата звернення: 14.04.2026).
3. Рекомендації для досягнення прав на жестову мову: інструментарій для адвокації від ВФГ / Всесвітня федерація глухих ; за сприяння Фонду Ніппон. Гельсінкі : ВФГ, 2023. С. 93.
4. FAQs on sign language. European Day of Languages. URL: <https://edl.ecml.at/uk/Facts/FAQs-on-sign-language> (дата звернення: 14.04.2026).

*Аліна САВЧУК,
студентка спеціальності «Менеджмент»
Науковий керівники – Галина ГАЙДА,
викладач циклової комісії
обліково-економічних дисциплін – Оксана КУЗЬМУК,
викладач циклової комісії загальноосвітніх дисциплін
ВСП «Горохівський фаховий коледж
Львівського національного університету природокористування»
(м. Горохів, Україна)*

ВОЛОНТЕРСТВО ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Вторгнення російської федерації стало для України не лише трагічним випробуванням, а й могутнім поштовхом для пробудження небаченої хвилі волонтерської ініціативи. З перших днів великої війни українське суспільство, а особливо молодь, продемонструвало високий рівень самоорганізації та внутрішню потребу діяти. Згідно зі статистикою кожен другий юнак, дівчина долучилися до волонтерського руху, кожен третій підтримав державу у фінансовому чи інформаційному фронті. Сьогодні волонтерство перетворилося на масовий соціальний феномен, що ґрунтується на глибокій мотивації та чіткій координації дій.

Більшість молодих людей впевнені у значному потенціалі українського волонтерського досвіду для світового руху. Унікальні навички та знання, набуті в умовах війни, налагоджена співпраця з міжнародними організаціями створюють міцний фундамент для інтеграції. Саме сьогодні, в часи воєнних випробувань, як ніколи важливо бути небайдужими та готовими допомагати своїй державі, адже волонтери стали надійним тилом для наших мужніх захисників.

Досвід волонтерської діяльності у ВСП «Горохівський фаховий коледж ЛНУП» став яскравим прикладом активної громадянської позиції студентської спільноти нашого закладу. Натхненником для нас, студентів-першокурсників, став педагогічний колектив коледжу, який з перших днів повномасштабного вторгнення перетворив навчальний заклад на осередок гуманітарної допомоги.

Ключову роль у координації зусиль відіграли викладачі Галина Гайда та Оксана Кузьмук, які очолили волонтерський рух «Твори добро», а згодом студентський центр «В єдності сила». Саме їхня ініціатива об'єднала працівників та студентів навчального закладу у волонтерський штаб. Згуртувалися всі, щоб допомагати тим, хто цього найбільше потребував – військовим та внутрішньо переміщеним особам, які опинилися у складних життєвих обставинах. Колектив коледжу збирав продукти харчування, плів маскувальні сітки, випікав домашні смаколики, ліпив вареники та формував цінні вантажі гуманітарної допомоги. Спільна праця згуртувала весь колектив закладу, перетворивши його на єдину незламну родину [5].

Викладачі наголошують, що саме війна та велика кількість студентів-випускників, які стали на захист Батьківщини, були і є потужним імпульсом для активізації волонтерської діяльності. Домашня консервація, свіжий хліб та духмяна випічка, сухпайки, енергетичні набори, передані волонтерами на передову, несуть у собі частинку домашнього тепла та підтримки для наших воїнів. Найбільшою винагородою за працю стали щирі відгуки та слова подяки від захисників та постраждалих громадян. Активність руху «Твори добро» була відзначена номінацією на «Волонтерську премію 2022 року».

Згодом до цієї важливої ініціативи долучилися студенти коледжу, створивши власний волонтерський центр «UNITED WE STAND» («В ЄДНОСТІ СИЛА»). Завдяки їхній енергії та креативності вироби ручної роботи успішно реалізуються як на місцевому ринку, так і за кордоном – у Польщі та Сполучених Штатах Америки. Виручені кошти спрямовуються на придбання необхідного обладнання та амуніції для військових.

Важливим стало налагодження співпраці з випускниками коледжу. Саме Наталія Скора допомогла встановити міцні зв'язки з польськими партнерами з Starostwo Powiatowe w Sokołowie Podlaskim Powiat Sokołowski та Caritas Diecezji Drohiczyńskiej, які неодноразово надавали гуманітарну допомогу нашим центрам. Завдяки енергії та креативності, ініціативності студентів у коледжі запрацювала творча майстерня, де виготовляються патріотичні сувеніри, що користуються великим попитом та стали символом підтримки та незламності для багатьох українців та іноземних друзів [4]. За вагомих внесок у волонтерську діяльність волонтерські центри Горохівського фахового коледжу були відзначені подяками від голови Волинської обласної адміністрації та управління освіти, культури, молоді, спорту, соціального захисту та охорони здоров'я Горохівської міської ради.

Сьогодні волонтерська справа у коледжі продовжується з новою енергією під гаслом: «Поспішаймо творити добро». Головним пріоритетом для студентів є не лише допомога фронту, а й здобуття якісних знань, необхідних для майбутнього відновлення економіки України. У вільний від навчання час ми продовжуємо свою важливу волонтерську діяльність, розуміючи, що кожен внесок наближає Перемогу [1].

Волонтерська діяльність, особливо в умовах війни, виховує у студентів почуття патріотизму, відповідальності, взаємодії з адміністрацією коледжу, органами влади. Юні волонтери, першокурсники, під час різних видів роботи (формування енергетичного набору, наборів трав'яного чаю, окопних свічок та іншої діяльності) навчаються спілкуватися, розв'язувати конфлікти та організовувати свою роботу, розвивати комунікацію та лідерство. Набувають навичок толерантності та культури спілкування, реалізуючи свою продукцію на ринках містечка, студентських ярмарках, беручи участь у культурно-мистецьких заходах на допомогу захисникам, бійцям з інвалідністю, переселенцям, літнім людям [3]. Спільна мета об'єднує студентів різних груп за фахом та віком, створюючи міцні соціальні зв'язки. Для молоді волонтерство часто стає першим кроком до професійної реалізації.

Така діяльність виховує згуртованість, відчуття причетності до колективу та усвідомлення того, що твоя допомога є важливою. Це допомагає долати стрес, замкнутість і тривогу в часи війни. Волонтерство сьогодні не лише допомагає вирішити проблеми, а й змінює саму особистість, роблячи її свідомим громадянином, здатним до самоорганізації у нашому суспільстві. Такий вид діяльності сприяє формуванню у здобувачів освіти інклюзивної культури та толерантності. Через організацію благодійних ярмарків, зустрічей із бійцями, ветеранами та внутрішньо переміщеними особами (ВПО) впроваджується принцип «навчання через дію». Студенти-волонтери не просто виконують механічну роботу, а й оптимізують процеси, пов'язані з менеджментом, і розраховують калорійність, розвиваючи навички логістики. Це ефективно поєднує волонтерську допомогу з професійним навчанням.

Крім того, студенти створюють відеорепортажі, у яких висвітлюють історію діяльності волонтерських центрів «Твори добро» та «В єдності сила», а також популяризують свій досвід у соціальних мережах [2]. Спільнота коледжу власним прикладом доводить: волонтерство – це і є наш патріотизм у дії. Волонтерський рух – це мобілізація милосердя та безкорисливої доброти. Ми пам'ятаємо, що доброта – це ознака переможної сили.

Список використаних джерел

1. «Волонтерська діяльність коледжу в літописі «Освіта у вогні»». Facebook (допис користувача «Горохівський фаховий коледж ЛНУП»). URL: https://www.facebook.com/story.php?story_fbid=806373480403111&id=100030914006327&_rd=1 (дата звернення: 24.04.2026).
2. «Продукти та випічка: як у волинському коледжі допомагають військовим». Суспільне Луцьк. URL: <https://suspilne.media/lutsk/295006-produkti-ta-vipicka-ak-u-volinskomu-koledzi-dopomagaut-vijskovim/> (дата звернення: 24.04.2026).
3. «Разом ми сильні: як молоді волонтери допомагають Україні». Facebook (Студентський волонтерський центр «UNITED WE STAND (В ЄДНОСТІ СИЛА)», Горохівський фаховий коледж ЛНУП; Олег Жельчик). URL: <https://www.facebook.com/oleg.zhelchik/videos/396979995874559> (дата звернення: 24.04.2026).
4. «На Горохівщині юні й дорослі волонтери невтомно складають захисникам сухпайки». Волинь. URL: <https://www.volyn.com.ua/news/221667-iuni-i-dorosli-volontery-z-horokhivskoho-koledzhu-nevtomno-skladaiut-zakhysnykam-sukhpaiky> (дата звернення: 24.04.2026).
5. У Горохові на ярмарку знову продавали особливий товар, щоб допомогти ЗСУ». Волинь. URL: <https://www.volyn.com.ua/news/219054-u-horokhovi-na-iarmarku-v-subotu-studenty-znovu-prodavaly-osoblyvyi-tovar> (дата звернення: 24.04.2026).

Стефанія СМОТРОВА,
студентка спеціальності «Соціальна робота»
Науковий керівник – Оксана ПРИМА,
викладач циклової комісії з педагогічної освіти
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

ПРОФОРІЄНТАЦІЯ ЯК НАПРЯМ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА В НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Профорієнтація як напрям роботи соціального педагога в навчальному закладі – це не одноразова консультація, а цілісна система заходів, яка допомагає здобувачам освіти краще пізнати себе, зрозуміти свої інтереси, здібності, нахили та співвіднести їх із потребами сучасного ринку праці. Особливо актуально це в умовах війни, економічної нестабільності та швидких змін у сфері зайнятості, коли молоді потрібно не просто обрати професію, а зробити свідомий і реалістичний вибір свого майбутнього [1].

Професійне самовизначення формується ще на етапі здобуття середньої освіти й залежить не лише від особистих інтересів дитини, а й від впливу сім'ї, освітнього середовища, соціальних умов та підтримки фахівців. Важливу роль тут відіграють психологічні чинники: впевненість у собі, мотивація, здатність до саморефлексії, стресостійкість і готовність адаптуватися до нових обставин. Саме тому профорієнтація повинна бути системною, поступовою та орієнтованою не лише на інформування, а й на розвиток особистості.

Соціальний педагог в навчальному закладі не лише проводить профорієнтаційні бесіди, а й виявляє професійні інтереси підлітків, використовує анкетування, спостереження, консультації та діагностичні методики, організовує зустрічі з представниками різних професій, а також співпрацює з психологами, класними керівниками, батьками, закладами освіти та службами зайнятості. Завдяки цьому соціальний педагог стає посередником між дитиною та світом професій, допомагаючи зробити вибір не випадково, а усвідомлено.

Варто зазначити, що сучасна профорієнтація поступово змінюється. Вона стає більш практичною, цифровою та індивідуалізованою. Сьогодні все більшого значення набувають інтерактивні форми роботи, онлайн-тестування, інформаційні платформи, віртуальні консультації та профорієнтаційні програми, які допомагають сучасній молоді краще зрозуміти себе і можливості професійного розвитку [4]. Однак при цьому важливо зберігати живе спілкування, бо саме воно забезпечує справжню підтримку та довіру між педагогом і дитиною.

Практичне дослідження, проведене у квітні 2026 року серед учнів 10 класів Скандинавського ліцею міста Києва віком 15-16 років, довело, що профорієнтаційна робота соціального педагога в закладах освіти є

ефективною, якщо вона має практичне спрямування, доброзичливу атмосферу та будується на діалозі.

В межах зазначеного дослідження профорієнтаційна робота була реалізована у три етапи. Констатувальний етап включав первинне анкетування на визначення рівня обізнаності респондентів щодо вибору професії, формувальний передбачав безпосередню взаємодію з учасниками, контрольний – повторне анкетування для перевірки результатів і динаміки змін.

Результати дослідження показали, що під час профорієнтаційних заходів ефективним є використання практичних вправ, які допомагають учасникам поєднати власні бажання, здібності та вимоги ринку праці. Вдалими є вправи, спрямовані на усвідомлення особистих ресурсів, розвиток упевненості в собі та кращу орієнтацію у власних можливостях. Окремо варто приділяти увагу обговоренню типових помилок у виборі професії, зокрема орієнтації лише на престиж, заробіток або поради інших людей без урахування власних інтересів. Це дає можливість учням подивитися на професійний вибір більш відповідально.

Дослідження довело, що після проведення профорієнтаційного заходу в кожному з класів зростає кількість здобувачів освіти, які краще визначилися з майбутньою професією, підвищився рівень поінформованості про вимоги до професій і заклади освіти, а також посилюється усвідомлення власних здібностей. Учні стали активніше аналізувати, що вони хочуть, що можуть і що справді потрібно на ринку праці. Це свідчить про те, що добре організований профорієнтаційний захід може суттєво вплинути на ставлення учнівської молоді до вибору професії. Старшокласники починають не просто мріяти про майбутню роботу, а замислюватися над реальними кроками до неї. Саме в цьому й полягає цінність профорієнтаційної діяльності соціального педагога.

Список використаних джерел

1. Бойчук В., Гура А., Максимчук Л. Професійна орієнтація – один із напрямів підготовки старшокласників до майбутнього професійного становлення // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2023. № 5–6 (129–130). С. 321–329.
2. Закон України «Про повну загальну середню освіту» від 16 січня 2020 р. № 463-IX // Відомості Верховної Ради України. 2020. №11. с.64.
3. Career Development Support in Ukraine. European Training Foundation. Luxembourg, 2021.
4. Digitalising Career Guidance Services: Policy Guidance Note. International Labour Organization. Geneva, 2024.
5. Wang D., Li Y., Wang G. A Systematic Review on Career Interventions for High School Students // Frontiers in Psychology. 2024.

Ірина ЯРИЗА,
студентка спеціальності «Облік і оподаткування»
Науковий керівник – Тетяна ДУБІНЧИН,
викладач циклової комісії бізнесу та адміністрування,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист
Млинівський технологічно-економічний фаховий коледж
(селище Млинів, Україна)

СОЦІАЛЬНА РОБОТА СЬОГОДНІ ТА ЗАВТРА: ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ

Соціальна робота є критично важливою складовою життєдіяльності сучасного суспільства, оскільки вона спрямована на комплексну підтримку осіб, які опинилися у складних життєвих обставинах. В умовах сьогодення роль соціальної допомоги в Україні суттєво зросла через сукупність чинників: економічну нестабільність, наслідки воєнних дій, зростання потреби у психологічній реабілітації та необхідність системної адаптації внутрішньо переміщених осіб [1].

Сьогодні соціальна робота трансформується у мультифункціональну сферу. Пріоритетними напрямками залишаються підтримка малозабезпечених верств населення, осіб з інвалідністю, дітей-сиріт та людей похилого віку. Проте особливої ваги набувають проєктна діяльність та грантрайтинг. Отримання грантів на розвиток матеріально-технічної бази (зокрема на придбання обладнання для соціально орієнтованого бізнесу чи магазинів) дозволяє не лише надавати послуги, а й створювати нові робочі місця, що безпосередньо впливає на якість життя громади [3, с. 112].

Одним із фундаментів сучасної соціальної системи є волонтерський рух. Саме волонтерська діяльність стала прикладом безпрецедентної єдності українців, забезпечуючи потреби військових, переселенців та дітей. Паралельно з цим активно розвивається інклюзивне середовище. У закладах освіти та громадських установах впроваджуються умови для безбар'єрного навчання та перебування людей з особливими потребами, що є ознакою толерантного та європейського суспільства [2].

У майбутньому соціальна робота буде ще більше пов'язана із сучасними технологіями. Онлайн-консультації, електронні соціальні послуги та використання соціальних мереж допоможуть швидше надавати допомогу людям. Водночас важливими залишатиметься людське спілкування, підтримка та співчуття.

Перспективним напрямом розвитку соціальної роботи є посилення психологічної допомоги населенню. Через складні життєві обставини багато людей потребують підтримки фахівців для подолання стресу та емоційного виснаження.

Соціальна робота завтрашнього дня – це поєднання високих технологій, професійного управління ресурсами та щирого людського співчуття. Для стабільного розвитку держави необхідно не лише надавати адресну допомогу,

а й інвестувати у розвиток інфраструктури соціальних об'єктів через грантові механізми. Саме професійна підготовка фахівців, здатних поєднувати соціальну відповідальність із грамотним фінансовим обліком, є запорукою успішної відбудови України.

Список використаних джерел

1. Про соціальні послуги : Закон України від 17.01.2019 р. № 2671-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2019. № 18. ст. 73.
2. Основи соціальної роботи: навч. посіб. / за ред. О. В. Безпалько. Київ: Академвидав, 2021. 312 с.
3. Соціальна робота в Україні: теорія та практика: монографія. Київ: Університет, 2022. 240 с.

РОЗДІЛ 5

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ БІЗНЕСУ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Олександра БОЛДИЖАР,
студентка спеціальності «Туризм і рекреація»
Науковий керівник – Євгеній РУСИН,
викладач циклової комісії
економічних та туристичних дисциплін,
ВСП «Мукачівський фаховий коледж
Національного університету біоресурсів
і природокористування України»
(м. Мукачево, Україна)

РОЛЬ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ У ВІДНОВЛЕННІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Туристична сфера є важливою складовою національної економіки багатьох країн світу, оскільки забезпечує надходження інвестицій, створення робочих місць, розвиток малого та середнього бізнесу, транспортної інфраструктури та сфери послуг. Для України розвиток туризму має особливе значення в умовах сучасних соціально-економічних викликів та післявоєнного відновлення держави. Саме туристична галузь здатна стати одним із чинників економічного зростання, формування позитивного міжнародного іміджу країни та активізації розвитку регіонів.

Сучасний стан туристичної сфери України характеризується значним впливом економічної нестабільності та воєнних дій. Водночас навіть в умовах кризи туристична діяльність продовжує функціонувати та адаптуватися до нових умов. Науковці зазначають, що туристична галузь має значний потенціал для забезпечення стійкості економіки та формування умов для її подальшого розвитку [1]. Туризм сьогодні розглядається не лише як сфера відпочинку, а й як важливий сектор економіки, що впливає на розвиток суміжних галузей: транспорту, готельно-ресторанного бізнесу, торгівлі, культури та сфери послуг.

Важливу роль у відновленні економіки України відіграє внутрішній туризм. У сучасних умовах саме розвиток внутрішніх туристичних маршрутів сприяє активізації економічної діяльності регіонів, підтримці місцевого бізнесу та створенню нових робочих місць. Особливо перспективними є туристичні регіони Західної України, які мають значний природний, культурний та рекреаційний потенціал. Розвиток внутрішнього туризму сприяє збільшенню надходжень до місцевих бюджетів та стимулює розвиток туристичної інфраструктури.

Наукові дослідження свідчать, що туризм є однією з пріоритетних галузей економіки, здатною забезпечити мультиплікативний ефект для розвитку держави [2]. Туристична діяльність активізує функціонування підприємств малого та середнього бізнесу, сприяє розвитку сфери обслуговування та збільшенню зайнятості населення. Важливого значення набуває розвиток готельно-ресторанного бізнесу, транспортної інфраструктури, екскурсійної діяльності та креативних індустрій.

У контексті післявоєнного відновлення України туристична сфера може стати важливим чинником соціально-економічної стабілізації держави. Дослідники наголошують, що розвиток туризму у післявоєнний період сприятиме залученню інвестицій, відновленню інфраструктури та популяризації України на міжнародному туристичному ринку [3]. Особливого значення набуває формування нових туристичних продуктів, розвиток культурного, екологічного, медичного та патріотичного туризму.

Одним із перспективних напрямів є розвиток екологічного та сільського туризму. Україна має значний природний потенціал, який може бути основою для створення конкурентоспроможного туристичного продукту. Екологічний туризм сприяє не лише розвитку економіки, а й збереженню природного середовища та формуванню екологічної культури населення. Сільський туризм, у свою чергу, забезпечує підтримку сільських територій, розвиток фермерських господарств та створення додаткових джерел доходів для місцевого населення.

Важливою умовою розвитку туристичної сфери є державна підтримка та ефективне управління туристичною галуззю. Необхідними є вдосконалення законодавчої бази, залучення інвестицій, розвиток транспортної інфраструктури та створення безпечних умов для туристів. Науковці підкреслюють, що ефективна державна політика у сфері туризму є важливим чинником розвитку економіки та підвищення конкурентоспроможності туристичної галузі.

Сучасні тенденції розвитку світового туризму свідчать про важливість використання цифрових технологій у туристичній діяльності. Онлайн-бронювання, цифровий маркетинг, віртуальні екскурсії та активне використання соціальних мереж сприяють популяризації туристичних послуг та розширенню туристичних потоків. Для України впровадження цифрових технологій у сферу туризму є важливим чинником інтеграції до світового туристичного ринку.

Таким чином, туристична сфера відіграє важливу роль у відновленні економіки України та має значний потенціал для подальшого розвитку. Туризм сприяє розвитку регіонів, підтримці малого бізнесу, створенню робочих місць та залученню інвестицій. Ефективний розвиток туристичної галузі можливий за умови державної підтримки, модернізації туристичної інфраструктури, розвитку внутрішнього туризму та інтеграції України до міжнародного туристичного простору. Саме туристична сфера може стати

одним із ключових чинників економічного відновлення та сталого розвитку України в сучасних умовах.

Список використаних джерел

1. Забаштанський М. М., Роговий А. В., Забаштанська Т. В. Виклики та загрози туристичній індустрії України у сучасних умовах. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. 2019. № 35. С. 15–20.
2. Черненко Н. О., Зінченко Л. А. Розвиток туризму як пріоритетної галузі економіки. Підприємництво та інновації. 2019. № 8. С. 98–102.
3. Motsa A., Shevchuk S., Sereda N. Prospects of the post-war recovery of tourism in Ukraine. Economy and Society. 2022. № 41.

Дар'я ГАВЛІНСЬКА,
студентка спеціальності «Туризм і рекреація»
Науковий керівник – Мар'яна ПИРИНЕЦЬ,
викладач циклової комісії
економічних та туристичних дисциплін
ВСП «Мукачівський фаховий коледж
Національного університету біоресурсів
і природокористування України»
(м. Мукачево, Україна)

ЕКОЛОГІЧНИЙ ТУРИЗМ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ

Сучасний розвиток туристичної галузі характеризується пошуком нових форм організації відпочинку, які поєднують економічну ефективність із збереженням природного середовища. Одним із таких напрямів є екологічний туризм, який останніми роками набуває особливої популярності у світі та в Україні. Зростання екологічної свідомості населення, необхідність охорони навколишнього середовища та прагнення до сталого розвитку суспільства сприяють активному розвитку екотуризму.

Екологічний туризм є видом туристичної діяльності, що передбачає подорожі до природних територій із мінімальним впливом на довкілля та спрямований на пізнання природи, збереження природних ресурсів і підтримку місцевого населення. Основною особливістю екотуризму є його орієнтація на раціональне використання природних ресурсів і формування екологічної культури туристів. Науковці зазначають, що екологічний туризм повинен стати важливим елементом сталого розвитку туристичної галузі та сприяти збереженню природного й культурного середовища [4].

Україна має значний потенціал для розвитку екологічного туризму завдяки різноманітності природних ландшафтів, наявності природно-заповідних територій, національних природних парків, гірських і лісових

регіонів. Особливо перспективними для розвитку екотуризму є Карпатський регіон, Полісся та території природних заповідників. Саме природні ресурси є основою формування туристичних маршрутів екологічного спрямування та створення умов для активного відпочинку й пізнавального туризму [3].

Важливою перевагою екологічного туризму є його позитивний вплив на соціально-економічний розвиток територій. Розвиток екотуризму сприяє створенню нових робочих місць, підтримці малого бізнесу, розвитку сільських територій та популяризації природної й культурної спадщини регіонів. Крім того, екологічний туризм стимулює розвиток інфраструктури, зокрема транспортної, готельної та рекреаційної. Дослідники наголошують, що екотуризм може стати ефективним інструментом соціально-економічного розвитку сільських територій та підвищення рівня екологічної свідомості населення [5].

Водночас розвиток екологічного туризму в Україні супроводжується низкою проблем. Серед основних – недостатній рівень розвитку туристичної інфраструктури, обмежене фінансування природоохоронних заходів, недостатня популяризація екотуристичних маршрутів та низький рівень екологічної культури окремих туристів. Також актуальними залишаються проблеми правового забезпечення розвитку екологічного туризму та ефективного державного регулювання туристичної діяльності [3].

Сучасні тенденції розвитку туризму свідчать про зростання попиту на екологічно безпечні види відпочинку. У зв'язку з цим особливого значення набуває впровадження інноваційних технологій у туристичну сферу, розвиток екологічної інфраструктури та створення нових туристичних продуктів. Важливим напрямом є також популяризація внутрішнього туризму та формування позитивного туристичного іміджу України на міжнародному рівні.

Отже, екологічний туризм є перспективним напрямом розвитку туристичної галузі України, який поєднує економічні, соціальні та екологічні аспекти розвитку суспільства. Його подальший розвиток сприятиме збереженню природного середовища, підвищенню рівня екологічної культури населення та соціально-економічному розвитку регіонів. Для ефективного розвитку екотуризму необхідними є удосконалення державної політики у сфері туризму, розвиток туристичної інфраструктури, залучення інвестицій та активна популяризація екологічного туризму як важливого складника сталого розвитку України.

Список використаних джерел

1. Данкевич В. Є., Данкевич Є. М. Державна політика розвитку екологічного туризму в Україні: сучасні реалії та європейські орієнтири. Вісник ЛТЕУ. Економічні науки. 2022. № 69. С. 12–18.
2. Дубовіч І. А., Фомічева Т. Є. Сучасні теоретико-методичні та практичні проблеми розвитку екологічного туризму в Україні. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2019. № 33. С. 120–124.

3. Москвяк Я. Сучасний стан та перспективи розвитку екологічного туризму в Карпатському регіоні України. Вісник Хмельницького національного університету. 2022. № 2(1). С. 184–188.

4. Паньків Н., Скрипник М. Екологічний туризм як пріоритетний напрямок сталого розвитку туризму в Україні: виклики сьогодення. Вісник Хмельницького національного університету. 2022. № 4. С. 229–240.

5. Тимчук С. Екологічний туризм як напрям соціально-економічного розвитку сільських територій. Вісник економіки. 2016. № 1. С. 35–41.

Дар'я ГРИЦЕНКО,
студентка спеціальності «Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»
Науковий керівник – Вікторія КАЗАКОВА,
голова циклової комісії
економіко-математичних дисциплін і менеджменту,
кандидат економічних наук
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ФІНАНСОВИХ ПІРАМІД В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ

Функціонування грошової системи держави завжди супроводжується елементами фінансового шахрайства, яке особливо поглиблюється в умовах кризи. Рівень критичного мислення населення часто знижується через страх втратити заощадження або термінову потребу в коштах.

В умовах воєнного стану особливо агресивним видом шахрайства стають фінансові піраміди, маскуючись під благодійні фонди, інвестиції у криптовалюту чи програми допомоги ЗСУ. У стані стресу та фінансової нестабільності споживачі фінансових послуг схильні шукати швидкі прибутки, що робить їх ідеальною мішенню для зловмисників. Нині такі схеми діють переважно дистанційно, обіцяючи надвисокі доходи за мінімальних зусиль.

Більшість науковців та експертів у сфері фінансів відмічають негативну природу фінансових пірамід. Аліна Онищенко вважає, що фінансова піраміда – це «шахрайська схема, яка обіцяє вкладникам високий прибуток за короткий час. Принцип схеми полягає в постійному залученні нових учасників, які вкладають власні кошти, а не в продажі продуктів чи послуг» [3].

Ірина Цимбалюк відмічає, що фінансова піраміда – це «вид шахрайської схеми, в якій прибутки учасників формуються не через реальні інвестиції чи ефективну діяльність, а за рахунок внесення коштів новими вкладниками. У

цьому процесі перші учасники отримують виплати з коштів новоприєднаних осіб, що призводить до ілюзії прибутковості» [5].

На думку Лілії Оксентюк, фінансову піраміду як спосіб шахрайства слід відрізняти від правомірної економічної діяльності за низкою ознак, що свідчать про можливий обман інвесторів (вкладників), які перебувають в основі піраміди з боку організаторів [2].

В сучасних економічних умовах з поширенням цифровізації фінансові піраміди не зникають – вони набувають нових форм, адаптуючись під умови зовнішнього середовища. З огляду на це, проблема ідентифікації фінансових пірамід постає особливо гостро.

З метою виявлення фінансових пірамід та убезпечення майбутніх інвесторів від шахрайських фінансових схем Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку затвердила постанову «Про визначення та оприлюднення орієнтовного не вичерпного переліку ознак створення, функціонування та/або просування фінансової піраміди» від 19 грудня 2025 року №10/21/3423/K01 [1; 4]. До них відносять наступні 5 ознак:

1) внесення вступного платежу: обов'язковий внесок (грошові кошти, криптоактиви тощо) як базова умова участі;

2) винагорода за участь: обіцянка прибутку за внесення коштів або приєднання до проєкту незалежно від результатів діяльності;

3) виплати за рахунок новачків: головне джерело доходу системи – ресурси, залучені від нових учасників;

4) відсутність реального бізнесу: прибуток не пов'язаний з господарською діяльністю (продажем товарів, виконанням робіт чи наданням послуг);

5) залежність від нових внесків: життєздатність схеми тримається виключно на постійному потоці коштів від нових учасників.

Ознаки розроблено відповідно до Директиви Європейського Парламенту та Ради 2005/29/ЄС від 11 травня 2005 р. щодо недобросовісної комерційної практики між підприємствами та споживачами на внутрішньому ринку [6].

На думку експертів інвестиційного ринку, варто також виділи й інші ознаки:

1) обіцянки надвисоких прибутків за короткий термін часу;

2) агресивний нав'язливий маркетинг;

3) непрозора управлінська структура;

4) відсутність можливості виведення коштів;

5) відсутність ліцензії на ведення фінансової діяльності [5].

На нашу думку, до даного переліку ознак варто також додати інформаційний вакуум – відсутність або значна обмеженість інформації про проєкт, засновників, занадто велика кількість позитивних відгуків, що може бути ознакою штучного накручування.

Таким чином, варто виділити наступні основні ознаки функціонування та/або просування фінансової піраміди (рис. 1).

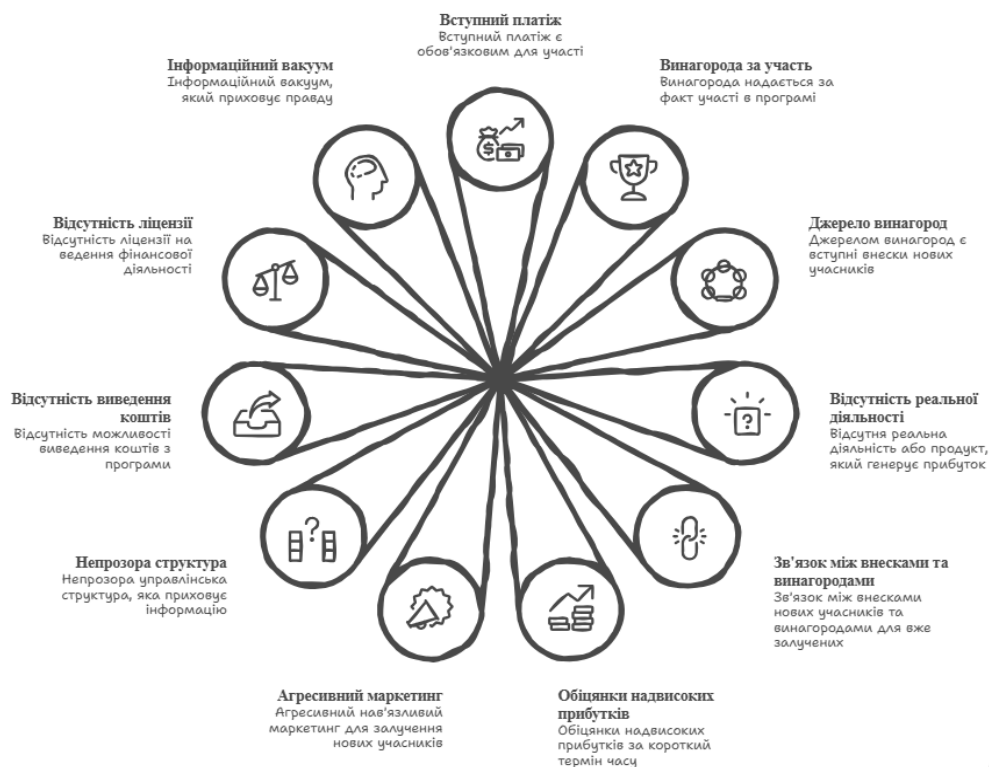

Рис. 1. Основні ознаки створення, функціонування та/або просування фінансової піраміди

Джерело: узагальнено і доповнено автором за даними [1; 4; 5]

Незважаючи на очевидність ознак фінансових пірамід, досі велика кількість осіб потрапляє в тенета шахраїв. Основною причиною, на думку фахівців-практиків, є повна відсутність або дуже низький рівень фінансової грамотності [3] та критичного мислення. Розуміння базових основ здійснення господарської діяльності, роботи фінансового ринку допоможе зменшити ризик втрати вкладень. Майбутнього інвестора має насторожити дохідність за вкладом 20 і більше відсотків на місяць при середньоринковій доходності 10-15% річних. Окрім того, слід пам'ятати, що висока прибутковість прямо пов'язана з високими ризиками.

Отже, перед здійсненням інвестиції варто:

- 1) перевірити наявність ліцензії і офіційної реєстрації в ЄДРПОУ;
- 2) зібрати інформацію про компанію: ділову репутацію, керівництво, відгуки, джерела отримання доходу, фінансову звітність тощо. Якщо хоча б один з пунктів викликає підозру, від інвестування варто відмовитися;
- 3) рішення про вкладення приймати спокійно, виважено, без тиску сторонніх осіб.

Дотримання цих базових правил фінансової поведінки допоможе максимально убезпечити інвестиції від шахрайства.

Список використаних джерел

1. Мирончук Р. Як розпізнати фінансову піраміду: 5 ключових ознак. URL : <https://minfin.com.ua/ua/2025/12/29/165203022/> (дата звернення: 18.04.2026).
2. Оксентюк Л. Фінансові піраміди: теоретичне та практичне функціонування. URL : <https://naub.oa.edu.ua/finansovi-piramidy-teoretychne-ta-pra/> (дата звернення: 18.04.2026).

3. Онищенко А. Фінансові піраміди: термін, види та як працюють. URL : <https://www.inzhur.reit/blog/finansovi-piramidi-termin-vidi-ta-yak-pracyuyut> (дата звернення: 18.04.2026).

4. Про визначення та оприлюднення орієнтовного невичерпного переліку ознак створення, функціонування та/або просування фінансової піраміди : Постанова Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 19 грудня 2025 року №10/21/3423/K01. URL : <https://www.nssmc.gov.ua/document/?id=82650678> (дата звернення: 18.04.2026).

5. Цимбалюк І. Фінансові піраміди та їх види. URL : <https://rates.fm/ua-uk/invest/finansovi-piramidi-ta-yih-vidi/> (дата звернення: 18.04.2026).

6. Як розпізнати фінансову піраміду: Комісія визначила ключові ознаки. URL : <https://www.nssmc.gov.ua/iak-rozpiznaty-finansovu-piramidu-komisiia-vyznachyla-kliuchovi-oznaky/> (дата звернення: 18.04.2026).

Діана ГРИЩУК,
студентка спеціальності «Облік і оподаткування»
Науковий керівник – Оксана ВОЛЯНИК,
викладач циклової комісії обліково-економічних дисциплін,
ВСП «Горохівський фаховий коледж
Львівського національного університету природокористування»
(м. Горохів, Україна)

СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ФОРМА РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНОГО БІЗНЕСУ

У сучасних умовах соціально-економічного розвитку суспільства дедалі більшого значення набуває проблема пошуку ефективних механізмів вирішення соціальних питань. Традиційні інструменти державної підтримки часто виявляються недостатньо ефективними, що актуалізує потребу у впровадженні нових підходів до розв'язання соціальних проблем. Одним із таких підходів є соціальне підприємництво, яке поєднує підприємницьку діяльність із досягненням суспільно значущих цілей.

Соціальне підприємництво є важливим елементом розвитку соціально відповідального бізнесу, оскільки спрямоване не лише на отримання прибутку, а й на створення позитивного соціального ефекту. У багатьох країнах світу соціальні підприємства успішно функціонують у сферах освіти, охорони здоров'я, працевлаштування вразливих груп населення, екології та місцевого розвитку. В Україні цей напрям перебуває на етапі активного становлення, що потребує наукового осмислення його сутності, принципів та перспектив розвитку.

У науковій літературі існують різні підходи до визначення поняття «соціальне підприємництво». Одні дослідники розглядають його як інструмент вирішення соціальних проблем через бізнес-механізми, інші – як

особливу форму господарської діяльності, спрямовану на досягнення суспільної користі.

Соціальне підприємництво доцільно визначати як інноваційну діяльність, що першочергово спрямована на вирішення соціальних потреб суспільства за умов самоокупності, фінансової стійкості та ефективного використання ресурсів. На відміну від традиційного бізнесу, головною метою соціального підприємства є не максимізація прибутку, а досягнення позитивного соціального результату [2].

Основними ознаками соціального підприємництва є: соціальна спрямованість діяльності; поєднання економічної та соціальної мети; самоокупність і фінансова незалежність; інноваційний підхід до вирішення суспільних проблем; реінвестування прибутку в розвиток соціальної місії підприємства.

Соціальне підприємство функціонує на основі сталої бізнес-моделі, що дозволяє йому забезпечувати довгострокову діяльність без повної залежності від благодійної допомоги чи державного фінансування.

Розвиток соціального підприємництва в Україні пов'язаний із трансформаційними процесами в економіці та суспільстві. Зростання рівня безробіття, соціальної нерівності, потреба в підтримці вразливих категорій населення та обмеженість державних ресурсів стали передумовами активізації соціально орієнтованих бізнес-ініціатив.

В Україні соціальні підприємства працюють у різних сферах діяльності, серед яких: працевлаштування осіб з інвалідністю; підтримка ветеранів та внутрішньо переміщених осіб; екологічні проєкти; освітні та культурні ініціативи; розвиток місцевих громад.

Важливим чинником розвитку соціального підприємництва є підтримка міжнародних організацій, громадських об'єднань та бізнес-структур. Проте існує низка проблем, які стримують розвиток цього сектору: недостатня законодавча база; обмежений доступ до фінансових ресурсів; низький рівень обізнаності населення; нестача професійних знань у сфері соціального менеджменту.

Попри це, соціальне підприємництво в Україні демонструє позитивну динаміку та поступово стає важливою складовою економічного розвитку держави.

Однією з ключових особливостей соціального підприємництва є орієнтація на створення соціального ефекту. Саме соціальний результат визначає ефективність діяльності соціального підприємства та відрізняє його від традиційних комерційних структур.

Соціальний ефект може проявлятися у створенні робочих місць для соціально незахищених груп населення; підвищенні якості життя громадян; розвитку місцевих громад; зниженні рівня соціальної напруги; формуванні екологічної свідомості; розвитку громадянської активності.

Для багатьох регіонів соціальні підприємства стають ефективним механізмом вирішення локальних проблем, оскільки вони враховують потреби

конкретної громади та використовують місцеві ресурси. Завдяки цьому соціальне підприємництво забезпечує підвищення рівня зайнятості населення; розвиток соціальної інфраструктури; залучення громадян до суспільно корисної діяльності; зміцнення економічної стійкості регіонів [1].

Таким чином, соціальне підприємництво виступає не лише економічним, а й важливим соціальним інститутом, що сприяє сталому розвитку суспільства. Соціальне підприємництво є сучасною формою реалізації соціально відповідального бізнесу, яка поєднує підприємницьку діяльність із вирішенням суспільно важливих проблем. Основною метою соціального підприємства є досягнення позитивного соціального ефекту за умов фінансової стійкості та самоокупності.

Соціальне підприємництво відіграє важливу роль у розвитку регіонів, стимулює розвиток малого та середнього бізнесу, сприяє формуванню соціального капіталу та підвищенню рівня довіри в суспільстві. Незважаючи на наявні проблеми, цей сектор має значний потенціал для подальшого розвитку в Україні.

Перспективами подальших досліджень є вдосконалення механізмів державної підтримки соціального підприємництва, розроблення ефективних моделей фінансування та оцінювання соціального ефекту діяльності соціальних підприємств.

Список використаних джерел

1. Міщенко С. Соціальне підприємництво: ефективний інструмент подолання безробіття. Вісник Приазовського Державного Технічного Університету. Серія: Економічні науки. 2023. № 1 (38). С. 40-44. URL: https://journals.uran.ua/ves_pstu/issue/view/16328
2. Соціальне підприємництво – це бізнес, що змінює суспільство <https://philanthropyinukraine.org/knowledge-hub/publication/socialne-pidpryyemnytstvo-biznes-zi-zmin-suspilstva>

*Андрій ГРОСУ,
студент спеціальності «Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»
Науковий керівник – Світлана ДУШЕНКО,
викладач циклової комісії обліково-фінансових дисциплін,
викладач-методист
Чернівецький фаховий коледж технологій та дизайну
(м. Чернівці, Україна)*

УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ МАЛОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

У сучасних умовах економічної невизначеності розвиток малого бізнесу є стратегічним фактором збереження економічного потенціалу України. Для

малих підприємств аналіз ліквідності та управління нею є критичною умовою життєздатності. Специфіка малого підприємництва полягає у підвищеній вразливості до непередбачуваних коливань ринкової кон'юнктури, дещо обмеженому доступі до зовнішніх фінансових ресурсів та значній залежності від власних оборотних коштів. Будь-який касовий розрив або нераціональне «заморожування» капіталу в неліквідних активах може миттєво призвести до втрати платоспроможності.

Наукові підходи до ліквідності розглядають її як інтегровану характеристику фінансового стану. Як зазначає В. П. Ющенко, «платоспроможність підприємства безпосередньо залежить від ступеня ліквідності його оборотних активів, тобто їх здатності трансформуватися у грошові кошти для виконання зобов'язань» [4, с. 45]. Для малого підприємства, яке часто не має значної фінансової «подушки безпеки», управління ліквідністю має носити випереджальний характер, дозволяючи нейтралізувати загрози до моменту їх переходу у стадію фінансової кризи.

Ефективний фінансовий менеджмент вимагає розуміння того, що надлишок ліквідності може бути настільки ж шкідливим, як і її дефіцит. Т. В. Черняк підкреслює, що «на підприємствах малого бізнесу надмірна ліквідність свідчить про неефективне використання капіталу, що призводить до втраченої вигоди та зниження загальної рентабельності» [3, с. 82].

Процес управління ліквідністю на малому підприємстві є комплексним адміністративним циклом, який включає такі основні етапи:

1. Постійний моніторинг та аналіз: регулярний розрахунок коефіцієнтів ліквідності та аналіз структури балансу для виявлення диспропорцій між оборотними активами та поточними зобов'язаннями.

2. Планування грошових потоків: розробка оперативних планів надходжень і видатків (платіжних календарів) для забезпечення синхронізації припливу готівки з термінами виконання фінансових вимог.

3. Адміністрування дебіторської заборгованості: контроль за термінами оплати з боку контрагентів та впровадження заходів щодо прискорення трансформації боргів клієнтів у реальні грошові кошти.

4. Оптимізація виробничих запасів: нормування залишків сировини та готової продукції на складах з метою запобігання надмірному «заморожуванню» обігового капіталу в низьколіквідних активах.

5. Формування ліквідного резерву: створення та підтримка оптимального залишку грошових коштів на рахунках, який дозволяє підприємству миттєво реагувати на непередбачувані ринкові виклики або критичні витрати.

Для ТОВ «МАЯК-КАП» (код ЄДРПОУ 32914508), що спеціалізується на виробництві паперових виробів, баланс між ліквідністю та рентабельністю є ключовим через сезонність попиту та суттєву мінливість вартості сировинних ресурсів. О. В. Тарасенко стверджує, що «для виробничих підприємств критично важливо підтримувати оптимальну структуру обігових коштів, щоб уникнути заморожування ресурсів у наднормативних запасах» [2, с. 128].

Необхідність жорсткого контролю за ліквідністю для ТОВ «МАЯК-КАП» зумовлена високою матеріаломісткістю та залежністю від платіжної дисципліни ритейлерів. Аналіз показників ліквідності за 2024 – 2025 роки дозволяє оцінити їх реальну динаміку (табл. 1).

Таблиця 1. Аналіз динаміки показників ліквідності ТОВ «МАЯК-КАП»
за 2024 – 2025 рр.

Показник	Норматив	2024 рік	2025 рік	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення (%)
Коефіцієнт загальної ліквідності	1,5 – 2,0	5,04	5,12	0,08	1,59
Коефіцієнт швидкої ліквідності	$\geq 1,0$	3,15	3,22	0,07	2,22
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$\geq 0,2$	0,12	0,15	0,03	25,00

Розраховано автором на підставі [1]

Результати розрахунків свідчать про наступне:

- значення коефіцієнта загальної ліквідності (5,12) у 2,5 раза перевищує верхню межу нормативу. Це свідчить про те, що кожна гривня поточних зобов'язань підприємства забезпечена більш ніж п'ятьма гривнями оборотних активів. З позиції кредиторів це ідеальний стан безпеки, проте з позиції фінансового менеджменту – це ознака «затоварення» капіталу. Незначне зростання показника (на 1,59%) вказує на те, що значні ресурси іммобілізовані у низьколіквідних запасах сировини (папір, картон);

- порівняння коефіцієнтів загальної (5,12) та швидкої (3,22) ліквідності демонструє, що майже 40% поточних активів підприємства припадає на запаси. Це створює пряму залежність платоспроможності від швидкості реалізації готової продукції та стабільності попиту. В умовах глобальної нестабільності така структура є ризикованою, оскільки в разі різкого падіння ринкової активності підприємство може зіткнутися з дефіцитом реальних грошей при формально високих показниках звітності;

- найбільш позитивним сигналом є високе відносне відхилення коефіцієнта абсолютної ліквідності (на 25,00%). Це свідчить про цілеспрямовану політику керівництва ТОВ «МАЯК-КАП» щодо нарощування грошових резервів на банківських рахунках. Проте, попри стрімкий темп росту, фактичне значення (0,15) все ще не досягло критичного рівня 0,2. Це означає, що у разі виникнення непередбачуваних вимог щодо негайного повернення боргів, підприємство зможе миттєво покрити лише 15% своїх зобов'язань, що підкреслює необхідність подальшої оптимізації платіжного календаря; в цілому, стабільно висока ліквідність у 2024 – 2025 роках виступає

«страховим полісом» в умовах війни, проте вона є бар'єром для підвищення рентабельності активів, оскільки вилучає значні суми з інвестиційного обігу.

На основі проведеного аналізу пропонуються такі стратегічні напрями щодо покращення управління ліквідністю:

1. Удосконалення роботи з дебіторами: впровадження системи моніторингу термінів погашення заборгованості.

2. Оптимізація виробничих запасів: економічно обґрунтоване нормування запасів сировини дозволить вивільнити ресурси.

3. Застосування платіжних календарів: оперативне бюджетування допоможе синхронізувати надходження та виплати.

Отже, для ТОВ «МАЯК-КАП» ліквідність є фундаментом фінансової безпеки. Аналіз показав, що за високими показниками криється певна неефективність використання активів. Управління ліквідністю має бути спрямоване на підвищення мобільності капіталу, що забезпечить гнучкість бізнесу – ключову конкурентну перевагу малих підприємств у сучасній динамічній економіці України.

Список використаних джерел

1. Досьє компанії ТОВ «МАЯК-КАП» в аналітичній системі YouControl. URL: https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/32914508 (дата звернення: 08.05.2026).

2. Тарасенко О. В. Фінансовий аналіз для менеджерів. Харків: Фінанси і кредит, 2019. 344 с.

3. Черняк Т. В. Теорія і практика фінансового аналізу на підприємствах малого бізнесу. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 256 с.

4. Ющенко В. П. Платоспроможність і фінансова стійкість підприємства. Київ : КНЕУ, 2021. 268 с.

Дарія ГУШУЛЕЙ,
студентка спеціальності «Торгівля»
Науковий керівник – Тетяна БОЙЧУК,
викладач циклової комісії економічних та комерційних дисциплін,
Чернівецький кооперативний фаховий коледж економіки і права
(м. Чернівці, Україна)

СТРАТЕГІЇ АДАПТАЦІЇ БІЗНЕСУ ДО НЕСТАБІЛЬНОСТІ РИНКІВ ТА ВОЄННИХ РИЗИКІВ

У період глобальної економічної нестабільності, що супроводжується загостренням геополітичних ризиків, інфляційними процесами та довготривалими наслідками воєнних конфліктів, особливого значення набуває ефективна та системна державна підтримка підприємницької діяльності. Бізнес-сектор виступає ключовим драйвером економічного розвитку, оскільки забезпечує створення

робочих місць, генерує податкові надходження до бюджету та стимулює інновації. Саме тому підтримка підприємництва є не лише економічною необхідністю, а й стратегічним пріоритетом державної політики.

Нестабільність економічного середовища формує значні виклики для підприємств. Серед них – скорочення платоспроможного попиту, зростання собівартості продукції через інфляцію, порушення логістичних ланцюгів, обмежений доступ до фінансових ресурсів, а також високий рівень невизначеності щодо майбутнього розвитку ринків. У таких умовах держава виконує роль стабілізатора економічної системи, застосовуючи комплекс інструментів фінансової, монетарної та структурної політики для пом'якшення негативних наслідків кризових явищ.

Сучасне бізнес-середовище в Україні формується під впливом безпрецедентних воєнних та економічних викликів. Повномасштабна війна спричинила значні втрати виробничих потужностей, руйнування інфраструктури, розрив традиційних економічних зв'язків та суттєве скорочення внутрішнього попиту. Крім того, значна частина робочої сили була вимушена мігрувати або мобілізована, що створило додатковий тиск на ринок праці.

За оцінками Міністерства економіки України, у 2022 році близько 30% підприємств призупинили діяльність, однак уже у 2023 – 2024 роках значна частина бізнесу змогла відновити роботу завдяки впровадженню адаптаційних стратегій.

Однією з найбільш ефективних адаптаційних стратегій стала релокація бізнесу. У межах державних ініціатив підприємства переміщували свої виробничі потужності до відносно безпечних регіонів України. Це дозволило не лише зберегти активи, але й частково відновити виробництво та зайнятість. Важливим аспектом релокації стало створення нових кластерів економічної активності у західних регіонах, що сприяє їхньому довгостроковому розвитку.

Іншим важливим напрямом адаптації є диверсифікація діяльності та ринків збуту. Українські підприємства активно переорієнтовуються на нові зовнішні ринки, зокрема країни Європейського Союзу, Азії та Близького Сходу. Це дозволяє зменшити залежність від окремих ринків і підвищити стійкість до зовнішніх шоків. Диверсифікація також проявляється у розширенні продуктового портфеля, що дає змогу бізнесу швидше реагувати на зміни попиту.

Особливої уваги заслуговує цифровізація економіки як один із ключових факторів стійкості бізнесу. Впровадження цифрових технологій дозволяє підприємствам оптимізувати бізнес-процеси, скорочувати витрати та забезпечувати безперервність діяльності навіть у кризових умовах. Розвиток електронної комерції, дистанційних сервісів і цифрових платформ значно розширює можливості доступу до ринків та клієнтів.

З боку держави важливим кроком стало впровадження цифрових сервісів управління, що спрощують взаємодію бізнесу з державними органами. Це включає електронні реєстраційні процедури, податкову звітність, отримання дозволів і доступ до державних програм підтримки. Така цифровізація сприяє зниженню адміністративного тиску, мінімізації корупційних ризиків і підвищенню прозорості.

Фінансова підтримка бізнесу є ще одним ключовим елементом антикризової політики. Програми пільгового кредитування, державні гарантії, гранти та податкові стимули дозволяють підприємствам підтримувати ліквідність і продовжувати діяльність навіть за умов обмежених ресурсів. Особливу роль відіграють програми доступного кредитування, які забезпечують підприємствам доступ до оборотного капіталу.

Важливим компонентом стійкості бізнесу є ефективне управління ризиками. Підприємства впроваджують системи антикризового планування, диверсифікують постачальників, формують фінансові резерви та страхують ключові ризики. Це дозволяє зменшити вразливість до зовнішніх шоків і забезпечити більш стабільне функціонування.

Ключову роль відіграють також управління ризиками та фінансова стійкість. Багато підприємств створюють резервні фонди, диверсифікують постачальників та використовують державні програми підтримки. Зокрема, програма «Доступні кредити 5-7-9%» дозволила бізнесу отримати понад 300 млрд грн фінансування, що сприяло збереженню ліквідності підприємств[1].

Не менш важливою є роль людського капіталу. Інвестиції у розвиток персоналу, впровадження гнучких форм зайнятості та підтримка працівників стають ключовими факторами конкурентоспроможності бізнесу. Особливо це актуально в умовах дефіциту кваліфікованих кадрів та міграційних процесів.

Крім того, значну роль відіграє співпраця бізнесу з державою та міжнародними партнерами. Участь у грантових програмах, міжнародних проєктах технічної допомоги та експортних ініціативах дозволяє підприємствам отримувати додаткові ресурси для розвитку та інтегруватися у глобальні економічні процеси.

Водночас ефективність державної підтримки значною мірою залежить від її системності, прозорості та адаптивності. Важливим є забезпечення рівного доступу до ресурсів для всіх категорій бізнесу, особливо малого та середнього підприємництва, яке є найбільш вразливим до кризових явищ. Необхідними також є вдосконалення інституційного середовища, боротьба з корупцією та підвищення якості державного управління.

Адаптація бізнесу до нестабільності ринків та воєнних ризиків передбачає комплексне застосування стратегій, серед яких ключовими є релокація, диверсифікація, цифровізація, ефективне управління ризиками та розвиток людського капіталу. Досвід українських підприємств демонструє, що навіть в умовах глибокої кризи бізнес здатен не лише виживати, але й трансформуватися, знаходити нові можливості для зростання та підвищувати свою конкурентоспроможність на глобальному рівні.

Список використаних джерел

1. Міністерство економіки України. Офіційний сайт: <https://www.me.gov.ua>
2. Національний банк України. Офіційний сайт: <https://bank.gov.ua>
3. Портал державних послуг «Дія»: <https://diia.gov.ua>
4. Офіційні сайти компаній «Нова пошта», «МХП», «Rozetka», «SoftServe»

Вікторія ЖЕРЕБЦОВА,
студентка спеціальності «Менеджмент»
Науковий керівник – Зоя ПАВУСКО,
викладач циклової комісії бізнесу та адміністрування,
викладач-методист
Млинівський технологічно-економічний фаховий коледж
(селище Млинів, Україна)

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ БІЗНЕСУ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Глобальна економічна нестабільність стала визначальною характеристикою сучасного розвитку суспільства, впливаючи на всі сфери господарської діяльності. Підприємства функціонують в умовах постійних змін, високого рівня ризику та невизначеності, що потребує принципово нових підходів до управління [2, с. 45]. У таких умовах традиційні моделі адміністрування втрачають ефективність, що зумовлює необхідність їх трансформації відповідно до сучасних викликів.

Одним із ключових напрямів розвитку бізнесу є формування адаптивних систем управління. В умовах нестабільності організації повинні швидко реагувати на зміни зовнішнього середовища, що передбачає перехід від жорстких ієрархічних структур до гнучких моделей управління. Використання Agile-підходів дозволяє підвищити швидкість прийняття управлінських рішень та ефективність взаємодії між підрозділами [2, с. 78].

Стратегічне управління набуває нового змісту, орієнтованого на роботу в умовах невизначеності. Підприємства застосовують сценарне планування, аналіз ризиків та антикризові стратегії, що забезпечує можливість не лише реагувати на зміни, а й прогнозувати їх розвиток [4, с. 112]. Інтеграція ризик-менеджменту в систему адміністрування стає необхідною умовою ефективного функціонування бізнесу.

Важливим чинником розвитку є цифровізація бізнес-процесів. Впровадження сучасних інформаційних технологій, таких як ERP- та CRM-системи, сприяє автоматизації управлінських функцій, підвищенню прозорості діяльності підприємства та оптимізації витрат [4, с. 215]. Це дозволяє забезпечити безперервність бізнесу навіть у кризових умовах.

Управління персоналом також трансформується відповідно до нових реалій. Формується новий тип працівника, який характеризується мобільністю, гнучкістю та готовністю до постійного професійного розвитку. У зв'язку з цим особливого значення набувають мотиваційні механізми, розвиток корпоративної культури та впровадження сучасних форм організації праці [2, с. 134].

Фінансовий менеджмент в умовах нестабільності спрямований на забезпечення ліквідності, контроль витрат та формування фінансових резервів. Важливим інструментом є диверсифікація джерел доходів і фінансування, що дозволяє зменшити ризики та підвищити стійкість підприємства [3].

Наукова новизна дослідження полягає в обґрунтуванні доцільності застосування концепції адаптивного адміністрування, яка передбачає комплексне поєднання гнучких управлінських підходів, цифрових технологій та системного управління ризиками як єдиного механізму реагування на економічну нестабільність.

Отже, актуальні питання бізнесу та адміністрування в умовах глобальної економічної нестабільності потребують комплексного вирішення. Ефективне управління можливе лише за умови поєднання адаптивності, інноваційності, цифровізації та стратегічного мислення. Запропонований підхід до адаптивного адміністрування дозволяє забезпечити стійкість підприємств та їх конкурентоспроможність у сучасному економічному середовищі.

Список використаних джерел

1. Державна служба статистики України : офіційний сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 03.05.2026).
2. Друкер П. Практика менеджменту. Київ : Основи, 2020. 320 с.
3. Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» : Закон України від 22.03.2012 №4618-VI: (редакція від 28.08.2025).
4. Котлер Ф. Маркетинг менеджмент / Ф. Котлер. 15-те вид. Київ : Хімджест, 2018. 832 с.

Анастасія КАБАРОВСЬКА,
студентка спеціальності «Менеджмент»
Науковий керівник – Галина ТРУБЛЯК,
викладач-методист, спеціаліст вищої категорії
ВСП «Вінницький торговельно-економічний фаховий коледж
Державного торговельно-економічного університету»
(м. Вінниця, Україна)

SMM-ПРОСУВАННЯ: ЕФЕКТИВНІ МЕТОДИ РОЗКРУТКИ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Щодня мільйони людей користуються соціальними мережами, тому бізнес може ефективно використовувати їх для просування своїх товарів і послуг. Одним із найрезультативніших інструментів сучасного маркетингу є SMM-просування. Воно допомагає брендам охоплювати широку аудиторію, підвищувати впізнаваність та налагоджувати комунікацію з потенційними клієнтами. SMM (Social Media Marketing) – це просування товарів, послуг або бренду за допомогою соціальних мереж. Для цього використовують такі платформи, як Instagram, Facebook, TikTok, YouTube, Telegram та інші. Кожна із цих платформ має власні інструменти для реклами, просування та взаємодії з аудиторією. Однією з головних переваг SMM-просування є можливість

охопити велику кількість людей різного віку та інтересів. Соціальними мережами користуються мільйони людей у всьому світі, тому компанії можуть швидко знаходити своїх потенційних клієнтів і підтримувати з ними постійний зв'язок. Крім того, соціальні мережі дозволяють отримувати швидкий зворотний зв'язок від аудиторії, що допомагає краще розуміти потреби споживачів. SMM-просування є універсальним інструментом, який підходить для бізнесу будь-якого масштабу та сфери діяльності. Особливо ефективним воно є для закладів громадського харчування, інтернет-магазинів, салонів краси, розважальних закладів, компаній сфери послуг та інших підприємств, які працюють безпосередньо з людьми. Завдяки соціальним мережам бізнес може не лише рекламувати свої товари чи послуги, а й формувати позитивний імідж бренду та підвищувати довіру клієнтів. Водночас важливо розуміти, що успішне SMM-просування – це не просто регулярне розміщення будь-якого контенту. Для кожної соціальної мережі потрібно створювати окремий формат публікацій з урахуванням особливостей аудиторії, стилю спілкування та типу контенту. Наприклад, у TikTok популярними є короткі динамічні відео, тоді як у Facebook більше уваги приділяють інформаційним дописам і спілкуванню з підписниками [1]. Не варто одразу створювати сторінки у всіх соціальних мережах. Значно ефективніше обрати одну або дві платформи та розробити для них якісну стратегію просування. Краще мати активну та цікаву сторінку з корисним контентом, ніж бути присутнім у багатьох соцмережах, але вести їх хаотично та без чіткого плану [2].

Нині одним із найефективніших методів просування є мультиканальність. Вона полягає у використанні кількох соціальних мереж одночасно для залучення аудиторії. Наприклад, користувачів можна зацікавити відео у TikTok і перенаправити їх на сторінку бренду в Instagram або Telegram. Такий підхід дозволяє бізнесу підтримувати постійну комунікацію з клієнтами та збільшувати охоплення аудиторії [3]. Сучасний SMM тісно пов'язаний із використанням штучного інтелекту. Маркетологи та диджитал-спеціалісти все частіше застосовують нейромережі для створення текстів, зображень, відео та рекламних кампаній. Штучний інтелект допомагає швидше створювати контент, аналізувати поведінку аудиторії та підбирати найбільш ефективні способи комунікації [4]. Соціальні мережі також активно впроваджують ШІ у свої сервіси. Наприклад, Meta AI, створений на основі моделі Llama 3, уже інтегрований у Instagram та Facebook у деяких країнах. Завдяки цьому користувачі отримують більш персоналізовані рекомендації, а бізнес – нові можливості для взаємодії з аудиторією. Важливим аспектом є також маркування контенту, створеного штучним інтелектом. Соціальні мережі поступово впроваджують системи автоматичного розпізнавання такого контенту та позначають його спеціальними відмітками. Це допомагає користувачам розуміти, який контент був створений за допомогою ШІ. Для бізнесу важливо відкрито використовувати такі технології, адже приховування цього може негативно вплинути на довіру аудиторії. Крім того, сучасні

рекламні інструменти також працюють на основі штучного інтелекту. Наприклад, система Advantage+ від Meta автоматично аналізує поведінку користувачів та показує рекламу саме тій аудиторії, яка найбільше зацікавлена у товарі чи послугі. Це дозволяє зробити рекламні кампанії більш ефективними та зменшити витрати на рекламу. Штучний інтелект також відкриває нові можливості для створення контенту. Одним із прикладів є інструмент «Movie Gen», представлений компанією Meta у 2024 році. Він дозволяє створювати та редагувати відео, додавати різні ефекти й навіть нереальні об'єкти на основі вже готових роликів. Такі технології значно розширюють творчі можливості маркетологів та авторів контенту [4].

Отже, SMM-просування сьогодні є невід'ємною частиною розвитку сучасного бізнесу. Соціальні мережі допомагають компаніям знаходити нових клієнтів, підтримувати зв'язок із аудиторією та формувати позитивний імідж бренду. Водночас використання штучного інтелекту робить маркетинг більш персоналізованим, швидким та ефективним. Саме поєднання SMM та сучасних ІІ-технологій стає одним із головних напрямів розвитку цифрового маркетингу у майбутньому.

Список використаних джерел

1. SMM-просування: ефективні методи розкрутки в соціальних мережах. URL: [WEZOM](#) (дата звернення: 08.05.2026).
2. Що таке SMM і як працює маркетинг у соціальних мережах: гайд для початківців. URL: [Netpeak](#) (дата звернення: 08.05.2026).
3. SMM-просування: що це таке і для кого потрібне. URL: [IT Rating UA](#) (дата звернення: 08.05.2026).
4. SMM 2025: 9 ключових порад для роботи з соцмережами. URL: [WebPromoExperts](#) (дата звернення: 08.05.2026).

Станіслав КОНДРАШОВ,
студент спеціальності «Теплоенергетика»
Науковий керівник – Володимир ЮРКО,
викладач фахових дисциплін з теплоенергетики,
доктор філософії
ВСП «Миргородський фаховий коледж імені Миколи Гоголя
Національного університету
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Миргород, Україна)

ВПЛИВ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ КРИЗИ НА ФУНКЦІОНУВАННЯ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

Сучасна глобальна економічна нестабільність значною мірою поглиблюється регіональними військовими конфліктами, які руйнують критичну інфраструктуру та логістичні ланцюги. Для України ключовим викликом у сфері бізнесу та державного адміністрування стала безпрецедентна криза в енергетичній галузі, спровокована повномасштабним вторгненням РФ. Енергетика є кровоносною системою економіки, і втрата понад 9 ГВт генеруючих потужностей докорінно змінила умови ведення бізнесу в країні [1].

До початку повномасштабної війни енергосистема України характеризувалася збалансованою моделлю та профіцитом потужностей. У 2021 році обсяг генерації складав 158,4 млрд кВт·год, що дозволяло не лише повністю покривати внутрішній попит підприємств та населення, а й здійснювати експорт. Однак цілеспрямоване знищення об'єктів маневрової генерації (зокрема Трипільської, Зміївської, Бурштинської та Ладижинської ТЕС) призвело до втрати здатності системи самостійно покривати пікові навантаження [2].

Ці руйнування спричинили прямі негативні наслідки для українського бізнесу та економіки загалом:

1. Зростання операційних витрат підприємств. Дефіцит в об'єднаній енергосистемі змушує бізнес переходити на альтернативні джерела живлення (дизельні та бензинові генератори), собівартість електроенергії з яких у рази перевищує мережеві тарифи. Це закономірно призводить до зростання цін на кінцеву продукцію та зниження її конкурентоспроможності на світових ринках.

2. Трансформація зовнішньоекономічного балансу. Державне адміністрування експортно-імпортних операцій зазнало фундаментальних змін. Якщо у 2022 році експорт електроенергії приніс державі рекордні 589,1 млн доларів США, ставши важливим джерелом валютних надходжень для підтримання економіки, то у 2024 році Україна перетворилася на країну з глибоким дефіцитом. Витрати на імпорт електроенергії сягнули понад 385 млн доларів, що створює значний тиск на платіжний баланс держави та курс національної валюти [3].

3. Зміна інвестиційного клімату та адміністрування активів. Втрата генеруючих потужностей великими компаніями (наприклад, ПАТ «Центренерго» втратило 100% генерації) вимагає колосальних капіталовкладень для відбудови, які оцінюються у мільярди гривень.

В умовах такої нестабільності бізнес та держава змушені шукати нові шляхи адміністрування енергоресурсів. Єдиним ефективним рішенням для забезпечення безперебійної роботи підприємств є перехід від традиційної централізованої моделі до децентралізованої (розподіленої) генерації [4].

Основою нової бізнес-моделі для промислових підприємств та комунального сектору стає впровадження когенераційних газових установок (КГУ). Вони є економічно доцільними: собівартість генерованої електроенергії становить 4–5 грн/кВт·год, а ресурс роботи сягає 60 000 годин, що робить їх значно рентабельнішими інвестиціями порівняно з класичними генераторами. У 2024 році вже було введено в експлуатацію 835 МВт нових газових потужностей [1]. Крім того, бізнес активно інвестує у відновлювані джерела енергії (ВДЕ) та промислові системи накопичення (Energy Storage) для забезпечення власної енергонезалежності.

З точки зору державного адміністрування, критично важливим кроком стала екстрена синхронізація з європейською мережею ENTSO-E, яка дозволяє залучати комерційний імпорту та аварійну допомогу з країн ЄС (до 1,7 ГВт потужності з перспективою розширення) для підтримки вітчизняної промисловості у години дефіциту [4].

Отже, військова агресія та спричинена нею енергетична криза стали каталізаторами трансформації українського бізнесу та державного адміністрування. Виживання економіки в умовах нестабільності сьогодні прямо залежить від швидкості впровадження технологій розподіленої генерації, декарбонізації виробництва та поглиблення інтеграції у європейські енергетичні ринки за принципом «Build Back Better».

Список використаних джерел

1. 3 роки війни: стан енергетики України та її перспективи. Енергобізнес. 2025. URL: <https://e-b.com.ua/3-roki-viini-stan-energetiki-ukrayini-ta-yiyi-perspektivi-7614> (дата звернення: 13.04.2026).

2. Галущенко Г. Чотири роки стійкості енергетики під час великої війни. Міністерство енергетики України : офіційний вебпортал. 2024. URL: <https://www.mev.gov.ua/novyna/herman-halushchenko-chotyry-roky-stiykosti-enerhetyky-pid-chas-velyko-yi-vijny> (дата звернення: 13.04.2026).

3. Скільки електроенергії імпортує та експортує Україна під час великої війни. Слово і Діло. 2024. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2024/10/02/infografika/ekonomika/skilky-elektroenerhiyi-importuye-ta-eksportuye-ukrayina-velyko-yi-vijny> (дата звернення: 13.04.2026).

4. Energy Map: Енергетика України. Аналітичний портал Energy Map. URL: <https://map.ua-energy.org/> (дата звернення: 13.04.2026).

Тетяна КОСТЮК,
студентка спеціальності «Облік і оподаткування»
Науковий керівник – Людмила БУРДЕЙНА,
викладач циклової комісії
економічних та комерційних дисциплін,
кандидат економічних наук
Чернівецький кооперативний фаховий коледж економіки і права
(м. Чернівці, Україна)

РОЛЬ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМНИЦТВА ПІД ЧАС ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

У сучасних умовах нестабільності світової економіки, що посилюється геополітичними ризиками, інфляційними процесами та наслідками воєнних конфліктів, державна підтримка бізнесу набуває особливого значення. Для України ця проблема є ще більш гострою через наслідки повномасштабної війни, які спричинили руйнування інфраструктури, втрату частини виробничих потужностей та зниження економічної активності. У такій ситуації підтримка підприємництва з боку держави виступає одним із ключових чинників економічної стабілізації та подальшого відновлення країни.

Одним із перспективних інструментів є розвиток державно-приватного партнерства. Така взаємодія дозволяє залучати ресурси приватного сектору до реалізації важливих інфраструктурних і соціально-економічних проєктів, що особливо актуально в умовах обмежених бюджетних можливостей. Завдяки цьому стає можливим відновлення критично важливих галузей, зокрема енергетики, транспорту та житлово-комунального господарства.

Підприємництво відіграє провідну роль у розвитку економіки, забезпечуючи створення робочих місць та формування доходів бюджету. Саме тому його підтримка повинна бути одним із пріоритетів державної політики. Важливим напрямом є також цифровізація державного управління, яка сприяє спрощенню взаємодії бізнесу з державою, підвищує прозорість процесів і зменшує адміністративний тиск на підприємців.

За оцінками Міністерства економіки України, малий і середній бізнес формує понад половину валового внутрішнього продукту країни та забезпечує більшість робочих місць. Водночас ефективність державної підтримки залежить від її послідовності, відкритості та здатності швидко реагувати на зміни економічного середовища. Не менш важливою є рівність доступу підприємців до відповідних інструментів підтримки та зниження корупційних ризиків.

За даними Міністерства економіки України, малий та середній бізнес забезпечує близько 55–60% валового внутрішнього продукту та створює понад 70% робочих місць у країні [1].

Ефективність державної підтримки залежить від її системності, прозорості та адаптивності до змін економічного середовища. Необхідним є

також забезпечення рівного доступу підприємців до ресурсів підтримки та мінімізація корупційних ризиків.

Водночас у 2022 році внаслідок воєнних дій, за оцінками державних органів та міжнародних інституцій, до 30% підприємств тимчасово припинили діяльність, що зумовило необхідність оперативного впровадження механізмів підтримки бізнесу.

Одним із ключових інструментів державної підтримки є програма пільгового кредитування «Доступні кредити 5-7-9%». За інформацією Міністерства економіки України, станом на 2025 рік у межах цієї програми було видано понад 90 тис. кредитів на загальну суму понад 300 млрд грн, що дозволило підприємствам підтримувати ліквідність і продовжувати діяльність [1].

Важливу роль відіграє урядова грантова програма «єРобота». За офіційними даними, протягом 2023–2025 років було надано понад 20 тис. мікрогрантів на суму близько 5 млрд грн, що сприяло створенню нових робочих місць та розвитку малого бізнесу [3].

Суттєвими факторами покращення бізнес-клімату є дерегуляція та скорочення бюрократичних процедур. Запровадження електронних сервісів і розвиток цифрових платформ державних послуг значно спрощують ведення бізнесу, зменшуючи витрати часу та ресурсів.

В умовах воєнного стану особливої актуальності набули програми релокації підприємств, підтримки зайнятості та розвитку малого бізнесу. Переміщення підприємств у безпечніші регіони дало змогу зберегти значну частину економічного потенціалу та відновити діяльність у нових умовах.

Важливим є також макроекономічний аспект. Відносна стабільність інфляції у 2023–2024 роках створила більш передбачуване середовище для підприємницької діяльності, що стало можливим завдяки зваженій монетарній політиці та міжнародній підтримці.

Крім того, в умовах воєнного стану реалізується програма релокації підприємств. За даними Міністерства економіки України, було переміщено понад 800 підприємств, з яких близько 70% відновили діяльність на нових місцях [1].

Окрему увагу слід приділити макроекономічному контексту. За даними Національного банку України, у 2023–2024 роках інфляція залишалася на відносно контрольованому рівні (близько 5–12%), що стало результатом ефективної монетарної політики та міжнародної фінансової підтримки [2]. Це створює більш передбачувані умови для ведення бізнесу.

Разом із тим, доступ до державних програм підтримки залишається обмеженим для частини підприємців, що свідчить про необхідність подальшого вдосконалення механізмів їх реалізації. У довгостроковій перспективі державна політика має бути орієнтована не лише на подолання наслідків криз, а й на формування конкурентоспроможної економіки. Це передбачає розвиток інновацій, інвестування в людський капітал, підтримку експорту та інтеграцію у глобальні економічні процеси.

Таким чином, державна підтримка підприємництва є важливою умовою економічної стійкості України. Її ефективне та комплексне впровадження сприяє збереженню бізнесу, створенню нових робочих місць і формуванню основ для сталого розвитку економіки навіть у складних умовах.

Список використаних джерел

1. Міністерство економіки України. Офіційний сайт: <https://www.me.gov.ua>
2. Національний банк України. Офіційний сайт: <https://bank.gov.ua>
3. Портал державних послуг «Дія»: <https://diia.gov.ua>
4. Міністерство цифрової трансформації України. Офіційний сайт: <https://thedigital.gov.ua>

Вікторія КРАВЧУК,
студентка спеціальності «Менеджмент»
Науковий керівник – Галина ТРУБЛЯК,
викладач-методист, спеціаліст вищої категорії
ВСП «Вінницький торговельно-економічний фаховий коледж
Державного торговельно-економічного університету»
(м. Вінниця, Україна)

РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

У сучасному світі соціальні мережі стали не просто каналом комунікації, а повноцінним інструментом розвитку бізнесу, особливо в умовах економічної та соціальної нестабільності. Коли традиційні ринки зазнають коливань, думка споживачів змінюється, а невизначеність зростає, саме соціальні мережі дозволяють компаніям залишатися на зв'язку зі своєю аудиторією, швидко адаптуватися до нових реалій.

Під час криз бізнес стикається з такими викликами, як зменшення попиту, порушення логістичних ланцюгів, обмеженість ресурсів та необхідність перегляду стратегії. У таких умовах соціальні мережі стають доступним і ефективним інструментом для підтримки зв'язку зі споживачами. Вони не потребують значних фінансових вкладень порівняно з традиційною рекламою, але при цьому забезпечують широке охоплення аудиторії. Завдяки цьому навіть малий бізнес може конкурувати з більшими компаніями, формуючи власний бренд і налагоджуючи прямий контакт зі споживачами.

Ключовою перевагою соціальних мереж є можливість оперативної комунікації. Бізнес може швидко інформувати клієнтів про зміни в графіку роботи, нові пропозиції чи акції, а також відповідати на запити в режимі реального часу. Це грає велику роль в умовах нестабільності, коли довіра споживачів стає визначальним фактором. Крім того, соціальні мережі відкривають нові можливості для маркетингу. Персоналізована

реклама, таргетинг та аналітика дозволяють бізнесу точніше визначати свою цільову аудиторію і створювати контент, який відповідає її потребам. У періоди нестабільності це особливо цінно, адже ресурси потрібно використовувати максимально ефективно. Компанії можуть тестувати різні підходи, аналізувати реакцію аудиторії та швидко змінювати стратегію.

Важливим аспектом є формування спільноти навколо бренду. Соціальні мережі дають змогу не тільки продавати, а й будувати емоційний зв'язок із клієнтами. Через історії, відгуки, інтерактивний контент бізнес може показати себе, свою людяність, цінності та можливості. У складні часи споживачі часто обирають ті бренди, які викликають довіру та поділяють їхні погляди.

Водночас соціальні мережі сприяють розвитку нових бізнес-моделей. Онлайн-продажі, прямі ефіри, співпраця з блогерами та інфлюенсерами стають ефективними інструментами просування товарів і послуг. Це дозволяє бізнесу не лише виживати, а й знаходити нові точки зростання навіть у кризових умовах. Особливо це актуально для локальних підприємств, які хочуть розширити свою аудиторію за межі регіону.

Не менш важливою є аналітична функція соціальних мереж. Вона надає доступ до великої кількості даних про поведінку користувачів, їхні вподобання та реакції. Це допомагає бізнесу краще розуміти ринок, прогнозувати тенденції та приймати обґрунтовані рішення. У періоди нестабільності така інформація стає критично важливою для виживання та розвитку.

Ще кілька років тому мати сторінку в соціальних мережах компанії було необов'язково. Її наявність сприймалася швидше як іміджевий атрибут, ніж реальний маркетинговий інструмент чи канал збільшення продажів. Навіть такий онлайн-бізнес, як інтернет-магазини, рідко користувався соціальними мережами в комерційних цілях. Сьогодні ситуація кардинальним чином змінилася – без повноцінного використання соціальних мереж не обходиться жодна ефективна маркетингова стратегія розвитку компанії та її просування. Ними користуються міжнародні корпорації і невеликі фірми на 2 - 3 людини. Масштаб компанії не має значення, а обмежень практично не існує. Кількість активних акаунтів соціальних мереж тільки в Україні налічує понад 23 млн за даними DataReportal / Kepios, Digital 2025 Ukraine. Споживання контенту без активності в соцмережі – ще більше [1].

Важливою перевагою є можливість оперативної комунікації та адаптації стратегій відповідно до змін у поведінці споживачів. Аналітичні інструменти дозволяють глибше розуміти потреби аудиторії, прогнозувати тенденції та приймати обґрунтовані управлінські рішення. У свою чергу, інтерактивність і персоналізація контенту сприяють формуванню довіри, що в умовах нестабільності стає визначальним чинником вибору бренду. Окрім цього, соціальні мережі стимулюють розвиток нових бізнес-моделей і каналів збуту,

таких як онлайн-продажі, співпраця з інфлюенсерами та використання цифрового контенту як основного інструменту просування. Вони також виконують важливу соціальну функцію, об'єднуючи бізнес, споживачів і суспільство навколо спільних цінностей та ініціатив, що особливо проявляється у кризових ситуаціях. Таким чином, соціальні мережі виступають не лише інструментом маркетингу, а стратегічним ресурсом, який забезпечує стійкість бізнесу, його адаптивність і здатність знаходити нові можливості для розвитку навіть у складних економічних і соціальних умовах.

Проблематика використання соціальних мереж у бізнесі сьогодні полягає в тому, що, попри їхню масову поширеність і очевидну ефективність, цей інструмент досі недостатньо системно досліджений у науковій площині. Соціальні мережі вже стали звичною частиною діяльності більшості компаній, особливо в умовах кризових явищ, таких як пандемія, коли традиційні канали взаємодії з клієнтами були обмежені. У цей період саме цифрові платформи дозволили бізнесу підтримувати контакт зі споживачами, вибудовувати більш неформальну та довірливу комунікацію, пропонувати товари й послуги у зручному форматі та навіть виступати своєрідним консультантом для клієнта у процесі вибору [2].

Отже, соціальні мережі в умовах нестабільності стали одним із ключових факторів підтримки та розвитку бізнесу, забезпечуючи гнучкість, швидкість реагування та доступ до широкої аудиторії. Вони дозволяють компаніям зберігати безперервний контакт зі споживачами навіть за умов обмежень традиційних каналів, що особливо важливо під час кризових явищ.

Список використаних джерел

1. DataReportal (Kepios). Digital 2025: Ukraine. URL : <https://datareportal.com/reports/digital-2025-ukraine> (дата звернення: 04.05.2026).
2. Роль соціальних мереж у кризовій комунікації в умовах війни URL : <https://eba.com.ua/rol-sotsialnyh-merezh-u-kryzovij-komunikatsiyi-v-umovah-vijny/> (дата звернення: 04.05.2026).

Ірина МАНЧЕНКО,
студентка спеціальності «Облік і оподаткування»
Науковий керівник – Наталія ГОТЬКО,
викладач циклової комісії
економічних та туристичних дисциплін,
кандидат економічних наук,
ВСП «Мукачівський фаховий коледж
Національного університету біоресурсів
і природокористування України»
(м. Мукачево, Україна)

ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВИКЛИКІВ

Фінансова звітність підприємства є одним із ключових інструментів управління, який забезпечує користувачів достовірною інформацією про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів. В умовах глобальних економічних викликів її роль значно зростає, оскільки саме звітність стає основою для прийняття управлінських рішень, оцінки ризиків та залучення інвестицій [3].

Сучасне глобальне економічне середовище характеризується високим рівнем нестабільності, що зумовлено геополітичними конфліктами, економічними кризами, інфляційними процесами, порушенням логістичних ланцюгів та цифровою трансформацією економіки. Ці фактори безпосередньо впливають на діяльність підприємств і вимагають адаптації системи фінансової звітності до нових умов господарювання.

Однією з головних тенденцій є впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ), які забезпечують порівнянність, прозорість та достовірність фінансової інформації. В Україні процес гармонізації національної системи обліку з МСФЗ є важливим елементом інтеграції до європейського економічного простору. Дослідження показують, що впровадження МСФЗ дозволяє підвищити інвестиційну привабливість підприємств та покращити доступ до міжнародних ринків капіталу [4].

В умовах економічної нестабільності зростає значення якісної та оперативної фінансової звітності. Підприємства змушені швидко реагувати на зміни зовнішнього середовища, тому фінансова інформація має бути не лише достовірною, а й своєчасною. Це зумовлює необхідність цифровізації облікових процесів, автоматизації формування звітності та впровадження електронного документообігу. Використання цифрових технологій сприяє зменшенню ризику помилок, підвищенню ефективності обробки даних та забезпеченню прозорості фінансової інформації [5].

Глобальні виклики також посилюють вимоги до управлінської функції фінансової звітності. Сьогодні вона виконує не лише інформаційну, а й аналітичну функцію, допомагаючи керівництву підприємства оцінювати ризики, прогнозувати результати діяльності та приймати стратегічні рішення.

Особливої актуальності набуває аналіз фінансової стійкості підприємств в умовах кризових явищ, що дозволяє своєчасно виявляти загрози та формувати антикризові заходи [1].

Важливим викликом для системи фінансової звітності є вплив воєнного стану та економічної нестабільності в Україні. Руйнування інфраструктури, скорочення виробництва, міграція населення та обмежений доступ до фінансових ресурсів суттєво ускладнюють процес формування достовірної звітності. У таких умовах підприємства змушені адаптувати свої облікові політики, враховувати підвищені ризики та забезпечувати гнучкість фінансового управління [2].

Ще однією важливою тенденцією є зростання ролі нефінансової звітності, яка включає екологічні, соціальні та управлінські показники (ESG-звітність). У сучасних умовах інвестори та міжнародні партнери звертають увагу не лише на фінансові результати, а й на соціальну відповідальність підприємств, їхній вплив на довкілля та якість корпоративного управління. Це розширює традиційне розуміння фінансової звітності та формує нові підходи до оцінки діяльності підприємств.

Отже, фінансова звітність підприємства в умовах глобальних економічних викликів зазнає суттєвих трансформацій. Основними напрямками її розвитку є впровадження міжнародних стандартів, цифровізація облікових процесів, підвищення прозорості інформації та розширення аналітичної функції. У сучасних умовах фінансова звітність стає не лише інструментом обліку, а й стратегічним ресурсом управління підприємством, що забезпечує його стійкість та конкурентоспроможність.

Список використаних джерел

1. Гвоздєй Н. Фінансові ресурси підприємств в умовах повномасштабної війни: стан, виклики та напрями адаптації. Економічні горизонти, 2025. URL: <https://eh.udpu.edu.ua/article/view/345249>
2. Дернова І. А., Боровик Т. М. Глобальні виклики: економічний та соціальний аспекти. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2024. URL: <https://ena.lpnu.ua/items/a6f5c9f6-f827-49b4-bd58-1c6feb4b7ef4>
3. Колесник Д. Р. Фінансова звітність підприємства та організаційно-методичні підходи до її аудиту та аналізу : магістерська робота. Київ: КНЕУ, 2025. [Електронний ресурс]. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/handle/2010/49955>
4. Сакун А. Ж., Пристемський О. В. Фінансова звітність за МСФЗ: український контекст, виклики трансформації та перспективи удосконалення. 2025. [Електронний ресурс]. URL: <https://dspace.ksaeu.kherson.ua/handle/123456789/10771>
5. Яструбський М. Я., Чжен С. Тенденції розвитку звітності підприємств: національні вимоги та зарубіжний досвід. Київський економічний науковий журнал, 2023. URL: <https://journals.kymu.kyiv.ua/index.php/economy/article/view/64>

Каміла МАТУСЕВИЧ,
студентка спеціальності «Облік і оподаткування»
Науковий керівник – Світлана ЙОСЕНКО,
викладач циклової комісії бізнесу та адміністрування
Млинівський технологічно-економічний фаховий коледж
(селище Млинів, Україна)

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ОБЛІКУ ЯК СТРАТЕГІЯ ВИЖИВАННЯ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ТУРБУЛЕНТНОСТІ

Активізація трансформаційних процесів у всіх сферах життєдіяльності [1, с. 103] підтверджує те, що ми живемо в епоху «цифрової революції», де дані стали головним ресурсом, а гнучкість – головною рисою успішної компанії.

Бухгалтерський облік є рушійною силою для кожного підприємства [2, с. 135], бо це не просто звіти, а реальна можливість бачити майбутнє своєї компанії через цифри.

Метою цифровізації бухгалтерського обліку є прискорення процесів збору інформації, збільшення швидкості, обсягів її обробки, зберігання [3, с. 177] впродовж тривалого часу та забезпечення миттєвого доступу до даних для прийняття стратегічних управлінських рішень.

Якщо розібрати це детальніше, то цифровізація трансформує облік за такими ключовими напрямками:

1. Безперервність та актуальність: Замість періодичного звітування (раз на місяць чи квартал) бізнес отримує систему «Real-Time Accounting», де фінансовий стан компанії видно в режимі реального часу.

2. Інтеграція даних: Облікова система перестає бути ізольованою. Вона поєднується з CRM (робота з клієнтами), логістикою та банківськими сервісами, створюючи єдину екосистему.

3. Аналітична цінність: Мета зміщується з простого «фіксування того, що відбулося» (ретроспективний погляд) на прогнозування (предиктивний погляд) за допомогою алгоритмів машинного навчання та Big Data.

4. Економічна безпека: Захищене хмарне зберігання мінімізує ризики втрати документації через фізичне знищення серверів або архівів, що є критично важливим в умовах форс-мажорів та воєнного стану.

Трансформація ролі інформації:

Параметр	Традиційний облік	Цифровий облік
Швидкість	Дні/Тиждні	Секунди (автоматично)
Обсяг даних	Обмежений паперовим форматом	Практично необмежений (Big Data)
Доступ	Локальний (в офісі)	Глобальний (хмарні рішення)
Функція	Контроль та звітність	Стратегічне планування

Поширення цифрових технологій трансформують традиційні системи обліку і оподаткування, змінюючи політику, інструменти і технології [1, с. 113]. Ми зараз проходимо етап, коли змінюється все: від того, як ми натискаємо кнопки в програмах, до того, як держава рахує наші податки.

Що насправді змінюється:

Прощавай, макулатура: Раніше облік – це були гори паперів і папок. Сьогодні все живе в «хмарі». Це не просто зручно, це безпечно: дані не згорять, не загубляться при переїзді й доступні з телефона 24/7.

Податки без головного болю: Держава стає схожою на сервіс. Електронні кабінети та автоматичні звіти зводять до мінімуму «зустрічі» з податківцями. Система сама підказує, де помилка, а податки часто рахуються автоматично прямо під час транзакції.

Бухгалтер тепер – аналітик, а не друкарська машинка: Якщо раніше бухгалтер пів дня вбивав цифри в таблиці, то зараз це робить софт. Людина ж потрібна, щоб подивитися на ці цифри й сказати: «Дивіться, ми тут витрачаємо зайве, давайте перерозподілимо бюджет». Це перехід від простого запису до реального управління бізнесом.

Прозорість, яка вигідна всім: Коли кожна операція цифрова, її легко перевірити. Це прибирає купу непорозумінь з податковою і робить бізнес чесним. Ти просто працюєш за зрозумілими правилами.

Впровадження інформаційних технологій в обліково-аналітичний процес не замінить грамотного спеціаліста, а навпаки – підвищить планку вимог до нього. Ми маємо розуміти: софт – це лише надпотужний інструмент, як скальпель у руках хірурга. Він може пришвидшити роботу вдесятеро, але він не знає, «навіщо» він це робить.

Чому людина залишається головною:

Мистецтво бачити контекст. Програма може ідеально вирахувати відхилення у прибутках, але вона не знає, що в країні змінилася логістика, а клієнти перейшли на інший продукт через тренди. Тільки людина може перетворити «сухі» цифри на зрозумілу стратегію розвитку.

Вихід за межі шаблону. Алгоритми працюють за правилами. Але реальний бізнес – це суцільні форс-мажори та нестандартні ситуації. Там, де система видає помилку через «нетиповість» операції, спеціаліст вмикає критичне мислення та професійне судження.

Відповідальність та етика. Жоден ШІ чи хмарний сервіс не візьме на себе відповідальність за сумнівне фінансове рішення. Моральний вибір, оцінка ризиків та довіра партнерів тримаються виключно на особистості фахівця.

Принцип «сміття на вході – сміття на виході». Якщо в систему завантажити некоректні дані, вона видасть «ідеально розраховану», але абсолютно хибну аналітику. Грамотний спеціаліст – це той фільтр, який перевіряє логіку процесу на кожному етапі.

Цифровізація – це не про те, як замінити людей роботами. Це про те, як прибрати нудну рутину, щоб ми могли займатися стратегією, а не

перекладанням папірців. Майбутнє за тими, хто сприймає цифру не як складну систему, а як крутий інструмент для росту.

Список використаних джерел

1. Рогова Н. В. Трансформація політики, інструментів і технологій обліку та оподаткування в умовах цифрової економіки. Фінансовий простір. 2020. № 2(38). С. 103–116. URL: [https://doi.org/10.18371/fp.2\(38\).2020.209296](https://doi.org/10.18371/fp.2(38).2020.209296) (дата звернення: 06.05.2026).

2. Гоголь М., Масіна Л. Теоретичні та методологічні аспекти цифровізації бухгалтерського обліку. Наукові інновації та передові технології. 2022. № 7(9). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-7\(9\)-135-147](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-7(9)-135-147) (дата звернення: 06.05.2026).

3. Dovbush A., Iryna Belova. Development of accounting in conditions of digitization of the economy. innovative economy. 2023. No. 2. P. 176–181. URL: <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2023.2.23> (date of access: 06.05.2026).

Максим ОСОВСЬКИЙ,
студент спеціальності «Облік та оподаткування»
Науковий керівник – Тетяна ДУБІНЧИН,
викладач економічних дисциплін
Млинівський технолого-економічний фаховий коледж
(селище Млинів, Україна)

АДАПТАЦІЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ ДО НОВИХ РЕАЛІЙ: ЯК КЕРУВАТИ КОМПАНІЄЮ В ЧАСИ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Сучасний світ перебуває у стані постійної турбулентності. Економічні кризи, стрімкі технологічні зміни та геополітичні конфлікти відбуваються майже одночасно, створюючи умови «полікризи». Для малого та середнього бізнесу, який не має величезних фінансових резервів, такі умови є справжнім іспитом на життєздатність. Традиційні методи адміністрування, орієнтовані на стабільне довгострокове планування та жорстку ієрархію, сьогодні втрачають свою ефективність. Тому дослідження нових, гнучких підходів до управління стає пріоритетом для молодих фахівців [1, с. 42].

Головна проблема сучасного управління полягає у психологічній неготовності керівників до змін. Багато підприємців намагаються «завмерти» або максимально скоротити витрати, очікуючи на повернення до старих, спокійних часів. Проте досвід останніх років показує, що нестабільність стає нашою «новою нормальністю». Наукова новизна нашого дослідження полягає у пропозиції замінити застарілу модель «виживання через економію» на стратегію «динамічної стійкості». Цей підхід базується не на захисті від змін, а на вмінні використовувати хаос як можливість для швидкого переналаштування бізнес-процесів [2, с.15–18].

Першим фундаментальним елементом сучасного адміністрування є тотальна цифровізація. В умовах нестабільності фізична інфраструктура

(офіси, склади) стає вразливою. Цифрова трансформація дозволяє створити «віртуальний дублер» бізнесу: використання хмарних CRM-систем, електронного документообігу та автоматизованих систем обліку дає змогу керувати компанією дистанційно. Це забезпечує мобільність, яка є критичною у критичних ситуаціях. Більше того, змінюється підхід до логістики: від популярної раніше моделі «точно вчасно» бізнес переходить до стратегії створення розумних запасів сировини, що гарантує безперебійність роботи навіть за умови розриву ланцюгів постачання.

Другим важливим аспектом є трансформація ролі людського капіталу. В умовах кризи жорсткий контроль за кожною дією працівника стає гальмом. Наша ідея полягає у переході до «горизонтального управління». У такій системі кожен співробітник має право приймати оперативні рішення на своєму рівні без тривалого погодження з керівництвом. Адміністратор у цій моделі виступає не як суворий контролер, а як коуч, який забезпечує команду ресурсами та психологічною підтримкою. Адже саме емоційний стан колективу на 70% визначає продуктивність компанії в періоди стресу.

Окреме місце у системі адміністрування має посідати соціальна відповідальність. Сучасний клієнт усе частіше звертає увагу на цінності бренду. Бізнес, який допомагає громаді, підтримує волонтерські ініціативи або впроваджує екологічні стандарти навіть у важкі часи, формує унікальний «капітал довіри». Ця репутаційна складова є набагато стійкішою до інфляції, ніж будь-які фінансові активи. Соціальна відповідальність стає не додатковими витратами, а довгостроковою інвестицією у стабільність бренду.

Практичним прикладом такої адаптації може слугувати український малий бізнес останніх років. Кав'ярні перетворювалися на коворкінги з автономним живленням, маленькі виробництва переходили на місцеву сировину замість імпорту, а послуги миттєво адаптувалися під актуальні запити населення [3, с. 12]. Це і є прояв динамічної стійкості: бізнес не просто виживає – він еволюціонує разом із обставинами.

Глобальна економічна нестабільність – це не просто тимчасовий набір загроз, а новий стан світового ринку, який виступає потужним стимулом для інновацій. Старі моделі управління, що базувалися на стабільності та ієрархії, відходять у минуле, поступаючись місцем стратегіям «динамічної стійкості».

Адміністрування майбутнього – це вже не просто контроль над процесами, а справжнє мистецтво балансу між трьома критичними факторами: швидкістю прийняття рішень, високою технологічністю та справжньою людяністю. У сучасному турбулентному середовищі перемагає не найбільший за капіталом чи найбагатший за ресурсами гравець, а той, хто має найвищу швидкість навчання та не боїться змінювати власні правила гри безпосередньо в процесі самої гри.

Для українського бізнесу цей виклик є особливо актуальним. Вміння швидко цифровізувати процеси, довіряти своїм командам та будувати щирі стосунки з клієнтами стають нашою головною конкурентною перевагою на світовій арені. Саме така гнучкість, поєднана з незламністю та готовністю до

постійних змін, є ключем до процвітання та сталого розвитку в умовах глобальних викликів. Майбутнє бізнесу належить сміливим, адаптивним та технологічним лідерам, які сприймають кожну кризу не як перешкоду, а як фундамент для нового, ще потужнішого стрибка вгору.

Список використаних джерел

1. Друкер П. Менеджмент у XXI столітті. Київ: Альпіна, 2020.
2. Талеб Н. Антикрихкість. Як отримати вигоду з хаосу. Київ: Наш Формат, 2021.
3. Офіційні звіти Міністерства економіки України щодо стану МСБ у 2024-2025 роках.

Ангеліна ПІВЕНЬ,
*студентка спеціальності «Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»*
Науковий керівник – Вікторія КАЗАКОВА,
*голова циклової комісії
економіко-математичних дисциплін і менеджменту,
кандидат економічних наук
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ФІНАНСОВІ РІШЕННЯ СПОЖИВАЧА В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Нині соціальні мережі є одним із основних джерел інформації та споживання в суспільстві, потужним інструментом маркетингу та психологічного впливу, що часто призводить до ірраціональних фінансових витрат.

Завдяки значному охопленню соціальні мережі швидко трансформувалися з інструментів для спілкування на глобальні маркетплейси світового масштабу. В умовах сучасної економіки вирішальним показником рушійної сили бізнесу є швидкість інформації, яка задає темп прийняття фінансових рішень.

За даними Global Overview Digital 2026 станом на початок 2026 р. кількість користувачів соціальних мереж у світі сягнула 5,66 млрд осіб, охоплюючи 68,7% населення Землі. В Україні на жовтень 2025 – січень 2026 рр. налічується близько 23 млн активних користувачів соціальних мереж, що складає понад 58% населення [6]. При цьому 53% покупців використовують соціальні платформи для пошуку нових продуктів [1; 2].

Майже двоє з кожних трьох людей на Землі мають обліковий запис у соціальних мережах, і їх кількість продовжує постійно зростати. Тільки за

минулий рік 241 млн нових користувачів приєдналися до платформ соціальних мереж – близько 8,2 нових користувачів щосекунди або 492 нових користувачів щохвилини [9].

TikTok – найпопулярніша соціальна платформа за часом, проведеним у ній. В середньому користувачі Android у всьому світі проводять у TikTok 31 годину 32 хвилини щомісяця [5].

На нашу думку, значна проблема полягає у неконтрольованому впливі нового формату траслювання інформації масовому споживачу. Соціальні мережі створюють середовище, у якому оперативна передача інформації створює протилежні один одному позиції: з одного боку, таке інформативне поле надає чудову перспективу розвитку бізнесу, адже інформація доставляється миттєво і безпосередньо між суб'єктами економічних відносин; з іншого – значно збільшує ризик поширення хибної або спекулятивної інформації.

Одним з найрозповсюджених тригерів ірраціональної поведінки при прийнятті фінансових рішень є синдром упущеної вигоди (FoMO — Fear of Missing Out). Це термін, запроваджений у 2004 році для опису феномену, що спостерігається в соціальних мережах. FoMO включає два процеси:

1) сприйняття втраченого досвіду, що супроводжується компульсивною поведінкою для підтримки цих соціальних зв'язків. Коли користувач соцмережі вбачає у рекламі обмежену у часі пропозицію, товар, який «мають усі», у людини виникає тривожність, яку можна втамувати лише отриманням бажаного товару.

2) він пов'язаний з низкою негативного життєвого досвіду та почуттів, оскільки вважається проблематичною прив'язаністю до соціальних мереж [3].

На відміну від традиційної реклами, поради інфлюенсерів в медіаполі сприймаються з більшою довірою, що зумовлено специфікою траслювання контенту, блогери формують суспільну думку шляхом демонстрації свого «ідеального» життя, намагаючись стерти кордони між рекламною інтеграцією та реальністю. Інфлюенсери створюють автентичність за допомогою особливого голосу та стилю оповіді. Оригінальність у розповіді історій є ключовим виміром довіри, проте бренди часто нав'язують жорсткі сценарії або перевантажують контент аргументами на користь клієнтів [4]. Тому це створює дисонанс в уяві потенційного споживача щодо продукту, який рекламує йому блогер. Ще один важливий аспект – думка лідерів. Маркетологи, фінансисти, аналітики, підприємці та спікери світового масштабу суттєво впливають на фінансові рішення споживачів щодо їхнього контенту.

Останні декілька років ознаменувалися появою «фінансових блогерів», які створили більше можливостей для отримання знань, але водночас і нові ризики. Сучасний бізнес визначається феноменом «Meme stocks», коли акції компаній стрімко зростають у ціні завдяки хайпу та віральності в соцмережах, а не фінансовим показникам. Масове захоплення криптовалютами часто базується не на фундаментальному аналізі, а на вдалій рекламній інтеграції,

яку пропонують блогери масовому споживачу. Мільйони людей отримують фінансову пораду від особи без профільної освіти, і виникає ефект доміно, де помилкове рішення дублюється масами, що призводить до збою ринкової системи та втрати капіталу дрібними інвесторами.

Соціальні мережі використовують складний алгоритм, метою якого є стимулювання витрат. Інструментами таких технологій є мікротаргетинг, нативна інтеграція та безшовні платежі. Мікротаргетинг – вид стратегії в маркетингу, в рамках якої використовуються великі обсяги даних про користувачів (персональна інформація, демографічні дані). З метою впливу на поведінку і ставлення конкретних персон і невеликих груп людей виявляються їхні інтереси з отриманого обсягу цифрових слідів [8].

Нативна реклама – це маркетинговий прийом для створення оголошення, яке органічно зливається з корисним контентом або є його частиною. Такий метод дозволяє отримати максимальне залучення користувачів, які побачили оголошення. Він користується високою популярністю у репутаційному маркетингу. Основний інструмент, який використовується в цьому виді реклами, – контент-маркетинг. Для забезпечення природного вигляду на сайті нативні оголошення створюються індивідуально під особливості майданчиків, де вони розміщуються [10].

Безшовні платежі – це найпоширеніший спосіб оплати на сучасних маркетплейсах, який відбувається автоматично, миттєво та максимально непомітно для масового споживача, без необхідності щоразу вводити реквізити картки, паролі чи проходити автентифікацію [11].

Аби уникнути негативного впливу маркетингу, до своїх фінансових звичок варто застосовувати «фільтри критичного мислення». З точки зору психології, це має сенс, оскільки люди переважно керуються емоціями, ніж раціональними рішеннями. Одна з провідних компаній з дослідження ринку у сфері фінансових послуг – Dalbar, Inc., дійшла висновку, що «спроби виправити ірраціональну поведінку інвесторів за допомогою навчання виявилися марними». Чи означає це, що в нас немає надії подолати ці тенденції? Ні, це просто означає, що стратегії самоконтролю та автоматизації є ефективнішими засобами боротьби з руйнівними фінансовими тенденціями ніж знання [7].

Будь-яка потенційна покупка, побачена в соціальних мережах, має полежати у кошику принаймні 48 годин. За цей час рівень дофаміну знижується, тому споживач може більш тверезо зважити необхідність запропонованого йому товару. Якщо метою є заощадження грошових засобів, варто розглянути варіант автоматизації процесу заощаджень. Наприклад, відкрити накопичувальний рахунок і налаштувати автоматичний переказ певної суми коштів у день зарплати чи інших можливих виплат, з яких необхідно заощадити кошти. Зокрема, дієвим методом уникнення негативного впливу реклами є критичний аудит стрічки, відписка від акаунтів, що викликають почуття меншовартості чи перенавантажені рекламними інтеграціями та стимулюють надмірні витрати. Майбутня фінансова стійкість

користувача соціальних мереж залежить від здатності вчасно розпізнати алгоритмічні маніпуляції та вміння зберігати критичне мислення в умовах постійної інформаційної стимуляції.

Список використаних джерел

1. 15 найпопулярніших платформ соціальних мереж у 2026 році. URL : <https://www.salesforce.com/au/commerce/social-media-platforms/> (дата звернення: 10.04.2026)
2. Грицюк М. Facebook, Instagram, TikTok: які соцмережі найпопулярніші у 2026 році. URL : <https://mmr.ua/longreads/digital/facebook-instagram-tiktok-yaki-soczmerezhi-naypopulyarnishi-u-2026-roczii/> (дата звернення: 10.04.2026).
3. Гупта Маянк, Шарма Адітя. Страх втратити щось важливе: короткий огляд походження, теоретичних основ та зв'язку з психічним здоров'ям. URL : <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC8283615/> (дата звернення: 10.04.2026).
4. Даффек Барбара, Айзінгеріх Андреас Б., Мерло Омар. Як робити інфлюенсер-маркетинг, якому клієнти справді довіряють. URL : <https://hbr.org/2025/12/how-to-do-influencer-marketing-that-customers-actually-trust> (дата звернення: 10.04.2026)
5. Деталі статистики соціальних мереж. URL : <https://umaine.edu/undiscoveredmaine/small-business/resources/marketing-for-small-business/social-media-tools/social-media-statistics-details/> (дата звернення: 10.04.2026).
6. Звіт Global Overview Digital 2026: головні інсайти про інтернет, соцмережі та III в Україні. URL : <https://genius.space/lab/zvit-global-overview-digital-2026-golovni-insajti-pro-internet-sotsmerezhi-ta-shi-v-ukrayini/> (дата звернення: 10.04.2026).
7. Поведінкові фінанси: поради щодо подолання ірраціональних фінансових рішень. URL : <https://www.marinerwealthadvisors.com/insights/behavioral-finance-tips-for-overcoming-irrational-financial-decisions/> (дата звернення: 10.04.2026).
8. Словник маркетолога. URL : <https://web-promo.ua/ua/wordbook/mikrotargeting/> (дата звернення: 10.04.2026).
9. Статистика соціальних мереж 2026: Останні аналітичні дані та статистика. URL : <https://www.saasultra.com/uk/social-media-statistics/> (дата звернення: 10.04.2026).
10. Ткаченко А. Що таке нативна реклама. URL : <https://wezom.com.ua/ua/blog/nativnaya-reklama> (дата звернення: 10.04.2026).
11. Чому безшовні транзакції стали новим стандартом у клієнтському досвіді. URL : <https://ua.linkedin.com/pulse/why-seamless-transactions-new-standard-customer-experience-wovenng-csf3f?tl=uk> (дата звернення: 10.04.2026).

Єва ПОЛЄЩУК,
студентка спеціальності «Менеджмент»
Науковий керівник – Наталія ПАСІЧНИК,
викладач циклової комісії з видавничої справи,
культури та української філології
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

ДІЛОВИЙ ЕТИКЕТ І КОРПОРАТИВНА КУЛЬТУРА: ЯК ГРАМОТНЕ СПІЛКУВАННЯ БУДУЄ ПРОФЕСІЙНИЙ УСПІХ

У контексті сучасних глобальних трансформацій публічного управління та бізнес-середовища, де межа між технічними навичками та особистісними якостями стає дедалі тоншою, діловий етикет перетворюється із набору формальних правил на стратегічний актив і фундамент професійного успіху. Професіоналізм сьогодні визначається не лише дипломами чи вузькоспеціалізованими знаннями, а й здатністю будувати якісну, етично обґрунтовану комунікацію.

У світі, де перше враження часто формується миттєво – через повідомлення в месенджері, візуальну презентацію або коротку репліку на зустрічі, – мова стає «обличчям» фахівця та інструментом репрезентації всієї організації. Вона може як відкрити двері до стратегічного партнерства, так і стати нездоланною перешкодою для подальшої співпраці. Культура мовлення безпосередньо впливає на корпоративний імідж: коли співробітники спілкуються грамотно та ввічливо, компанія чи державна установа сприймається як надійна, передбачувана та доброчесна. Це створює той самий «мовний фундамент», на якому будується інституційна довіра [1, с.30].

Діловий етикет у сучасній науковій парадигмі розглядається як багатовимірна система, що поєднує нормативно-етичні, організаційні та комунікативні компоненти. Важливо чітко розрізняти поняття мовного та мовленнєвого етикету.

Мовний етикет – це теоретична база, сукупність усталених правил і формул (привітань, звертань, виразів вдячності), які сигналізують про повагу до співрозмовника. Водночас мовленнєвий етикет є практичною реалізацією цих норм у конкретних ситуаціях: виборі тональності, темпу та конкретних мовних засобів, прийнятих у певному колективі [2, с.29].

У сфері публічного управління ці правила набувають особливої ваги, оскільки посадова особа уособлює не лише власну професійність, а й авторитет держави загалом. Дотримання етикетних норм стає фактором легітимізації діяльності інституції в очах суспільства, оскільки через етикет транслиуються базові цінності: відкритість, відповідальність та повага до прав людини.

Еволюція ділового спілкування вимагає переходу від застарілих лінійних моделей до гнучких інтерактивних систем. Якщо раніше комунікація часто нагадувала односторонній вплив від джерела до отримувача (модель Г. Лассвела), що було характерно для жорстких ієрархічних структур, то сьогодні успіх базується на кібернетичній моделі Н. Вінера. У цій моделі ключову роль відіграє зворотний зв'язок (feedback), що перетворює комунікацію на безперервний цикл взаємної адаптації.

Етикет у такому процесі виконує роль регулятора, який дозволяє враховувати психологічний стан аудиторії, соціокультурний контекст та вчасно коригувати власну поведінку. Це стає критично важливим у добу цифрових трансформацій, де норми «цифрової тактовності» – наприклад, дотримання меж робочого часу в месенджерах або культура відеодзвінків – визначають морально-психологічний клімат у колективі та запобігають етичній фрагментації організації [1, с. 5].

Практичний етикет починається з «ефекту першої хвилини». Психологічні дослідження підтверджують, що базове враження про партнера формується протягом перших двох-чотирьох хвилин контакту. У професійному середовищі цей процес має сувору регламентацію: від дрес-коду до форми звертання. Стандартом залишається використання займенника «Ви», що створює необхідну професійну дистанцію та демонструє повагу, хоча сучасні ІТ-сектори часто інтегрують культуру «на ти» для стимулювання інноваційної активності. Проте навіть у ліберальних середовищах дотримання офіційного протоколу під час зовнішніх зустрічей є маркером високої корпоративної культури. Ввічливість, яка етимологічно походить від виразу «у вічі», історично символізувала відкритість та відсутність ворожих намірів. Сьогодні вона є не просто «гарним тоном», а механізмом забезпечення прозорості та запобігання зловживанням у ділових стосунках [3, с. 25].

Глибокий вплив на атмосферу в організації має індивідуальний стиль комунікації кожного працівника. Спираючись на дослідження Вірджинії Сатир, можна виокремити моделі поведінки, що безпосередньо впливають на командну ефективність.

Запобігливий, звинувачувальний, розважливий та віддалений типи комунікації зазвичай є проявами внутрішньої невпевненості та схильності до маніпуляцій, що руйнує довіру в колективі.

Натомість врівноважений тип, який характеризується щирістю, відкритістю та повагою до опонентів, є ідеальним втіленням принципів ділового етикету. Саме актуалізація такої моделі поведінки дозволяє трансформувати конфлікти із зони особистісних протистоянь у зону конструктивного пошуку рішень, що вивільняє інтелектуальну енергію команди для досягнення спільних цілей [6, с. 5].

Діловий етикет у системі корпоративної культури виконує функцію поведінкового коду, що втілює стратегічні цінності установи. Він не є зовнішньою формальністю, а виступає потужним інструментом формування позитивного інституційного іміджу та зміцнення суспільної довіри [4, с. 135].

Інтеграція етикетних стандартів у систему кадрового менеджменту – від навчання персоналу до впровадження етичних кодексів – є необхідною умовою професіоналізації будь-якої сфери. У підсумку, саме грамотне спілкування, засноване на нормах етикету, стає тим стратегічним ресурсом, що гарантує сталий розвиток, високу репутацію та професійний успіх фахівця в умовах сучасного динамічного світу. Високий рівень етикетної грамотності є не лише ознакою особистої культури, а й індикатором спроможності організації бути легітимним та надійним партнером у суспільному діалозі.

Список використаних джерел

1. Заплетнюк В. В. Засоби актуалізації ввічливості і стратегії мітигації у діловому мовленні, 2024. 62 с.
2. Какуріна І. І. Методичні вказівки до курсу «Етика ділового спілкування» та «Етика бізнесу». Дніпропетровськ: УДХТУ, 2016. 68 с.
3. Калініченко Т., Безгін К. Аналіз особливостей моделей комунікаційних процесів. Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса, 2021. Т. 2 № 13. С. 347– 352.
4. Калюжка Н. С. Етика професійного і ділового спілкування: навч.-метод. посібник. Київ : ФОП Гуляєва В. М., 2022. 228 с.
5. Шевчук С. В. Українська мова за професійним спрямуванням: підручник. Київ : Алерта, 2021. 694 с.
6. Дискурс. Соціологічні й психологічні моделі комунікації. URL: <https://dyskurs.info/unit/sotsiologichni-j-psyhologichni-modeli-komunikatsij/> (дата звернення: 29.04.2026).

Анастасія ПОЛИЩУК,
студентка спеціальності «Менеджмент»
Науковий керівник – Наталія ПАСІЧНИК,
викладач циклової комісії з видавничої справи,
культури та української філології
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

КУЛЬТУРА ДІЛОВОГО МОВЛЕННЯ В ЕЛЕКТРОННІЙ КОМУНІКАЦІЇ: ЛИСТИ, МЕСЕНДЖЕРИ, КОРПОРАТИВНІ ЧАТИ

Комунікація в діловому спілкуванні є одним із ключових аспектів, який формує продуктивні робочі зв'язки між працівниками, колегами та керівниками. У сучасних умовах ділова комунікація здійснюється не лише в межах очного формату, а й активно реалізується в дистанційному, тому що цифрові технології стали фундаментальним елементом нашого суспільства.

Активно висвітлювала ці питання кандидатка психологічних наук, викладач кафедри педагогіки та психології Н. А. Голярдик, акцентуючи увагу на значенні культури ділового мовлення у процесі підготовки майбутніх фахівців.

Електронна комунікація, або Інтернет-комунікація, – один з можливих термінів для позначення спілкування в мережі Інтернет, при якому створюється особлива модель реальності, що характеризується ефектом присутності людини в ній і яка дозволяє діяти з уявленими й реальними об'єктами. Синонімами до цього терміна також можуть бути: Інтернет-спілкування, комунікація в електронному середовищі, комп'ютерно-опосередкована комунікація, опосередковане комп'ютером спілкування, веб-комунікація, віртуальна комунікація та ін. [1, с. 2].

У статті розглянуто основні зразки електронної комунікації, розкрито поняття, проаналізовано приклади, що можуть застосовуватися у професійній діяльності.

Лист – це один із найпоширеніших видів документації, за допомогою якого відбувається обмін інформацією. Листи поділяють на ті, що потребують відповіді, і на ті, що не потребують. До тих, які вимагають відповіді, належать: листи-прохання, листи-звернення, листи-пропозиції, листи-вимоги, листи-запити. Зворотними до них будуть: листи-попередження, листи-нагадування, листи-підтвердження, листи-відмови, супровідні листи, гарантійні листи, листи-повідомлення, листи-розпорядження [4, с. 112].

Для дотримання мовних норм дослідниця С. В. Шевчук пропонує дотримуватися таких основних правил:

1. Будь-який лист потрібно починати із звертання, яке прийнято вважати формою ввічливості. Найпоширенішими прикладами є: «Шановний (ім'я по батькові)!\», «Вельмишановний добродію!\», «Шановний пан/пані..!\». Варто звернути увагу на звання або професію адресата і зазначити його у звертанні, наприклад: «Шановний директоре!\», «Вельмишановний депутате!\».

2. Потрібно дотримуватися лексичних норм, тобто адресант має уникати російнізмів, сленгу, повторів та зайвої емоційності. Наприклад, правильно писати «Відповідно до наказу» чи «Згідно з наказом», а не «Згідно наказу». В діловому листуванні ми маємо не допускати розмовні репліки, а також звертатися до співрозмовника у другій особі.

3. У діловому листуванні важливо дотримуватися граматичних норм, як-от правильне узгодження слів у роді, числі, відмінку, а також правильне вживання прийменників або форм дієслів. Розглянемо такий приклад: ми маємо вживати «документи подано», а не «документи подані». Важливо не забувати, що займенник «Ви» маємо писати з великої літери, якщо це форма ввічливості в офіційному листуванні.

4. Лист має бути витриманий в одному стилі – офіційно-діловому, якщо це заява або прохання, звернення до установи. Також речення повинні бути чіткими, без надмірної емоційності, образності та жартів. Думки варто викладати послідовно, формуючи логічний ланцюжок.

5. Пунктуаційні та орфографічні норми. Потрібно не лише логічно висловлювати свої думки, а й вміти грамотно і правильно передати їх на папері з урахуванням пунктуації та орфографії. Слова необхідно писати відповідно до чинного правопису, ставити коми при звертаннях, правильно оформлювати дати, ініціали та підпис [5, с. 10].

Отже, щоб ефективно, а головне правильно обмінюватися інформацією за допомогою листів, варто звернутися до базових правил мовних норм, які використовуються для складання ділових листів.

Говорячи про месенджери, варто пам'ятати про їхню оперативність. Ділове спілкування в месенджерах здійснюється через корпоративні групи або особисті чати.

Миттєві повідомлення або система обміну миттєвими повідомленнями (англ. Instant messaging, скорочено ІМ) – телекомунікаційна служба для обміну текстовими повідомленнями між комп'ютерами або іншими пристроями користувачів через комп'ютерні мережі (як правило, через Інтернет) [2, с. 10].

Для того щоб комунікація була продуктивною та результативною, доцільно дотримуватися таких рекомендацій:

1. Перше повідомлення має бути чітким і змістовним:
 - потрібно одразу зазначити тему листування;
 - необхідно висловлювати думки логічно та лаконічно, щоб не перевантажувати співрозмовника;
 - варто уникати скорочень на кшталт «Дяк», «Ок», «Бай», оскільки вони можуть надати спілкуванню небажаного відтінку.

Якщо під час обговорення важливої справи в групі команда відхиляється від теми, варто м'яко повернути колег до основного питання.

2. Необхідно враховувати відсутність невербальних засобів: комунікація в месенджерах часто супроводжується ризиком виникнення конфліктів. Учені Нью-Йоркського університету провели дослідження, згідно з яким 56 % учасників онлайн-спілкування схильні наділяти повідомлення власними емоціями, що часто стає підґрунтям для непорозумінь.

3. Потрібно дотримуватися правил правопису та цифрового етикету: не писати текст великими літерами (Caps Lock) та не зловживати надмірною кількістю коротких повідомлень («дробленням» думок). Достатньо 1–3 змістовних блоків, щоб співрозмовник зрозумів вашу зацікавленість у діалозі. Варто пам'ятати, що серйозні рішення краще ухвалювати в офлайн-режимі, а в месенджерах лише уточнювати ключові моменти [4, с. 10].

Корпоративні чати на кшталт Slack чи Teams потребують особливої дисципліни, адже це простір для командної роботи. Ці робочі простори поєднують швидкість чату та дисципліну офісу.

У тематичних гілках Threads варто використовувати функцію «Відповісти в гілці», щоб не засмічувати загальну стрічку та зберігати історію конкретного обговорення.

Необхідно застосовувати розумне використання тегів, а саме: згадувати колег через @ім'я лише тоді, коли питання стосується саме їх;

використовувати загальні теги @channel або @everyone лише для критичних оголошень.

Потрібно оновлювати свій статус («На нараді», «У відпустці»), щоб колеги розуміли рівень доступності, та поважати робочий час: не писати в чати до початку або після завершення робочого дня.

Отже, культура ділового мовлення в електронній комунікації є важливою складовою професійної діяльності. Дотримання мовних норм, правил етикету та офіційно-ділового стилю сприяє конструктивному обміну інформацією, запобігає конфліктам і формує позитивний професійний імідж фахівця та компанії загалом.

Список використаних джерел

1. Авраменко О. О., Яковенко Л. В., Шийка В. Я Ділове спілкування: А-21 Навчальний посібник. / За наук. ред. О. О. Авраменко. Івано Франківськ, «ЛілеяНВ», 2015. 160 с.
2. Брус М. П. Українське ділове мовлення: Навчальний посібник для студентів економічних спеціальностей / Марія Брус. — третє доповнене видання. Івано-Франківськ: Тіповіт, 2014. 306 с.
3. Калита О. М. Електронна комунікація: мовнокомунікативні особливості й жанрова диференціація.
4. Кучеренко І. А. Офіційно-ділова комунікація: чинні вимоги і стандарти: електронний навчальний курс. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України, 2024. 70 с.
5. Шевчук С. В. Ділове мовлення. Модульний курс: Підручник. 5-те вид. виправлене та доповнене. К.: Алерта, 2015. 400 с.
6. Шифр «Еквай». Використання месенджерів як напрям підвищення ефективності управління підприємством: наук. робота на Всеукр. конкурс студ. наук. робіт, спец. «Управління у сфері економічної конкуренції». Полтава, 2018.

Володимир ПРИХОДЬКО,
студент спеціальності «Теплоенергетика»
Науковий керівник – Володимир ЮРКО,
викладач циклової комісії економічних та теплотехнічних дисциплін,
доктор філософії
ВСП «Миргородський фаховий коледж імені Миколи Гоголя
Національного університету
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Миргород, Україна)

МІНІМІЗАЦІЯ ТЕПЛОВТРАТ ТА ОПТИМІЗАЦІЯ СПОЖИВАННЯ ЕНЕРГОРЕСУРСІВ У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

В умовах глобальної економічної нестабільності та постійного зростання вартості паливно-енергетичних ресурсів енергозбереження стає не просто

екологічним трендом, а критичною необхідністю для виживання бізнесу та бюджетної сфери. Найменш витратна енергія – це енергія, яку вдалося зекономити. Для України забудови 1970 – 1990-х років потенціал економії є колосальним, оскільки термічний опір таких споруд у 2 – 4 рази нижчий за європейські нормативи [1].

Ефективне адміністрування витрат на утримання будівель неможливе без розуміння структури втрат [2]. Основні канали витоку енергії включають:

- стіни: через низький термічний опір та погану ізоляцію втрачається від 15% до 45% тепла;

- вікна та двері: нещільні конструкції та тепловтрати через скло становлять до 45% загальних втрат (30% через щілини та 15% через скло);

- вентиляційна система: до 30% енергії витрачається через неконтрольований повітрообмін;

- інші елементи: дахи, підлоги та підвали (до 10% сукупно);

- особливою проблемою для панельних будинків є неякісна герметизація швів («містки холоду»), через які втрати тепла у 1,5 – 2 рази вищі, ніж у цегляних будівлях.

Для підвищення енергоефективності бізнес-об'єктів та громадських установ необхідний комплексний стратегічний підхід [3]:

1. Технічна модернізація огорожувальних конструкцій:

- зовнішнє утеплення стін із використанням мінеральної вати або пінополістиролу (останній дозволений для будинків до 9 поверхів);

- використання мінеральної вати завтовшки 50 – 75 мм дозволяє зменшити втрати через стіни у 1,5 – 2 рази;

- встановлення багатокамерних вакуумних склопакетів, що знижує тепловтрати віконного блоку в 6 – 7 разів;

- герметизація міжпанельних стиків та ущільнення входних дверей.

2. Оптимізація інженерних систем:

- впровадження рекуперативної вентиляції, яка забезпечує свіже повітря без втрат внутрішнього тепла;

- встановлення теплолічильників та регуляторів на батареях, що дозволяє платити за реальне споживання, а не за нормами.

3. Енергозбереження в офісному адмініструванні.

Адміністративні заходи в офісних приміщеннях є найменш капіталомісткими, але дають швидкий економічний ефект [4]:

- Управління IT-інфраструктурою: вимкнення моніторів під час перерв (які споживають до 70% енергії ПК) та повне знеструмлення приладів у неробочий час, оскільки режим «очікування» сукупно генерує значні витрати за рік.

- Освітлення: перехід на компактні енергозберігаючі світильники та встановлення датчиків руху.

- «Розумний офіс»: використання автоматизованих систем управління дозволяє експлуатувати будівлю в оптимальному режимі, подовжуючи термін служби обладнання.

4. Економічний ефект та розвиток будівельної індустрії.

Енергоефективність стимулює розвиток вітчизняного виробництва будівельних матеріалів. Першочерговими заходами галузі є:

- збільшення випуску легких бетонів та багатошарових панелей;
- виробництво теплоізоляції на основі місцевої сировини (керамзиту, перліту, шлаків);
- широке використання поліпропіленових та попередньо ізольованих труб для мереж, що захищає їх від корозії та втрат тепла;
- якісна термомодернізація дозволяє знизити витрати на опалення до 60%, що покращує фінансову стійкість суб'єктів господарювання.

Отже, мінімізація енерговтрат у сучасних умовах є невід'ємною складовою ефективного бізнес-адміністрування. Комплексне рішення проблеми – від утеплення фасадів до цифрової оптимізації офісного простору – забезпечує не лише комфортний мікроклімат, але й суттєве зменшення операційних витрат [5, с. 17]. Для досягнення максимального економічного ефекту доцільно залучати спеціалістів для проведення енергетичного аудиту та розробки індивідуальних проєктів модернізації. Енергоефективність – це найнадійніша інвестиція в умовах глобальної економічної нестабільності.

Список використаних джерел

1. Про енергетичну ефективність будівель : Закон України від 22.06.2017 р. № 2118-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-19>
2. Інформаційно-технічний збірник «Енергоефективність у будівництві». Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України : офіц. веб-сайт. URL: <https://saee.gov.ua>
3. Комплексна термомодернізація будівель: практичний посібник / за ред. О. М. Петренка. Київ : Фенікс, 2021. 120 с.
4. Професійна експлуатація та адміністрування енергоспоживання в громадських будівлях : метод. рек. Київ : Енергосервіс, 2022. 45 с.
5. Світова енергетика та глобальна нестабільність: виклики для бізнесу. Економічний вісник. 2024. № 2. С. 15–22.

Вікторія СЕРДУНІЧ,
*студентка спеціальності «Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»
Науковий керівник - Вікторія КАЗАКОВА,*
*голова циклової комісії
економіко-математичних дисциплін і менеджменту,
кандидат економічних наук
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

ФІНАНСОВИЙ ПОРІГ ВХОДУ В МАЛИЙ БІЗНЕС: ПОДАТКОВІ ТА ОПЕРАЦІЙНІ ВИКЛИКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Малий і мікробізнес в Україні – ключовий сегмент функціонування ринкової економіки. Як свідчать дані Центру економічних і соціальних досліджень [8], малий бізнес цілковито домінує в структурі підприємств (понад 95% від загальної кількості). Разом з тим, малі підприємства стикаються з високими бар'єрами входу і функціонування, особливо в умовах війни. Ключову роль у зазначеному процесі відіграє податкове навантаження, адміністрування, доступ до фінансів, регуляторна нестабільність [2; 4].

Очевидним є той факт, що успішне функціонування малого і мікробізнесу потребує системної державної підтримки, головним інструментом якої є спрощена система оподаткування.

Лучко М. Р. зазначає, що «ефективність функціонування системи оподаткування значною мірою залежить від збалансованого поєднання загальної та спрощеної систем оподаткування, які виконують різні за змістом і спрямованістю регуляторні функції, орієнтовані відповідно на фіскальний контроль та стимулювання розвитку бізнесу» [2].

На думку Олейнікової Л. Г., розвиток вітчизняного малого підприємництва на сучасному етапі функціонування економіки тісно пов'язаний із процесами європейської інтеграції України. Підготовка до вступу в ЄС вимагає адаптації українського законодавства до європейських стандартів і практик оподаткування малого бізнесу, зокрема мікропідприємств [4].

Дослідження податкових практик країн Євросоюзу надзвичайно важливе для успішної трансформації і адаптації вітчизняної спрощеної системи оподаткування до вимог Євросоюзу. Основою процесу мають стати загальноєвропейські принципи оподаткування та положення Національної стратегії доходів до 2030 року [3].

Цілком погоджуємося з думкою віцепрезидента ІСС Ukraine Дмитра Олексієнка про те, що «ключовим уроком досвіду країн ЄС є необхідність всеохопного підходу до податкової реформи. Простого зниження ставок недостатньо – потрібно одночасно посилювати адміністрування, боротися з

корупцією та створювати стимули для добровільного дотримання податкового законодавства. Україна має унікальну можливість поєднати реформу податкової системи з соціальною справедливістю, створивши систему, де бідні платять менше, а багаті – більше, що відповідає європейським стандартам та принципам соціальної держави» [5].

Спрощена система оподаткування під час воєнного стану в Україні у 2026 р. передбачає спеціальні пільгові умови: можливість застосовувати ставки 2% або 5% (3 група), звільнення від ЄСВ для деяких ФОП, а також спрощений порядок переходу/відмови. Основна мета – підтримка бізнесу, зменшення податкового навантаження та фіскального тиску [6;7].

У 2026 р. податкові платежі ФОП в розрізі груп становлять (рис. 1):

Рис. 1. Розмір податкових платежів ФОП у 2026 р. в розрізі груп [1]

Особливої уваги заслуговують також особливості фінансування: високі вимоги банків, недостатня обізнаність про гранти і можливості пільгового кредитування, нестійкі умови мікрокредитування суттєво гальмують започаткування і масштабування малого бізнесу.

На етапі запуску бізнесу надзвичайно важливо налагодити дієву систему управління фінансами, що сприятиме підтриманню стабільності та максимально ефективному використанню наявних ресурсів.

Отже, фінансовий поріг входу в малий бізнес в Україні визначається комбінацією високого податкового навантаження, складного адміністрування, обмеженого доступу до фінансів та регуляторної нестабільності. Воєнні дії посилили зростання ризиків й значно збільшили витрати на запуск бізнесу. Суперечності реформування спрощеної системи оподаткування, податкові стимули, цифровізація сервісів і європейська орієнтація податкової політики дадуть змогу істотно зменшити бар'єри входу й зробити вітчизняне мале підприємництво доступнішим, стійкішим і конкурентним.

Список використаних джерел

1. Ключові показники для ФОП на єдиному податку у 2026 році: податки, ЄСВ, ліміти. URL : <https://smartfin.ua/blog/klyuchovi-pokaznyky-dlya-fop-na-yedynomu-podatku-u-2026->

rotsi#:~:text=Ставки%20єдиного%20податку%20для%20ФОП%20у%202026%20році&text=У%202026%20ро%D

2. Лучко М. Р. Загальна та спрощена системи оподаткування: порівняльний аналіз переваг, недоліків і викликів застосування. Український журнал прикладної економіки та техніки. 2026. Том 11. №1. С. 195–201.

3. Національна стратегія доходів до 2030 року. URL : https://mof.gov.ua/storage/files/National%20Revenue%20Strategy_2030_.pdf

4. Олейнікова Л. Г. Трансформація оподаткування малого бізнесу - уроки для України: вивчення досвіду країн ЄС з перехідною економікою. Фінанси України. 2024. №6. С. 34–53.

5. Олексієнко Д. Як зробити справедливою нашу податкову систему і чому це корисно для бюджету. URL : <https://minfin.com.ua/ua/2025/07/07/154239510/>

6. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 №2755-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

7. Юдіна Н. Спрощена система оподаткування ФОП, ТОВ: вибір, умови, вимоги до ведення обліку та звітності. URL : <https://bip.net.ua/articles/sproshena-sistema-opodatkuвання/>

8. Яценко Л. Д. Сучасні проблеми розвитку малого та середнього бізнесу в Україні як основного джерела робочих місць. URL : <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/problemu-rozvytku-maloho-ta-serednoho-biznesu-v-ukrayini-yak>

Ульяна ТЕСЛЕНКО,
студентка спеціальності «Облік і оподаткування»
Науковий керівник – Наталія ПАВЛИШИНЕЦЬ,
викладач циклової комісії
економічних та туристичних дисциплін
ВСП «Мукачівський фаховий коледж
Національного університету біоресурсів
і природокористування України»
(м. Мукачево, Україна)

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БІЗНЕС-АДМІНІСТРУВАННЯ В УКРАЇНІ

Сучасний розвиток економіки України супроводжується суттєвими змінами у сфері управління підприємствами та організаціями. Глобалізаційні процеси, цифрова трансформація, економічна нестабільність та інтеграція до європейського економічного простору зумовлюють необхідність модернізації системи бізнес-адміністрування. В умовах сучасного ринку підприємства потребують ефективних механізмів управління, здатних забезпечити конкурентоспроможність, адаптивність та стійкість бізнесу.

Бізнес-адміністрування є важливою складовою управлінської діяльності підприємства, що охоплює процеси планування, організації, мотивації та контролю. Сучасні тенденції розвитку бізнес-адміністрування пов'язані насамперед із цифровізацією управлінських процесів та впровадженням інноваційних технологій. Використання цифрових платформ, автоматизованих

систем управління, електронного документообігу та аналітичних систем дозволяє підвищити ефективність діяльності підприємств і оптимізувати бізнес-процеси [2].

Однією з ключових тенденцій сучасного бізнес-адміністрування є цифрова трансформація підприємств. У сучасних умовах цифрові технології стали важливим інструментом управління бізнесом. Використання CRM-систем, хмарних технологій, аналітики даних та електронного адміністрування сприяє підвищенню продуктивності праці та ефективності управлінських рішень. Дослідники зазначають, що цифровізація є одним із ключових чинників забезпечення конкурентоспроможності сучасних підприємств [4].

Важливою тенденцією розвитку бізнес-адміністрування є впровадження гнучких моделей управління. Сучасні підприємства дедалі частіше використовують адаптивні організаційні структури, командні форми роботи та проєктний менеджмент. Такі підходи дозволяють оперативно реагувати на економічні виклики та забезпечувати ефективну взаємодію між структурними підрозділами підприємства. Науковці наголошують, що сучасний менеджмент формується під впливом цифрової трансформації, інновацій та нових моделей організаційної поведінки [3].

Суттєвий вплив на розвиток бізнес-адміністрування має також економічна нестабільність та воєнний стан в Україні. У сучасних умовах підприємства змушені адаптувати свої управлінські стратегії до нових ризиків і викликів. Особливої актуальності набувають питання антикризового управління, управління ризиками та забезпечення фінансової стабільності підприємств. Сучасні бізнес-структури орієнтуються на диверсифікацію діяльності, оптимізацію витрат та пошук нових ринків збуту.

Ще однією важливою тенденцією є розвиток соціально відповідального бізнесу та орієнтація на принципи сталого розвитку. Сучасні підприємства все більше уваги приділяють екологічній безпеці, корпоративній соціальній відповідальності та етичним принципам ведення бізнесу. Формування позитивного іміджу підприємства та забезпечення його соціальної відповідальності стають важливими чинниками конкурентоспроможності на сучасному ринку.

В умовах цифрової економіки значного поширення набувають електронне адміністрування звітності та використання сучасних інформаційних систем у сфері обліку й фінансового менеджменту. Це дозволяє підвищити прозорість діяльності підприємств, спростити процеси подання звітності та забезпечити ефективний контроль фінансових операцій [1]. Використання цифрових сервісів у сфері бізнес-адміністрування сприяє розвитку підприємництва та інтеграції українського бізнесу до міжнародного економічного простору.

Перспективи розвитку бізнес-адміністрування в Україні пов'язані з подальшою цифровізацією економіки, розвитком інноваційних технологій, автоматизацією управлінських процесів та інтеграцією до європейських стандартів управління. Важливим напрямом є підготовка

висококваліфікованих фахівців у сфері бізнес-адміністрування, які володіють сучасними цифровими компетентностями та здатні ефективно працювати в умовах швидких економічних змін.

Таким чином, сучасні тенденції розвитку бізнес-адміністрування в Україні характеризуються активною цифровізацією, впровадженням інноваційних технологій, розвитком гнучких моделей управління та орієнтацією на сталий розвиток. Ефективне використання сучасних підходів до управління бізнесом сприятиме підвищенню конкурентоспроможності українських підприємств, забезпеченню економічної стабільності та розвитку національної економіки.

Список використаних джерел

1. Головацька С. І., Марценюк Р. А. Сучасні тенденції адміністрування звітності підприємства в умовах цифрової економіки. Вісник ЛТЕУ. Економічні науки. 2022. № 70. С. 28-35.
2. Дорошук Г. А., Бондаренко В. О. Сучасні підходи до вдосконалення процесів у бізнес-адмініструванні. Економіка та держава. 2022. № 4. С. 9-12.
3. Мартинець В. В., Руденко В. А. Тенденції розвитку сучасного менеджменту. Київський економічний науковий журнал. 2025. № 11. С. 179-185.
4. Солос М. М. Сучасні моделі реалізації стратегій цифрової трансформації бізнес-процесів комерційних підприємств в Україні. Економічний вісник КПІ. 2025. № 32.

Діана ШЕНДЕРУК,

Домініка ТУДАН,

*студентки спеціальності «Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»*

Науковий керівник – Лариса ГОПАНЧУК,

*викладач циклової комісії обліку та фінансів,
кандидат технічних наук, доцент, викладач-методист*

ВСП «Волинський фаховий коледж

Національного університету харчових технологій»

(м. Луцьк, Україна)

УПРАВЛІННЯ БІЗНЕСОМ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ: АДАПТАЦІЯ ТА СТІЙКІСТЬ

Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується високим рівнем невизначеності, що зумовлено глобальними кризовими явищами, геополітичними конфліктами, цифровою трансформацією та швидкими змінами ринкового середовища. У таких умовах особливої актуальності набуває питання ефективного управління бізнесом, яке має забезпечувати не лише стабільне функціонування підприємств, але й їх здатність до швидкої адаптації.

Управління бізнесом в умовах глобальних викликів передбачає формування гнучких управлінських систем, здатних оперативно реагувати на зовнішні та внутрішні загрози. Особливого значення набувають інструменти стратегічного планування, ризик-менеджменту та впровадження інновацій, що дозволяють підвищити стійкість підприємств до кризових явищ.

Водночас актуальним є дослідження механізмів адаптації бізнесу до нових економічних умов, оскільки саме адаптивність визначає конкурентоспроможність підприємств у довгостроковій перспективі. Це зумовлює необхідність подальшого наукового аналізу сучасних підходів до управління та розвитку бізнес-середовища.

У роботі досліджено особливості управління бізнесом в умовах глобальної економічної нестабільності. Розкрито сутність адаптаційних механізмів та факторів забезпечення стійкості підприємств. Проаналізовано вплив сучасних викликів на функціонування бізнесу та визначено ключові напрями підвищення ефективності управління в умовах невизначеності.

Сучасне економічне середовище характеризується високим рівнем нестабільності, що зумовлено глобалізаційними процесами, фінансовими кризами, геополітичними викликами та технологічними трансформаціями. У таких умовах підприємства змушені постійно адаптуватися до змін, що потребує ефективного управління ресурсами та ризиками.

Глобальні виклики створюють нові загрози для бізнесу, зокрема порушення логістичних ланцюгів, нестабільність валютних курсів, зниження платоспроможності споживачів та посилення конкуренції. Це вимагає від підприємств формування стійких моделей розвитку [1].

Особливої актуальності набуває питання забезпечення адаптивності бізнесу, що передбачає здатність швидко реагувати на зміни зовнішнього середовища та ефективно використовувати наявні ресурси [2].

Метою роботи є дослідження особливостей управління бізнесом в умовах глобальних викликів та визначення механізмів адаптації і забезпечення стійкості підприємств.

Аналіз сучасних умов функціонування підприємств свідчить, що ключовим фактором успішного розвитку є здатність до адаптації. Адаптація передбачає зміну стратегій управління, впровадження інновацій та оптимізацію бізнес-процесів.

Одним із основних інструментів підвищення стійкості бізнесу є диверсифікація діяльності, яка дозволяє зменшити залежність від окремих ринків або видів продукції [1].

Важливу роль відіграє цифровізація бізнес-процесів, що забезпечує підвищення ефективності управління, автоматизацію операцій та покращення комунікації з клієнтами.

Антикризове управління є необхідною складовою діяльності підприємств у сучасних умовах. Воно включає розробку стратегій реагування на ризики, фінансове планування та оптимізацію витрат [2].

Дослідження показує, що підприємства, які активно впроваджують інновації та використовують сучасні технології, мають вищий рівень стійкості до зовнішніх викликів.

Також важливим є розвиток кадрового потенціалу, оскільки кваліфікований персонал є ключовим ресурсом для забезпечення ефективного управління. Формування партнерських відносин із контрагентами дозволяє підвищити стабільність діяльності підприємства та забезпечити доступ до нових ринків.

Подальший розвиток управління бізнесом буде пов'язаний із впровадженням цифрових технологій та автоматизацією управлінських процесів.

Подальший розвиток управління бізнесом в умовах глобальних викликів буде тісно пов'язаний із поглибленням цифровізації та впровадженням інноваційних технологій у всі сфери діяльності підприємств. Використання штучного інтелекту, аналітики великих даних та автоматизованих систем управління дозволить підвищити ефективність ухвалення управлінських рішень.

Важливим напрямом є розвиток гнучких бізнес-моделей, що забезпечують швидку адаптацію до змін зовнішнього середовища. Це передбачає перехід від традиційних ієрархічних структур до більш динамічних і мережевих форм організації бізнесу.

Значну роль відіграватиме інтеграція принципів сталого розвитку в управлінські практики підприємств. Соціальна відповідальність бізнесу, екологічна орієнтація та ефективне використання ресурсів стають ключовими факторами довгострокової стійкості.

Крім того, перспективним є посилення ролі ризик-менеджменту та антикризового управління, що дозволить підприємствам не лише реагувати на виклики, але й передбачати їх, формуючи проактивну модель розвитку.

Очікується посилення ролі стратегічного планування та ризик-менеджменту в діяльності підприємств.

Перспективним є розвиток гнучких організаційних структур, що дозволяють швидко адаптуватися до змін зовнішнього середовища.

Важливим напрямом є інтеграція принципів сталого розвитку в діяльність підприємств. Управління бізнесом в умовах глобальних викликів потребує комплексного підходу, що включає адаптацію до змін, впровадження інновацій та ефективне використання ресурсів. Забезпечення стійкості підприємств є ключовим фактором їх конкурентоспроможності та довгострокового розвитку.

Подальший розвиток бізнесу залежить від здатності підприємств швидко реагувати на виклики та використовувати нові можливості.

Управління бізнесом в умовах глобальних викликів є складним і багатовимірним процесом, що вимагає системного підходу та врахування широкого спектра факторів впливу. Сучасне бізнес-середовище формує нові

вимоги до управлінських рішень, орієнтованих на гнучкість та швидкість реагування.

Ключовим фактором успішного функціонування підприємств є їх здатність до адаптації, яка забезпечує ефективне використання ресурсів і мінімізацію ризиків. Адаптивність дозволяє підприємствам зберігати конкурентні позиції навіть в умовах нестабільності.

Дослідження показало, що важливу роль у забезпеченні стійкості бізнесу відіграють цифровізація, інновації та розвиток людського капіталу. Саме ці чинники формують основу для ефективного управління в умовах невизначеності.

Водночас для досягнення високого рівня стійкості необхідним є впровадження комплексних систем ризик-менеджменту та антикризового управління, які дозволяють прогнозувати та запобігати негативним наслідкам зовнішніх і внутрішніх загроз.

Узагальнення результатів дослідження свідчить, що подальший розвиток бізнесу залежить від здатності підприємств інтегрувати сучасні управлінські підходи, цифрові технології та принципи сталого розвитку, що забезпечить їх довгострокову ефективність і конкурентоспроможність.

Список використаних джерел

1. Портер М. Конкурентна стратегія: методика аналізу галузей і діяльності конкурентів. Київ : Основи, 2008. 390 с.
2. Друкер П. Виклики менеджменту XXI століття. Київ : КМ-Букс, 2020. 240 с.
3. OECD. Business Resilience in a Global Economy : вебсайт. URL: <https://www.oecd.org> (дата звернення: 20.04.2026).

*Аліса ЯНІНА,
студентка спеціальності «Облік і оподаткування»
Науковий керівник – Наталка КУЧІНІК,
викладач-методист циклової комісії обліково-фінансових дисциплін
Чернівецький фаховий коледж технологій та дизайну
(м. Чернівці, Україна)*

ОРГАНІЗАЦІЯ ПЕРВИННОГО ДОКУМЕНТУВАННЯ РОЗРАХУНКІВ ЗА ПОСЛУГИ В КОНТЕКСТІ ЗАКОНОДАВЧИХ НОВОВВЕДЕНЬ

Сучасна парадигма бухгалтерського обліку в Україні спрямована на максимальну цифровізацію бізнес-процесів. Фундаментальним етапом цієї трансформації стало внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Ключовою новацією є легітимізація одностороннього оформлення первинних документів, що докорінно змінює традиційні підходи до обліку розрахунків із покупцями та замовниками [1].

Набрання чинності змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» (зокрема ст. 9) стало відповіддю на запит бізнес-спільноти щодо подолання бюрократичних бар'єрів та пришвидшення операційних циклів. Філософія цих змін полягає у переході від репресивної моделі контролю «підпису» до моделі довіри та правової визначеності [2].

Для підприємств технологічного сектору, таких як ТОВ «ЦИФРА ТМ», ці нововведення відкривають шлях до оптимізації управлінських процесів, проте водночас вимагають глибокого наукового аналізу умов легітимності нових форм первинної документації.

Товариство з обмеженою відповідальністю «ЦИФРА ТМ» (м. Чернівці) – багатопрофільна компанія, яка спеціалізується на комплексних рішеннях у сфері безпеки та технічного захисту об'єктів. Компанія працює на ринку понад 18 років, пропонуючи послуги з проектування, продажу, монтажу та налаштування камер відеоспостереження, встановлення та обслуговування охоронної та пожежної сигналізації, продажу та ремонту домофонних систем тощо.

Облік розрахунків з покупцями та замовниками є складною системою взаємовідносин, що регулюється НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [3] та НП(С)БО 15 «Дохід» [4]. Традиційна методологія базується на принципі відповідності доходів і витрат, де первинний документ (акт виконаних робіт) є підтвердженням моменту переходу ризиків та вигод. З 1 квітня 2026 року в правове поле введено інноваційну норму, яка дозволяє вважати первинний документ належним чином оформленим навіть за відсутності підпису замовника. Ця зміна не є автоматичним скасуванням акта виконаних робіт, а є розширенням дискреційних повноважень суб'єктів господарювання щодо формування власної облікової політики.

Для реалізації цього права на практиці (зокрема в діяльності ТОВ «ЦИФРА ТМ») необхідно дотримуватися суворої архітектури документа.

Темпоральний маркер: документ обов'язково має містити період надання послуг (наприклад, «за травень 2026 р.») або конкретну дату. Дата складання документа та дата (період) здійснення операції відтепер є двома різними реквізитами, кожен з яких має критичне значення для податкового обліку.

Реквізитна достатність: незважаючи на відсутність підпису замовника, документ повинен містити посаду та прізвище особи, відповідальної за операцію з боку виконавця (ТОВ «ЦИФРА ТМ»), що забезпечує ідентифікацію суб'єкта відповідальності.

Договірна легітимізація: стаття 9 Закону про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні прямо вказує, що такий порядок має бути передбачений у письмовому договорі. Це вимагає від підприємства розробки нових редакцій договорів оферти або додаткових угод, у яких чітко прописується механізм «мовчазної згоди» або «автоматичного акцепту» [2].

Колізійні питання: акт виконаних робіт чи рахунок-фактура (інвойс). Важливим аспектом дослідження є розмежування функцій рахунку-фактури та

акта. Академічна дискусія тривалий час точилася навколо того, чи може інвойс бути первинним документом. Реформа 2026 року ставить крапку в цьому питанні: рахунок-фактура може повністю замінити акт виконаних робіт, якщо він оформлений після виконання операції та містить усі необхідні реквізити [5].

На відміну від попередньої практики, де оплата інвойсу була обов'язковою умовою його визнання як первинного документа, за новими правилами в межах належно складеного договору інвойс набуває статусу акта виконаних робіт в момент його виставлення та закінчення строку на надання заперечень замовником. Це дозволяє ТОВ «ЦИФРА ТМ» уніфікувати документообіг, використовуючи один документ.

Аналіз ризиків та винятків у новій системі. Наукова об'єктивність вимагає виокремлення зон ризику. Одностороннє документування не є універсальним інструментом. Законодавець чітко обмежив сфери, де підпис замовника залишається імперативною вимогою.

Будівельний підряд та проєктні роботи. Через складність приймання результатів робіт та необхідність детальної перевірки обсягів, використання спрощених актів тут є неможливим.

Публічні кошти. Операції, що фінансуються з бюджету, вимагають повного комплексу підписів для забезпечення контролю за цільовим використанням ресурсів.

Податкові ризики: існує ймовірність того, що податкові органи можуть піддавати сумніву реальність операцій, підтверджених односторонньо. Для нівелювання цього ризику ТОВ «ЦИФРА ТМ» повинно забезпечити наявність доказів направлення документа замовнику, що є невід'ємною частиною доказової бази в суді.

Стратегічні рекомендації щодо вдосконалення обліку. Для ефективної імплементації нових норм на підприємстві ТОВ «ЦИФРА ТМ» пропонується:

I. Розробка внутрішнього стандарту документування: в Положенні про облікову політику необхідно закріпити перелік послуг, за якими застосовується одностороннє актування (наприклад, технічне обслуговування, консультаційні послуги).

II. Цифрова верифікація: інтеграція систем електронного документообігу (ЕДО) з автоматичним сповіщенням замовника про граничний термін подання заперечень. Це перетворює акт на динамічний інструмент управління дебіторською заборгованістю.

III. Методика визнання доходу: впровадження алгоритму, за яким дохід визнається в останній день звітного періоду на підставі виставленого «спрощеного акта», що забезпечує дотримання принципу нарахування.

Трансформація ролі акта виконаних робіт з 2026 року є кроком до створення безбар'єрного бізнес-середовища. Відмова від обов'язкового двостороннього підписання актів за певних умов дозволяє суб'єктам господарювання мінімізувати трансакційні витрати та прискорити обліковий цикл. Однак успіх цієї реформи залежить від якості юридичного оформлення

договорів та готовності бухгалтерських служб до роботи з новими формами первинних документів. Для ТОВ «ЦИФРА ТМ» цей перехід є стратегічною необхідністю, що дозволить зосередити ресурси на операційній діяльності, а не на паперовому супроводі розрахунків.

Список використаних джерел

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV: станом на 01 квіт. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 12.05.2026).

2. Про внесення зміни до статті 9 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» щодо спрощення оформлення первинних документів : Закон України від 24.02.2026 № 4791-IX: станом на 24 лют. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4791-20#Text> (дата звернення: 12.05.2026).

3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» : Наказ Міністерства фінансів України від 08.10.1999 № 237 : станом на 03 лист. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text> (дата звернення: 12.05.2026).

4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» : Наказ Міністерства фінансів України від 29.11.1999 № 290 : станом на 03 лист. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text> (дата звернення: 12.05.2026).

5. Акти без підпису з 01.04.2026: що змінилось, коли рахунок замінює акт та як працювати без ризиків.7eminar. URL: <https://7eminar.ua/news/19136-akti-vikonanix-robit-bez-pidpisu-z-01042026-shho-mozna-ci> (дата звернення: 12.05.2026).

Київський столичний університет
імені Бориса Грінченка
Фаховий коледж “Універсум”

пр-т Леоніда Каденюка, 16
м.Київ, Україна

<https://fku.kubg.edu.ua/>